

GÉNESIS

Nukèn 'Ibu Diosan kamabi ñu unio bana

¹ Uniotabakin ka Nukèn 'Ibu Diosan uniokëxa, naíkamë 'ëo 'imainun me. ² Me uniokëxbi mënïokëmapan 'ain ka kamabi parúmpapa manámi bëánbëankibukë 'iakëxa. Usa "ain ka Nukèn 'Ibu Diosan bëru ñunshin baka manámiax shaíkibëkiankëxa.

³ Usa 'ain ka Nukèn 'Ibu Dios kiakëxa: Ka pëkiti 'ikën. Kiaxa kikëbë ka pëkiakëxa. ⁴ Usai kikëbëa pëkia ka Nukèn 'Ibu Diosan pëkikë a upí isakëxa, upí iskin ka bëánkibukë axa amo 'imainun axa pëkikë aribi amo 'imiakëxa, ⁵ usai 'ia ka pëkikë a nëtë kakin anëakëxa, anëanan ka bëánkibukë a imë kakin anëakëxa, usakin 'akëbë bëánkionxa pëkarakë ax ka achúshi nëtë 'iakëxa.

⁶ Usakin 'atankëx ka Nukèn 'Ibu Dios kiakëxa: Ka achúshi xabá chaiiracha an 'umpaxkama ënananmiti 'iti 'ikën.

Kikëbëshi ka usai 'iakëxa. ⁷ Usa 'ain ka Diosan achúshi xabá chaiira an bakakama bëarati 'akëxa: 'akëx ka xabá chaiira meu panaitsi tikimainun panaitsi axribi manámi bërúakëxa. ⁸ Xabá chaiira a ka naí kakin anëakëxa. Usakin 'akë 'ain ka bëánkionxa pëkarakë ax rabë nëtë 'iakëxa.

⁹ Usa 'ain ka Nukèn 'Ibu Dios kiakëxa: Naí meu 'ikë baka ax ka anubia rakátinu timéti 'ikën, me ëski mëratanun.

Kikëbë ka usai 'iakëxa. ¹⁰ Axa ëskikë a ka Nukèn 'Ibu Diosan me kakin anëakëxa, anëanan ka axa timëax 'ianëmë 'ëosa 'aish rakákë a parúmpapa kakin anëakëxa.

Usai 'iá ka kamabi Nukën 'Ibu Diosan upí 'ikë isakëxa, ¹¹ isi ka kiakëxa: Me mëuküax ka bëtsi bëtsi chuku kóti 'ikën: axa ënxëñu 'iti 'imainun ikama axa bimiñu 'i tuati akamax.

Kikëbë ka usai 'iakëxa. ¹² Usa 'ain ka men-uax bëtsi bëtsi xubi 'iruakëxa: 'irui ka xubikama axa ënxëñu 'iti 'imainun ikama axa bimiñu 'i tuati akama. Usai 'iá ka kamabi Nukën 'Ibu Diosan upí isakëxa. ¹³ Usakin 'akë 'ain béankionx pëkaratëkënkë ax ka rabë 'imainun achúshi nëtë 'iakëxa.

¹⁴⁻¹⁵ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Naí xabá chaiira kuman batsisa anu ka an me pëkatikama 'iti 'ikën, an imé 'ikëbi xabá 'inun nëtë 'imikë, ax ka anun nëtëkama 'unánti 'ianan, baritiakama 'unanán uisa nëtëkama kara 'ia kixun 'unánti 'ikën.

Kikëbë ka usai 'iakëxa. ¹⁶ Nukën 'Ibu Diosan ka an pëkati rabë 'akëxa: 'akin ka chaiira an nëtën pëkati 'anan an imé pëkati chukúma 'akëxa. 'Anan ka an imé pëkati okin 'ispakamaribi 'akëxa. ¹⁷ Nukën 'Ibu Diosan ka naí xabáchaiira kuman batsisa anu an me pëkatikama 'akëxa, ¹⁸ an nëtën 'imainun imé pëkati a ka nëtë xabábëa imé biranantima okin 'akëxa, usa 'ain ka akamabi Nukën 'Ibu Diosan upí isakëxa. ¹⁹ Usakin 'akë 'ain béankionx pëkaratëkënkë ax ka, rabë 'imainun rabë nëtë 'iakëxa.

²⁰ Usakin 'atankëx ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Baka 'ukëmëu ka bëtsi bëtsi ñuina 'aışamaira 'uakamë 'ëoti 'ikën, 'imainun ka me manánmi nu-anti pëchiñu ñuinakama uniti 'ikën.

Kikëbë ka usai 'iakëxa. ²¹ Nukën 'Ibu Diosan ka parúmpapanu 'iti ñuina chaiirabukama uniokëxa, 'imainun ka baka 'ukëmëuküax kaiti 'anubi 'iti 'anan ka ñuina pëchiñukamaribi 'akëxa. Usakin

'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan upí isakëxa, 22 usakin 'akëxa upí 'ikë iskin ka Diosan an 'akë ñukama upíokin sinánxunkin kakëxa: Parúmpapanu 'ikë ñuinakama tuapati ka 'uakamë 'ëoi ka kait, ñuina pëchiñukamaribi ka tuapati 'itsaira menu 'iti 'ikën.

23 Usakin 'akë 'ain béankionx pëkaratëkënkë ax ka mapai achúshi nëtë 'iakëxa.

24 Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Menu ka bëtsi bëtsi ñuina kaiti 'ikën: a rabukuti 'imainun ka a piti ñuinakama 'imainun a pitima raëkëma ñuinakama, 'imainun men niríkë ñuinakamaribi.

Kikëbë ka usai 'iakëxa.

25 Nukën 'Ibu Diosan ka ënë ñuinakama uniotankëx kamabi upí 'ikë isakëxa.

26 Usa 'ain ka kamabi ñu 'atankëx Nukën 'Ibu Dios ësai kiakëxa: Bërí kananuna nu iskësabi 'itánun uni unioti 'ain. Ax ka bakanu 'ikë ñuinakama 'imainun pëchiñu ñuina 'imainun a piti pitima ñuinakama 'ianan, ñuina raëkëma 'imainun men niríkë ñuinakamax ka an bërúankë 'iti 'ikën.

27 Usa 'ain ka uni uniokin Nukën 'Ibu Diosan asábi 'itánun nukëbënë 'imainun xanu uniokëxa,

28 Uniotankëxun ka upíokin sinánxunkin kakëxa: Bakë bëchipati kamina mekama tsitsirui 'uákamë 'ëoti 'ain; baka mëu 'ikë ñuinakama 'imainun manan nuánkë pëchiñu ñuinakama, 'imainun axa men niríkë ñuinakama aín 'ibu kamina 'iti 'ain.

29 Usokin pain a ñukama 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa: Ka is mitsu kana menu kookë ikama ax tuáñu ikama 'imainun, 'ain bimi pitima akamabi 'inanin. Akamax ka mitsun piti 'iti 'ikën.

30 'Aínbi kana ñuinakama axa men nikē 'imainun manan 'ikē pēchiñu ñuinakama 'imainun men nirikē ñuina akamabi kana menuax 'irukē in bimikama pinun 'inanin.

Kikēbē ka usai 'iakēxa, ³¹ usokin 'axun ka Nukēn 'Ibu Diosan an uniokē ñukama upíira upí 'ikē isakēxa. Usaxa bēankionx pēkaratēkēnkē ax ka mapai 'imainun achúshi nētē 'iakēxa.

2

¹ Usokin 'atankēxun ka Nukēn 'Ibu Diosan naí 'imainun me, anua 'ikē ñukama kēñunbi 'akin kamabi sēñēonkēxa. ² Mapai achúshi 'imainun achúshi nētēn ka Nukēn 'Ibu Diosan an 'akē ñukama sēñēonkēxa, usokin 'atankēx ka tantiakēxa. ³ Usa 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabē nētē a upíokin sinánxuni a nētēx ka upíira 'iti 'ikē kiox kiakēxa, a nētēn ka kamabi ñukama uniotankēx tantiakēxa. ⁴ Ēnē banax ka usakin ka Nukēn 'Ibu Diosan naí 'imainun me uniokēxa kixun ñuikē bana 'ikēn.

Uni Edén kakē naēsa menu 'ía

Usakin Nukēn 'Ibu Diosan naíkamē 'ēo kēñun me uniokin sēñēonkē 'aínbi ka, ⁵ anu añu ñubi 'aima pain 'iakēxa, añu ñubi ka me mēuküax 'irukēma pain 'iakēxa, uñeribi ka Nukēn 'Ibu Diosan 'ibu-miama pain 'ikēn an me chabóti, 'imainun ka an naē mēníoti uni 'aima pain 'iakēxa. ⁶ Usa 'aínbi ka menuax mekama chabóti 'umpax shióbuakēxa. ⁷ Usa 'ain ka Nukēn 'Ibu Diosan mebi unisa 'inun 'atankēxun aín rēkinu rēxúnkakēxa, rēxúnkakēxēshi ka uíni uni 'iakēxa. Usai 'ika uni uniakēxa.

⁸ Usokin 'atankēxun ka Nukēn 'Ibu Diosan Edén kakē naēsa me, auküaxa bari urukē, anu achúshi naēsa okin 'axun anuxun kamabi ñu bēruánti anubi ēankēxa. ⁹ A naēsa me anu ka Nukēn 'Ibu

Diosan bëtsi bëtsi i upíbu 'ixuan aín bimi upíbu pisabi 'inun tuati a koónun 'imiakëxa. Imianan ka naësa me a nëbëtsi a pia uni upiti tsóti 'imainun, a pikin uisa ñux kara upí 'ikë a 'unánan uisa ñux kara 'atima 'ikë a 'unánti aribi kónun 'imiakëxa.

¹⁰ Usa 'ain ka Edén kakë naësa me anuax achúshi baka an naësa a chabóti shióbukë, anuax ka amo rabë 'imainun amorabë 'inun baka saëakëxa. ¹¹ A baka achúshinëx ka Pisón kakin anëkë 'iakëxa, an ka Havilá kakë mekama bëararakë 'iakëxa. A menu ka 'itsaira kuri 'iakëxa. ¹² A menu ka kuri upíira 'imainun i bëpín sanuira 'ianan ka ónice kakë maxáribi anu 'iakëxa. ¹³ Bëtsi baka ka Guihón kakin anëkë 'iakëxa, an ka Cus kakë me bëararakë 'iakëxa. ¹⁴ Bëtsi baka ka Tigris kakin anëkeribi 'iakëxa, ax ka Asiria amiaxa bari urukë ami kikiani kuankëxa. 'Imainun ka Bëtsi bakaribi ax Éufrate kakë 'iakëxa.

¹⁵ Edén kakë me anu naësa achúshi 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan an uniokë uni kakëxa: ënë bërúanan mënioi kamina ënu tsóti 'ain, ¹⁶ katankëxun ka ësokinribi kakëxa: Min kamina piti 'ain kamabi i bimi naësa ënua 'ikë ënë, ¹⁷ 'ën kana mi kain, anun upí 'imainun 'aisama ñu 'unánti a i ain bimi kamina pitima 'ain. Uisaran karamina a bimi pin a nëtënbi kamina bamakë 'iti 'ain. ¹⁸ Katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa: uníxa ashira 'iti ka 'aisama 'ikën. Usa 'ain kana an 'akinti bëtsi 'axúnti 'ain.

¹⁹ Usakin 'atankëxun ka Diosan menua uniokë ñuinakama 'imainun ñuina pëchiñukama unin anënun uninu uankëxa. A unían anëkë 'aish ka kamabi ñuinakama a piti a pitima 'imainun kamabi ñuina pëchiukama 'imainun raëkëmakama anëñu 'iakëxa, ²⁰ anëkëx ka aín anë ax anubi

bērúakëxa. Usa 'aínbi ka a ñuinakama achúshinëxi a uni 'akinsama 'iakëxa.

²¹ Usa aín ka Nukën 'Ibu Diosan a uni 'aímai upiti 'uxtanun 'uxmiakëxa, 'uxmikëxa 'aímai upiti uxa ka aín putu achúshi bitankëxun aín naminbi amiribishi bëtasakëxa. ²² A putúbi ka Nukën 'Ibu Diosan achúshi xanu 'inun uniokëxa, uniotankëxun ka a uninu bëakëxa, ²³ bëia isi, ka uni kiakëxa: ¡Ënëx ka 'ën namibi 'anan 'ën xobi 'akë 'ikën! Aín anëx ka xanu 'iti 'ikën, ax ka Diosan unin putúbi bixun 'akë 'ikën. ²⁴ Usa 'ain ka unin aín xanu bikin aín papa aín tita ënti 'ikën, usa 'aish ka a rabëtaxbi achúshi unisashi 'iti 'ikën.

²⁵ Usakin 'akëx ka uni 'imainun xanu chu-pañuma 'iakëxa, 'aínbi ka usa 'ixunbi a rabëxun rabinti sinánma 'ikën, sinanima ka usabi 'iakëxa.

3

Bëbu 'imainun xanu Diosan kakësabi oi 'isama tani 'itabati 'ucha bana

¹ Nukën 'Ibu Diosan uniokë bëtsi ñuina raëkëma kamasamaira ka runu 'iakëxa, usa 'ixun ka xanu ñukákëxa:

—¿Aséabi kara Diosan i bimi naësa ënu 'ikëkama ënë pixunma anun mi kax? ² Kakëxun ka xanun kakëxa:

—Bëtsi i bimibi naësanu 'ikë kananuna piti 'ain, ³ 'aínbi kananuna naësa nëbëtsi 'ikë i bimi ashi pitima 'ain. Diosan ka a i bimi pixunma 'anan mëxunma 'anun a pibi isanuna bamati 'ai kixun nu kaxa. ⁴ Kakëxunbi ka runun xanu kakëxa:

—Ama, usama ka kamina bamatima 'ain. ⁵ Diosan ka upíokin 'unánxa uisa nëtën kaina a i bimi pi a nëtënbi kamina mitsux sinánñuira 'ixun

uisa ñu kara upí 'ikë 'unánan uisa ñu kara upíma 'ikë, aribi 'unáni asaribi 'iti 'ain.

⁶ Usakin kakëxun ka xanun a bimi kuisa, upíira upí 'ikë isakëxa, a piax sinánñuira 'isa iskin ka anun kuëenkin xanun i bimi biakëxa. I bimi bixun kukin, ka aín bënëribi 'inánkëxa. 'Inánkëxun ka anribi piakëxa. ⁷ Pikinshi ka a rabëxunbi chupañuma kananuna 'ai kixun sinánkëxa. Usai 'ikin ka chupañuma 'ixun higo kakë i pëi xëokëxa, xëotankëx ka a rabëtaxbi anun tsitatakiaakëxa.

⁸ Usakë a xupibukëbëtan ka bëbu 'imainun xanun Nukën 'Ibu Dios bari kuainakëkëbëa suñu bëkikëbë nitsia kuakëxa, kuati ka uni aín xanubë abákiani kuanx naësanu 'ikë ikama tanain unëakëxa. ⁹ 'Aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan kuënkin uni kakëxa:

—¿Uinu kaina 'ain? ¹⁰ Kakëxun ka unin kakëxa:

—Mi kana naësa nëbëtsi nitsia kuan, usa 'aish kana chupañuma 'aish rakuëti unëa. ¹¹ Kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan ñukákëxa:

—¿Uin kara chupañuma kamina aín kixun mi kax? ¿Karamina a pixunma 'anun 'ën mi kakë i bimi a pikëma 'ain? ¹² Kakëxun ka unin kakëxa:

—Minmi abë 'inun 'inánkë xanu ënën ka i bimi 'ë 'inánxa, 'inánkëxun kana 'ën pian.

¹³ Usakian kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan xanu ñukákëxa:

—¿Uisa kupí kaina usokin 'an? Kakëxun ka xanun kakëxa:

—Runun 'ë paránkëxun, kana a i bimi pian.

¹⁴ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan runu kakëxa:

—Min kamina ësokin ñu 'an, usa 'aish kamina raíri ñuina kamasama 'iti 'ain. Min shikanëinshi niriti kamina ninuxun 'ain. Usa 'ain kamina me putuishi pinuxun 'ain.

15 'Ēn kana mixmi xanubē nishananun 'imiti 'ain, 'ēn 'imikēx ka min rēbúnki 'imainun xanun rēbúnki nishananti 'ikēn. Aín rēbúnkinēn ka min maxkánu mi amánuxun 'aia, 'akēxun kamina aín taē tsipútunu 'anuxun 'ain.

16 Usakin runu katankēxun ka Nukēn 'Ibu Diosan xanuribi kakēxa:

—'Ēn kana min tuia chaiira paē tanimi bakēnun 'imiti 'ain, paēn kamina bakēnuxun 'ain. 'Aínbi kamina usai 'ibi min bēnēbē 'inuxun 'ain, 'ianan kamina, an kakēsabiokin 'ati 'ain.

17 Ēsakin xanu katankēxun ka bēburibi kakēxa:

—Min kamina min xanun kakēxun kuan. Usa 'ixun kamina a pixunma 'anun 'ēn mi kakē i bimi a pian, ēnē pixunma ka 'at 'ēn kakēxunbi, usa 'ain ka bērí me 'aisama min 'ucha kupí 'iti 'ikēn; usa 'ain kamina 'itsaira ñu mēēkin menu ñu 'apáxun anun mix bamati nētē 'itámainun pinuxun 'ain.

18 'Ianan ka menu ñu muxaño tubēnrui 'irunuxun 'aia, 'imainun kamina barixun ninu 'ikē ñukamabi piti 'ain. 19 Min nichakin 'itsaira ñu mēētankēxun kamina pinuxun 'ain, me 'akē kamina 'ain, usa 'ain kamina anúnmi me 'itēkēnti 'itámainun ñu menuxun 'ain, me 'akē kamina 'ain, usa 'aish kamina me 'itēkēnuxun 'ain.

20 Usa 'ain ka unin aín xanu Eva kakin anēakēxa, ax ka kamabi uni axa tsókē aín tita 'itiokin.

21 Nukēn 'Ibu Diosan ñuina xaká xanu aín ri 'axuanan bēbu aín tari pañunun 'axunkin, 22 kakēxa: Ka is, bērí ka unix nukama achúshisa 'ikēn, usa 'ixun ka uisa ñu kara upí 'ikē 'unánan uisa ñu kara 'aisama 'ikē aribi 'unánti 'ikēn. Usa 'ain kamina a pi tsóti i bimi aribimina xēnibua 'aínbi tsónuxun pi bērúanti 'ain. 23 Usakin katankēxun ka Nukēn 'Ibu

Diosan uni Edénnua chikínkin, an uniokë 'ixuan me naëoxun anu ñu mëenun kixun ëankëxa.

²⁴ Usakin uni chikíntankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan naësa amiaxa bari urukë au ain ángel raíri Edénu 'ikë bainu nitsíankëxa. Ax ka ángel suntárusa 'iakëxa. An ka manë xëtokë tsi rëkirukësa 'ixuan kuainakë bëkinkin anun bamatima i bimi anua uíxbi kuantirabanan bai bëarati anu nankëxa.

4

Caín 'imainun Abel 'iá bana

¹ Usa 'ain ka uni aín xanubë 'iakëxa. 'Itankëx ka xanux tutankëx aín rëkuën tuá Caín bakëankëxa, bakëanx ka kiakëxa: Bërí kana bëbu tuá achúshiñu 'ain. Nukën 'Ibunbi ka 'ë 'inánxa. ² Usakin a pain 'atankëxun ka Abel Caínan xukën aribi tuakëxa. Abel axa an ñuina 'arakakë uni 'imainun ka Caín ax an ñu 'apákë uni 'iakëxa.

³ Uiti bari kara inúkëbëtan ka achúshi nëtë 'ikëbëtan, Caínan aín ñu 'apákë a 'inánti bikë a Nukën 'Ibu 'inánkëxa. ⁴ Usakian 'aia iskin ka Abelnëribi aín 'arakakë ñuina aín rëkuën tuá upíira kaístankëxun 'ën 'Ibu kana 'inánti 'ain kixun sinánxun buánxuankëxa. Usakin 'aia ka Nukën 'Ibun Abelnën 'inánkë ñuina upíira 'ikë isakëxa,

⁵ 'aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan Caínan 'inánkë aín ñu 'apákë a upíirama 'ikë isakëxa, iskëbë ka Caín 'aisamairai xuatemati aín xukënmi nishakëxa. ⁶ Usai 'ia ka Nukën 'Ibun kakëxa: ¿Uisa kupín karamina 'aisamairai min xukënmi xuatemati nishin? ⁷ Min upíokin ñu 'akin kamina upíokin sinántsián, 'aínbi kamina 'aiman, usa 'ain ka min 'uchati 'uramara 'ikën. Usa 'aínbi kamina min abi tënëkin 'atima 'ain.

⁸ Achúshi nëtën ka Caínan aín xukën Abel kakëxa, jnu rabëtax karanuna nitsi kuantima 'ain! Kabiani

abë uri kuankin ka Caínan aín xukën Abel ami xuamati nishkë 'ixun iskeuxunma mëëkin rëakëxa.

⁹ Usokin 'akë ka Nukën 'Ibun Caín ñukákin kakëxa:

—¿Uinu kara min xukën Abel 'it? Kakëxunbi ka Caínën kakëxa:

—Kana 'unáñiman. ¿'Ën karana 'ën xukën nitsia bërúanti 'ain? ¹⁰ Usai kia ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—¿Uisa kupín karamina usakin 'an? Min xukën 'anákanën imi menu, 'apamikinmi 'akë an ka uisa karana oti 'ai usakin 'ën mi 'anun kia. ¹¹ Usa 'ain kamina, mix 'atimokë 'aish ënë menuax chikínkë 'iti 'ain, anuxun min xukën aín imi 'apamikin 'akë me ënuax. ¹² Minmi ñu, mëëkin 'apákëxbi ka bimumuxuma 'aia. Usa 'aish kamina ñuñuma, kuainbëkinishi tantima mekama oi ninuxun 'ain.

¹³ Usakian Nukën 'Ibu kakëxunbi ka Caínën kakëxa:

—'Ën kana min 'aisamaira okin tëmëramikëxunbi tënëtima 'ain. ¹⁴ Bëri kamina ënë menua 'ë chikinin usa 'aish kana kuainbëkinishi mekama oi ninuxun 'ain, mi 'ura kana uisaran nētēnbi tantima 'inuxun 'ain. 'Iaka uínbi kara mëraia an 'ë 'ati 'ikën. ¹⁵ 'Aínbi ka Nukën 'Ibun ësokin kakëxa:

—Uin kara mi rëtia ax ka mapai achúshi 'imainun rabëokin 'atimokë 'iti 'ikën. Usakin katankëxun ka Nukën 'Ibun Caín 'unántiokëxa, uin kara mëraia an rëtima okin.

¹⁶ Usakian Nukën 'Ibu kakëx ka Caín anuaxa abë banakë me ëbiani kuankëxa, kuantankëx ka Nod, kakë me amiaxa bari urukë Edén 'ikë anu 'iakëxa.

Usai Caínan rëbúnki 'iá bana

¹⁷ Usa 'ain ka Caínan xanu bitankëxun ami bëbu tuá 'inun bëchiakëxa, aín anë ka 'iakëxa Henoc kakë. Usakin bëchitankëxun ka Caínan achúshi ëma 'akëxa. 'Atankëxun ka aín bëchikënën anën Henoc kakin anëakëxa.

18 Henoc ax ka Iradnën papa 'iakëxa, Irad ax ka Mehujaelnën papa 'iakëxa, Mehujael ax ka Metusaelnën papa 'iakëxa, 'imainun ka Metusael ax Lámeecnën papa 'iakëxa.

19 Lámec ax ka xanu raběňu 'iakëxa: Achúshinëxa Adá kakin anëké 'imainun ka bětsíxribi Silá kakin anëké 'iakëxa. 20 Adánën tuakëx ka Jabal kakin anëké 'iakëxa, an pain ka ñuina chukúma 'imainun ñuina chakama 'arakakëxa. Usa 'aishi ka achúshi 'itinushi bukuima aín xanu 'imainun aín běchikë 'imainun aín ñuinakamabě mekamanu kuainbëkini pastonuax bětsi pastonu kuankëxa. Usa 'aish ka upíokin xubu oima chupa kěxtú xubusa okin 'akë anuishi 'ikë uni 'iakëxa, usa 'ixun ka a unin vaca 'arakakëxa. 21 Jabal ax ka achúshi xukěňu 'iakëxa. Aín anë ka Jubal kakin anëké 'iakëxa, usa 'ain ka a unin rěbúnkinëx kamabi ñu 'unánkë 'ixun arpa 'anan paka 'akë a bana oti 'unánkë uni 'iakëxa. 22 Silánën tuá Tubal-caín kakin anëké a ka manë pashian unionan bětsi ñukamaribi uniokë uni 'iakëxa. Tubal-caín ain chirabakë achúshinëx ka Naamá kakin anëké 'iakëxa. 23 Achúshi nětën ka Lámeecnën aín xanu Adá 'imainun Silá kakëxa: 'Ěn mi bana ñuixunmainun kamina upíokin kuati 'ain:

Achúshi uni ka běná 'iaxa, a kana anbia 'ě 'aisama oisa tankëxun rëan.

24 Asérabia Caínax mapai achúshi 'imainun raběokin 'uchakë 'ain kana, 'ěxribi 'aisamaira okin setenta 'imainun siete okin 'uchokë 'ěx 'iti 'ain, kiox ka Lámec kiakëxa.

Adánnën anuishi sënënkín Evami achúshi okín běchítëa bana

25 Amiribishi aín xanubë 'itankëxun ka Adánnën achúshi bėbu tuá 'atėkėankëxa, ax ka Set kakin

anëkë 'iakëxa, usa 'ain ka kiakëxa: Diosan ka bëtsi tuáribi 'ë 'inánxa Cainëan aín xukën Abel rëa 'ain.
²⁶ Usa 'ain ka Setnënríbi achúshi bëchikë 'akëxa, aín anëx ka Enós kakë 'iakëxa. Usa 'ain ka a nëtëkaman unin Nukën 'Ibu 'akinun kixun ñukákëxa.

5

Adánnën rëbúnkíkama 'iá bana (1 Cr 1.1-4)

¹ Ënëx ka Adánnën rëbúnkinën anëkama kuënëokë 'ikën. Uni uniokin ka Nukën 'Ibu Diosan, asaríbi 'itánun 'akëxa; ² 'akin ka bëbu 'imainun xanu 'akëxa, 'atankëxun ka upíokin sinánxukin kakëxa. A nëtëan uni uniokë, a nëtën ka Dios kiakëxa: Ënëx ka uni kakin anëkë 'ikën.

³ Adán axa ciento treinta baritiañu 'ain ka aín bëchikë Set a iskësabi ax bakëankëxa. ⁴ Usakin 'atankëxun ka Adán ochocientos baritia tsókin ka bëbu 'imainun xanu okin bakë bëchipakëxa; ⁵ usokin bakë bëchipatankëx ka novecientos treinta baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari 'iruax ñuakëxa.

⁶ Set ax ciento cinco baritiañu 'ain ka aín rëkuën bakë bëchikë Enós kakë ax bakëankëxa.

⁷ Usakin 'atankëx ka Set ochocientos siete baritia, 'imi tsóakëxa, tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchipatëkëankëxa; ⁸ usakin bakë bëchipatankëx ka novecientos doce baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

⁹ Enós ax noventa baritiañu 'ain ka aín bëchikë Cainán bakëankëxa. ¹⁰ Usakin 'atankëx ka Enós ochocientos quince baritia 'imikin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchipatëkëankëxa; ¹¹ usokin bakë bëchipatankëx ka novecientos cinco baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

12 Cainán ax setenta baritiañu 'ain ka aín bēchikē Mahalalel bakēankēxa. 13 Usakin 'atankēx ka Cainán ochocientos cuarenta baritia sēnēmi tsóakēxa; tsókin ka bēbu 'imainun xanuribiokin bakē bēchipatēkēankēxa; 14 usokin bakē bēchipatankēx ka novecientos diez baritia sēnēmi tsóakēxa. Tsótankēx ka a bari sēnēnkēbē ñuakēxa.

15 Mahalalel ax sesenta 'imainun cinco baritiañu 'ain ka aín bēchikē Jéred bakēankēxa. 16 Usakin 'atankēx ka Mahalalel ochocientos treinta baritia 'imi tsóakēxa; tsókin ka bēbu 'imainun xanuribiokin bakē bēchipatēkēankēxa; 17 usokin bakē bēchipatankēx ka ochocientos noventa 'imainun cinco bari sēnēmi tsóakēxa. Tsótankēx ka a bari sēnēnkēbē ñuakēxa.

18 Jéred ax ciento sesenta 'imainun rabē baritiañu 'ain ka aín bēchikē Henoc bakēankēxa. 19 Usakin 'atankēx ka Jéred ochocientos baritia 'imi tsóakēxa; tsókin ka bēbu 'imainun xanuribiokin bakē bēchipatēkēankēxa; 20 usokin bakē bēchipatankēx ka novecientos sesenta 'imainun rabē baritia sēnēmi tsóakēxa. Tsótankēx ka a bari sēnēnkēbē ñuakēxa.

21 Henoc ax sesenta 'imainun cinco baritiañu 'ain ka aín bēchikē Matusalén bakēankēxa. 22 Henoc ax ka Nukēn 'Ibu Dios kuēenkēsabi oi tsóakēxa. Usa 'ain ka aín rēkuēn bēchikē Matusalén bēchitankēx, Henoc ax tsóakēxa trescientos baritia, 'imikin ka bēbu 'imainun xanuribiokin bakē bēchipatēkēankēxa; 23 usa 'aish ka Henoc kamabi aín baritia tsókē 'iakēxa trescientos sesenta 'imainun cinco baritia tsóakēxa. 24 Henoc ax ka Nukēn 'Ibu Dios kuēenkēsabi oi tsókē uni 'iakēxa, usa 'ikē ka achúshi nētē 'ikēbētan Nukēn 'Ibu Diosan bikēx nētēakēxa.

²⁵ Matusalén axa ciento ochenta 'imainun siete baritia 'ain ka aín bëchikë bakëankëxa. ²⁶ Usa 'ain ka Matusalén setecientos ochenta 'imainun rabë baritia tsoakëxa; tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bëchipatëkëankëxa; ²⁷ usa 'ain ka novecientos sesenta 'imainun nueve baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

²⁸ Lámeç ax ciento ochenta 'imainun rabë baritia 'ain ka aín bëchikë achúshi bakëankëxa, ²⁹ a ka Noé kakin anëakëxa, ësai kikin: Nukën 'Ibun ka me 'aisama oxa, usa 'ain kananuna 'itsaira ñu mëi tëmëranuxun 'ain; usa 'aínbi ka ënë tuákën nu tantiminuxun 'aia. ³⁰ Noé bëchitankëx, ka Lámeç quinientos noventa 'imainun cinco baritia, tsóakëxa, tsókin ka bëbu 'imainun xanuribi bëchipatëkëankëxa; ³¹ usa 'ain ka setecientos setenta 'imainun siete baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx a bari sënënkëbë ñuakëxa. ³² Noé ax quinientos baritiañu 'ain ka aín bëchikë bëbukama bakëankëxa, aín anë ka 'iakëxa Sem, Cam 'imainun Jafet, akamax ka Noénën bëchikë 'iakëxa.

6

Unin 'ucha 'aisamaira 'ikë Nukën 'Ibu Diosan isa bana

¹ Uni 'aisamaira 'uakamë 'ëoi ka me tsitsirui buküakëxa, usai 'ikin ka unin xanu upírabu 'inun bëchiakëxa, ² usa 'ain ka Diosan bëchikëkaman unin bëchikë xanukama upírabu isakëxa. Usa 'ain ka uinu 'ikë xanu kara kuëënia abë kuëënanani unika-max biranankëxa. ³ 'Aínbi ka Nukën 'Ibu kiakëxa: 'Ën kana uni xëni-butia tsónun 'imitima 'ain, usa 'aish ka bamati 'ikën, unix ka namishi 'ikën, usa 'ain ka unix tsóti 'ikën, ciento veinte baritia ishi.

⁴ Usa 'ain ka chaxkéirabu 'imainun chaiirabu uni ënë menu mërakëxa, Diosan bëchikëkaman unin

bëchikë xanukama ami bëchipati biakëxa, bixun ka ami bëchipakëxa. Bëchipakëx ka a unikamax asérabi rakuëma kushiirabu bërámabi nètë ióñu 'iakëxa. ⁵ Nukën 'Ibu iskëxbi ka unin 'ucha 'aisamaira ënë menu 'iakëxa, 'imainun a 'atima sinánñu 'ixun 'atima ñuishi 'ati sinánñuirabu 'iakëxa, ⁶ usa 'ain ka uni uniotankëxbi usai 'ia isi sinanakëxa. 'It-saira anun masá sinani, ⁷ kiakëxa: 'Ën uniokë ënë menu 'ikë unikama kana këñuti 'ain, 'imainun kana kamabi ñuina a 'arakakë, 'imainun men niríkë ñukama, ñuina pëchiñu akama. ¡'Ën uniokë ñukama 'aisamakëbë kana sinanan! ⁸ Usaia abë 'ikë unikama 'ikëbëtanbi ka Nukën 'Ibun Noé ashi upí sinánñu uni 'ikë isakëxa.

Noénën nunti chaiira 'á bana

⁹ Ënëx ka uisai kara Noé 'iakëxa, kixun ñuikë bana 'ikën.

Noé ax ka achúshi uni upí 'iakëxa, usa 'ixun ka Diosan kakësabiokin 'akëxa. A uníxëshi ka raíri unikama 'ikësama anúan tsóa nètëkaman Diosan kuëenkësabi oi tsóakëxa. ¹⁰ Noé ax ka rabë 'imainun achúshi bëchikëñu 'iakëxa, aín anë ka Sem, Cam 'imainun Jafet, kakin anëké 'iakëxa.

¹¹ Nukën 'Ibu Diosan iskëx ka ënë menu ñu unin bëtsi bëtsi ñu 'aisamaira 'anan bënëkinshi ñu 'aisama 'akë 'iakëxa, ¹² kamabi unin ka 'atima ñuira 'ati sinánñu 'iakëxa. Usa iskin ka Nukën 'Ibu Diosan ënë menuxun 'aisamaira ñu 'atima 'aia isakëxa, ¹³ usa iskin ka Noé kakëxa: Kamabi unikama këñuti kana sinan. Atun 'ucha kupín ka ënë menuxun 'aisamaira ñu 'atima 'aia, usa 'ain kana 'ën a unikama 'imainun menu 'ikë ñukama këñuti 'ain. ¹⁴ Usa 'ain kamina 'ati 'ain, achúshi nunti chaiira i bëpinñuira xubu namësokin, 'atankëxun kamina anua ñukama 'iti

'ati 'ain, aín namë 'ukëmëu kamina bëarati 'ain, 'anan kamina aín xabankëkama anun 'umpax atsintisama okin mëu 'imainun ëman xaran bëtasti 'ain, anun 'umpax atsintisama okin. ¹⁵ 'Akin kamina nunti chaira a ësokin 'ati 'ain: ciento treinta y cinco ka aín chaxké 'iti 'ikën, 'imainun ka veintidós metro 'imainun medio aín namë 'iti 'ikën, 'imainun ka aín manámiu trece metro 'imainun medio manan 'iti 'ikën. ¹⁶ 'Ianan kamina rabë 'imainun achúshi okin 'ain manámi uarukin 'anan, achúshi xëkuë chukúma aín maskuan meu anun isti 'ati 'ain, 'anan kamina aín xëkuë chaira uimi kaina 'aisatani anu 'ati 'ain. ¹⁷ 'Ën kana bakan tita chaira an me mapurukin anu 'ikë ñukama këñuti 'ëmiti 'ain, an kamabi menu 'ikë unikama këñunu. Usokin 'akëbë ka menu 'ikë kamabi ñukama bamati 'ikën. ¹⁸ Usa 'aínbi kana mibëtan achúshi ñu 'ain, usa 'ain kamina mi 'imainun min xanu min bëchikëkama 'imainun min bëchikënën xanukama aturibi nunti chairami 'akë anu 'aruti 'ain. ¹⁹ 'Imainun kamina nunti chairami 'akë anu ñuina aín bënë achúshi 'imainun aín xanu achúshiribi kamabi ñuina menu 'ikë 'aruti 'ain, a ñuina kamax ka mix 'ikësaribiti tsóti 'ikën. ²⁰ Mibë ka nunti chaira anu rabë rabë, bëtsi bëtsi ñuina këñuruti 'ikën: usai 'ika pëchiñu ñuina 'imainun a 'arakati ñuinakama, 'imainun ka men nikë ñuinakama axribi, këñutima kupí këñuruti 'ikën. ²¹ 'Anan kamina kamabi ñu min piti 'imainun ñuinakaman pitiribi bitankëxun puruti 'ain, usa 'ain ka min piti 'imainun ñuina kaman pitiribi anu 'iti 'ikën.

²² Usa 'ain ka Noénën Diosan kakësabiokin kamabi ñu 'akëxa.

Bakan tita 'ikuatsinkin uni këñua bana

¹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibun Noé kakëxa: Mixëshi kamina uni 'atimati tsómainun ënë nëtënuax upiti tsoitin, usa 'ixun kamina 'ën kakëxun kamabi ñu upíokin 'an. Usa 'ain kamina nunti chaiirami 'akë anu mikamaxëshi min bakë bëchikë kamabë 'iruti 'ain. ² Kamina biti 'ain mapai achúshi 'imainun rabë aín bënëkama 'ianan mapai achúshi 'imainun rabë aín xanu kamabi ñuina upíbu, 'aínbi kamina a pitima ñuina achúshi aín bënë 'imainun achúshi aín xanuishi biti 'ain. ³ Kamina timëti 'ain mapai achúshi 'imainun rabë kamabi ñuina pëchiñu, usokin 'akëx ka ñuina pëchiñukama ax menuax këñutima 'ikën, ⁴ ënuax mapai achúshi 'imainun rabë nëtë 'ikëbëtan kana cuarenta nëtë 'imainun cuarenta imé 'uí 'ibúmiti 'ain. ¡'Ëx kana kamabi ñuina menu 'ikë 'ën uniokë akamabi këñuti 'ain, 'ën uniokë 'ikëbi! ⁵ Noénën ka Nukën 'Ibu kakësabiokin kamabi ñu 'akëxa.

⁶ A nëtën bakan tita 'ikuatsinkin me mapurukë anun ka Noé seiscientos baritiañu 'iakëxa. ⁷ Usa 'ain ka Noé aín nunti chaiira anu aín xanu 'imainun aín bëchikëkama 'imainun aín bëchikënën xanukamabë, aturibia bakan këñutima kupí 'iruakëxa. ⁸ A piti ñuinakama, 'imainun nun a pitima ñuinakama, 'ianan axa nuánkë ñuina 'imainun axa men nirinkëkama akamabë, ⁹ ka Noébë nunti chaiira anu 'iruakëxa, 'irui ka rabë aín bënë 'imainun rabë aín xanu, usai 'inua Diosan kakësabi oi.

¹⁰ Usa 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabë nëtë 'ikëbë bakan tita 'ikuatsini ukin me abira abi mapuruakëxa. ¹¹ Anua rabë 'uxë 'irukë ax diecisiete nëtë 'ikëbë ka Noé seiscientos baritiañu 'iakëxa. A nëtënbi ka me bákikëbë parúmpapa 'ukëmëu 'ikë 'umpax chaiira chikíakëxa, usai 'imainun ka

naí panarabëkëbë manámi 'ikë 'umpaxribi chaiira anpënkiakëxa. ¹² Usaia 'ikëbë ka cuarenta nëtë 'imainun cuarenta imé menu nëtétimisamaira 'itanun 'uñe 'ibúakëxa. ¹³ A nëtënbi ka Noé nunti chaiira anu aín bëchikëkama, Sem, Cam 'imainun Jafet, 'imainun aín xanu aín piaka rabë 'imainun achúshi aín bëchikënën xanu akamabë 'iruakëxa. ¹⁴ Usai 'irukin ka kamabi ñuina a 'arakati 'imainun, 'arakatima akama 'imainun axa men niríkë ñuina 'imainun pëchiñu ñuina akamabëbi atsíankëxa. ¹⁵ Kamabi ñuinanëx ka Noébë nunti chaiira 'akë anu rabëtax rabëtax atsíankëxa. ¹⁶ Ka 'iruakëxa achúshi aín bënë 'imainun achúshi aín xanu achúshi achúshi ñuina, Nukën 'Ibu Diosan Noé kakësabi oi, usaía atsínkëbëtan ka nunti chaiira aín xëputi Nukën 'Ibun xëpúakëxa.

¹⁷ Usa 'ain ka baka chaiira 'ëké ax cuarenta nëtë 'uñe 'aisamaira 'ibúakëxa. 'Ibúkëbë bakan tita 'ikuatsinkëbë mebi mapurukëbë ka nunti chaiira ax menuax nunkati bëspúruakëxa. ¹⁸ Bakan tita 'ëkin abira abi mapurukëbë nunti chaiira axribi, bëspúru nunkákëxa. ¹⁹ Chaiira bakan tita 'ëkin ka aín bashi chairukë abi mapurukin me 'aíma 'itánun mapuakëxa; ²⁰ usakin aín bashikama maputankëx ka anuishi sënëxima mapai achúshi 'imainun rabë manámiki bakan tita 'ëi sënëankësa. ²¹ Usai 'ikin ka kamabi uni ënë menu tsókë këñuakëxa, ñuina pëchiñu 'imainun 'arakakë ñuina 'arakatima ñuina axa men niríkë ñuina akamax 'ikësaribiti bamai këñuakëxa. ²² Kamabi ñu menu 'ikë axa tsókë 'imainun axa uinkë ñuina, akamaxbi këñuakëxa. ²³ Usaia këñúkëbëbi ka Noé 'imainun axa nunti chaiira anu 'ikëkama ax kuni këñuama 'ikën; Nukën 'Ibu Diosmi sinánkë 'aish usaía 'imainun ka uni, ñuina ninu 'ikë 'imainun ñuina pëchiñu manan

nuánkë, 'imainun men niríkë ñuina akamaxbi këñuakëxa; ²⁴ usa 'ain ka kamabi me bakan tita chaiira 'ëkin mapukë 'aish ciento cicuenta nëtë 'imi basiakëxa.

8

Bakan tita 'ikuatsianx sënëan ñuikë bana

¹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios Noemí sinánkëxa sinanan ka kamabi ñuina abëa nunti chaiira anu 'ikë amiribi sinánkëxa. Sinánkin ka Diosan meu suñu bëkinun 'imikëbë ka baka aín 'ëké sënëni kuëtsëkëni munu kuabuakëxa; ² usaía 'ikëbë ka me baakikë axribi xëpúakëxa, anun 'umpax me mëüküax ukë ax anuishi sënëni nëtëmainun naí manámi baakikë axribi xëpúkëbë 'uñe kushira 'ibúkë ax anuishi sënëankëxa; ³ usai 'ikëbë ka bakan tita 'ëké ax abira abi kuabuakëxa. Kuabuti ka ciento cincuenta nëtë 'imi ëski baka kuabuakëxa, ⁴ usai 'ikëbëa mapai achúshi 'imainun rabë 'uxë 'ikë ax diecisiete nëtë 'ain ka nunti chaiira Ararat kakë me anua 'ikë ain bashi anu bakan ëskibukin ëankëxa. ⁵ Èskitamainun ka baka munu kuabuakëxa, kuabúkëbë ka mapai rabë 'uxë 'irukë anun nëtë 'irutabakë anun ka bashi rëbukama manainra akamax pain iskë 'itánun mërakëxa. ⁶ Mërakë 'aían cuarenta nëtë 'ikëbëtan ka Noénën nunti chaiira ain maskuan meu 'ikë xëkuë chukúma 'akë a xëókakëxa ⁷ xëókatankëxun ka achúshi ñuina pëchiñu nónshiansa a Noénën xuakëxa; xukëx kuanxbi ka bakan tita kuabukin ënpatisamapan 'ain anu 'iruti añu ñubi 'aíma 'ain kuaínbëkini nuanbëkiankëxa.

⁸ Usakin ñuina pëchiñu nónshiansa a xutankëx 'ibaixanxun ka amiribishi, Noénën numakuru achúshi me kara ëskibutia isnuxun xuakëxa; ⁹ 'aínbi ka amiribishi numakuru anu 'iruti ñubi

'aíma 'ain nunti chaiira anubi utèkèankèxa, me bakan ènpatisamapan 'ain. Utèkènia ka Noénèn aín mèkènan bikin numakuru nunti chaiira anu atsímiakèxa.

¹⁰ Usokin 'atankèxun ka mapai achúshi 'imainun rabè nètè pain, kaintankèxun Noénèn amiribishi numakuru xutèkèankèxa. ¹¹ Xukèx kuanpuni ñantabukèbè ukin, ka aín xètan olivos kakè i pèchi xèñubètsinkin bèakèxa. Usakin bèia iskin ka Noénèn sinánkèxa baka ka èskibuti kuabutia kixun. ¹² Sinánkin ka kaíankèxa mapai 'imainun rabè nètè, kaintankèxun ka amiribishi numakuru xutèkèankèxa; xukèx kuanxbi ka numakuru utèkèama 'ikèn. ¹³ Usa 'ain ka Noé a baritiakaman seiscientos 'imainun achúshi baritiañu 'iakèxa, mekama èskibukè 'ain. Achúshi 'uxè 'ikèbè nètè achúshi 'ain ka, Noénèn nunti chaiira aín maskuan meu 'ikè aín xèkuè chukúma èchíkin nankin iskèxbi ka me ènpati baka èskikè 'iakèxa. ¹⁴ Usai 'itankèxa veintisiete nètè rabè 'uxè 'ain ka, 'aimashi kiani meshi rakátanun baka èskibukè 'iakèxa.

¹⁵ Usaia 'ian ka Nukèn 'Ibu Diosan Noé kakèxa: ¹⁶ Nunti chaiira anuax ka chikít, min xanu min bèchikè min bèchikènèn xanu a kamabèbi kamina chikiti 'ain kixun ka kakèxa. ¹⁷ 'Imainun kamina mibèa 'ikè ñuina aribi chikínti 'ain: ñuina pèchiñu a 'arakati ñuinakama, axa men niríkè ñuinakama, anu kuankian tuapati 'uákamè 'èokin me tsitsirutanun. ¹⁸ Usakian kakèx ka Noé aín xanu, aín bèchikè aín bèchikènèn xanu aín piaka akamabè nunti chaiira anuax chikíakèxa. ¹⁹ Usai chikíkèbè ka ñuinakamaxribi a 'arakati 'imainun a 'araka-tima, men niríkè 'imainun axa manan nuánkè ñuina pèchiñu akamaxribi chikíakèxa. ²⁰ Usai chikítankèxun ka Noénèn anuxun Nukèn 'Ibu,

rabikin asábi ka kakin kati maxáx maburukin 'atankëxun anuxun ñuina upíbushi 'imainun ñuina pëchiñu upíira, akama achúshi achúshi bitankëxun Nukën 'Ibu asábi ka kakin 'aímai këñutanun xarox-uankëxa. ²¹ Usokian 'aia ka Nukën 'Ibu aín sanu upíira 'ikë anu nukutia xëakëxa, xëti ka kiakëxa: Uinsaranbi kana amiribishi menu 'ikë ñukama unin 'ucha kupín këñunuxuma 'ain, unin ka xura 'ixuinshi 'atima ñu 'atishi sinania. 'Imainun kana amiribishi ñuinakama 'aisamokin 'ën bërí 'akësokin këñutëkëntima 'ain.

²² “Ënë nëtë këñutisama pain 'ain ka unin ñu 'apátankëxun biti 'ikën; 'imainun ka 'itsís ira 'ianan matsi 'ianan, suñu békianan mitabutankëx baritia 'ianan nëtë 'imainun imë 'iti 'ikë kiox ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa.”

9

Diosan Noébëtan achúshi ñu 'akin mënio ñuikë bana

¹ Nukën 'Ibu Diosan ka upíokin sinánxunkin Noé 'imainun ain bëchikëkama, ësokin kakëxa: Kamina bëchipati mebi tsitsirui 'uákamë 'ëoti 'ain.

² Kamabi ñuina ënë menu 'ikë ax ka mitsumi rakuëti abáti 'ikën. Kamabi ñuina suñunu nuánkë, men nikë 'imainun parúmpapa bakanu 'ikë, akamax mitsubëira 'imabi mi 'ura bukuti 'ikën. ³ Ën kana mi kain kamina kamabi ñuina 'imainun ñu 'apátankëxun bimia pianan kamina añu kaina pisanin aribi piti 'ain. 'Ën kana akama mi 'inanin.

⁴ Aínbi kamina achúshi ñu ashi pitima 'ain ax ka ñuina nami aín imikëñun pitima 'ikën: ax ka nami imiñu a 'ikën, aín 'imi kupín ka kamabi uni 'imainun ñuinakama tsotia. ⁵ Ën kana uni achúshi achúshi 'imainun ñuinaribi mitsu achúshi

achúshinën imi kupí uisakin kara mitsu 'axa a ñukáti 'ain. 'Anan kana achúshi achúshi uni uisa kara bëtsi oxa aribi usokinbi 'ati 'ain.

⁶ Uin kara bëtsi uni 'aia, aka bëtsi unínribi 'ati 'ikën. Unix ka Nukën 'Ibu Diosan a iskësabi okin unio 'ikën usa 'ain.

⁷ 'Aínbi kamina mitsun, ¡'itsaira bëchipakin atubëtan me tsitsirui 'uakamë 'ëoti 'ain!

⁸ Diosan ka ësokínribi Noé 'imainun aín bëchikëkamaribi kakëxa: ⁹ “Ka kuat, 'ën kana achúshi ñu mibëtan 'anan min rëbúnkikama, ¹⁰ 'imainun kamabi ñuina axa mibë nunti chaiira anuax chikíkë akamabëtan 'ain: 'akin: kana ñuina pëchiñu, a 'arakati ñuina 'imainun 'arokatima ñuina 'ianan ñuina menu 'ikë akamabëtan 'ain. ¹¹ 'Ën mibëtan 'akë ñu akana bëtsiokin nantëkëntima 'ain: amiribishi kana unikama 'imainun ñuinakama këñunun bakan tita chaiira 'ëmitëkëñuxuma 'ain, bakan tita chaiira ka 'itëkëñuxuma 'aia menu 'ikë ñuinakama këñutëkëni.”

¹² 'Ënëx ka a 'unántiokin achúshi ñu mitsubëtan 'akin manutima okin, kamabi ñuina kamabëtanribi 'akë 'ikën: ¹³ 'ën kana nón bai naí kuin kamanu anuaxa mëratiokin nan, ax ka achúshi ñu 'ën mibëtan 'akësa 'iti 'ikën. ¹⁴ Usa 'ain ka uínsaran karana 'ën kuin manámi mëranun 'imin, 'imikëbë ka anu nón bai mërati 'ikën. ¹⁵ Usa 'ain kana mitsubëtan achúshi ñu 'akë a 'ën sinánti 'ain, 'imainun kamabi ñuinabëtan 'akë a, usa 'ain ka amiribishi bakan tita chaiira kamabi ñu menua këñui 'ëtëkëntima 'ikën. ¹⁶ Uínsaran kara nón bai kuinnu mërati anu kana 'ën a iskin, achúshi ñu nëtëtima okin 'akë ax ka unikama 'imainun ñuina kamabi menu 'ikëbëtan 'á 'ikë kixun sinánti 'ain. ¹⁷ 'Ënëx ka 'ën 'unánti okin achúshi ñu anubia 'itiokin kamabi uni 'imainun ñuina menu 'ikë akamabëtan 'akë 'ikën 'Ësakin ka Nukën 'Ibu Diosan Noé kakëxa.

Noé 'imainun aín bëchikëkama 'ia

18 Ënëx ka Noénën bëchikëkama nunti chai-ira anuaxa chikíkë akamax ka Sem, Cam, Jafet 'iakëxa, Cam ax ka Canaán kakë aín papa 'iakëxa.

19 Ënëkamax ka Noénën bëchikë rabë 'imainun achúshi 'iakëxa, usa 'ain ka aín rëbúnkikama kamabi menu kuani amiribishi 'uákamë 'ëoi mekama oi kuankëxa.

20 Usa 'ain ka Noénën menu ñu 'apákin pëukin naë 'atankëxun uvas 'atabakin 'apákëxa. 21 Achúshi nëtë 'ikëbë ka Noé uvas baka kachokin 'akë a xëatankëx paëankëxa, usai 'iax ka sinanima aín chupa pëtankëx xubusa okían 'akë chupa këxtú a nëbëtsi 'ukëmëu 'uxax rakakëxa. 22 Usai 'ikë ka Cam Canaánën papa an isti 'ikëmabi chupañuma rakákë isakëxa, usai 'ikë isbiani kuanxun ka ëmanua aín xukën rabë ñuixuni chikíakëxa. 23 Usakin ñuixunkëxun ka Sem 'imainun Jafetnën chupa chaxké, bixun ain tëxanu 'arubiani anun aín papa isima amo bësukiani kaxushi kuanxun rakuakëxa. Rakubëtsini kaxutan ain papa chupañuma rakákë isti rabanan uakëxa, usokin rakubëtsini ka isima amoshi bësuax utankëx chikíakëxa. 24 Usakian aín bëchikënen 'akëx ka Noé ain paënkë inükëbë bësuakëxa, bësukin ka aín bëchikë 'anákanëan 'akë a 'unánkëxa, 25 'unáni ka kiakëxa:

¡Mix kamina 'atimokë 'iti 'ain Canaán!

¡Min xukën rabëtan rëbúnkinën ka tëmëramikin min rëbúnki ñu mëëmiti 'ikën!

26 Usokin 'axa basikëbëtan ka ësokinribi kakëxa:

Chúamarua ka Nukën 'Ibu Semnën Dios 'iti 'ikën,
Canaánën bëchikëkama ax ka tëmëraikin an uni ñu mëëxunkëishi 'iti 'ikën.

- 27 'Ēn kana Nukën 'Ibu Diosan Jafet chaiira meñu 'ianan aín bëchikëkama 'uákamë 'ëoti kuëënin;
 'imainun kana Semnën, rëbúnkikamabë Jafet aín rëbúnkinëx 'iti kuëënin 'aínbi ka,
 Canaánën bëchikëkamax tëmërakin uni ñu mëëxuni bukuti 'ikën.
- 28 Usaia bakan titachaiira 'ikuatsian 'ain ka Noé trescientos cincuenta baritia imi tsópaiankëxa;
- 29 usokin kamabi ñu 'atankëx ka Noé novecientos cincuenta baritia tsótëkëntankëx ñuakëxa.

10

Noénën rëbúnkikama 'iá *(1 Cr 1.5-23)*

¹ Ēnë kamax ka Noénën bëchikë Sem, Cam 'imainun Jafet, akaman rëbúnki 'ikën, atux ka bakan tita chaiira 'ikuatsian 'ain, atunbi bëchipati tsóa a kama 'iakëxa.

² Jafetnën bakë bëchikëkama ka 'iakëxa Gómer, Magog, Madai, Javán, Tubal, Mésec 'imainun Tírás.

³ Gómernën bakë bëchikëkama ka 'iakëxa Asquenaz, Rifat 'imainun Togarmá. ⁴ Javánnën bëchikëkama ka 'iakëxa Elisá, Tarsis, Quitim 'imainun Rodanim.

⁵ Ēnë unikamax ka Jafetnën rëbúnki 'iakëxa, ax ka achúshi Javán kakë 'iakëxa, aín rëbúnkinëx ka parúmpapa kuëbí tsóti 'uakamë 'ëokëxa, usai 'ika aín bananbi bananbi banai aín aintsibë timëax aín menu menubi tsóakëxa.

⁶ Camnën bëchikëkama aín anë ka 'iakëxa Cus, Misraim, Fut 'imainun Canaán. ⁷ Cusnën bëchikëkaman anë ka 'iakëxa Sebá, Havilá, Sabtá, Raamá 'imainun Sabteca 'imainun ka Raamá aín bëchikënnën anë Sebá 'imainun Dedán kakë

'iakëxa. ⁸ Cus ax ka bëtsi bëchikëñu Nimrod kakin anëkëñu 'iakëxa, ax painra ka uni kushiira a menu 'iakëxa. ⁹ Nimrod ax ka usai 'itia Nukën 'Ibu kuëenkëbë an ñuokë unira 'iakëxa. Anuax ka achúshi bana ësai kia: Nimrod axa Nukën 'Ibu kuëenkëbë ñuira okë 'ia usaribi ka 'iti 'ikën. ¹⁰ Usa 'ain ka Nimrod ax 'apu 'ain ëma chabu Babel, Érec, Acad 'imainun Calné, ënë ëmakamax ka Sinar menu 'iakëxa. ¹¹ Sinar menuax ka Asur kakë uni ax mërakëxa, mëraxun ka Nínive, Reohobot-ir, Quélah, ¹² 'imainun ëma chaira Resen kakë, axa Nínive amo 'imainun Quélah axribi amo 'ikë a 'akëxa. ¹³ Usa 'ain ka Misraimnën rëbúnkikama ax ludeokama, anameokama, lehabitakama, naftuhítakama, ¹⁴ patruseokama casluhítakama 'imainun, caftoritaskama ax ka anuaxa filisteo unikama chikía 'ikën. ¹⁵ Canaán ax ka rabë bëchikëñu 'iakëxa aín rëkuën ax ka 'iakëxa Sidón, kakë aín 'anáka ax ka 'iakëxa Het. ¹⁶ Usa 'ain ka Canaánën rëbúnkikama ax ka jebuseos, amorreos, gergeseos, ¹⁷ heveos, araceos, sineos, ¹⁸ arvadeo, semareo 'imainun hamateo 'iakëxa. Usai 'ikë 'itsa baritia 'inúkëbë ka cananeonën rëbúnkikama ax mekama mekama nu kuankëxa. ¹⁹ Usa 'ain ka cananeo unikama me ax Guerar kakë me ami kikiani Sidón kakë ëma, anuax kuanx Gaza kakë ëma chukúma anu sënën 'iakëxa, 'imainun ka Sodoma, Gomorra, Admá 'imainun Seboím, kakë anuxunbi Lesa kakë ëma anu bërunkin bikë 'iakëxa. ²⁰ Ënë unikamax ka Camnën rëbúnki 'iakëxa, achúshi achúshi ëmax ka aín aintsibë aín menubi tsóti 'ain bananbi banakëxa.

²¹ Sem, ax ka Jafetnën xukën aín apan 'iakëxa, anribi ka bëchipakëxa. Kamabi Ébernën bëchikëkamax ka Semnën rëbúnki 'iakëxa.

²² Semnën bëchikëkamax ka 'iakëxa Elam, Asur,

Arfaxad, Lud 'imainun Aram. ²³ Aramnën bëchikëkamax ka 'iakëxa, Us, Hul, Guéter 'imainun Mas. ²⁴ Arfaxad ax ka Sélahnën papa 'iakëxa, 'imainun ka Sélah ax Ébernën papa 'iakëxa. ²⁵ Usa 'ain ka Ébernën rabë okin bakë bëchiakëxa: achúshinëx ka Péleg kakë 'iakëxa, axa anu 'ain ka unikama kamabi menu kuani abísakëxa; 'imainun ka Pélegnën xukën ax Joctán kakë 'iakëxa. (Péleg ax ka bëtsi bëtsi menu kuani amanu amanu kuankëxa.) ²⁶ Joctán ax ka ënë unikaman papa 'iakëxa Almodad, Sélef, Hasar-mávet, Jérah, ²⁷ Hadoram, Uzal, Diclá, ²⁸ Obal, Abimael, Sebá, ²⁹ Ofir Havilá 'imainun Jobab. Kamabi ënëkamax ka Joctánnën bëchikëkama 'iakëxa. ³⁰ Usa 'ain ka anua atux tsókë anuaxbi kuankë me ax Mesá aukikiani kuankë 'imainun Sefar ax auküaxa bari urukë au 'ikë 'iakëxa, ³¹ Ënë kamax ka Semnën rëbúnki 'iakëxa, achúshi achúshi ëma 'imainun ka aín aintsibëbi aín menubi tsóti ain bananbi banakëxa. ³² Ënëkamax ka Noénën bëchikënën aintsikama 'iakëxa, usa 'ain ka aín rëbúnkinëx anubia aín rara tsóa menubi 'iakëxa. Baka chaiira 'ikuatsian 'ain ka abisi amanu amanu kuani atun ëmabi 'ai anu tsókankëxa.

11

Babel kakë torre 'akan

¹ Usa 'ain ka a nëtëkaman bëtsi bëtsi banan uni banatisamapan 'ain a menu 'ikë unikamax achúshi banáinshi banakëxa. ² Usai 'i ka auküaxa bari urukë a menu uni chikíkiani 'ura kuankin me barikin Sinar kakë amia mërakëxa, mërakin ka me sapan upí anubi tsótisa mëratanckëx anubi tsóti bërükankëxa. ³ Achúshi nëtën ka atúxbi timëax

kanankëxa: Usa 'ain ka a unikaman maxáx 'imainun tsëpasa ñu akama 'akinma Ladrillo 'imainun asfalto akama këñun aín xubukama 'akëxa.

⁴ Usai kitankëx ka amiribishi kanantëkënkankëxa: Achúshi ëma chaiira 'anan kananuna torre ënën menma uarukin chaiorukin naíbëtan sënën 'ati 'ain. Usakin 'aia iskin ka bëtsi unikaman sinánti 'ikën a unikamax ka sinánñuira 'ianan kushiirabu 'ikën kiox ka kiti 'ikën, usa 'ain kananuna nukamax bëtsi mekamanu kuani abístima 'ain. ⁵ Aínbi ka Nukën 'Ibun usakian ëma 'imainun torre unikaman ënën menma chaiorukin 'akë a ubuxun isakëxa.

⁶ Ësokin unikaman 'akëbëtan ka Diosan sinánkëxa: Atux ka achúshi ëma chaiira 'anan achúshi banáinshi banaia; usa 'ixun ka ënë ñu mëëti 'ati sinánxun 'aia, bërí ka uínbi ëmitisama 'inun 'aia. ⁷ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan atun ñu 'aia istisatankëx kiakëxa, bëtsi bëtsi banan bananun kananuna uni 'imiti 'ain, usai 'i ka bëtsin kakëxunbi bëtsin bana kuakámati bënëti 'ikën. ⁸ Usakian Nukën 'Ibun 'imikëx kamabi menu kuani abískin ka atúan 'akë ëma a ënkankëxa. ⁹ A menuxun ka Nukën 'Ibun achúshi banáinshi banaiaabi unikama bëtsi bëtsi banan bananun 'imiakëxa, kamabi mekamanu kuania amanu amanu kuantanun, usokëx ka mekama oi amanu amanu kuani abísakëxa. Usokian anuxun Nukën 'Ibu Diosan uni bëtsi bëtsi banan banamikë kupín ka Babel kakin anëakëxa.

Semnën rëbúnkikama 'ía
(1 Cr 1.24-27)

¹⁰ Ënëkamax ka Semnën rëbúnki 'iakëxa. Bakan tita chaiira 'ikë inúkë rabë baritia 'ain ka Sem cien baritiañu 'ain, aín bëchikë Arfaxad bakëankëxa.

¹¹ Usakin 'atankëx quinientos baritia 'imi tsókin ka

Semnën amiribishi xanu 'imainun bëbuokin bakë bëchipatëkéankëxa.

¹² Arfaxad an ka treinta 'imainun cinco baritiañu 'ixun Sélah bëchiakëxa. ¹³ Usakin 'atankëx, Arfaxad cuatrocientos tres baritia 'imi tsókin, ka xanu 'imainun bëburibi okin bakë bëchipatëkéankëxa.

¹⁴ Sélahnën ka treinta baritiañu 'ixun Éber bëchiakëxa. ¹⁵ Usakin 'atankëx ka Sélah cuatrocientos tres baritia 'imi tsókin xanu 'imainun bëbuokin bakë bëchipatëkéankëxa.

¹⁶ Ébernën ka treinta 'imainun cuatro baritiañu 'ixun ka aín bëchikë Péleg bëchiakëxa. ¹⁷ Usakin 'atankëx ka Éber cuatrocientos treinta baritia 'imi tsókin, xanu 'imainun bëbuokin bakë bëchipakëxa.

¹⁸ Pélegnën ka treinta baritiañu 'ixun ka Reú bëchiakëxa. ¹⁹ Usakin 'atankëx ka Péleg doscientos nueve baritia 'imi tsókin ka xanu 'imainun bëbu 'inun bakë bëchipatëkéankëxa.

²⁰ Reú ax treinta 'imainun rabë baritiañu 'ixun ka Serug bëchiakëxa. ²¹ Usakin 'atankëx ka Reú doscientos siete baritia 'imi tsókin ka xanu 'imainun bëbu 'inun bakë bëchipatëkéankëxa.

²² Serug ax treinta baritiañu 'ixun ka Nahor bëchiakëxa. ²³ Usakin 'atankëx ka Serug doscientos baritia tsóakëxa, tsókin ka xanu 'imainun bëbu 'inun bakë bëchipatëkéankëxa.

²⁴ Nahor ax veintinueve baritiañu 'ixun ka Téräh bëchiakëxa. ²⁵ Usakin 'atankëx ka Nahor ciento diecinueve baritia 'imi tsókin ka xanu 'imainun bëbu 'inun amiribishi bakë bëchipatëkéankëxa.

²⁶ Téräh ax setenta baritiañu 'ixun ka Abram, Nahor 'imainun Harán akama bakë bëchiakëxa.

Téradnën rëbúnkikama 'iá

27 Ēnē kamax ka Téradnēn rēbúnkikama 'iakēxa, ax ka Abram, Nahor 'imainun Harán aín papa 'iakēxa. Harán ax ka Lotnēn papa 'iakēxa, 28 ax ka Ur kakē anu 'ikē Caldea me anuax aín papa Téráh 'isama pain 'ain ñuakēxa. Anuaxa bakéan me anuaxbi. 29 Usa 'ain ka Abramnēn aín xanu Sarai bimainun, Nahor anribi aín xanu Milcá biakēxa, ax ka Haránnēn bēchikē 'imainun Iscá aín chirabakē 'iakēxa. 30 Usa 'ain ka Sarai ax tuakēma xanu 'aish tuáñuma 'iakēxa. 31 Usa 'ain ka Téráh ax Ur kakē ěma anuax Canaán kakē menu kuani kuankēxa, kuankin ka Abramkēñun aín xanu Sarai aín piaka akēñun aín xuta Lot a Buánkēxa. 'Aínbi ka Haram kakē ěma anu, bēbatankēx anu tsóti bēruakēxa. 32 Usai 'itankēx ka Téráh Harán kakē ěma anuax doscientos cinco barítia tsótankēx ñuakēxa.

12

Nukēn 'Tbu Diosan Abram kakē uni kaisa

1 Usa 'ain ka Nukēn 'Tbun achúshi nētē 'ikēbētan Abram kakēxa: min menuax ka kuantan, min aintsikama ěbiani kamina ěnē menuax kuanti 'ain, bētsi menu kamina kuanti 'ain, 'ěn mi ismimainun. 2 Min rēbúnki kamabētan kana achúshi ěma chaiira 'anuxun 'ain; 'anan kana upíokin sinánxunti 'ain, usakin 'aia iskin ka bētsi unikaman a unikamax ka sinánñuira 'ianan kushiirabu 'ikē kiox kiti 'ikēn, mi kupín kana kamabi menu 'ikē unikama upitax bukunun upíokin sinánxunti 'ain. 3 Uin kara mi upíokin 'akinia aribi kana 'ěn upíokin sinánxunti 'ain, 'imainun kana uin kara mi 'atima oia aribi 'ěnribi 'atima oti 'ain; mi kupí kana kamabi menu 'ikē unikama upíokin sinánxunti 'ain.

4 Ěsokian kakēx ka Abram Nukēn 'Tbun kakēsabi oi Harán kakē me anuax kuankēxa. Setenta

'imainun cinco baritiañu 'aish ka anuax chikíakëxa Canaán kakë me anu kuani. ⁵ Kuankin ka aín xanu Sarai këñun aín piaka Lot buánkëxa, 'imainun ka aín ñuina aín ñukama 'imainun aín ñumëmikë unikama Harán kakë me anuxuan bikë akama buánkëxa. Buani kuanx ka Canaán menu bëbakëxa, ⁶ bëbakiani kuani ka Abram a mekama inubiani kuanx Siquem, anua i chaiira nikë Moré kakë anu bëbakëxa. A menu ka cananeo unikamax tsóakëxa. ⁷ A menuax ami mërakin ka Nukën 'Ibun Abram kakëxa: Ënë me kana min rëbúnkikama 'inánti 'ain. Usakian kakëxun ka Abramñën achúshi anuxun Nukën 'Ibu asábi ka kixun kati maxax bukunrukin 'akëxa, anuaxa ami mërakë kupí.

⁸ Usai 'itankëx ka anuax chikíkiani kuanxun ami-axa bari urukë Betel kakë ëma au 'ikë niñu me anu xubusa okin aín chupa këxtú pëniakëxa. Betel kakë ëma ax ka amia bari kuabúkë au 'ikë 'iakëxa, 'imainun ka achúshi ëma. Ai kakë axribi ami-axa bari urukë au 'ikë 'iakëxa. A menuxunribi ka Abramñën anuxun Nukën 'Ibu rabiti 'atankëxun rabiakëxa. ⁹ Usakin 'atankëx anu pain 'itankëx ka munu 'ikiani kuani, Négueb kakë me ami kikiani kuankëxa.

Abram Egipto kakë menu tsóti kuan

¹⁰ Usa 'ain ka anua Abram tsótanbi a menu a piti ñu 'aimaira 'iakëxa, usa 'ain ka Abram a menuax 'itsama baritia ishi, Egipto menu anua a piti ñu 'ain anu tsóti kuankëxa, anua 'ikë me anua a piti ñu a nëtënu 'aimaira 'ain. ¹¹ Usai kuani ka Egipto menu bëbai kuankin, aín xanu Sarai Abramñën kakëxa, ësokin: mi kamainun Ka kuat, mix kamina achúshi xanu upíira 'ën iskëx 'ain, ¹² usa 'ain ka egipcio unikamax mi isi kiti 'ikën: Ënë xanux ka ënë unin xanu 'ikën. Ësai kikin ka 'ë minun kuëënkin mi

binxun 'akánti 'ikën. ¹³ Usa 'ain kamina, 'ëx upí 'inun mix ismina 'ën chirabakë 'ai kixun kati 'ain.

¹⁴ Usokin kabiani kuanx ka Abram Egipto menu bëbakëxa, bëbaia ka anu 'ikë unikaman aín xanu Sarai axa upíira xanu 'ikë isakëxa. ¹⁵ Ismainun ka Egiptonu 'ikë 'apu faraón an ñu mëëxunkë unika-manribi isakëxa, isiani ka anu ka achúshi xanu upíira uaxa kixun kai rikiankëxa. Kakëxun ka aín unikama aín 'ikënu bëtánun kixun kakëxa kakëxun ka aín 'ikënu. ¹⁶ Usa iskin ka faraónën Sarai kupí, Abram upíokin 'akinkin 'inaishiakëxa oveja, vaca 'imainun uni an ñu mëëxunti 'imainun xanu an ñu 'axúnti akama 'inánkin asno, 'imainun camello akamaribi 'inánkëxa. ¹⁷ 'Aínbi ka Sarai kupí, Nukën 'Ibun faraón 'atimokin tëmëramiakëxa aín aintsikama këñunbi 'anan kamabi unikamaribi 'insínmiakëxa. ¹⁸ Usai 'ikin ka faraónën Abram kamiakëxa, kamikëxa aia ka kakëxa: ¿Uisa kupín karamina ësokin 'ën 'an? ¿Uisa kupín karamina min xanu 'aínbi ax ka 'ën xanuma 'ikë kixun 'ë kakëma 'ain? ¹⁹ Mix kamina min chirabakë isa ax 'ikë kias kian, kikëbëtan kana 'ën xanu 'iti bian. Biaksi kana abë 'ikëma 'ain usa 'ain kamina buánti 'ain. ¡Mi 'inantëkënmainun kamina bëríbi buánti 'ain! ²⁰ Usakin Abram katankëxun ka faraónën aín unikama kakëxa, kamina Egipto me ënua Abram aín xanu 'imainun aín ñukama këñunbi kuantanun xuti 'ain.

13

Abram 'imainun Lot ënanan

¹ Usa 'ain ka Abramnën Egiptonuax chikíkin aín xanu, 'imainun kamabi aín ñu buani kuankëxa, kuanika amiribishi rikiani Négueb me 'ikë anubi kuantëkëankëxa. Kuankëbë ka aín piaka Lot

axribi atubē kuankēxa. ² Abram ax ka 'iakēxa uni ñuñuira, usa 'aish ka kuri 'imainun manē uxua kuríkiñu 'ianan, 'itsaira aín ñuina 'arakakēñu 'iakēxa. ³ Néguebnuax amiribishi munu 'ikiani kuantankēx ka Betel kakē ěma 'urama anu paian 'ikian Betelbētan Ainēn nēbētsionkē anu 'iakēxa. ⁴ A mex ka anu paian anuxun Nukēn 'Ibu Dios rabiti maxá bukunrukin 'akē a 'iakēxa, anuxun ka Nukēn 'Ibu rabiakēxa. ⁵ Usa 'ain ka Lot axribi ñuñuira uni 'i aín kuku Abramsaribi 'aish, an ñu 'axúnti xanu xuntakukama, ovejakama 'imainun vacakama 'ianan, an ñu mēēxunkē unikamabēbi anu 'iakēxa; ⁶ 'aínbi ka anua atux 'ikē anu aín ñuina 'itsaira 'ain ñuinakaman pasto piti sēnēnma 'iakēxa. Usa 'ain ka a rabētax anu 'isama 'ain, ⁷ an Abramnēn vacakama bērúankē unikamabē Lotnēn vaca an bērúankē unikama nishanani ubionankēxa. Usa 'ain ka a nētēkaman, cananeo 'imainun ferezeo unikamax pain anu tsókē 'iakēxa.

⁸ Usa 'ain ka Abramnēn achúshi nētēn aín xukēnan bēchikē Lot ěsokin kakēxa: Mix kamina 'ēn 'aintsi 'ibu 'ain, usa 'ain kananuna nu rabē upiti nuibananti 'ain, usaribiti ka an nun ñuina bērúankē unikama nishananima nuibananti 'ikēn. ⁹ Usa 'ain kamina min kuēēnxun uimiu karamina 'iti 'ain kixun me bariti 'ain. Usa 'ain kamina 'ēbē 'ima amo kuantí 'ain. Mixmi aín tsipumi kuankēbē kana 'ēx aín rēbumi kuantí 'ain, mixmi aín rēbumi kuankēbē kana 'ēx aín tsipumi kuantí 'ain. ¹⁰ Usakian Abramnēn kakēxun ka Lotnēn me upí anu 'iisa Jordán kakē baka 'urama anua 'umpax 'itsaira 'ikē a isakēxa, iskin ka Sóar 'urama 'ikē ěma chukúma aribi isakēxa, usa 'ain ka a menu 'itsaira 'umpax 'imainun naēsa me chaiira 'ikē

isakëxa. Ax ka Egipto me iskësa 'iakëxa. (Ënëx ka Nukën 'Ibun Sodoma 'imainun Gomorra ëma këñutisama pain 'ain 'iakëxa.) ¹¹ Usa 'ain ka Lotnën kamabi Jordán kakë baka anu 'ikë me sapan kaisakëxa, anuax ka anua 'ikë anuax amiaxa bari urukë ami kikiani kuankëxa. Usai 'ika Abram 'imainun Lot ënanankëxa. ¹² Usa 'ain ka Abram axa Canaán kakë me anubi bërúmainun, Lot ax me sapan amia 'ikë ëmakama Sodoma 'imainun Gomorra a 'urama tsóti kuankëxa, ¹³ anuxun ka kamabi unin 'atima 'ixun 'aisamairai Nukën 'Ibumi 'uchakin bëtsi bëtsi ñu akëxa.

¹⁴ Usaia anuax Lot kuankë 'ain ka a basikëbëtan Nukën 'Ibun Abram kakëxa: Anumi 'ikë ënuxunbi kamina upíokin aín tsipumia isanan aín rëbumiokin isti 'ain, isanan kamina amiaxa bari urukë amia isanan amia bari kuabúkë amiaribi isti 'ain; ¹⁵ 'ën kana kamabi me min iskë ënëkama mi 'inánti 'ain, ax ka minan 'ianan xëñibua 'aínbi min rëbúnki kamanan 'iti 'ikën. ¹⁶ 'Ën kana min rëbúnkikama 'aisamaira menu 'ikë masin bërusa 'inun 'imiti 'ain. Usa 'aish ka masi bëru tupuntisama usaribi 'iti 'ikën, 'ianan ka tupuntisamaira min rëbúnkikama 'iti 'ikën. ¹⁷ ¡Usa 'ain kamina bërí nirukiani kuanxun 'ën mi 'inánuxun kakë me a pain isi kuantí 'ain, iskin kamina aín chaxké 'imainun aín pampa, akama pain isikuanti 'ain akama kana mi 'inánti 'ain! ¹⁸ Usa 'ain ka Abram anua 'ikë anuax aín ñukama mëniobiani niñu me Mamré kakë uni ainan 'ain Hebrón kakë ëma 'urama 'ikë anu 'i kuankëxa. Anuxun maxax bukunrukin 'atankëxun Nukën 'Ibu rabiakëxa.

14

Abramnën Lot buánkankëbi bitëkëan bana

¹ Usa 'ain ka a nētēkaman Amrafel ax Sinar kakē me anu 'apu 'iakēxa, Arioc axribi ka Elasar kakē me anu 'apu 'iakēxa, Quedorlaómer axribi ka Elam kakē me anu 'apu 'iakēxa, 'imainun ka Tidal axribi Goím kakē me anu 'apu 'iakēxa. ² Ēnē 'apukamax ka 'apu Bera, Sodoma kakē ēmanu 'ikē abē 'akanankēxa, abē 'ianan ka 'apu Birsá Gomorra kakē ēmanu 'ikē abē 'ianan, ka 'apu itsi Sinab Admá kakē ēmanu 'ikē 'apu abē 'ianan, Seméber kakē 'apu Seboím kakē ēmanu 'ikē 'imainun, 'apu itsi axa Bela kakē ēmanu 'ikē abēribi 'akanankēxa, a ēmabi ka Sóar kakinribi anēakēxa. ³ Ēnē mapai achúshi 'apukaman ka aín suntárukama Sidim kakē me sapan anu timéakēxa, anu ka parúmpapa bamakē kakē ax 'iakēxa. ⁴ 'Itsa baritia 'inúkē 'ain ka 'apu Quedorlaómer an mapai rabé 'imainun rabé baritia, anun an kuēēnkēsa okin ñu 'anun 'amiakēxa, 'aínbi ka bari achúshi 'irutēkēnkē anun mapai achúshi 'apu kaman a 'apubē 'akánanti sinánkēxa. ⁵ Usakin sinántakēx ka baritia itsi 'irukēbē, Quedorlaómer 'apu 'imainun 'apu raíri abēa 'akianankē kamabē kanankiani anua Astarot Carnaim me 'ikē anu kuankēxa, kuanxun ka anu 'ixun refaítakama a pain 'atankēxun; zuzita kamaribi, Ham kakē menuxun 'anan emitas kamaribi, Savé-quiriataim menuxun 'akēxa, ⁶ 'anan ka 'akánanti 'unairakēkamaribi abē 'akanankin abámikin Seír me anu 'ikē bashikama anubi nuibiankin 'akēxa, usakian 'akēxa kuania ka me anua El-Parán 'ikē anubi, nuibiankin 'akēxa, ax ka anu uni 'ikēma me a rapasu 'iakēxa. ⁷ Usokin 'atankēx baitsin amirbishi utēkēnkin ka Quedorlaómer 'imainun aín suntárukama, 'imainun abēa kuankē 'apu raíri akamabē En-Mispát, 'ikēbia

Cadés kakë anu bëbakëxa, bëbakiani kuankin ka añu kara bainua mëraia abi 'atimonan këñuakëxa, usokin 'anan ka kuankinshi anu 'ikë amalecita aribi 'akëxa, 'anan ka amorreokamaribi raíri ëmakama 'akësaribi okin 'abiani kuankëxa, ax ka Hasesón-tamar me 'ikë anu 'iakëxa.

⁸ Usa 'ain ka Sodoma, Gomorra, Admá, Seboím, 'imainun Belanu 'ikë 'apukama ax me sapan Sidim kakë anuax 'akanani kuankëxa. ⁹ Anuax ka ënë mapai achúshi 'apukama Quedorlaómer Amrafel 'imainun Arioc abë 'akanankëxa, ënë rabë 'imainun rabë 'apukamax ka Elam, Goím, Sinar 'imainun Elasar a ëma kamanu 'ikë 'iakëxa. ¹⁰ Kamabi Sidim kakë me sapan anu ka chua me pëan pëankikë anubia unia 'iakëxa, usa 'ain ka Sodoma 'imainun Gomorranu 'ikë 'apu 'akanankënuax 'iakëti kuaníbi anu nanëakëxa. Usai 'imainun ka raíri 'apukamax ninu abákëxa. ¹¹ Usa 'ain ka rabë 'imainun rabë 'apun suntárुकaman Sodoma 'imainun Gomorra kakë ëma rabë, anu atsíntankëxun anu 'ikë unikaman ñu aín piti, ain ñu kupíkë aín 'arakakë ñukama këñunbi kamabi bitankëxun aín nètënu anu 'ikë unikama këñunbi buánkëxa. ¹² Usa 'ain ka Sodoma kakë ëmanu 'ikë Abramnën, xukënan bëchikë Lot axribi anu 'iakëxa, 'ikëbi ka aribi aín ñukama 'imainun an 'arakakë ñuinakama këñunbi ñatanbiankin buánkankëxa. ¹³ Usakian 'akëbë ka uni achúshi abákëxa, abaxun ka usaía 'ikë Abram hebreo uni a ñuixuankëxa, ax ka uni achúshi Mamré aín menu tsókë 'iakëxa, a unix ka amorreo unibu 'iakëxa, Mamré ax ka Escol 'imainun Aner aín xukën 'iakëxa, usa 'aish ka a unikamax Abrambë nuibanankë 'iakëxa.

¹⁴ Usakian aín piaka ñatanbiankin buánkë ka Abramnën kuakëxa, kuabiani kuaxun ka

aín xubunuax bakëntankëx kanikë unikama a 'imainun an ñu mēëxunkë aín unikama amira sinánkë akama timëakëxa, timëkëx ka trescientos dieciocho a unikama 'iakëxa, usakin timëtankëx ka Abram ain unikama timëbiantankëx 'apukama nui Dan kakë ëma sēnēnkë anu bēbakëxa. ¹⁵ Anu bēbax ñantabukëbëtan ka Abramnēn aín unikamabëtan atun sinánkēnumashi ratukinshi anu bukukë ami bēbarukin 'akëxa, abë 'akanankin ka a 'apukama abámikin Hobá anu sēnēn 'akëxa, ax ka Damasco ëma aín tsipumi 'ikë au 'iakëxa, ¹⁶ usokin 'akëxa 'apukama abákëbëtan atun buánkë kamabi ñukama biakëxa. Usakin bianan ka Abramnēn 'ain xukēnan bēchikë Lot ain ñukama 'ain ñukamabi biakëxa, bianan ka xanukama bianan raíri unikamaribi biakëxa.

Melquisedecnēn 'upiokin Abram sinánxuan

¹⁷ Usokin 'atankëx ka Abram amiribishi utëkëankëxa, Quedorlaómer kakë 'apu akēñun raíri 'apukama abëa 'ikë akamakēñunbi 'abëtsinia ka Sodomanu 'ikë 'apu an upíokin biakëxa, Savé kakë me sapan anuxun biakëxa, a mex ka 'apukaman me kakë 'iakëxa. ¹⁸ 'Imainun ka bētsi 'apu Melquisedec, kakë 'apu Salem ëmanu 'ikë anribi biakëxa, ax ka sacerdote Nukēn 'Ibu Dios an kamabi ñu unio kushiira naí manámi 'ikë aín uni 'iakëxa, an ka pán kēñun vino 'inánkin.

¹⁹ Upíokin sinánxunkin Abram ësokin kakëxa:

Mi ka Nukēn 'Ibu Dios naí manámi 'ikë an naí 'imainun mekama unio an 'upiokin sinánxunti 'ikēn;

²⁰ 'ianan ka Nukēn 'Ibu Dios kamabi kushiñu an mi, abëmi 'akanankë unikama 'anun 'amikë ax 'upiokin rabikë 'iti 'ikēn.

Usakian Melquisedecnën kakëxun ka Abramnën an bibiankin buánkë ñukama raíri 'inánkëxa. ²¹ 'Inánkëxunbi ka Sodomanu 'ikë 'apun Abram kakëxa:

—Unikama ashi 'ë 'inánan kamina min bikë raíri ñukamabi buánti 'ain.

²² Usokin kakëxunbi ka Abramnën ësokin kakëxa:

—'Ën kana ësokin kana 'anuxun 'ai kixun Nukën 'Ibu kushiira an naíkëñun me unio a kan, ²³ 'ën kana uisa min ñubi bikin ñuman chamarabi bianan, anúnmi tsitëkërekikë abi anun 'ën taxaka tëkërekati bitsiman, mixmi únsaranbi min ismina 'ë ñuñuira 'imian kix kitima kupín. ²⁴ 'Ën kana añu ñubi 'ënan 'iti bitsiman, usa 'ain ka 'ëx abë kuankë unikama atun pikë ax kuni 'ásabi 'iti 'ikën. Usa 'ain ka ax 'ëbë kuankë unikama Aner, Escol 'imainun Manré, akaman ainan 'inun ñu biti 'ikën, ësakin ka Abramnën Sodomanu 'ikë 'apu kakëxa.

15

Nukën 'Ibu Diosan Abram achúshi ain bëchikë 'inánuxun ka bana

¹ Ënë ñukama 'atankëxa 'inúkë 'ain ka Nukën 'Ibun Abram namákin iskësokian isia kakëxa:

—Kamina rakuétima 'ain Abram, 'ëx kana an mi bërúankë a 'ain. Min biti ñu ax ka chaiira 'inuxun 'aia. ²⁻³ 'Aínbi ka Abramnën kakëxa:

—'Ën 'Ibu 'imainun 'ën Dios, ¿uisa karana minmi ñu 'inánkëxun, ñankáishibi bixun 'ati 'ain, minbi kamina 'ëx kana achúshi bëchikëñumabi 'ai kixun 'unanin minbi kamina achúshi bëchikébi 'ë 'inánkëma 'ain? Usa 'ain ka kamabi 'ën ñukama an biti Eliézer Damasconu 'ikë uni 'ën kaniokë, an 'ëx ñukëbëtan 'ën kasunania ñukama biti 'ikën. ⁴ Ësokin kakëxun ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—Ēsakin min bēchikēnēnbi ka mix ñukēbētan min ñukamabi biti 'ikēn, bētsi unin ka min ñu bitima 'ikēn.

⁵ Usokin katankēxun ka Nukēn 'Ibun Abram eman, buánxun esokin kakēxa:

—Upiokin ka naí manámia 'ispakama is, iskin kamina min tupuntisa 'ikē tupunti 'ain. Usaribi ka min rēbúnkinēx tupuntisamaira 'itsaira 'iti 'ikē kixun kakēxa.

⁶ Usakian kakēxun ka Abramnēn usa ka asérabi Nukēn 'Ibu 'ikē kixun sinánkēxa, sinánkēbē ka ax 'ēx kikēsabiokin ka 'aia kiox ami sinánkēxa.

⁷ Ēsakinribi ka kakēxa:

—Ēx kana min 'Ibu 'ain; usa 'ixun kana 'ēn mi Ur kakē me anua caldeo unibu tsókē anua chikiankēn, ēnē me xēnibua 'aínbi minanbi 'inun 'inánuxun.

⁸ —Kakēxunbi, ka Abramnēn esokin kakēxa, 'ēn 'Ibu 'imainun 'ēn Dios ¿Uisakin karana asérabi ka 'ēnan ēnē me 'ikē kixun 'ēn 'unánti 'ain? —kixun ka Abramnēn kakēxa.

⁹ 'Imainun ka Nukēn 'Ibu Diosan kakēxa:

—Ē kamina vaca xanu bērí kanikē achúshi bēxúnti 'ain, bēanan kamina achúshi cabra 'imainun achúshi carnero, rabē 'imainun achúshi baritiañu kaísun bēti 'ain, achúshi achúshi 'imainun kamina ñumakuru bērí kanikē achúshiribi bēanan rabētax nikē numakuru bēti 'ain.

¹⁰ Usakian kakēxun ka Abramnēn a ñuinakama Dios bēxúankēxa, bēxun ka panárabē okin tukaxun amo rabēbi bētsi bēmánon buküankēxa; 'anan ka ñuina pēchiñu rabē a tukakinma usabi nankēxa.

¹¹ Usakin 'atankēxuan buküanbi ka an bamakē ñuina pikē xētēkama ñuinanēn nami pikatsi kiox manánux ubakēxa, ubax anu kēñubutia ka Abramnēn 'ibiankēxa.

¹² Usakian a ñukama 'akëbëa ñantabuan ka a imë Abram 'aimai rëti 'uxakëxa. Usai 'uxkënkëbi ka achúshi chaiira bëánkibukë an bëararákëxa usakin 'akëx ka 'aisamairai rakuéakëxa. ¹³ Usai rakuétia ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—Min kamina 'unánti 'ain, min rëbúnkikamax ka aín menu tsótima bëtsi menu tsónuxun 'aia, 'imainun ka anuxun 'aisamaira okin ñumëmikë 'inuxun 'aia, 'imainun ka 'aisamaira okin 'atima okë 'iti 'ikën, cuatrocientos baritia sënéntamainun. ¹⁴ Aínbi kana 'ënribi a émanu 'ikë unikama an atu bëtsi bëtsi okin tëmëramikë aribi 'atima okin tëraminuxun 'ain, usakin 'akë 'ain ka min rëbúnki kamax 'aisamaira ñuñu 'aish chikinuxun 'aia. ¹⁵ Mix kamina 'itsa baritia tsóti kuëënnuxun 'ain, usai 'itankëx kamina xënira 'aish ñuti 'ain, ñutankëx kamina min rara kamabë timëti kuantí 'ain. ¹⁶ Usai cuatrocientos baritia tsótankëx ka min bëchikënën bëchikë min xuta aín bëchikënën bëchikë akamax ka min rëbúnki 'aish amiribishi ënë menu utëkënnuxun 'aia, usa 'aínbi ka anun 'ën amorreo unikama aín 'ucha kupín 'atima oti nëtë 'isama pain 'ikën.

¹⁷ Usai ñantabukë a imë ka Abramñën isakëxa, achúshi ñute chaiira xanuxuan me 'akë usa an-uaxa 'aisamaira kuin chikitia isanan ka achúshi tsi rëkirukësa axa ñuina nami tukapaxun nankë nëbëtsinën inutia isakëxa. ¹⁸ Usa 'ain ka a nëtënbi Nukën 'Ibun Abrambëtan achúshi ñu 'akin kakëxa:

—Ënë mekama kana min rëbúnkikama 'inánti 'ain, Egipto bakamiaxa ukë me anuax 'imainun baka chaiira Éufrates kakë anu sënënbi kana 'inánti 'ain. ¹⁹ Ax ka quenitakaman me 'ikën, 'imainun ka quenizitakama, cadmoneokama, ²⁰ hititakama, ferezeokama, refaítakaman me, ²¹ amorreokama, cananeokama, gergeseokama

'imainun jebuseokama enē unikaman me kana mi 'inánti 'ain.

16

Abramnën aín ñu mëëmikë xanu Agarmi bëchia

¹ Sarai an ka aín bënë Abram tuaxunkëma pain 'iakëxa, usa 'aínbi ka achúshi xanu Agar kakë egipcia an ñu 'axúnti békë 'iakëxa. ² Usa 'ain ka aín xanu Sarainën Abram kakëxa:

—Ka kuat, Nukën 'Ibun ka 'ëx tuáñu 'iti kuëënima, usa 'ain kamina an nu ñu 'axunkë xanu Agar abë 'iti 'ain, usa 'ain sapi ka an tuakëx aín tuákama ax 'ën tuása 'iti 'ikën. Ësokian kakëxun ka Abramnën aín xanu Sarai asábi ka kixun kakëxa.

³ Usakin katankëxun ka Sarainën an ñu 'axunkë egipcia xanu Agar a bëtankëxun Abram aín xanu 'inun 'inánkëxa, usakin ka mapai rabë bari Canaán menu tsókë 'ixun 'akëxa. ⁴ Usa 'ain ka Abram an ñu 'axunkë xanu Agar abë 'iakëxa, usai 'iax ka tu-uakëxa; 'aínbi ka tukin tankin Sarai an ñu mëëmikë a istisamatani ami nishakëxa. ⁵ Usai ami nishia 'unánkin ka Sarainën aín bënë Abram kakëxa:

—¡Min 'ucha kupí ka Agarnën 'ë 'atima okin isia! 'Ënbi kana min xanua 'inun mi 'inan, usa 'aínbi ka bërí achúshi tuáñu 'ikuaní 'ësamaira 'isatania. Usa 'ain ka Nukën 'Ibux kiti 'ikën uix kara 'uchaxa kixun nu kati 'ikën. ⁶ Kia ka Abramnën kakëxa:

—Ka kuat, an mi ñu 'axunkë xanu ax ka min məkënu 'ikën; usa 'ain kamina uisakin karamina 'aisatani usokin min 'ati 'ain.

Usakian kakëxun ka Sarainën amixuamati nishkin an ñu 'axunkë xanu Agar 'itsaira 'atimokëxa, 'atimokëx ka Agar abákëxa. ⁷ Abákë ka Nukën 'Ibun ángel achúshinën anu uni 'ikëma menuxun mërakëxa, ax ka aín rëbumi kakin anëké

me anu kuantu bai rapasu 'umpax upíira 'ikē anu 'iakēxa, ⁸ anua mēra kin ka ñukákēxa:

—Agar, mix kamina Sarainēn ñu mēemikē aín, ¿uinuax kaina aín, 'imainun kaina uinu kuanin?

—'Ēx kana an 'ē ñumēmikē xanu Sarai anuax abatin —kixun ka an kakēxa. ⁹ Usokian kakēxun ka Nukēn 'Ibun ángelnēn ēsokin kakēxa:

—Kamina amiribishi kuantēkēti 'ain ami ñu mēēxunkē xanu anubi kuanxun, kamina an mi kakēsabiokin kamabi ñu mēēxunti 'ain.

¹⁰ Katankēxun ka Nukēn 'Ibun ángelnēn ēsokinribi kakēxa:

Min rēbúnkinēx ka 'aisamaira 'inun 'uakamē 'ēoti 'ikēn,

usa 'ikē ka uínbi tupuntima 'ikēn.

¹¹ A mi tuukē ēnēx ka achúshi bēbu tuá 'ikēn,

usa 'ain kamina bakēntankēxun Ismael kakin anēti 'ain,

Nukēn 'Ibun ka mix tēmērai uin kara 'ē 'akinti 'ikē kīax nuibakati nitsia isaxa.

¹² Min tuakēx ka bana kuakēma 'aish achúshi burro raēkēmasa 'inuxun 'aia;

usa 'aish ka kamabi unimi nishti 'ikēn, 'imainun ka kamabi uníxribi ami nishti 'ikēn;

usa 'aínbi ka aín aintsikaman 'ura xuisa tankēxi atubēbi 'iti 'ikēn.

¹³ Usa 'ain ka Agar Nukēn 'Ibubē banatankēx abi kiakēxa, kikin anēkin ka Diosan ka 'ē isia kikin anēakēxa, usa 'ain kana bēríbi Diosan 'ē iskēxbi ñukēma pain tsoti 'ain.

¹⁴ Usa 'ain ka anua 'umpax upíira 'ikē kini ax ēsokin anēkē 'ikēn: 'Umpax upíira ñutima oi tsókē an 'ē iskē ainan ka a 'umpax 'ikēn. Ax ka Cadés 'imainun Béred kakē ēma an nēbētsi okin bēarakē 'iakēxa.

¹⁵ Usakian ángelnën kakëx ka Agar amiribishi an ñu mëemikë xanu Sarai anu kuantëankëxa, kuantankëx ka anuax Agar aín rëkuën tuá bakëankëxa, bakënkë ka Abramnën aín bëchikë Ismael kakin anëakëxa. ¹⁶ Abram ochenta 'imainun seis bari-tiañu 'ain ka aín bëchikë Ismael bakëankëxa.

17

Nukën 'Tbu Diosan abë mëñonanti sinánxun Abram unántiorakanun kixun ká

¹ Usa 'ain ka Abram axa noventa 'imainun nueve baritiañu 'ikë, Nukën 'Ibun amiribishi ami mëratëkënkín ësokín kakëxa:

—'Ëx kana min 'Tbu Dios kamabi kushiñuira a 'ain, usa 'ain kamina 'ëx kuëenkësabi 'oíshi tsóanan 'ëx kikësabiokín kamabi ñu 'ati 'ain, ²'imainun kana 'ën achúshi ñu mibëtan 'ati 'ain: 'anan kana 'ën min rëbúnkinëxa 'aisamaira 'i 'uákamë 'ëonun 'imiti 'ain, kixun ka Nukën 'Tbu Diosan kakëxa. ³ Usakian Nukën 'Tbu Diosan kakëx ka Abram rantin puruni aín bëmánanën me tikai tsóbuakëxa usai 'iaka kakëxa:

⁴ —'Ënë ñu kana mibëtan 'ain kamina kuati 'ain: Mix kamina 'aisamaira bëtsi bëtsi ëmanu 'ikë unikaman rara 'inuxun 'ain, ⁵'imainun kamina bërí Abram kakin anëké 'itima 'ain. Usa 'ain ka min anë bërí 'ia Abraham, 'ën kana mi bëtsi bëtsi ëmanu 'ikë unikaman rara 'iminuxun 'ain. ⁶'Ën kana min rëbúnkinëxa 'aisamaira 'inun 'iminuxun 'ain; min rëbúnki raírinëx ka 'apu bëtsi bëtsi ëmanu 'inuxun 'aia. ⁷'Ën kana achúshi ñu mibëtan 'ain 'imainun kana min rëbúnki kamabëtanribi 'anuxun 'ain, usa 'ain kana 'ëx min Dios xëñibua 'ainbi 'iti 'ain, 'ianan kana atun Diosribi 'inuxun 'ain. ⁸ Mi 'imainun min rëbúnkíkama kana kamabi Canaán me anumi bërí tsókë ënë 'inánti 'ain, ax ka

min rëbúnki kamaxa xëñibua 'aínbi anu tsóti 'ikë 'imainun kana 'ëx atun Dios 'iti 'ain.

⁹ Katankëxun ka ësokinribi, Nukën 'Ibu Diosan Abraham kakëxa:

—'Aínbi kamina min, achúshi ñu 'ën mibëtan 'akë ax kikësabiokin 'ati 'ain, 'imainun ka kamabi min rëbúnki kamanribi ax kikësaibi 'iti 'ikën.

¹⁰ Ënëx ka mitsubëtan 'ën 'akë achúshi ñu 'ikën, usa 'ain ka min rëbúnki kamanribi 'ëx kikësokinbi 'ati 'ikën: usa 'ain ka kamabi unikama mitsubë 'ikë atux aín nëtokë ñu rëbu tëai 'unántiorakakë 'iti 'ikën. ¹¹ 'Unántiorakakin kamina aín nëtokë ñu rëbu aín maxaka 'ikë a tëati 'ain, ënëx ka 'ën mibëtan 'akë achúshi ñu a 'unánti 'ikën, ësokin 'akin kamina 'unánti 'ain nun kananuna achúshi ñu 'a kixun. ¹² Bërimi ësokin 'akë ënuxun, kamina kamabi uni mix abë 'ikë unikaman bëchikënëxa bëbu tuá bakënia mapai achúshi 'imainun rabë 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan aín nëtokë ñu rëbu ain maxaka tëati 'ain, min ñu mëëxunkë uni 'imainun min kuríkinënbimi bëtsi menua marukë bëtsi unibi ka aín nëtokë ñu rëbu tëakë 'iti 'ikën. ¹³ 'Ëx kikësabiokin kamina 'unánti okin bëtsi 'akësa 'akësaribi okin aín nëtokë ñu maxaka 'ën mi kakësabiokin 'ati 'ain. Usakinmi 'ën mibëtan 'akë achúshi ñu ax ka mitsun naminu 'unántiokë 'iti 'ikën, usa 'ain ka mitsun 'ëbëtan achúshi ñu 'akë ax këñútimoi 'iti 'ikën. ¹⁴ 'Aínbi ka uix kara 'unántiorakaisama tania ax mitsunua chikínkë 'iti 'ikën, 'ën achúshi ñu 'akë a bana kikësokin 'aisama tankë kupí.

¹⁵ Usakin katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan ësokinribi Abraham kakëxa:

—Bëri ka min xanu ax Sarai kakin anëké 'itima 'ikën. Aín anë ka bëri Sara kakin anëké 'iti 'ikën. ¹⁶ 'Ën kana upíokin sinánxunin, usa 'ain kana achúshi tuá mi 'axúnun 'imiti 'ain. 'Ën upíokin sinánxunkëx ka kamabi menu 'ikë unikama aín

rëbúnki 'iti 'ikën. 'Imainun ka aín rëbúnkinëx kamabi menu 'ikë unikaman 'apu 'inuxun 'aia, kixun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa.

¹⁷ Usakian Nukën 'Ibu Diosan kakëx ka Abraham rantipuruni memi bëtiki tsóbuti, ësokin sinani kuaiakëxa: ¿Achúshi unin kara cien baritiañu 'ixun bëchiti 'ik? ¿'Imainun kara Saran noventa baritiañu 'ixun achúshi tuá 'ati 'ik? Èsakin ka Abrahamnën sinánkëxa. ¹⁸ Usakin sinánkin ka Nukën 'Ibu Dios kakëxa:

—¡Usa 'ain sapi ka, Ismaelnën rëbúnkikama atux upitax tsóti 'ikën!

¹⁹ Kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa:

—Èn mi kakë ax ka ësakin mi kakë 'iixa min xanu Sara ax ka achúshi bëbu tuá bakënti 'ikën, bakënia kamina min a tuá Isaac kakin anëti 'ain. Abëtan kana 'ën achúshi ñu aséabi 'ati 'ain, ax ka xëniua 'aínbia sinánun aín rëbúnki kamabëtan 'akë 'iti 'ikën. ²⁰ Èsokin katankëxun ka aín bëchikë Ismael ñuikinribi ësakin kakëxa, 'ën kana min bana kuan, usa 'ain kana upíokin sinánxunuxun 'ain; 'imainun kana 'aisamaira aín bëchikë 'inun 'imiti 'ain usa 'ain ka aín rëbúnkinëx 'uakamë 'ëoti 'ikën. 'Imainun ka Ismael ax mapai rabé 'imainun rabé 'apukaman kushiira aín papa 'iti 'ikën, 'imainun kana an achúshi ëma chaiira cha 'anun 'amiti 'ain. ²¹ 'Aínbi ka 'ën achúshi ñu mibëtan 'akë ax min bëchikë Isaac min xanu Sara ënuax achúshi baritia 'ikëbë anun 'iti nëtë 'ikëbë bakënkëbë 'ën 'akë ñu ax anubi 'iti 'ikën. ²² Usai abë banatankëxun Abraham ëbiani ka Nukën 'Ibu Dios anuax kuankëxa.

²³ Usai Nukën 'Ibu Dios abë banatankëx sënënkiani kuankë 'ain ka a nëtënbí Abrahamnën aín bëchikë Ismael, aín nëtökë ñu maxaka tëakin 'unántiokëxa, 'anan ka kamabi unikama an ñu mëëxunkë aín xubunuaxa bakënkë akama

'imainun aín kuríkinënbia marukë. Unikama aribi unántiokin aín nètokë ñu rëbu tēaxuankëxa. Usakin 'akin ka kamabi uni abëa 'ikë atun xubunu 'ixuan an ñu mēëxunkë akamaribi aín nètokë ñu maxaka tēaxunkin 'unántiokëxa, Nukën 'Ibu Diosan usakin 'anun kakësabiokin ka 'akëxa. ²⁴⁻²⁵ A nētëkaman usokin 'ai ka Abraham ax noventa 'imainun nueve baritiañu 'iakëxa, 'imainun ka aín bëchikë Ismael ax bëri kani trece baritiañu 'iakëxa, a nētën ka aín nètokë ñu maxaka 'unántiokin tēakë 'iakëxa. ²⁶ A nētënbika Abraham 'imainun aín bëchikë Ismaelnëx usai 'itia kakë, usaibi 'iakëxa usa 'aish ka a nētënbi aín nètokë ñu maxaka tēai 'unántiorakakëxa, ²⁷ usai 'ikin ka Abrahamnën kamabi unikama abë 'ikë 'imainun aín xubunuxua an ñu mēëxunkë unikama a këñun aín xubunuaxa bakënkë 'imainun bëtsi menua aín kuríkinënbia marukë akamabi 'akëxa.

18

Nukën 'Ibu Diosan achúshi bëchikë 'inánuxun Abraham ká

¹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Abrahammi anua Mamré kakë uni aín me ni 'ikë anuax mērakëxa, mēramainun ka Abraham bari xamaruti 'urama 'ain aín chupa këxtú xubusa okin 'akë aín xëkuë rapasu, tsókë 'iakëxa. ² Tsóxunbi ka Abrahamnën rabë 'imainun achúshi uni a bētánain nikë isakëxa. Isi bënëtishi nirukin bitsi ka aín bëmánanën me tikatankëx, ³ nirukin ka kakëxa:

—'Ën kana mi kain kamina bënëkiani kuantima 'ain 'ën 'ibu. ⁴ Mitsux mi kuëenkëbëtan kana 'ën 'umpax bëxunun kati 'ain, anun tachukatankëxmi in tupëonkë tēmú chukúmashi tantikanun. ⁵ Bëri kamina 'unanin uinu kara an mi 'akinti 'ia kixun,

usa 'ain kana mitsun piti bēxúnti 'ain, bēia pitankēx kamina pibiani kuantí 'ain.

Ēsokin kakēxun, ka a unikaman —asabika kananuna kaínti 'ain —kixun atun kakēxa. ⁶ Usakian kakēx ka Abraham aín chupa kēxtú xubusa okían 'akē anu atsíankēxa atsínkin ka Sara kakēxa:

—¿Bēnēkinshi! Kamina trigo putuakē upíira veinte kilo bitankēxun pán 'ati 'ain. ⁷ Usakin aín xanu kabiani ka Abraham abákiani anua aín vaca 'ikē anu, anua ka vaca bērí kanikē kaískin bitankēxun aín uni achúshi 'inánkēxa, 'inánkēxun ka an bēnēkinshi piti 'akēxa. ⁸ Usakian vaca bēna piti 'amainun ka Abrahamnēn vaca xuma mētuakin 'akē a 'imainun aín xuma aribi kara 'ati 'ikē kixun ñukákēxa, usakian atun pimainun ka a 'uramaxun añu ñuribi kara kuēenia aribi 'inánuxun kaíankēxa, kankēxun ka i achúshi níké tēmúxun piakēxa.

⁹ Usakin pitankēx sēnēnkin ka a isia kuankē unikama achúshinēn Abraham ñukákēxa:

—¿Uinu kara min xanu Sara 'ik? Kakēxun ka kakēxa ka —anu 'ēx 'ikē chupa kēxtú xubusa okin 'akē anu 'ikēn —kixun ka kakēxa.

¹⁰ Usakian kakēxun ka a isia ukē uni achúshinēn kakēxa:

—Mi istékēni kana bētsi bari 'ikēbē utékēnti 'ain 'imainun ka min xanu Sara ax achúshi tuáñu 'iti 'ikēn. Usakian kaia ka Saran kamabi banakama kuakēxa, ax anu 'ikē aín xubu xēkuē 'urama anuaxa banaia. ¹¹ Usa 'aínbi ka Abraham ax uni apan kaniakēkē 'imainun ka aín xanu Sara axribi xanu apan kaniakēkē 'iakēxa usa 'aish ka Sara bērámbi aín pēi machakē sēnēnkē 'iakēxa. ¹² Usa 'ain ka Saran a ñuia kia kuati aín kuaikē a tēnēibi kuēpunchinibi kuēmumēkin tēnēakēxa: ¿Uisax

karana 'ëx usai 'iti 'ain? 'ën bënë 'imainun 'ëx kana bërí kaniakëké apan 'ain.

¹³ Usai 'ia 'unánkin ka Nukën 'Ibun Abraham kakëxa:

—¿Uisa kupín kara Sara kuain? ¿an kara xënira 'aish kana tuáñu 'iti 'ain kixun sinanimin?

¹⁴ ¿Nukën 'Ibun 'akasmati ñu kara 'aíma 'ik? bëtsi bari 'irukëbë kana 'ëx mi istëkëni uti 'ain, 'imainun ka Sara achúshi tuáñu 'iti 'ikën kixun ka kakëxa.

¹⁵ Èsai kia kuati ka Sara rakuëti 'ëx kana kuaikëma 'ain kïax kisatankëxa: Usa 'ain ka ësai kiakëxa:

—'Ëx kana kuaikëma 'ain. 'Aínbi ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—'Ën kana mix kuaia isan.

Abrahamnën Sodoma kakë ëma kupín Nukën 'Ibu Dios ñuká

¹⁶ Usa 'ain ka a isia kuankë unikama ax nirukiani kuani Sodoma kakë ami kikiani kuankëxa. Kuankëbë ka Abrahamnën buánxun xuti axribi kuankëxa. ¹⁷ Usa 'ain ka Nukën 'Ibun sinánkëxa: “Kana Abraham kati 'ain añu karana 'ai kuani kixun, ¹⁸ ax ka kamabi unin chaitiokë 'aish achúshi ëma chaiira 'imainun kushiira 'iti 'ikën. 'Ën kana a kupín kamabi menu 'ikë ëmakamanu 'ikë unikama upíokin sinánxunti 'ai kixun kana

kan. ¹⁹ 'Ën kana mi kaísan usa 'ain kamina min bëchikëkama 'inánan, min rëbúnkikama mi 'unánmikë bana upíokin kuakin 'unánkin uinu 'ikëx kara 'aisa 'imainun upí 'ikë a 'ati 'ikën, usakin 'akëbëtan kana 'ën usakin 'axunuxun kakë usakinbi 'axúnti 'ain.” ²⁰ Èsakin ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—Èsai ka Sodoma 'imainun Gomorra ëmanu 'ikë unikama ñui uni kia, atux 'atima ñuira 'ai 'uchakë, ax ka 'ucha chaiira 'ikën, ²¹ usa 'ain kana bërí anu kuantí 'ain, asérabi kana atun 'ucha chaiira

'imainun 'atimañuira 'aia kixuan ñuia kuan. Usa 'ain kana aséabi kara unin ñuia kuakë ax usa 'ikë 'unánti 'ain.

²² Usakin kabiani ka a isia ukë uni rabé ax Sodoma ëma isi anuax kuankëxa, kuantamainun ka Abraham anu pain Nukën 'Ibubë bërúakëxa.

²³ Usa 'ain ka a 'urama okin Abrahamnën Nukën 'Ibu Dios ñukákëxa:

—¿Karamina uni 'uchañu këñun uni 'uchañumakama 'atima okin këñuti 'ain? ²⁴ A ëmanu ka cincuenta uni ñu 'atima 'ai 'uchakëma 'iti 'ikën. Usa 'ain kaina, ¿a ëmanu 'ikë unikama këñutima kupin a cincuenta unikama ënti 'ain? ²⁵ ¡Min usokin uni 'uchañuma këñun uni 'uchañukama, 'akin kamina a rabëtaxbi 'uchakësa 'ikë 'ati 'ain! ¡Usakin 'axuma ka at! Mix kamina 'apu 'aish kamabi kushiñu 'ain kamabi menu, ¿usa 'ixunmi usakin ñu 'akë ax kara minan asabi 'iti 'it? ²⁶ Usa 'ain ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—Anua cincuenta uni 'uchañuma mërakin kana Sodoma ëmanu tsókë unikama këñutima 'ain. ²⁷ Usakian kakëxun ka Abrahamnën amiribishi katëkëankëxa:

—'Ën ësokin mi kakëxun kamina 'ë uisabi otima 'ain, mix kamina Nukën 'Ibu Dios 'imainun kana 'ëx achúshi unishi 'ain; ²⁸ 'aínbi kara mapai achúshi uni ñu 'atima 'akëma anua cincuenta uni 'iti pishinti 'ikën. ¿Mapai achúshi unikama ñu 'atima 'akëñuma 'ain kaina ëma a këñuti 'ain?

Kakëxun ka Nukën 'Ibu kakëxa:

—'Ën cuarenta 'imainun cinco 'uchañuma uni mërakin, kana a ëma 'atimokin këñutima 'ain. ²⁹ Katankëxun ka —Amiribishi katëkëankëxa, anu sapi ka cuarenta uni ñu 'atima 'akëma 'iti 'ikën —kia ka Abrahamnën kakëxa.

Kakëx ka —cuarenta a kupín kana a ëmanu 'ikë unikama këñutima 'ain —kixun Nukën 'Ibu kakëxa.

³⁰ Aínbi ka Abrahamnën amiribishi katëkëankëxa:

—'Ën kana amiribishi mi kain usa 'ain kamina 'ën mi katëkënkëx 'ëmi nishtima 'ain, 'aínbi sapi kamina treinta unishi mërati 'ain. Ësokian kakëxun ka Nukën 'Ibun katëkëankëxa:

—Anua treinta, uni 'uchañuma mërakin kana a ëmanu 'ikë unikama këñutima 'ain. ³¹ Usaia kia ka Abrahamnën amiribishi katëkëankëxa:

—'Ën 'Ibu, 'ën kana ësokin kati 'ikëmabi mi kain, ¿uisa kara veinte uni 'uchañumami anua mërakëbë 'iti 'ik? Kixuan ñukákëxun ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—'Ën anua veinte uni mërakin kana a ëma këñutima 'ain. ³² Kia ka ënkinma Abrahamnën amiribishi katëkëankëxa:

—'Ën kana ësokin mi kain 'ën 'Ibu, 'aínbi kamina mix 'ëmi nishtima 'ain, 'aínbi kana mi katëkënxuma ënë banaishi mi kain: ¿añu karamina anua diez uni 'uchañuma atu mërakin 'ati 'ain?

Kakëxun ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—Anua diez uni 'uchañuma mërakin kana a ëma këñutima 'ain.

³³ Ësai pain Abrahambë banatankëx ka Nukën 'Ibu, anuax kuankëxa; ax kuankëbë ka Abraham axribi aín 'iti chupa këxtú 'akë anu utëkëankëxa.

19

Nukën 'Ibun Sodoma 'imainun Gomorra ëma këñua bana

¹ Bari kuabúkëbë ka Sodoma kakë ëmanu ángel rabë bëbakëxa. Anu bëbakiania kuania ka Lotnën anun ëmanu atsinti xëkuënu tanti tsóxun isakëxa, ax ka anua uni timékë 'iakëxa. Anu tsótanbia aia ka iskin nirukiani kuanxun ka biakëxa, bitsi aín bëmánanën memi bëtikikin, ² ka kakëxa:

—'Ēn kana mitsu kain, pëkarakëbë kuanux karamina 'ën xubunu tanti kuantima 'ain. Anu kamina tachukatankëx tantiti 'ain, anuax kamina pëkarakëma 'ainshi kuanti 'ain.

'Aínbi ka atun kakëxa:

—Asabi ka 'aíshbi kananuna 'ima. Xubu ëman ënushi kananuna nu rabë 'uxti 'ain. ³ Kixun kakëxunbi ka, Lotnën amiribishi katëkëankëxa usama ka kamina kuantima 'ain usakian 'uran kakëxun ka a rabëtan aín xubunu abë kuanti sinánkëxa. Usakin kabiani kuantankëx aín xubunu nukuxun ka Lotnën piti 'itsa 'anan pánribi anun chamiti ñu këñuma 'axun a isia kuankë unikama a pikiankëxa.

⁴ Ax 'uxkëmapan 'aínbi ka a ëmanu 'ikë unikaman kamabi Sodomanu 'ikë unikaman aín xubu bëararakë 'iakëxa, anu ka uni apan 'imainun bënëá unikamaribi 'iakëxa, ⁵ usai 'ikin ka munuma sharati kushin banakin Lot kakëxa:

—¿Uinu kara mibëa ënë ñantan min xubunu ukë uni rabë ax 'ik? ¡Kamina chikínti 'ain! ¡Atubë kananuna 'isatanin ënë imë kamina nu bëxúnti 'ain! ⁶ Usai sharati kikëbë ka Lot atu kai chikíkin, ka aín xubu xëputi xëpúakëxa, anun uni atsintisama okin, ⁷ usokin xëpukin ka atu kakëxa:

—'Ē 'urama 'ikë unikaman ñu 'atimairamina 'akani kamina bërúankakanti 'ain. ⁸ Ka kuakan 'ëx kana bëchikë xanu rabëñu 'ain ax ka unibë 'ikintankëma 'ikën; usa 'ain kana a rabë mitsun kuëenkësokinmi 'anun mitsu 'inánti 'ain, 'aínbi kamina uni rabë ënë uisabi okantima 'ain, atux ka 'ën kuënkëx uaxa usa 'ain. ⁹ Ēsokian kakëxunbi ka unikaman kakëxa:

—¡Míx amo nirakëanan kamina min xubunu nu atsímíti 'ain! Míx ënu 'ikë uni 'ixun kaina min kuëenkësokin nu 'ati 'ain. ¡Bërí kananuna

a unikama 'akima mi 'atima oti 'ain! Usakin kakinshi ka Lot xutunkin aín xépútinubi rakankin ñatankankëxa, ¹⁰ usakian 'akananiabi ka ángel rabě a isia kuankë an aín məkën mëshpakianxun bikin aín xubunu atsímiakëxa; usakin 'akinshi ka aín xubu xépúti upíokin xépúakëxa, ¹¹ xépukinshi ka ángelnën. Èman bukukë unikama bëxuñu 'imiakëxa. Kamabi uni bënábukama 'imainun uni apankama axbi ka bëxuñu tikiakëxa. Usai 'ikin anun atsínti xéputi barikasmatan kës ka atux rikiankëxa. ¹² Usokin 'atankëxun ka a isia kuankë uni rabě an Lot kakëxa:

—¿Min aintsi 'ibukama kara ènë èmanu 'aíma 'ik? Kamina biti 'ain min bëchikë bëbu, 'imainun xanu min piaka min bëchikë an binuxun katakë uni akama kamina ènë èmanua chikinbiankin 'ura buánti 'ain, ¹³ kixun katankëxun ka ángel rabëtan Lot èsokinribi kakëxa. Nun kananuna ènë èma añu kara anu axa akama kēñunbi kēñui uan, usakin 'anun ka nu Nukën 'Ibun xuaxa 'aisamaira unix ka uisa kupín kara ènë èma Nukën 'Ibun ñu 'atima 'aia iskinbi kēñuima kixax kia, usa 'ain kananuna nun bërí ènë èma kēñuin.

¹⁴ Usakian kakëx ka Lotnën aín bëchikë binuxun kakë aín piaka 'iti uni rabě barikuankëxa, kuanxun mërakin ka aín piaka 'iti uni a kakëxa:

—¡Bënëti nirukiani ka kuantan Nukën 'Ibun ka ènë èma kēñuti 'ikën!

'Aínbi ka aín piaka 'iti unikaman këmëkin isa Lotnën kaia kixun sinani kuanma 'ikën. ¹⁵ Usai 'ión pëkarakuatsínkëbëtan, ka ángel rabëtan Lot katëkëankëxa:

—¡Bënëti kamina! Nirukiani min xanu 'imainun min bëchikë xanu rabě akama bibiani ènë èma kēñúkëma 'ainshi bamatisama tani kuantu 'ain.

16 Ēsokin kakēxbia bēnēti kuaniama ka nuibakin ángel rabētan Lot, mēinkin biakēxa. Nukēn 'Ibun ka 'ain xanu 'imainun aín bēchikē xanu rabē aribi a ēmanua bamatima kupin iēmikin chikíankēxa.

17 A ēmanua chikinbiaxun ka ángel achúshinēn Lot kakēxa:

—jBēnēti kamina abákiani kuantu 'ain iētisatani! Kuankin kamina kaxú bēsukin añu ñubi isima kuantu 'ain, usai 'ikamina nīrakētima kuanshiti 'ain. Kuanshiti kamina matá mekama anu iētisa tani kuantu 'ain. 18 'Aínbi ka ēsokin Lotnēn kakēxa:

—jUsama ka 'ēn 'Ibu ka kuant, ax ka 'ura 'ikēn! 19 Mitsun kamina 'itsaira 'ē 'akian, usa 'ixun kamina 'ē iēnun 'akian, 'aínbi kana 'ēx matán me kamanu kuantima 'ain, anu kuaniabia tsin bikēx kana 'ēx bamati 'ain. 20 Ka kuant, ēnē 'urama ka achúshi ēma chukúma 'ikēn, anu kana abáti 'ain. jAnu iēti kuantanun kamina 'ē ēnti 'ain, ax ka ēma chukúmara asérabi 'ikēn! 21 Usaia kia ka a uni achúshinēn kakēxa:

—'Ēn kana minmi 'ē kakēxun kuan usa 'ain kana ami 'ē ñuixunkē ēma chukúma a kēñutima 'ain, 22 usa 'ain kamina jBēríbi ēnuax kuantu 'ain! bēnētishi ka kuantan, mix a ēmanu bēbakēma pain 'ain kana uisa ñubi 'atima 'ain. Usa 'ain ka a ēma Sóar kakin anēakēxa.

23 Kuankēbē pēkarakēbēa bari urukēbē ka Lot 'imainun aín bēchikē xanu akamabē bēbakēxa Sóar kakē ēma chukúmara anu, 24 usaia ēmanu bēbakēbētanshi ka Nukēn 'Ibu tsi 'imainun azufre naínua 'ibúmin Sodoma 'imainun Gomorra kakē ēma a kēñuakēxa; 25 usakin 'akin ka Nukēn 'Ibu Diosan ēmanu tsókē unikama, 'imainun kamabi a menu kókē xubi ñu 'apákē ēma 'urama 'ikē akamabi kēñuakēxa. 26 Usai 'ikēbē kuankinbi kaxú bēsukin isíbi ka Lotnēn xanu, ax Sodoma 'imainun

Gomorra isi kuainakētishi bamai tashi maxáxa 'inun churishi 'iruakēxa.

²⁷ Usai 'iónxa pëkarakēma 'aínshi ka Abraham anuaxa Nukën 'Ibubë banonkë anubi kuantëankëxa; ²⁸ kuantankëx nirakëkin ka Abrahamnën Sodoma 'imainun Gomorra, kakë ëma aubësukin isakëxa, iskin ka kamabi me kuainakëkë amiaxa naë ñënkësa 'inun kuin chaiira, chikitia isakëxa. ²⁹ Èsokin ka Nukën 'Ibu Diosan ëma rabë anua Lot 'ikë këñuakëxa, usakin a këñukinbi ka Abrahammi sinánkin aín piaka Lot ashi a ëmanua chikíankëxa.

Moabitaskama 'imainun Amonitakaman chaitiokë kama 'ia ñuikë bana

³⁰ Usakian Nukën 'Ibu Diosan a ëma këñuan ka Lot 'itsaira rakuëti Sóar kakë ëma anu 'isama tankëxa, anu 'iti bari ka aín bëchikë xanu rabë abëbi kuankëxa kuantakëx ka bashikama anu Lot aín bëchikë xanu rabë, abë achúshi kini chaiira xubu namësa mëratankeëx anu tsóti bërúakëxa. ³¹ Anu 'ixun ka achúshi nëtën, aín bëchikë apanën sinánkëxa uisax karana tuáñu 'iti 'ai kixun sinánxun ka aín xukën 'anáka kakëxa:

—Nun papa ka xënira 'ikën usa 'ain ka ënë menu uni 'aíma 'ikën an nu rabë xanuati ka 'aíma 'ikën, kananuna 'unan kamabi menuxun ka unín xanu bixun bëchia; ³² usa 'ain kananuna nu rabëxun nun bata paë xëamixun paëónti 'ain, usokin 'atankëxun kananuna aín bëchikë 'itánun tuaxunti 'ain. ³³ Usai kitankëxun ka a ñantánbi uvas baka paëokë aín papa xëamixun paëónkëxa; usokin 'atankëx ka aín rëkuën bëchikë ax pain abë 'ikin aín nami 'amiakëxa, usaía abë 'ikëxunbi ka aín papan paënxun táma 'ikën aín rakábukë 'imainun aín nirukëbi. ³⁴ Usai 'iónx pëkarakin ka aín xukën apanën, aín 'anáka aribi kakëxa:

—Ka kuant, 'èx kana nun pabë ènë imë 'ión usa 'ain kananuna nu rabëtan mixribimi abë 'inun ènë ñantan amiribishi paëónti 'ain; usakin 'atankëxun kananuna nu rabëxunbi aín bëchikë 'itánun tuax-unti 'ain. ³⁵ Usai kanantankëxun ka a ñantánbi amiribishi uvas baka paëokin 'akë aín 'anákanën aín papa xëamitankëx, abë 'iakëxa; 'aínbi ka Lotnën abë 'ia rakábukë 'imainun aín nirukë abi táma 'ikën. ³⁶ Usai 'itankëx ka Lotnën bëchikë xanu rabë tuakëxa ax ka aín papanbi 'akë 'iakëxa. ³⁷ Aín bëchikë apan aín tuá ka Moab kakin anëké 'iakëxa ax ka Moab unibunën rara 'iakëxa usa 'aish ka bëríbi Moabitas unibu aín rëbúnki 'ikën. ³⁸ 'Imainun ka aín 'anákanënribi tuakëxa achúshi okin aín anëx ka Bem-amí kakë 'iakëxa ax Bem-amí unibunën rara 'iakëxa usa 'aish ka bëríbi amonita unibu ax aín rëbúnkibi 'ikën.

20

Abraham 'imainun 'apu Abimélec ñui kikë bana

¹ Usa 'ain ka anu pain 'ikë me anuax Abraham Négueb kakë me, ami kikiani kuankëxa, kuantankëx ka Guerar kakë ëma 'imainua Cadés kakë ëman nëbëtsiokë me aín rëbumi 'ikë me anu kuainbëkinishi bëtsi me kamanu tsókë uni 'aish usai 'iakëxa. ² A menuax ka Abraham kiakëxa aín, xanu Sara ñui, ènë xanux ka 'èn xanuma 'ikën, ax ka 'èn chirabakë 'ikën. Kixun a rabëxunbi sinántankëxun ka, 'apu Abimélec paránkëxa, usakin kakian paránkëxun ka 'apu Guerarnu 'ikë, an Sara aín xanu 'iti bënun kixun uni xuakëxa; ³ 'aínbi ka a imëbi 'apu Abimélec namámikin, Nukën 'Ibu Diosan kakëxa: Mix kamina bamati 'ain, xanumi bikë ax ka bënëñu 'ikën. ⁴ Usakin bitankëxbi, abë 'ikëmapan 'ixun ka ësokin kakëxa: 'Èn 'Ibu,

¿min karamina añu ñu 'atima 'akēmabi 'ë bamamiti sinanin? ⁵ Abrahamnēnbi ka 'ë kaxa ënë xanux ka 'ën chirabakë 'ikë kixax ka kixaxa, 'imainun ka xanuxunribi 'ë kaxa ax ka 'ën rarëbakë 'ikën kixun. Usakian kakëxun kana upí 'iisa sinánkin 'ën bian, 'aínbi kana uisabi okëma 'ain. ⁶ Usakian kakëxun ka Nukën 'Ibun Diosan namámikin kakëxa: 'Ën kana upíokin 'unan min kamina ñu 'atima 'akëma 'ixun uisabi okëma 'ain. Usa 'ain kana a 'aimi 'ëmi 'uchanun mi 'amikëma 'ain. ⁷ 'Aínbi kamina bërí, a xanu aín bënë 'inántëkënti 'ain, ax ka an Dios kikë bana ñuixunkë 'ikën, usa 'ixun ka an mi 'ë ñukáxunti 'ikën, ñukáxunkëx kamina mix upitax tsóti 'ain; usa 'ain kamina bëríbi a uni aín xanu 'inántëkënti 'ain, ami 'inankëbëma ka min xanu 'imainun min xubunu 'ikë unikamaribi kēñuti 'ikën.

⁸ Usakin koónkëxa pëkarakëma 'aínshi nirukin ka 'apu Abimélecnën an ñumëmikë unikama kuënxun ñuixuankëxa, kamabi an namákin iskëkama. Usokian ñuixunkëxun kuati ka an ñumëmikë unikama 'itsaira rakuëakëxa. ⁹ Usokin aín unikama aín namákë ñuixuntankëxun ka 'apu Abimélecnën Abraham kuënxun kakëxa:

—¡Ka kuat, usakin ka achúshi unin ñu 'atima 'ikën! ¿Uisakin karana 'ën mi 'atimon, uisa kupín karamina 'ë chaiira 'uchamisa tan 'imainun 'ën xubunu 'ikë unikamaribi 'uchamisa tankin 'ë parán? Usakin ka achúshi unin ñu 'atima 'ikën.

¹⁰ ¿Uisokin kaina min 'ëmi sinan? Ësokin ka 'apu Abimélecnën Abrahambë banakin kakëxa, ¹¹ ësokian kakëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—'Ën kana ënë menu 'ikë unikaman Nukën 'Ibu Dios kikësama oi 'ikësa sinan, usa 'ixun ka 'ën xanu Sara bikin 'ë 'akánti 'ikë kixun. ¹² Asérabi kana 'ëx kin ax ka 'ën chirabakë 'ikën: ax ka 'ën papan

bětsi xanumi bēchia 'ikēn 'ēn titami 'akima; usa 'ikē kana 'ēn xanu 'iti biakēn. ¹³ Usa 'ain ka Nukēn 'Ibu Diosan 'ē kakēxa kamina min aintsikamanuax chikiti 'ain, kakēx chikíkin kana 'ēn uinu 'ikē ēmanu karanuna bēbai, anuax kamina mix unin ñukákēx, ax ka 'ēn rarēbakē apan 'ikēn kias kiti 'ain kixun kakēn.

¹⁴ Usokian Abrahamnēn kakēxun ka 'apu Abimélecnēn aín xanu Sara Abraham 'inántēkēankēxa. 'Inánkin ka aín 'arakakē ñuina ovejakama, vaca 'imainun an ñu mēēxunti uni 'imainun xanu an ñu 'axúnti akamabi 'inánkēxa, ¹⁵ 'inánkin ka kakēxa:

—Kamina isti 'ain, ēnēx ka 'ēn me 'ikēn; usa 'ain kamina uinu kaina 'isatanin me baritankēx anu tsóti 'ain. ¹⁶ Usokin katankēxun ka aín xanu Sararibi kakēxa:

—'Ēn kana min rarēbakē apan 'inainshia mil kuríki, usa 'ain ka mibē 'ikē unikaman 'unánti 'ikēn min kamina añu ñu 'aisamabi 'akēma 'ain. Usa 'ain ka uixbi 'atimati mimi banatima 'ikēn. ¹⁷ Usokian kakēxun ka Abrahamnēn Nukēn 'Ibu Dios ñukáxuankēxa, ñukáxunkēxun ka Nukēn 'Ibu Diosan Abimélec aín xanukēñunbi pēxkuakēxa. Usokin 'anan ka an ñu 'axunkē xanukamaribi tuánun 'imiakēxa, ¹⁸ Nukēn 'Ibun ka Sara kupí, kamabi xanukama 'apu Abimélec aín xubunu 'ikē kamaxa tuáñuma 'inun 'imiakēxa Sara aín xubunu buánkē kupí ka usakin Nukēn 'Ibu Diosan 'akēxa.

21

Abrahamnēn bēchikē Isaac bakēan

¹ Usa 'ain ka ax kikēsabi oia 'inun Sara Nukēn 'Ibun bēruánkēxa, usokēx ka ax kikēsabi oi 'iakēxa, ² usa 'ain ka ax tutankēxun achúshi tuá, Abraham 'axuankēxa, usa 'ain ka kaniakēkē

'ixunbi Abraham tuaxuankëxa, a tuakëx ka Nukën 'Ibu Diosan anun bakënti nëtë nankë sënënkëbë bakëankëxa. ³ Usai bakënkë ka Abrahamnën aín bëchikë Saramia 'akë tuá a Isaac kakín anëakëxa; (Isaac kikë bana ax hebreo banan kuaia ki kikë bana 'ikën) ⁴ 'imainun ka Abrahamnën aín bëchikë bakënkë mapai achúshi 'imainun rabë 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan aín nëtokë ñu maxaka téakëxa, Nukën 'Ibu Diosan usokin 'anun kakësabiokin. ⁵ A nëtë kaman Abraham cien baritiañu 'aín ka aín bëchikë Isaac bakëankëxa. ⁶ Usai 'itankëxun ka Saran sinánekëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë kuëënmikin kuaimiäxa, usa 'aín ka kamabi unin 'unánti 'ikën, 'ëx kana achúshi tuáñu 'ai kixun 'unáni ka kuëëni 'ëbë kuaiti 'ikën. ⁷ ¿Uin kara Abraham 'ën kana achúshi tuá 'axúnti 'ai kixun kakë 'itsíanx? Usa 'aínbi kana 'ën achúshi tuá 'axuan axa uni apan 'ikëbi.

Abrahamnën Agarkëñun aín bëchikë Ismael aín xubunua chikían ñuikë bana

⁸ Usa 'aín ka Isaac kanikëbëtan a nëtëan xuma ënti a nëtë sënënkëbëtan kamabi aín, unikamabë timëxun achúshi fiesta cha Abrahamnën 'axuankëxa. ⁹ 'Aínbi ka Saran Agar egipcia xanu an Abraham 'axunkë tuá an Isaac ami kuaikin usania isakëxa. ¹⁰ Usai 'ia isbiani kuanxun ka Abraham aín xanu Saran kakëxa: ¡An nu ñu 'axunkë xanu ax ka aín tuá buani ënuax chikiti 'ikën! 'Ën tuá Isaac an ka nun bamakin kasunania an nun ñu 'axunkë xanu aín tuábëtan ñu bitima 'ikën. ¹¹ 'Ësokian aín xanun kakësha ka Abrahamnën anun paëkin 'itsaira sinánekëxa, uisa kupín karana 'ën bëchikë 'ën xubunua chikínti 'ai kixun 'itsaira masá sinánekëxa. ¹² Usai ia iskin ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa: Kamina 'itsaira masá nuitutima 'aín min bëchikë 'imainun an mi ñu 'axunkë xanu kupín. Kamabi

ñu min xanu Saran mi kakë kamina 'ati 'ain, min rëbúnkikamax ka 'ën mi kakësabi oi min bëchikë Isaac aín rëbúnki 'iti 'ikën. ¹³ 'Imainun ka an ñu 'axunkë xanu aín tuá, aribi ñuikin ësokin kakëxa: 'Ën kana aín rëbúnkinëxa achúshi ëma chaira 'inun 'imiti 'ain ax ka min bëchikëbi 'ikë usa 'ain.

¹⁴ Usokin konkë a pëkarakëma 'aínshi ka Abrahamnën an ñu 'axunkë xanu Agar aín xubunuax kuantanun xukin pán 'imainun aín piti 'inánan achúshi ñu xaká burasa okin 'akë ami aín 'umpax 'inánkëxa; 'inánkin ka aín kaxunu kañumiakëxa, usakin 'inántankëxun ka aín bëchikë Ismael kuantanun kixun aín titakëñun xuakëxa. Xukëx ka uimi kara kuantu 'ikë kixun 'unánimabi anu uni 'ikëma me aukikiani kuantankëx Beerseba au kuankëxa. ¹⁵ Kuankin ka aín 'umpax ñu xakánu buánkë a këñutankëxun a xëati bëtsi 'umpax 'aíma 'ain, ni menuaxbia pëñanakëti kanikë a tëmú aín tuá tsóankëxa, ¹⁶ tsónbiani ka uri tsóti ax kuankëxa, 'ën tuá kana ñuia istima 'ai kixun sinánbiani. 'Uri kuantankëx anu tsóbukinshi ka aín tuá munuma kuënkëni inia kuakëxa.

¹⁷ Usai tuá ax inia ka Nukën 'Ibu Diosan kuakëxa; kuakin ka Nukën 'Ibu Diosan ángelnën naí manámixun Agar kuënkín ësokin kakëxa: ¿Usai kaina 'ian Agar? Kamina rakuétima 'ain Nukën 'Ibu Diosan ka mi 'imainun min tuá bëunan mëskuti inia kuaxa uinu kara min tuá 'ikën. ¹⁸ Bënëtishi nirukiani, kuanxun kamina min tuá barikin bitankëxun aín mëkënan mëinti 'ain, 'ën kana aín rëbúnkinëxa achúshi ëma chaira 'inun 'iminuxun 'ain. ¹⁹ Èsokin katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan Agar achúshi 'umpax upíira 'aish nëmin 'inánkëxa usakian 'inánkëxun ka ñuina xaká burasa 'akë, ami ubakakin bitankëxun aín tuá Ismael xëamiakëxa.

20-21 Usakian Nukën 'Ibu Diosan 'akinkëx ka Ismael anu uni 'ikëma menuax kani Parán kakë anu 'iakëxa, usai kanikin ka uisokin kara kanti 'imainun pian ñuoti 'ikë kixun upiokin 'unánkëxa. Usai kania ka aín titan achúshi xanu Egipto menua bëxun aín xanu 'iti 'inánkëxa.

Abrahamnën sinántëkëntima oi Guearnu 'ikë 'apubë mënionan ñuikë bana

22 Usai 'ikë basirakëma 'aínshi ka 'apu Abimélec Abrahambë banai kuankëxa. Kuankëbë ka aín suntárunën kushi Ficol, axribi abë kuankëxa. Kuantankëxun ka Abimélecnën Abraham ësokin kakëxa:

—Nun kananuna isan Nukën 'Ibu Diosan ka kamabi añu ñukama karamina 'ai akamabi mi 'akinia. ²³ Usa 'ain kamina, sinanatëkëntima okin Nukën 'Ibu Diosan ismainun, ënë menuax, nukamabë 'atimonantima 'ain, 'imainun kamina 'ën bëchikëkama 'imainun 'ën rëbúnkikamaribi 'ain. Akima kamina sinanatëkënkinma 'ën mi 'akësaribi okin 'ëribi 'ati 'ain, 'anan kamina usaribiokin kamabi ënu 'ikë unikama 'ati 'ain, anumi bërí tsókë me ënuxun. ²⁴ Usokin kakëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—Nukën 'Ibu Diosan ismainun kana sinanatëkëntima okin mi kain.

²⁵ Usa 'aínbi ka Abrahamnën kuëntankëxun Abimélec anua 'umpax biti kini a ñuikin kakëxa: 'ën kana mi kaisatanin min unikaman ka 'ën anua 'umpax biti kini a 'ë bikuanxa. ²⁶ Usokian kakëxun kuatankëxun ka Abimélecnëribi kakëxa:

—Min kamina 'ë bërámabi kakëma 'ain, usa 'ain kana 'ën bërí 'unanin bëríbi kamina 'ë kain. ²⁷ Usai abë banai sënëntankëxun ka Abrahamnën aín ovejakama 'imainun aín vaca bitankëxun, Abimélec 'inánkëxa; usakin 'inánkinshi ka a nëtënbí sinanatëkëntima okin a rabëxunbi mëníokëxa.

28 Usa 'ain ka Abrahamnën an 'arakakë ñuina mapai achúshi 'imainun rabě oveja bitankëxun raíri kēñun nimikinma amo sētēnakëxa, 29 usakin 'aia iskin ka Abimélecnën ñukákëxa:

—¿Uisoti karamina min mapai achúshi 'imainun rabě oveja amo sētēnatin? 30 Ĕsokin ñukákëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—Ĕnëx ka mi 'inánti 'ikën ënë bikin kamina 'unánti 'ain mapai achúshi 'imainun rabě ovejakama ënë mi 'inánmainun kamina sinánti 'ain 'ën mi 'inánkë ënëx ka anua 'umpax biti kini ax ka 'ën 'akë 'ikë kixunmi 'unánti 'ikën. 31 Usokin anuxun a rabëxunbi 'akë kupín ka Beerseba kakin anëakëxa, anuax ka sinanati 'itëkëntima oi mēniónankëxa. 32 Usai anuax mēniónantankëx ka Abimélec 'imainun Ficol ax Beerseba kakian anëkë anuax anu kuantëkëankëxa filisteo unikama menubi.

33 Usa 'ain, ka Abrahamnën Beerseba kakë me anu achúshi i tamarisco 'apákëxa, anuxun ka unin Nukën 'Ibun Diosan anë rabiakëxa, axa bamatima oí tsókë a. 34 Usai 'itankëx ka Abraham 'itsa baritia, a menu tsóakëxa ax ka filisteo unikama me 'iakëxa.

22

Nukën 'Ibu Diosan Abraham aséربي kara ami sinania kixun istisa tan ñuikë bana

1 Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan 'itsa baritia ami panatankëxun, Abraham karaisa ënima ami manutima aséربي sinania kixun tankin. Aín anën kuëankëxa, usakin kuënkëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—Ĕnu kana 'ain 'ën 'Ibu. 2 Ĕsokian kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa:

—Min bëchikë Isaac, ami aséjabi nuibairakë, a buani kamina kuantí 'ain matán me Moria kakë anu. Buánxun kamina anu bëbakin, min bëchikë 'atankëxun 'ë rabikin ñuina 'akësaribi okin xaroti 'ain, 'ën mi uinu 'ikë matánuxun kaina 'ati 'ai kixun ismimainun. ³ Usakian koónkëxun, ka pëkarakëma 'aínshi, nirukin Abrahamnën aín asno kaxu mëníotankëxun; anu karu tëapaxun nëakë, pu-ruakëxa anun ñuina xaroti usakin 'abiani ka Nukën 'Ibu Diosan anu kuanun kakë anu, aín bëchikë Isaac 'imainun an ñu mëëmikë uni rabë buani kuankëxa.

⁴ Usai kuankëbëa rabë 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan ka Abrahamnën ënën menxuma anua kuankë me a isakëxa. ⁵ Usai kuankin 'uraxun iskin ka Abrahamnën an ñu mëëmikë uni rabë kakëxa:

—Ënuxun kamina asno bërúanti 'ain 'ëx kana 'ën bëchikë buani anuxun a rabinun Nukën 'Ibu Diosan kakë matá me anu kuanin anuxun rabibëtsini, kana utékënti 'ain. ⁶ Usakin aín uni rabë katankëxun ka Abrahamnën aín bëchikënën karu tëapaxun nëakë a 'iabiankin buámainun; Abrahamnën tsi, këñun aín manë xëtokë upiokín kuënuakë bibiani abëbi kuankëxa.

⁷ Usai abë urikuankin ka Isaacnën aín papa Abraham ñukákëxa:

—¡Papan!

—¿Añu kara 'ën bakë bëchikën? —kixun ka Abrahamnën aín bëchikë kakëxa.

Kakëxun ka Isaacnën ësokín kakëxa:

—Ënu ka karu 'imainun tsi 'ikën ¿uinu kara anu 'aímai këñutanun xaroti carnero 'ik? ⁸ Ësokian aín bëchikënën ñukákëxun ka Abrahamnën kakëxa.

—Nukën 'Ibu Diosan ka nu achúshi ñuina 'inánti 'ikën, kixun ka aín bëchikë —Abrahamnën kakëxa.

Usokin kabiani ka abëbi anuxuan ñuina xaroti anu kuankëxa.

⁹ Anu kuanuan Nukën 'Ibu Diosan kakë matá me anu bëbaxun, ka Abrahamnën anuxun ñuina xaroti maxax bukunruakëxa; usakin bukunrutankëxun ka karuribishi tíkati mabukuntankëxun aín bëchikë Isaac aribi nëakëxa, nëaxun ka anu ñuina xarotinu nankë karu kamanan; ¹⁰ rakankëxa rakamainun ka aín manë xëtókë bikian aín bëchikëmi okin sananiabi ka ¹¹ nukën 'Ibu ángelnën kuënkin naínuxun kakëxa:

—¡Abraham! ¡Abraham! ësokian kakëxun ka.

—Ënu kana 'ain 'ën 'Ibu —kixun an kakëxa.
¹² Kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan ángelnën amiribishi kakëxa:

—Min bëchikë uisabi oxuma ka 'at, bërí ka Nukën 'Ibu Diosan mixmi asérabi ami sinánkëxun, min nuitu 'unánxa min kamina min bëchikë ñuñakima achúshira 'ikëbi nuibakinma a rabikin 'akatsi 'ian.
¹³ Kakëx kaxú bësukin isi kuainakëkinbi ka Abrahamnën carnero achúshi i pëñanakëmi aín mancha utëanx a tanain nikë mërakëxa; usai 'ikë mërakin ka Abrahamnën carnero bixun, aín bëchikë nëakë a tubuana rëtankëxun Nukën 'Ibu Dios rabikin xaroxuankëxa. ¹⁴ Usokin 'atankëxun ka Abrahamnën anuxun usakin 'akë matá me anëkin: Nukën 'Ibun ka nun sinánkëma ñu nu 'inania kixun anëakëxa, usa 'ain ka bërí uni kia: Nukën 'Ibun ka a matánuxun 'asaribiokin 'akinia kiox kikania. ¹⁵ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu ángelnën Abraham naínuxun amiribishi kuëntëkéankëxa, ¹⁶ kuënkin ka kakëxa:

—Nukën 'Ibu ka kiaxa: Kana isa kamina min bëchikë achúshira 'ikëbi mi ñukákëxun 'ën mi kakësabiokin 'an, usa 'aish kana 'ëxbi asérabi sinanatëkëntima oi kin, ¹⁷ usa 'ain kana 'ën upíokin sinánxunkin min rëbúnkinëxa. 'Aisamaira 'ispa imé

naínu iskësa usaribi 'ianan masi bëru parúmpapa kuëbínua iskësaribi 'inun 'imiti 'ain. Usa 'ain ka bëtsi ëmanu 'ikë unikama ax ami nishkë akama 'ën 'amikëxun abë 'akanankin atun abámikin 'ati 'ikën, ¹⁸ usa 'ain ka kamabi menu 'ikë unikama atu kupin upíokin sinánxunkë 'iti 'ikën, min kamina 'ën kakësabiokin 'an usa 'ain. ¹⁹ Usokin 'abëtsini ka Abraham anua an ñu mëëmikë uni ëbiankë anubi utékëankëxa. Utankëx ka akamaxbi biranankiani Beerseba kakë me anu kuantékëankëxa, anu ka Abraham aín aintsi 'imainun an ñu mëëxunkë unikamabë tsóti bërúakëxa.

Nahornën bëchikëkama 'ia ñuikë bana

²⁰ Usa 'ain ka a basikëbëtan, Abrahamnën uni itsia Milcánënríbi aín xukën Nahor tuaxunkë a ñuia kuakëxa. ²¹ A paian tuákë ax ka Us kakë 'iakëxa; a 'atankëxun ka aín xukën Buz aribi 'akëxa, 'imainun ka bëtsiríbi Quemuel kakë aribi 'akëxa, ax ka Aramnën papa 'iakëxa. ²² Usokin 'atankëxun ka amiribishi bëchipakëxa aín anë ka 'iakëxa Quésed, Hazó, Pildás, Idlaf 'imainun Betuel. ²³ Betuel ax ka Rebecanën papa 'iakëxa. Usa 'ain ka, mapai achúshi 'imainun rabë 'imainun achúshi akamax ka Milcámia 'akë tuá Abrahamnën 'anáka Nahor aín bëchikëkama 'iakëxa. ²⁴ Usa 'ain ka Nahor an ñu 'axunkë xanubia bikë Reumá aín xanusa 'ain amiríbi bëchipakëxa, ënékamax ka aín anë 'ikën Teba, Gáham, Tahas 'imainun Maacá.

23

Sara ñukë maínkan ñuikë bana

¹ Sara ka tsóakëxa ciento veintisiete baritia, ² ati baritia tsótankëx ka ñuakëxa Quiriat-arbá, kakëbia Hebrón kakin anëké ëma anuax, ka Canaán me anu 'iakëxa. Usa 'ain ka Abraham aín xanu ñukë 'ain

'itsaira masá sinani iakëxa. ³ Usa 'ain ka anua aín xanu Sara ñukë anuax nirukiani kuankëxa, anu mëníoti 'aíma 'ain, kuantankëx ka hititas unikamabë banakëxa:

⁴ —Banakin ka ësokín kakëxa, 'ëx kana bëtsi menu 'ikë uni 'aíshbi mitsunu tsókë uni 'ain, usa 'ikëbi kamina anu uni ñuia maínti 'akë achúshi anu 'ën xanu mëníonun 'ë maruti 'ain.

⁵ Usaia kia kuakin ka hititanu 'ikë unikaman kakëxa:

⁶ —¡Usama ka 'ën 'Ibu kamina! 'Ën kakëxun kuati 'ain. Mix kamina nubë 'ikë uni 'ain, usa 'aish kamina mix achúshi uní Nukën 'Ibu Diosan kaískë 'ain. Usa 'ikë ka mi 'akinia ax kushiira 'ixun usa 'ain kamina min xanu ñukë a uinu 'ikë ax kara upíira 'ikë istankëxun anu mëníoti 'ain, uinu 'ikë unínbi ka 'anu 'axuma 'anun kixun mi katima 'ikën kamina 'ati 'ain. ⁷ Èsokian kakëx nirukin ka Abraham asábi ka kixun hititakama kai atumi ñanákin, ⁸ ësokín atu kakëxa:

—Mitsun asérami 'ën xanu ënu mëníoti kuëenkin kamina Sóharnën bëchikë Efrón a 'ë ñukáxunti 'ain.

⁹ Macpelánu 'ikë kini aín me sënënkënu 'ikë a 'ë marunun kixun kati 'ain. 'Ën kana uiti kara aín kupí 'ikë atibi kupíoti 'ain, usa 'ain kana anu uni ñuia maínti kiniñu ënë menu 'iti 'ain. ¹⁰ Usaia Abraham kia kuakin ka Efrón hitita uní ax atubë tsóxun kakëxa, Abraham 'imainun anu timékë unikaman kuaisabi 'itánun kakëxa, usakian kaia ka a ëmanu 'ikë unikaman ribi kuakëxa:

¹¹ —¡Usama ka 'ën 'Ibu, kana mi maruiman! 'Ën kana mi me 'inainshitin, 'imainun kana anu uni ñuia maínti 'akë kini këñunbi me a mi 'inaishitin. 'Ën aintsikamanribi ka kamaxunbi 'ën me ënë mi 'inainshinuxun kaia kuatia. Usa 'ain kamina min xanu anu maínti 'ain.

12 Ēsokin kakëx ka unikamami ñanati 'itëkënkîn ka Abrahamnën, 13 ěsokin atun kuamainunbi Efrón kakëxa:

—j'Ēn kamainun, kamina kuati 'ain! Kana ěsokin mi kain uiti karamina kuëënin min me kupí at-ibi kana mi kuríki 'inánti 'ain, usakin mi pain kupíobianxun kana 'ën xanu anu mainikuanti 'ain.

14 Usai kia ka Efrónnën kakëxa:

15 —Mi kamainun kamina kuati 'ain, 'ën 'Ibu: Me aín kupí ka cuatrocientas manë kuríki 'ikën. Usa 'ain kananuna 'ati 'ain kupí aín 'itsa kuëbikanantima 'ain, usa 'ain kamina bërí anu min xanu mainikuanti 'ain.

16 Usakian kakëxun ka Abrahamnën asábi ka kana mi uiti kara aín kupí 'ikën atibi mi kupíoti 'ai kixun ka Efrón aín aintsi hititakaman ismainunbi, aín kuríki abia tupunun kixun kupíokin bannatanun rërëxauankëxa. 17 Usokin ka Efrónnën me Macpelánu 'ikë, au bari kuabúkë Mamré kakë anua 'ikë kini, 'imainun kamabi ni a menua 'ikë akama këñunbi Abraham maruakëxa, 18 usakian Abrahamnën bikëx ka a me ainan 'iakëxa. Usa 'ain ka hitita unikama 'imainun raíri uni kamanribi anun inúkin iskë 'ixun ënë mex ka nunama 'ikë kixun 'unánkëxa.

19 Usokin marutankëxun ka Abrahamnën aín xanu Sara ñukë a Macpelá menu 'ikë kini anu maíankëxa, au bari urukë Mamré kakë me anu, aín anë itsi ka Hebrón 'ikëbia, Canaán kakë me anubi 'iakëxa. 20 Usokin 'atankëx ka Abraham me 'imainun anua 'ikë kini aín 'Ibu 'iakëxa, ax ka Hititas kaman anua aín xanu maínti marukë me 'iakëxa.

24

Abrahamnën achúshi xanu aín bëchikë Isaac bar-ixua ñuikë bana

¹ Usa 'ain ka Abraham ax kaniakëkë 'ikë, Nukën 'Ibu an 'ati kamabi ñu sinánxunkë 'iakëxa. ² Achúshi nètën ka Abrahamnën ax irapain a ñu mëëxuni abë təkë an aín ñukama bërúankë a kuënxun kakëxa:

—Min mëkën 'ën kisinu nankin kamina, ³ sinanatëkëntima okin Nukën 'Ibu naí 'imainun ënë me bërúankë an ka 'ën bëchikë Isaacnën ënë menu 'ikë xanukama binun ëntima 'ikën, anu 'ëx tsókë Canaán kakë me ënua, ⁴ usa 'ain ka Abrahamnën an ñu mëmikë uni kakëxa, anuax 'ëx uá 'ën nètë anu kuantankëxun 'ën aintsikaman bëchikë xanu achúshi barixuni kuantí 'ain.

⁵ Èsokian kakëxun ka an ñu mëëxunkë unin kakëxa:

—'Èx kuantankëxun anu 'ikë xanu mërakin kakëxbia 'ëbë uisama tankëbëtan karana, ¿añu 'ati 'ain? ¿karana min bëchikë anuaxmi chikía me anubi buántëkënti 'ain? ⁶ Kixuan kakëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—¡Usama ka uisa 'ixunbi kamina 'ën bëchikë anu buántima 'ain! ⁷ Nukën 'Ibu Dios, naínu 'ikë an ka 'ën aintsikaman menua çikinbëtsinkin bëxun 'ë 'imainun 'ën rëbúnkikama ënë me 'inan, an ka aín ángel abë kuantankëxumi achúshi xanu 'ën bëchikë bixunun mi 'akinti 'ikën. ⁸ Xanu achúshinëx mibë, uisama tankëbëbi ka 'ën mi kakë ënëx asábi 'iti 'ikën, jusa 'ain kamina uisaxunbi anu 'ën bëchikë buántima 'ain!

⁹ Èsokian kakëxun ka an ñu mëëxunkë unin aín kisinu aín mëkën nankin Abraham, bëtsiokin min sinántima okin kana min kakësabiokin 'ati 'ain kixun kakëxa. ¹⁰ Usokian Abrahamnën kakëxun ka an ñu mëëxunkë unin, ñu upíbu kaiskin buánti an

ñumëmikë unían nankë barikin biakëxa, xanu aín aintsikama 'ináni kuantí akama bianan ka məkën rabë camelloribi a ñu mēëxunkë uninan biakëxa, usakin 'inánkëxun bitankëx ka raíri unikama abë kuantí bibiani Nahor kakë ëma, Mesopotamia kakë menu 'ikë anu kuankëxa. ¹¹ Usai 'itsa nētë 'ikiani kuantankëx ka Nahor kakë ëma rapasu pain bëbakëxa, bëbakëbëbi ka bari xupinbuakëxa. Usai xupibukëbë ka anu 'ikë xanu chipashkamax aín chumu bëi 'umpax biti anu uakëxa. Aia ka unika-man anua 'umpax biti rapasu bukuxun aín camel-lokama tantimikin isakëxa, ¹² usai anu bukuxun iskëxbia xanukama ukëbëtan ka Nukën 'Ibu abë banakin kakëxa: 'Ën 'Ibu 'imainun 'ën ñu mēëxunkë uní Abraham aín Dios kana ësokín mí ñukatin, usa 'ain kamina bërí 'ën 'ati ñukama upí 'inun 'ë 'akinti 'ain, 'imainun kamina 'ën a ñu mēëxunkë uní aribi nuibakin upíokin 'akinti 'ain. ¹³ Anua 'umpax biti rapasu kana bëban, usa 'ain ka ënu 'ikë xanu chipashkama 'umpax bitsi 'aia. ¹⁴ Achúshi xanu chipash 'ën kakëxuan sinánun kamina 'imiti 'ain: Usama ka 'ën min 'umpax 'anun karamina min chumu nanpatima 'ain, kakëxun ka 'ë kati 'ikën: 'Umpax kamina 'ati 'ain, min camelloka-maribi kana 'umpax 'amiti 'ain, a xanux ka Isaac min kaískë uní aín xanu 'iti 'ikën. Usa 'ain kana 'ën 'unánti 'ain min kamina 'ën ñu mēëxunkë uní upíokin nuibakin 'akinin kixun.

¹⁵ Usai abë banai sënënkëma 'ixunbi ka xanu achúshi me ñuté 'akë tēxanu nanxun tuinbëtsinia isakëxa. Ax ka Rebeca Betuel kakë uní aín bëchikë xanu 'iakëxa. Betuel ax ka Milcámia Nahornën bëchia 'iakëxa, ax ka Abrahamnën xukënan bëchikë 'iakëxa. ¹⁶ Usa 'ain ka Rebeca ax upíira xanu 'imainun, unibë 'ikin tankëma pan 'iakëxa; uinu

'ikē unibēbi 'ikēmapan 'iakēxa. Usa 'ixun ka anua 'umpax biti anu utankēxun, aín me ñutē 'akē nanopátankēxun buchuobiani kuankēbēbi ¹⁷ ka uni ax abákiani kuantankēx a nukui niračkēkin kakēxa:

—'Ĕ karamina min me ñutēnua 'ikē 'umpax chamara 'amitima 'ain.

¹⁸ —Kakēxun ka xanun kakēxa, kamina min xēati 'ain usakin kakinshi ka me ñutēnua mēkēn rabētan bikin nanopákin xēanun 'inánkēxa. ¹⁹ 'Inánkēxun xēai sēnēnia ishi ka Rebecanēn kakēxa:

—Min camellokamaribi kana 'umpax bixunti 'ain, an kuēēnkēsokian xēanun. ²⁰ Katankēxun ka bēnēkinshi aín me ñutē 'akēnu 'ikē 'umpax a pain anua 'umpax 'arutia nuntisokin 'akē anu maniakēxa, usakin manitankēxun ka 'itsai kuankin 'umpax camellokaman xēanun bixuankēxa. ²¹ Usakin 'aia ka a unin uisakinbi kakinma isakēxa, an ka unántisa tankēxa asérabi kara Nukēn 'Ibun ax kuēēnkēsabi oi kuania upiókin 'akianxa kixun.

²² Usokin 'umpax camellokaman xēai sēnēnkēbētanshi ka a unin kuri seis gramo 'ēñesa bixun xanu a rēñumiakēxa. 'Anan ka mēkēnu mēñuti kuri cien gramosa aribi mēñumikin, ²³ kakēxa:

—'Ĕ kamina kati 'ain mix karamina uin bēchikē 'ain, min papan xubu kara anu 'iisa 'ikēn 'ēn unikamabē kana anu ēnē imē 'uxti 'ain. ²⁴ Kixuan ñukákēxun ka Rebecanēn kakēxa:

—'Ĕx kana Abrahamnēn xukēn Nahor an Milcámi bēchia Betuel kakē uni aín bēchikē 'ain. ²⁵ Nun xubunu ka anu 'iti 'ikēn usa 'ain kamina ēnē imē anu mikama 'uxi kuantí 'ain, 'imainun ka basi 'itsa axa min camellokama pimiti.

26 Usa 'ain ka a unin rantinpuruni tsóbukin Nukën 'Ibu, 27 asabi ka kakin: ¡'Ën 'ibu Abraham aín Dios, ax ka abë upí 'ianan a nuibakë 'ixun 'ëx aín aintsikaman xubunu bëbanun 'ë bërúanxun bëaxa kiax kiakëxa! 28 Usai 'itankëx ka Rebeca abákiani aín títan xubunu kuani bëbakin uisai kara 'iaxa akamabi ñuixunkin kakëxa. 29 Usakian aín chirabakën bana ñuia kuabiani ka Labán kakë, ax a uni bari abákiani anua 'umpax biti kini anu abákiani kuankëxa, 30 usai ka mëñusuti aín chirabakën aín pëñanu buánkë a isanan, aín chirabakëa usakin uni an kakë akama ñuia kuabi-ani kuankëxa. Kuanx ka Labán ax Abrahamnën ñu mëmikë uni axa aín camello kamabë anua 'umpax biti kini 'urama nirakëkin, 31 kakëxa:

—Ka ut, min 'Ibu Diosan ka mi ënu bërúanxun bëaxa. ¡Mix kamina ëman ënu bërútima 'ain, 'ën kana anumi nukúti mitsu mëníoxuan 'imainun kana anumi min camellokamaribi tantimiti aribi mëñion usa 'ain kamina 'ën xubunu 'i kuantí 'ain!

32 Usokian kakëx ka a unikama abëa kuankë buani aín xubunu kuankëxa. Anuxun ka anu 'ikë ñukamapain nanpátankëxun camellokama pimitankëxun anuan a 'imainun abëa kuankë unikama tachukati 'umpax bëxúankëxa. 33 Usai 'iax sënëan aín piti 'inánkëxunbi ka Abrahamnën ñu mëmikë unin kakëxa:

—'Ën kana mitsu a kati bana kaxuma pitima 'ain:

—Ësokian kakëxun ka. Labánën kakëxa:

—Kamina uisa bana kara nu kati 'ain.

34 Kakëxun ka Abrahamnën xukë unin kakëxa:

—'Ëx kana, Abraham an ñu mëëxunkë uni 'ain,

35 Nukën 'Ibun an ka an 'ë ñu mëëmikë uni 'it-saira ñuñu 'inun 'imiäxa: usa 'ixun ka 'inánxa ovejakama, vaca, kuri 'imainun manë panshian,

uni an ñu mēēxunti, xanu an ñu 'axúnti akama 'inánan ka camello 'imainun asno akama 'inánxa. ³⁶ Usakin 'inánkin ka aín xanu Sara aribi achúshi tuá kaniakēkē 'ikēbi 'inánxa, usa 'ain ka 'en ñu mēēxunkē uni an aín bēchikē kamabi aín ñukama 'inánti sinánxa. ³⁷ 'En ñu mēēxunkē unin ka sinanatēkēnkima, an kakēsabiokin 'anun 'ē kaxa: 'En bēchikē kamina 'ēx anu tsókē Canaán me ēnua xanu bimitima 'ain. ³⁸ Usa 'ain kamina 'en papan menu kuantankēxun, anua aín aintsikama 'ikē anua achúshi xanu 'en bēchikē barixuni kuantí 'ain. ³⁹ Kixuan kakēxun kana 'en kan: 'En 'Ibu, ¿anu 'ikē xanu achúshinēx 'ēbē uisama tankēbētan karaña añu 'ati 'ain? ⁴⁰ Kakēxun ka ēsokin 'ē kaxa: 'Ex kana Nukēn 'Ibu kikēsoi abē nitsin, usa 'ain ka aín ángel xuti 'ikēn, mia kuania bēruánun bēruankēx kuanxun kamina achúshi xanu 'en aintsin bēchikē xanu 'en bēchikē bixunti 'ain, ax ka 'iti 'ikēn, 'en papan aintsin 'ibun bēchikēbi. ⁴¹ Usa 'aínbi kamina 'en aintsikaman aín bēchikē xanu chipash mibē uisamatankēbēbi mix sinanatēkēntima kikē bana usaibi asábi bērúti 'ain. ⁴² Usa 'ain kana bērí 'en anua 'umpax biti kiní anu bēbaxun abē banakin ēsokin Nukēn 'Ibu kan, 'en ñu mēēxunkē uni Abraham aín Dios: Asérabi kamina 'ēx ēnu uti 'ē 'akian, ⁴³ usa 'ain kana bērí anuxun 'umpax biti kiní a rapasu 'ixun mi ñukatin: uinu 'ikē xanu chipash kara 'umpax bitsi aia akana 'en ēsokin kati 'ain: 'E kaina min 'umpax ñutēñu 'ikē a 'amitima 'ain, ⁴⁴ ēsokin 'en kakēxun ka 'ē kati 'ikēn: Asabi ka kamina min xēati 'ai kixun 'ē kanan min, camello kamaribi kana 'umpax bixunti 'ai an 'ē kakē xanu ax ka min kaískē uni a 'en ñu mēēxunkē uni aín bēchikēnēn xanu 'iti 'ikēn. ⁴⁵ Esokin ñukákin 'en kēñúkē 'aimabi ka 'en iskēxbi Rebeca ñutē tuíanx uaxa. Ukin ka anua 'umpax biti anu nukúkin

menu tsóntankëxun bitsia kana kan: Min 'umpax kaina 'ë xëanun 'inántima 'ain kixun. ⁴⁶ Kakëxun ka an bënëkinshi aín ñutë, nanpákin 'ë kaxa: Kamina xëati 'ain, 'imainun kana min camellokamaribi xëamiti 'ain, katankëxun ka 'ë xëamianan 'ën camellokamaribi 'umpax xëamiaxa. ⁴⁷ Usakian 'aia kana 'ën ñukan: ¿Mix karamina uin bëchikë 'ain? kakëxun ka an 'ë kaxa: 'Ëx kana Betuelnën bëchikë xanu 'ain, ax ka Nahornëan Milcámi bëchia 'ikën. 'Ësai kia kana achúshi rëñuti ñu bitankëxun rëñumianan kana rabë aín pëñanuribi pëñumian usakin 'ai, ⁴⁸ rantinpuruni tsóbukin kana Nukën 'Ibu rabikin kan; an 'ë ñumëmikë Abraham aín Dios, min kamina 'ë bai upitan an 'ë ñumëmikë uni aín bëchikë xanu achúshi aín aintsikaman bëchikëbi bixunun kixun 'ë bëan. ⁴⁹ Usa 'ain kamina bëríbi 'ë kati 'ain kaina 'ën mi kakë ënë an 'ë ñu mëmikë ax kikësa okin 'ati 'ain, kamina 'ë kati 'ain añu karana 'ën 'ati 'ai kixun ka uni an kakëxa.

⁵⁰ 'Ësokian kakëxun ka Labán 'imainun Betuelnën kakëxa:

—Nukën 'Ibun ka kamabi ñu 'ësokin axa, usa 'ain kananuna nun mi asábi ka katankëxun kana 'atima 'ai kixun mi kaiman. ⁵¹ Ka kuat, ënu ka Rebeca 'ikën; kamina bibiankin buánti 'ain. Ax ka an mi ñumëmikë uni aín bëchikënën xanu 'iti 'ikën, Nukën 'Ibun kakësabi oi. ⁵² 'Ësokian kakëxun kuati ka Abrahamnën ñumëmikë uni rantinpuruni memi bëtiki tsóbukin, Nukën 'Ibu asábi ka kixun kakëxa. ⁵³ Usai 'i nirukinshi ka na békë ñukama churupakin biakëxa, ax ka 'iakëxa kuri, manë panshian, 'imainun chupa 'itsaira kupíkë, a bikin ka Rebeca 'inánkëxa. 'Inánan ka aín rarëbakë këñun aín titaribi ñu 'itsaira 'inaishiakëxa. ⁵⁴ Usakin na buánkë ñukama a pain 'inántankëxun ka pitia

nanxunkë a pitankëxun xëakëxa, abëa kuankë a uni kamabëtan usakin 'ai ka a imë anu 'iakëxa:

—Usai anu 'uxnëti pëkarakëbë nirukin, ka a unin kakëxa: Kana kuantëkënti 'ain, anua an 'ë ñu mëemikë uni 'ikë aín xubunu. ⁵⁵ Èsai kiabi ka Rebecanën rarëbakë apanën aín titabëtan kakëxa:

—Nun sinánkëx ka ënë xanu nubëpain mapai rabë nëtë nubë 'iti 'ikën, 'itankëx ka mibë kuanti 'ikën. ⁵⁶ Èsokian kakëxunbi ka uni an kakëxa:

—'Èx kana ënu 'itsa nëtë 'i ukëma 'ain. Nukën 'Ibu Diosan ka 'èx ënu uti upí 'imiäxa, usa 'ain kamina 'èx kuantëkëntanun 'ë xukanti 'ain anua a 'ën ñu mëëxunkë uni aín xubunu. ⁵⁷ Kakëxun ka anu 'ikë unikaman kakëxa:

—Asabi ka kananuna xanu chipash ax kara uisai kia kuati kuënti 'ain, uisai kara ax kia kananuna kuati 'ain. ⁵⁸ Èsokin katankëxun ka Rebeca kuënxun ñukákëxa:

—¿Ènë unibë kaina bëríbi kuainsa tanin?

—Asábi ka kana kuanti 'ain —kiäx ka ax kiakëxa. ⁵⁹ Kixuan kakëxun ka an bërúankin nikinkë xanu këñun, Rebeca kuantanun kixun Abrahamnën ñu mëemikë unikama këñun xuakëxa.

⁶⁰ Usai kuania ka Rebeca upíokin sinánxunkin ësokin kakëxa:

“Nukaman chirabakë, ¡min rëbúnkinëx ka 'aisamaira tupuntisama 'iti 'ikën!

jusa 'ixun ka min rëbúnki kaman axa ami nishkë unikama abámikin 'atankëxun atun ëmakama biti 'ikën!”

⁶¹ Èsokin kakin sënëonkëx ka Rebeca 'imainun an nikinkë xanu akamabë kuani camellonu 'iruakëxa, usai 'irukiani ka Abrahamnën ñu mëemikë uni akamabë kuani kuankëxa. Usai ka an Abraham ñu mëëxunkë uni Rebeca anua bibiankin buánkëbë 'iakëxa.

⁶² Usai atux kuanmainun ka Isaac axribi a nētēn anua 'umpax 'ikē anuax kuankēxa, ax ka 'iakēxa axa tsókē 'imainun an 'ē iskē kakin anēkē kini anu 'iakēxa, ax ka Négueb kakē me anu tsókē 'iakēxa. ⁶³ Anuax ka achúshi nētēn nitsi kuanxun xupibukēbētan iskinbi ka. Unikama camellonēn 'ai amikikuatsini rikuatsinia isakēxa. ⁶⁴ Usakian ismainun ka Rebecanēnribi au kuantu ami bēsui tsóxun Isaac 'uranxunbi mērakēxa, usakin mēraishi ka anúan kuankē camello anuax 'ibúakēxa ⁶⁵ usai 'ibukinshi ka an buánkē uni a ñukákēxa:

—¿Uinu 'ikē uni kara axa numi kikuatsini ukē ux 'ik?

—Ax ka 'ēn ñu mēēxunkē uni a 'ikēn —kixun ka unin kakēxa. Usakian kakēxun aín chupa bitsi ka anun bēmápukuti rakuakēxa. ⁶⁶ Usaia 'imainun ka anu nukúkin aín ñumēmikē uni an Isaac axa usai 'ikēkama ñuixuankēxa. ⁶⁷ Usokin unikaman ñuia kuatankēxun ka Isaacnēn Rebeca bibiankin aín xubusa okían chupa kēxtú 'akē anua aín tita Sara 'ikē anu buánkēxa, anu buánxun ka biakēxa, usakin bitankēxun ka Isaacnēn Rebeca 'itsaira kuēēankēxa, usakin aín xanu Rebeca 'itsaira kuēēni ka aín tita ñukē sinania masá nuitukē a sinántēkēnima manúakēxa.

25

Abraham 'imainun Queturánēn rēbúnkikama 'ia bana

(1 Cr 1.32-33)

¹ Usa 'ain ka Abrahamnēn bētsi xanu biti sinánkin, Queturá kakin anēkē a biakēxa.

² Bitankēxun ka amiribi bēchipakēxa aín anē ka 'iakēxa Zimrán, Jocsán, Medán, Madián, Isbac 'imainun Súa. ³ Jocsán ax ka Sebá 'imainun

Dedán aín papa 'iakëxa. Ënë kamax ka Dedánën rëbúnkikama 'iakëxa, aín anëx ka 'ikë asureo, letuseo 'imainun leumeo akama. ⁴ Ënë kamax ka Madiánën bëchikë 'iakëxa Efá, Éfer, Hanoc, Abidá 'imainun Eldaá. Ënë unikamax ka Queturánën rëbúnkikama 'iakëxa. ⁵ Isaac an ka kamabi aín papa Abrahamnën ñukama biakëxa. ⁶ Usakin 'anan ka bëtsi xanumia 'akë, aín bëchikëkama Abrahamnën aín ñu 'itsamashi 'inánkëxa, usokin 'inántankëxun ka ñukëmapain 'ixun aín bëchikë raíri amanu kuantanun kixun xuakëxa, xuanan ka Isaac axëshia anua 'ikë me anu 'inun kixun kakëxa.

Abraham ñukë 'ikë aín bëchikë Isaac 'imainun Ismaelnën maían

⁷ Usa 'ain ka Abraham ciento sesenta 'imainun cinco baritia tsótankëx, ⁸ ka uni 'ikësabi kani-akëtankëx ñuakëxa. Ñui ka 'ain chaitiokëkama ñua 'aish anu bukukë abë 'i kuankëxa. ⁹ Usa 'ain ka aín bëchikë Isaac 'imainun Ismaelnën Macpelá kakë kini anu maíankëxa, ax ka Mamré kakë me 'ukëmanan, Sóhar hitita uni aín bëchikë Efrón aín me 'iakëxa. ¹⁰ A mex ka Abrahamnën hitita unika-manan 'ikëbia marua 'iakëxa. A menu ka Abraham ñukë aín xanu Sara rapasubi maíankëxa. ¹¹ Usaia Abraham ñua 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan Isaac upíokin sinánxuankëxa, usa okían 'akëx ka anua 'umpax 'ikë a rapasubi tsóti bërúakëxa. “Ax ka 'iakëxa, axa tsókë 'imainun an 'ë iskë kakin anëkë anu.”

*Ismaelnën rëbúnkikama 'iá bana
(1 Cr 1.28-31)*

¹² Ënë kamax ka Ismaelnën bëchikë Abrahamnën bëchikë egipcia xanu Agar, an Sara ñu 'axunkë amia bëchikë 'iakëxa, ¹³ ënëx

ka aín rēkuēn bēchikē a pain 'akēxa bakēan a 'iakēxa: Nebaiot, ax ka aín bēchikē apan 'iakēxa; 'atankēxun ka bētsiribi 'akēxa Quedar, Adbeel, Mibsam, ¹⁴ Mismá, Dumá, Masá, ¹⁵ Hadar, Temá, Jetur, Nafís 'imainun Quedmá. ¹⁶ Ēnēkamax ka Ismaelnēn bēchikē mapai rabē 'imainun rabē akaman anē 'ikēn, usa 'ain ka atun anēnbi anēnbi aín me anēanan ax anu 'ikē aribi anēakēxa. Usa 'ain ka akama achúshi achúshinēx ain menu menu atun 'apuñu 'iakēxa.

¹⁷ Ismael ax ka ciento treinta 'imainun siete baritiañu 'aish ñuakēxa, ñui ka aín chaitiokēkama 'iasaribiti ñuia anu 'ain chaitiokēkama maían anubi maíankēxa. ¹⁸ Usai ax ñua ain rēbúnki kamax anubi tsóti Havilá kakē me Egipto 'ukēmanan anun, Asiri-anu kuani kuantu anubi tsóti buküakēxa. Usai 'i ka anuax aín xukēn kamabēbi 'atimonani nishanani anubi buküakēxa.

Esauñēn ain bēchikē apan usai 'iti 'ikēbi Jacob marua ñuikē bana

¹⁹ Ēnē banax ka usai kara Abrahamnēn bēchikē Isaac ax 'iakēxa, kixun ñuikē bana 'ikēn. ²⁰ Isaacnēn ka cuarenta baritiañu 'ixun Rebeca aín xanu 'iti biakēxa, ax ka Betuelnēn bēchikē Labánēn chirabakē 'iakēxa, akamax ka Arameos unibu Padán-aram kakē me anu tsókē 'iakēxa. ²¹ Usa 'ain ka Rebeca tuakēma xanu 'iakēxa, usa 'ain Isaac an ami bēchikaskin 'ain xanu 'itsaira ñukáxuankēxa. Usakian ñukákēxun ka Nukēn 'Ibun an ñukákē a kuakin Rebeca tuuñu 'inun 'imiakēxa. ²² Usai tui ka aín pukunu rabē tuá 'irukē 'aish, anuaxbi ubiti titikanania tankin an sinánkēxa: “Ēnēxa ēsai 'ikēbē karana 'ēx, ¿uisa 'aish basi tsóti 'ain?” Usakin sinánbiani ka Nukēn 'Ibu uisa kupín kara usai 'ia kixun ñukati kuankēxa,

²³ usakian ñukákëxun an kakëxa:
 “Min pukumëu ka tuá rabě 'ikën,
 ax ka rabě ëma 'iti 'ikën,
 usa 'aish bakënkëma 'aishbi ubionania. Achúshinëx
 ka kushiira 'aish bëtsisama 'iti 'ikën, aín apan
 ax ka aín 'anáka meu 'iti 'ikën, usa 'ain ka
 'anáka ax kushiira 'inuxun 'aia.”

²⁴ Ësokian kakë basirama 'aínbi ka Rebeca aín
 nëtë sënënkëbë, rabě tuá bakéankëxa. ²⁵ A pa-
 ian Rebeca bakënkë ax ka ranshin 'aish raninbaë
 'iakëxa, usa 'ikë ka a tuá Esaú kakin anëakëxa.
²⁶ Usai 'ikin aín apan Esaú aín taë tsiputu tu-
 inbëtsini aín 'anáka chikíakëxa, usaía 'ikë a ka Jacob
 kakin anëakëxa. Usaia aín xanu Rebeca a tuá rabě
 bakënkë 'ain ka Isaac ax setenta baritiañu 'iakëxa.

Esaú 'imainun Jacob 'ia bana

²⁷ Usa 'ain ka a tuá rabě kaniakëxa. Usai kani-
 tankëx ka aín rëkuën bëchikë Esaú ax ninua ñuira
 okë uni 'iakëxa; 'imainun ka aín 'anáka Jacob mënin
 sinaínshi uni 'iakëxa, usa 'ain ka aín xubunuashi
 ñu mëi tsóti kuëëni 'iakëxa. ²⁸ Usa 'ain ka Isaacnën
 aín bëchikë Esaú a 'itsaira nuibakëxa, aín ñuakë
 pikin, usakian aín papan aín rëkuën bëchikë a
 nuibamainun ka Rebecanën aín tuá Jacob aribi
 'itsaira nuibakëxa.

²⁹ Nëtë itsin ka Jacobnën purutusa piti ñu nëish
 okin 'aruanbi ka Esaú uran ninu ñu bari nibaiti
 pananx. ³⁰ Ukin kakëxa:

—Ë karamina min piti pansionkinmi 'akë
 tëxëra 'inántima 'ain, kana numin bamatisa tanin.
 (Usa 'aish ka Esaú ax aín kuai anë Edom kakin
 anëkë 'iakëxa.) ³¹ Min kamina —Ëx min apansa
 'ixun min bití ñukama 'ën binun 'ë 'imiti 'ain, —
 kixun ka Jacobnën kakëxa.

³² Kakëxun ka Esaúnën kakëxa:

—Uisa 'ixun kaina, 'ëx panax numin bamatisa taniabi isëshiti 'ain, minmi min xukën apan 'ikëbi 'akinkëxma kana min apan 'ëx 'itima 'ain.

³³ —Kia ka bëríbi kamina Nukën 'Ibu Diosan ismainunbi asérabi sinanatëkëntima okin 'ë kati 'ain —kixun Jacobnën aín xukën karaishiakëxa. Usokian kakëxun ka Esaúnën sinanatëkëntima okin kakëxa, usakin ka Jacob axa 'ain apan 'inun kakëxa. ³⁴ Usakian kakëxun ka Jacobnën aín piti purutusa nëish okían 'arukë a këñun pán pinun kixun aín xukën Esaú 'inánkëxa, usakian 'inánkëxun pianan xëatankëx ka nirukiani a kaimashi 'ën kana apan 'ixun ñukama biti 'ai kixun sinanima kuankëxa.

26

Isaac 'imainun Rebeca Guerar kakë ëmanu kuan

¹ Usa 'ain ka Isaac ax anu 'umpax 'ikë anu tsóakëxa, ax ka anu tsókë kakë 'imainun an iskë kakin anëké 'iakëxa, a rapasu 'aínbi ka Abraham anu tsótan 'iásaribiti a piti 'aíma 'inun ñu 'apákëxbi 'iruama 'ikën. Usaía 'ikëbë ka panani Isaac aín xanu Rebecabë kanankiani an ñumëmikë unikama 'imainun aín ñukamabi buani anua Abimélec filisteokaman 'apu 'ikë Guerar kakë ëma anu kuankëxa. ² Anu 'ikë 'ain ami chikirakëkin ka Nukën 'Ibu ësokín kakëxa: “Kamina Egipto menu kuantima 'ain. Uinu karamina 'iti 'ai 'ën mi kakë anu kamina 'iti 'ain, ³ usa 'ain kamina ënë menu pain tsóti 'ain. 'Ëx kana mibë 'iti 'ain 'imainun kana mi upíokin sinánxukin mi 'imainun min rëbúnki kamaribi ënë mekama 'inánti 'ain. Usakin kana 'ën min papa Abraham kásabiokin

'ati 'ain. ⁴ 'Anan kana 'ën min rëbúnkikamaribi naínua 'aisamaira 'ispa iskësa usaribi 'itánun 'imiti 'ain, 'imainun kana ënë me kamabi mi 'inánti 'ain. 'Inánan kana kamabi menu 'ikë unikamaribi upíokin sinánxunti 'ain, min rëbúnki kamasaribi 'inun, ⁵ ësokiribi 'ën kakëxun ka Abrahamnën 'ën kakësokin ax kikësoibi 'iti banakama 'ianan a tanti banakama 'ën 'unánmikësabi okin 'akëxa.”

⁶ Èsokian kakëx ka Isaac Guerar kakë ëma anu tsóti bërúakëxa, ⁷ usai bërutankëx anu tsotia ka anu 'ikë unikaman aín xanu Rebeca ñuikin Isaac ñukákankëxa, ñukákëxun ka aín xanu ka kixun kati sinani rakuëkin ax ka 'ën chirabakë 'ikë kixun kakëxa. Rebeca upíira xanu 'ain ka Isaacnën anu 'ikë unikaman 'ati sinani rakuëkin paránti sinánxun kakëxa.

⁸ Èsokin anu 'ikë unikama katankëx ka anu basipain tsóti bërúakëxa. 'Aínbi ka achúshi nëtën Abimélecnën aín xubu xëkuë chukúmanën iskëxunbi Isaacnën aín xanu Rebeca kuëenkin 'ikútia isakëxa. ⁹ Usakin 'aia istankëxun ka aín uni achúshi Isaac unun kixun katánun kamiakëxa:

—Kamikëxa 'aia ka ñukákëxa mibëa 'ikë xanu ax kara min xanu 'ik, ¿asérabi kat? Min xanu 'aínbi karamina, ¿ax isa min chirabakë 'anáka 'ikë kiox këmëi kian?

—Èn kana a kupían ënu 'ikë unikaman 'ë 'ati sinánkin kana mi kan —kixun Isaacnën kakëxa.

¹⁰ Kakëxunbi ka Abimélecnën kakëxa:

—¿Uisa kupín karamina nu ësokin an? Èn mi iskëma 'ain ka ënu 'ikë uni min xanubë 'ikë 'itsíanxa, usa 'ain kamina min nu 'uchamikë 'itsían.

¹¹ Usakin katankëxun ka Abimélecnën kamabi anu 'ikë unikama kakëxa:

—Uin kara ënë uni 'ianan aín xanu ubioia, ax ka 'atima okin 'akë 'iti 'ikën.

12 Usa 'ain ka a barin ñu 'apáxun Isaacnën 'aisamaira 'inuan aín bimi upíbu 'ikë biakëxa, Nukën 'Ibu upiokin sinánxunkëxun. 13 Usa 'aish ka 'aisamaira ñuñu 'ianan 'itsaira manë panshíanñu 'iakëxa. 14 'Imainun ka 'itsaira ovejañu 'ianan, vaca 'imainun an ñu mëëxunkë uniñuribi 'iakëxa, usa 'ain ka ax ñuñuira 'ain, anu 'ikë filisteo unikama nutsi ami nishkin 'atima okëxa. 15 Usa 'ain ka aín papa Abrahamnën anu pain tsókë 'ixuan an ñumëmikë unikama amia anu 'umpax 'ikë kini ax Abrahamnan 'iakëxa; usa 'ikëbi ka filisteo unika-man a kini men bëtaskin natakakákë 'iakëxa. 16 Usa 'ain ka Abimélecnën Isaac ësokin kakëxa:

—Bëribi kamina ënuax kuanti 'ain, mix kamina 'aisamaira ñuñu ënu 'ain nuxnu mix 'ikësaí ñuñuira 'aímabi.

17 Èsokin kakëx ka anuax chikíkiani kuanx Isaac Guerar kakë ëmanu 'ikë me sapan anu tsóti bërúakëxa. 18 Anuxun ka Isaacnën an ñumëmikë unikama anu tsókian Abrahamnën anua 'umpax biti amia, kinikama 'ikëbia ax ñukëbëtan filisteo unikaman men nataka ká 'ikëbi, aín unikamabëtan amiribishi naëtëkéankëxa, usokin 'atankëxun ka aín papan anëasabi okin anëtëkéankëxa.

19 Achúshi nëtën ka Isaacnën ñumëmikë unikama kini achúshi me sapan anu 'akinbi anua 'umpax upíira mërakëxa. 20 Usakin 'umpax atun pain mërakë 'aínbi ka filisteo unikaman 'arakakë ñuina an bërúankë unikama, Guerar kakë me sapan anuax ainan isa 'umpax 'ikë kias Isaacnën ñuina an bërúankë unikamabë a 'umpaxan rabanan mëanani abë nishanankëxa. Usaiá anun rabanan mëëanankë ka Isaacnën a 'umpax. “Anuax mëëanankë kakin anëakëxa.” 21 Usai anuax 'itankëxun ka Isaacnën unikaman amiribishi kini

itsi anua 'umpax biti 'atëkëankëxa, usokin 'akëbi ka filisteo uníkaman amiribishi ubiotëkënkëx ka amiribishi atubë nishanankë ka Isaacnën anuax bëtsibë “nishanax isanainsama tankë usokin anëakëxa.”²² Usaia aín uníkama 'itëkënkëbë ka anuax Isaac 'ura kuani chikíakëxa, usai chikíkin ka aín uníkama 'imainun kamabi aín ñuina kamabi buani kuankëxa, kuantankëxun ka anua tsóti me anu bëbaxun achúshi kini anua 'umpax biti aín uníkama naëmiakëxa, usa 'ain ka anuax 'umpax kupín mëëananiama iskin Isaacnën anuax mëanantëkëníma upitax tsoti kakín anëakëxa, usakin 'atankëx ka ësai kiakëxa: Bërí ka Nukën 'Ibu ënu nu ëanxa, usa 'ain kananuna ënë menuax nishananima ñuñuira 'iti 'ain.

²³ Usai anu pain 'itankëx ka amiribishi Isaac Beerseba kakë me anu kuantëkëankëxa.

²⁴ “Anu bëbaxa ñantabukë a imë ami mërakin ka Nukën 'Ibun kakëxa:

'Ëx kana min papa Abraham aín Dios 'ain.

Usa 'ain kamina rakuëtima 'ain; 'ëx kana mibë 'ain.

Usa 'ain kana 'ën uni Abraham a kupín upíokin sinánxunkin,
min rëbúnkinëxa 'aisamaira 'uákamë 'ëonun 'imiti 'ain.”

²⁵ Ësokian kakëxun ka Isaacnën anuxun rabiti maxax maburukin 'atankëxun, asábi ka kakín Nukën 'Ibu rabiakëxa. Usokin 'atankëx ka a menubi 'i bërúakëxa, bërúkin ka anu achúshi kini anua 'umpax biti an ñu mëëmikë uníkama 'ami-akëxa.

Isaac 'imainun Abimélec mënionan ñuikë bana

²⁶ Usa 'ain ka achúshi nètën, Abimélec Guerar kakë ëma anuax Isaacbë banai ubakëxa. Usaia ukëbë ka an 'unánkë uníkama an bana ñuixunkë

Ahuzat, 'imainun suntárunën kushi Ficol aka-maribi abë ubakëxa. ²⁷ Usai kuanx anu bëbaia ka Isaacnën kakëxa:

—Mitsun kamina 'ë chikiankën, usa 'ixun kamina mitsubë 'iabi 'ë min ëmanua chikían, ¿uisakatsi karamina 'ë isi aín?

²⁸ Èsokian kakëxunbi ka atun kakëxa:

—Nun kananuna mi isan mix kamina Nukën 'Ibu abë 'ain, usa 'ikë an mi 'akinia kananuna unan, usa 'ain kananuna nukaman achúshi ñu mibëtan 'ati ain. A achúshi ñu 'ati ax ka 'ikën; ²⁹ min kamina nukama uisabi otima 'ain, nunribi kananuna mi uisabi okëma 'ain. 'Atima okinma, kananuna nun mi upíokin nuibakin 'akian, 'imainun kananuna upíokin mixmi 'ën menuax chikiti 'aia mi xuan, usa 'ikë ka bërí Nukën 'Ibu mi upíokin sinánxunkin 'akinia. ³⁰ Usakian kakëxun ka Isaacnën achúshi fiesta chaiira 'ati sinánxun, a pitikama pain aín unikama 'amítankëxun kuëênkin atubëtan pianan xëakëxa. ³¹ Usai 'iónx pëkarakëma 'aínshi nirui ka sinanatëkëntima oi atúxbi kánani kiakëxa. Usai kanantankëxun ka Isaacnën bërúanx kamina kuantí 'ain kixun amiribishi atubë isanantëkëxuma kakëxa, kakin ka upíokin aín 'unánkë uni 'akësokín kuantanun xuakëxa.

³² A nëtënbi ka an ñu mëëmikë unikama Isaac kai ubakëxa, ukin ka 'umpax kananuna me kini 'ati naëkinbi anua mëran kixun kakëxa. ³³ Usakian mërakë ka Isaacnën anua 'umpax 'ikë kini a Sebá kakin anëakëxa. Usa 'ain ka a ëma Beerseba kakin anëké 'iakëxa.

³⁴ Usa 'ain ka Esaú an cuarenta baritiañu 'ixun Judit biakëxa, aín xanu 'inun ax ka Beerí kakë hitita 'ain bëchikë xanu 'iakëxa. 'Imainun ka bëtsi xanu Basemat kakë aribi biakëxa, ax ka Elón hitita

uni aín bēchikē xanu 'iakēxa. ³⁵ Usokian a xanu rabé aín tuá Esaúnēn bian ka Rebeca 'imainun Isaac a kuēēnima uisa kupín kara usakin bētsi uni-bunēn xanu 'ēn tuákēn biaxa ki ax masá nuituti nishi tsóakēxa.

27

Isaacnēn Jacob 'imainun Esaú upíokin sinánxuan

¹ Usa 'ain ka Isaac ax kaniakēti 'upiokin ñu isti-sama 'ain bēru 'iakēxa. Achúshi nētēn aín rēkuēn bēchikē Esaú kuēnxun kakēxa:

—j'Ēn bakē bēchikē!

—Kia ka kamina 'ē kati 'ain papan —kixun Esaúnēn kakēxa.

²—Kamina 'ē kaniakētia isin —kixun ka Isaacnēn kakēxa—, 'ēx kana bētsi nētēnbi ñuti 'ain. ³ Usa 'ain kana 'ēx kuēēnin, kamina min kanti kēñun min pia bibiani ninua ñuina barixun 'ē 'axuni kuantí 'ain. ⁴ 'Abētsinxun kamina nēishokin 'arubētsinkin, uisakin 'arukē karana pása tani usakin 'abētsinkin 'ē bēxúnti 'ain. Usokin 'abētsinkin bēkē pitankēxun ñukēmapain 'ixun kana mi upíokin sinánxunti 'ain.

⁵ 'Aínbi ka ēsokian kaia ax anu 'ixun Rebecanēn uisakin karaisa Isaacnēn Esaú kaia kixun kuakēxa. Usokian aín papa kakēxa, ninu ñuina barixuni kuankēbētan ishi ka, ⁶ Rebecanēn aín tuá 'anáka Jacob a ēsokin kakēxa:

—Ka is, 'ēn kana min papan abē banakin, ēsokin min xukēn Esaú kaia kuan: ⁷ Ñuina 'atankēxun kamina nēishokin, uisa okin 'arukē karana pása tani usakin 'arubētsinkin 'ē pinun bēxúnti 'ain, usakin 'akē pitankēxun kana Nukēn 'Ibu ismainunbi ñukēmapain 'ixun mi 'upiokin sinánxunti 'ain. ⁸ Usa 'ain kana mi kain, 'ēn bakē tuá kamina upíokin

kuati 'ain, 'ën mi kamainun: ⁹ Kamina anua ñuina 'arakakëkama 'ikë anu kuanxun, cabra bërí kanikë, aín upí rabë kaisbëtsinkin 'ë bëxúnti 'ain; 'ën kana min papa ax kuëenkësa okin, pinun nëish okin 'aruxunti 'ain kixun ka aín titan kakëxa. ¹⁰ Usakin 'ën 'aruia kamina min na pinun min papa ubanxunti 'ain, usakinmi 'akëxun ka an 'ati ñukama mi sinánxunkin 'inánti 'ikën, ax ñukëmapain 'ixun.

¹¹ Kakëxunbi ka Jacobnën ain tita kakëxa:

—Min kamina 'unan 'ën xukénax ka aín namiñu raninbaë 'ikën, 'aínbi kana 'ëx usama 'ain. ¹² 'Ën papan ramëkinbi 'ë raniñuma 'ikë 'unánkin ka 'ëx isana ami kuai kixun sinánti 'ikën; usakin 'ën 'akëxun 'unánkin ka 'atimokin sinánkin 'ë upíokin sinánxuntima 'ikën.

¹³ 'Ësokian kakëxunbi ka aín titan kakëxa:

—'Ën bakë tuá, mi 'atimokin sinánxukëxbi ka minu 'ima ënu pakëti 'ikën. Usa 'ain kamina 'ën kakësabiokin, cabra bërí kanikë rabë bitsi kuanti 'ain.

¹⁴ Kakëx kuanxun ka Jacobnën cabra bërí kanikë rabë bitsínkin aín tita bëxúankëxa. Bëxunkëxun ka aín titan piti nëishira 'inun upíokin 'aruxuankëxa, usakin 'arukëa Isaacnën pisatankë usakinbi ákëxa, ¹⁵ usokin aín tuá piti 'axuntankëxun ka aín tuá apan Esaúnën chupa xubunu nankë upí a bitsínkin bëxun, 'ain titan aín tuá 'anáka Jacob pañumiakëxa. ¹⁶ Usakin pañumikin ka axa raniñuma 'ikë cabra bërí kanikë kama aín xaká, éskaxun nankë anúnribi upíokin ramápukin Jacob aín pëñanu 'anan aín tëxanuribi tërabuankëxa, ¹⁷ usakin 'atankëxun ka aín titan piti nëish okin 'akë a 'imainun pánribi 'inánkëxa.

18 'Inánkëx anua 'ikë anu atsínkin ka Jacobnën aín papa ësokin kakëxa:

—¡Papan anu kaina 'ain!

—Ënu kana 'ain. ¿Uinu 'ikë 'ën bëchikë a kaina mix 'ain? —kixun ka Isaacnën ñukákëxa.

19 —'Ëx kana Esaú, min rëkuën bëchikë a 'ain — kixun ka Jacobnën aín papa kakëxa—. 'Ëmi 'anun kakë kana mi 'axun bëxuan. Usa 'ain kamina; nirutankëxun 'ën 'abëtsinkë ñuina nami piti 'ain, pitankëxun kamina 'ë min upíokin sinánxunkin kati 'ain.

20 Usakian kakëxun ka Isaacnën ñukákëxa:

—¿Uisa 'ixun kaina bënëkinshi ñuina mërabëtsian, 'ën bakën?

Kakëxun ka min Diosan ka 'ën bënëkinshi mëranun 'ë 'akianxa kixun Jacobnën kakëxa.

21 Ësokian kakëxunbi ka Isaacnën katëkëankëxa:

—Nërira kamina uti 'ain, mi ramëkin aséabi kaina 'ën rëkuën bëchikë, Esaú 'ai kixun tanun.

22 Kixuan kakëx ka Jacob aín papan ramënun 'urama uakëxa. Aia ka Isaacnën ramëkin kakëxa: “Mix kamina Jacobnën banasa 'ain, 'aínbi ka mi xukën Esaúnën pënransa min pëñan 'ikën.”

23 Usai 'ikë ka Isaacnën 'unánma 'ikën, 'unánkima ka aín pëñanu aín rani 'itsa 'ikë, aín xukën apan Esaúnën pëñansa 'ikë tankëxa. 'Aínbi ka upíokin sinánxunuxun pain, 24 amiribishi ñukátëkëankëxa:

—¿Aséabi karamina mix 'ën bëchikë Esaú a 'ain?

—Kixuan ñukákëxun ka 'ëx kana Esaú 'a 'ain — kixun Jacobnën kakëxa.

25 Ësokian kakëxun ka aín papan Jacob kakëxa:

—'Ën bakë bëchikë, pinun kamina mi 'abëtsinkë ñuina nami 'arukë 'ë 'inánti 'ain, a pitankëxun kana mi upíokin sinánxunkin kati 'ain.

Usa 'ain ka mētēxtankēxun pinun aín papa 'inánkin Jacobnēn, uvas baka 'akē aribi 'inánkēxa. 'Inánkēxun ka Isaacnēn pianan xēakēxa, ²⁶ usokin pianan xēai sēnēntankēxun ka kakēxa:

—'Ē 'urama ukin kamina achúshi okin 'ēn bēmánanu 'ē bētsuku kati 'ain.

²⁷ Ēsokin kakēx bētsuku kanux a 'urama oi tsóbutia ka Jacobnēn chupa Isaacnēn xēakēxa. Xēkin ka ēsokin kakin upíokin sinánxuankēxa:

“Ēnē chupan 'ishax ka 'ēn bēchikēnan 'aish. Abē ninu nikē 'ishasa 'ikēa, Nukēn 'Ibu upíokin sinánxunkē 'iti 'ikēn.

²⁸ Usa 'ikē ka Nukēn 'Ibu Diosan min ñu 'apákē chabónun naínua 'uí 'ibúmiti 'ikēn, 'ibúmikēxun ka min ñu 'apákēkama menua chabóti 'ikēn, usakin 'akēxun ka min trigo bēru 'itsaira 'imianan a mi xēati ñuribi 'aisamaira 'imiti 'ikēn.

²⁹ Usa 'ikē ka 'aisamaira unin mi ñu mēēxunti 'ikēn; bētsi menu 'ikē unikamaxribi ka mi bētánain rantinpuruni 'iti 'ikēn.

Mix kamina min xukēnkaman 'apu 'iti 'ain;

¡Usa 'ain ka atux mi bēmánon rantinpuruni 'iti 'ikēn!
Uin kara mi 'aisama oia ax ka 'atima okēribi 'iti 'ikēn,

'imainun ka uin kara mi upíokin sinánxunkin 'akinia axribi upiti bukui upíokin sinánxunkē 'iti 'ikēn.”

³⁰ Usakin Isaacnēn upíokin sinánxunkēxa Jacob, chikíkiani anua aín papa 'ikē anuax kuankēbēshi ka Esaú axribi ñuina 'abētsinkin bēi uakēxa.

³¹ Utankēxun ka anribi ñuina nami nēish okin 'aruakēxa, 'arubētsinkin bēxun ka aín papa ēsokin kakēxa:

—Papan kamina niruti 'ain, nirukin kamina min bëchikënëan 'abëtsinkin bëxun mi 'aruxunkë nami ënë piti 'ain, pitankëxun kamina min upiókin sinánxunkin 'ë kati 'ain.

³² Kakëxun ka Isaacnën ñukákëxa:

—¿Uikaramina mix 'ain?

—'Ëx kana Esau min rëkuën bëchikë a 'ain, — kixun ka kakëxa.

³³ Ësokian aín bëchikënëan kakëx ka Isaac ratuti sinánkasmai aín bana, bëtsi tërëkin aín bëchikë kakëxa:

—Usa 'ain kara, ¿ui kara an 'ë 'abëtsinxun ñuina nëishokin 'aruxun bëxunkë ax 'iax? 'Ën kana mix uisama pain 'ain kamabi pian, pitankëxun kana 'ën a upiókin sinánxuan usa 'aish ka bëri ax upiókin sinánxunkë bëruaxa.

³⁴ Ësokian aín papan kakëxun kuati, ka Esau munuma nishi kuënkëni iankëxa:

—¿Kuënkëni ini ka kiakëxa, papa 'ëribi kamina min upiókin sinánxunti 'ain! ³⁵ 'Aínbi ka Isaacnën kakëxa:

—Min xukën 'anákanën, uxun paránkëxun kana minan 'ikëbi, upiókin sinánxunkin a 'inan. ³⁶ —¿Usaia këmëxun ñu biti 'unánxun ka Jacob kakin anëakëxa! —Kiax ka Esau kiakëxa—. ¿Bëri ka an 'ë rabëokin ësokin 'akë 'ikën! Bërama ka 'ëx aín apán 'ikëbi an 'ë bikuani 'ën apán 'iaxa, bëri ka amiribishi biaxa 'ëmi upiokín sinánxunti aribi. ¿'Ëribimi upiokín sinánxunti bana kara 'aíma 'ik? ³⁷ Ësai kia ka aín bëchikë apán Isaacnën kakëxa:

—Ka kuat, 'ën kana kamabi ñu 'anuan kushi 'inánun Nukën 'Ibu Dios Jacob ñukáxuan; usa 'ain ka kamabi aín aintsikamax a ñu mëëxunkë 'iti 'ikën, 'imainun ka an trigo 'apákë 'aisamaira

'ianan ñu bimiñu aín baka xëati 'aisamairañu 'iti 'ikën. ¿Añu karana 'ën bërí mi 'inánti 'ain 'ën bakën? ³⁸ Èsokian kakëxun ka Esaúnën amiribishi ñukátëkënkin munuma banakin kakëxa:

—¿Achúshi unishi kara Nukën 'Ibu Diosan upíokin sinánxunti 'ikë papan? ¡Èribi kamina upíokin sinánxunkin kati 'ain ësokin aín papa kai ka!

Esaú munuma kuënkëni amiribishi iankëxa.

³⁹ Usaia 'ia kuankin ka Isaacnën aín bëchikë kakëxa:

“Ka kuat, mix kamina me anua ñu 'apákëbi 'irukëma a menu 'ianan anua 'uí 'ibucëma me anu 'inuxun 'ain.

⁴⁰ Usai 'i kamina min manë xëtokë anun 'akanani mëanani tsóti kamina min xukën 'anáka an ñu mëëmikë 'inuxun 'ain;

usai 'i kamina min rëbúnkikama kushitëkënti aín, ënë menuax chikíax kamina mibi tsónuxun 'ain.”

Jacob amia aín xukën Esaú nishkëx abá ñuikë bana

⁴¹ Usakian 'akë 'ain ka Esaúnën ami xuatemati nishkin Jacob istisama tankëxa aín papan upíokin sinánxunkin kakë kupín, 'imainun ka sinánkëxa: “Ènuax basiramashi kana 'ën papa ñukëbë 'itsaira masá nuituti nitëxëti 'ain, usai 'ikin kana 'ën xukën Jacob rëti 'ain.”

⁴² Usakian Esaúnën sinánkëbëtanbi ka Rebecanën 'unánkin, aín tuá 'anáka Jacob kamitankëxun ësokin kakëxa:

—Ka kuat, min xukën Esaú ka 'aisamairai mimi nishkin mi 'ati sinania usa 'ain kana mi kain.

⁴³ Kamina 'ën kakëxun upíokin kuati 'ain; usa 'ain kamina bëríbi abati Harán, menu kuanti 'ain kuanx kamina 'ën rarëbakë apan Labán aín

xubunu 'i kuantí 'ain. ⁴⁴ Usai kuantankëx kamina anu pain 'i kuantí 'ain, min xukën apan axa mimi xuatati nishkë a inúkian ⁴⁵ min 'akë a manuta-mainun. Usa 'ain kana 'ën amiribishi utëkënun mi kamiti 'ain. ¡'Ëx kana 'ën tuárabë achúshi nëtën ishi a rabëtaxbi bamati kuëëniman!

⁴⁶ Ësokin pain aín tuá katankëxun ka Rebecanën Isaac ësokin kakëxa:

—'Ëx kana ënë hitita xanu rabë Esaúnëa bia ënëbë tsóti atsan, usa 'ain kana abë 'isamatanin. Jacobnën ribia achúshi hitita xanu Canaán ënua bikëbë karana 'ëx uisari ënu tsóti 'ain, kana ënu tsótima bamati 'ain.

28

¹ Usakian aín xanun kakëxun ka Isaacnën aín bëchikë Jacob, kuënxun upíokin sinánxunkin ësokin kakëxa: Min kamina uisaxunbi, Canaán me ënua uinu 'ikë xanubi bitima 'ain. ² Kamina Padán-aram, anua min xuta Betuel 'ia me anu kuantí 'ain, anu kuantankëxun kamina anua min kuku Labánnën bëchikë xanukama achúshi biti 'ain. ³ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kamabi kushiñu an mi upíokin sinánxunkin min rëbúnkinëxa 'aisamaira 'ia timënun 'imiti 'ikën, 'imianan ka min rëbúnki kamanuax 'aisamaira ëma 'ai uni 'uakamë 'ëoti 'ikën. ⁴ 'Imianan ka mi 'inánan, min rëbúnkikamaribi upíokin sinánxunkin Abraham kásabiokin, ënë me 'ibuanun anu nu bërí bëtsi menu 'ikë uni 'ikëσαι tsókë ënë mi 'inánti 'ikën, Nukën 'Ibu Diosan Abraham 'inánuxun kásabiokin.

⁵ Ësokin katankëxun ka Isaacnën aín bëchikë Jacob a Padán-aram anu xuakëxa. Xukëx kuanx ka Jacob Labánnën xubunu bëbakëxa, ax ka Betuel arameo uni aín bëchikë 'ianan Rebeca Jacob 'imainun Esaú aín titan rarëbakë 'iakëxa.

Esaúnën xanu bia ñuikë bana

⁶ Usa 'ain ka Esaúnën aín papa Isaacnëan aín, xukën 'anáka Jacob a upíokin sinánxunkin mēniótankëxun Padán-aram anua aín xanu baritanun kixun xukë a 'unánkë 'iakëxa. 'Imainun ka aín papan anu 'ikë xanu bixuma 'anun kakë aribi sinánkëxa, upíokin sinánxunkian ënë Canaán menua kamina achúshira xanubi bitima 'ain kixuan kakë aribi sinánkëxa, ⁷ 'imainun ka Jacob Padán-aram anu aín papa 'imainun aín titan kakësabi oi kuankë aribi sinánkëxa. ⁸ Usa 'ain ka Esaúnën aín papan Canaán kakë me anua xanukama bikë a kuëëniama 'unánkëxa; ⁹ usa 'ain ka Esaú Ismael kakë uni, Abrahamnën bëchikë abë banai kuankëxa, kuantankëxun ka ñukáxun aín xanu 'iti uni aín bëchikë Mahalat kakë a biakëxa, ax ka Nebaiot aín chirabakë 'anáka 'iakëxa 'imainun ka bëráma Canaán menua bikë xanu rabé axribi aín xanu 'iakëxa.

Betel kakë me anuax Dios Jacobmi mërä ñuikë bana

¹⁰ Usa 'ain ka Jacob ax Beerseba kakë anuax kuani Aramnu kuantu bai a bibiani anun kuankëxa. ¹¹ Usai kuanbaiti ka bari kuabuti ñantabukëbë anua ñantan 'uxtinu bëbakëxa. Anu bërúxun ka amia katamëti achúshi maxax bitankëx aín maxkámi ami tēkëpimëti nantankëx 'uxakëxa. ¹² Anuxun namákin, iskëxbi ka achúshi tapitinëx menuaxbi kuarutankëxa naínu sënën 'ikë isakëxa, iskin ka anua Diosan ángelkama kuarumainun raírinëxribi ubuti nitsia isakëxa. ¹³ Usakin namákin isanan ka Nukën 'Ibu a rapasu nixun ësokin kakëxun kuakëxa: 'Ëx kana min 'Ibu 'ain, 'ianan kana min xuta Abraham aín Dios 'ianan min papa Isaac ainanribi 'ain. Usa 'ixun kana mi 'imainun

min rëbúnkikama anumi 'uxi rakákë me ënë 'inánti 'ain. ¹⁴Usa 'ain ka atux 'aisamaira 'uakamë 'ëoi me putu iskësaira 'i aín tsipumiki 'imainun aín rëbumiki kuanan amiaxa bari urukë au 'imainun amia bari kuabúkë amiki amami amami kuankanti 'ikën, usa 'ain ka kamabi menu 'ikë unikama upíokin sinánxunkë 'iti 'ikën mi 'imainun min rëbúnkikama kupí. ¹⁵'Ëx kana mibë 'ain; usa 'ixun kana uinu kaina kuani anuabi 'ën mi bërúanti 'ain, usa 'ixun kana amiribishi ënë menubi mi bëtékënti 'ain. Mi kana usai 'ia 'ën kakësabiokin 'axuntankëxuma ëntima 'ain.

¹⁶Usakian kakëx aín 'uxkënuaxbi bësukin ka Jacobnën sinánkëxa: “Asérabi ka ënë menu Nukën 'Ibu 'ëbë 'ikën kixun kana 'ën 'unánkëma 'ain.” ¹⁷Usa 'ain kana 'itsaira rakuëan, 'imainun kana sinan: Ënë mex ka upíira 'ikën. “jËnëx ka anua Nukën 'Ibu Dios 'ikë aín xubu 'ikën; 'imainun ka naíkamë 'ëo manámi 'ikë aín xëputi 'ikën!”

¹⁸Usai 'iónx pëkarakëma 'aínshi nirukin ka Jacobnën, anu tékëpimëti noonkë maxáx bikin 'unánti okin nitsíankëxa, usakin 'atankëxun ka ënëx ka Nukën 'Ibu Diosnan 'iti 'ikë kixun sinánkin xëni bitankëxun ami anpënkakëxa. ¹⁹A menu ka bëráma achúshi ëma Luz kakin anëkë 'iakëxa, usa 'ikëbi ka Jacobnën aín anë bëtsiokin anëkin Betel kakin anëakëxa. Betel kikë bana ax ka Diosan xubu ki kikë bana 'ikën. ²⁰Anuax ka Jacob ë sai kiakëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë kuania bërúanan, 'ën piti ñu 'inánan 'ën pañuti chuparibi 'ë 'inánti 'ikën, ²¹usa 'ain ka 'ëx 'ën papan xubunu uisaibi 'ikëma kuankëbë ax 'ën 'Ibu Dios 'iti 'ikën. ²²'Ën kana uinu karana ënë maxax nankë anubi Nukën 'Ibu Dios anuxun rabiti 'ati 'ain; 'imainun kana mi asérabi manukima uisa ñukama kaina 'ë 'inani a

mésú mi 'inánti 'ain.

29

Jacob Harán kakë ëmanu bëba

¹ Usa 'ain ka Jacob Betel kakë me anuax kuani amiaxa bari urukë me ami kikiani kuankëxa.

² Kuankin an 'uranxun iskëxbi ka anua 'umpax bikë kini achúshi 'iakëxa, a kini rapasu ka an carnero bërúankë unikama rabë 'imainun achúshi anu timëax tanti bukukë isakëxa, a uni kaman ka atun ñuina a kininua 'umpax bixun 'amiakëxa. Anu ka anun kini mapukë achúshi maxá chaiira 'iakëxa, ³ usa 'ain ka atun 'arakakë carnerokama anu timëkébëtan, an bërúankë unikaman anun 'umpax mapukë xaxu chaiira achúshi, a buinakin rakanakëxa, usakin 'umpax 'akëbëtan ka amiribishi kini a xaxu chaiira anun mapuakëxa.

⁴ Usakian 'akëbë anu nukúkin ka Jacobnën an ñuina bërúankë unikama ñukákëxa:

—¿Uinu 'ikë kaina, mitsux 'ain?

Kakëxun ka:

—Nux kananuna Haránnu 'ikë 'ain —kixun atun kakëxa.

⁵ —¿Mitsun kaina Labán kakë uni Nahornën bëchikë a 'unanin? —kixun ka Jacobnën ñukátëkëankëxa.

—Ñukátëkënkëxun a unikaman kananuna 'unáni —kixun kakëxa. ⁶ Kakëxun ka Jacobnën —Aséabi kara usa 'ikë —kixun ñukátëkëankëxa.

—Ñukákëxun Labán ka asabi 'ikë —kixun an ñuina bërúankë unikaman kakëxa—. Kakëbëbia aia iskin ka ñuina bërúankë unikaman kakëxa ka kuat, aín bëchikë xanu Raquel an ka aín ovejakama bëia.

⁷ Èsokian kakëxun ka Jacobnën kakëxa:

—Ka kuat, ka xupibuisama pain 'ikën, bari ka 'urapain 'ikën anun min 'arakakë ovejakama kamabi xëputi. ¿Uisa 'ixun kaina 'umpax 'amibiankin pasto pinun buaniman?

⁸ 'Aínbi ka atun kakëxa:

—Kananuna usokin 'aima. Kamáxbia timékëbëtan kuni kananuna an bërúankë nukaman 'umpax 'aminuxun, xaxu chaira anun kini xëkuë mapukë a rakanakin nun 'arakakë ñuinakama 'umpax xëaminuxun kaínti 'ain.

⁹ Usai Jacob atubë banamainun ka Raquel ax aín papan 'arakakë ovejakama bëi uakëxa, ax ka an ñuina kama bërúankë 'iakëxa. ¹⁰ Usakin kakë basikëma 'aínshi ka aín kukun Labánën 'arakakë ovejakama bëi 'aia Jacobnën isakëxa, isbiani kuanxun ka anua 'umpax 'ikë kini anun mapukë xaxu a mabikin amo rakanakin, 'umpax bikin ovejakaman xëamiakëxa; ¹¹ usakin 'atankëxun kakin aín kukun bëchikë bëtsukukakin bitsi ka iankëxa. ¹² Usai 'i sënénkin ka Jacobnën ñuixunkin kakëxa 'ëx kana Rebecanën tuá 'ain 'imainun kana min papan Labán aín piaka 'ain, ësokian kakëx ka Raquel abákiani kuanxun aín papa ñuixuankëxa. ¹³ Usokian aín bëchikënën aín chirabakën tuá Jacob ñuikin kakëx, aín 'ikënuax abákiani kuanxun 'ikúkin bikin bëtsuku kakëxa, usokin 'abiankin ka aín xubunu ubankëxa. Usai abë kuanxun ka aín xubunuxun Jacobnën usaía kuani 'ikë akama ñuixuankëxa. ¹⁴ Usakin ñuixuntankëxa sënëniä ka Labánnëribi unánmikin kakëxa: Mix kamina asérabi 'ën aínsi 'ibu 'ain, usa 'aish kamina 'ën imibi 'ain.

Jacobnën Raquel këñun Lía binuxun ñu mëä ñuikë bana

Usa 'ain ka Jacob ax aín kuku Labánën 'ikënu achúshi 'uxë 'i bërúakëxa. ¹⁵ Usai abë 'ikin ka Labánën Jacob kakëxa:

—Min kamina añubi kanankimaira 'ë ñu mëëxuntima 'ain, 'ëx min aínsi 'ikë. Usa 'ain kamina uiti karana mi kupíoti 'ai kixun 'ë kati 'ain. ¹⁶ Labán ax ka xanu bëchikë rabéñu 'iakëxa, aín apan ax Lía kakin anëké 'imainun, ka aín 'anáka Raquel kakin anëké 'iakëxa. ¹⁷ Lía axa aín bëru upí 'imainun ka. Raquel ax kamabi aín namikama upíra 'iakëxa. ¹⁸ Usa 'ikë ka Jacobnën Raquel a 'itsaira kuëëankëxa, kuëënkin ka aín papan ñukákëxun kakëxa:

—Min bëchikë 'anáka Raquel a kupín, kana mapai 'imainun rabé baritia 'imikin mi ñu mëëxunti 'ain. ¹⁹ Usai kia ka Labánën kakëxa:

—'Ën kana 'ën bëchikë mi 'inánti 'ain. 'Aínbi kana bëtsi uni 'unánkëma 'inántima 'ain. Usa 'ain kamina 'ëbë 'i bërúti 'ain. ²⁰ Usokin mëníotankëx ka Jacob Raquel bisatani mapai achúshi 'imainun rabé baritia ñu mëakëxa, usakin an ñu mëëkin tankëxbi a baritiakama ainan 'itsamarasa 'iakëxa, an Raquel 'itsaira kuëënkin tankëx.

²¹ Usakin ñu mëëkébé mapai achúshi 'imainun rabé baritia inukëbëtan ka Jacobnën aín kuku Labán kakëxa:

—'Ë kamina min bëchikë 'ën xanu 'inun binun 'inánti 'ain, ati baritia a kupí 'ën mi ñu mëëxunti kakë aka inúaxa usa 'ain kamina min bëchikë 'ën xanu 'iti 'ë 'inánti 'ain.

²² Usokin mëníotankëxun ka Labánën kamabi abëa 'ikë unikama katankëxun, aín bëchikë birakamikin achúshi fiesta 'akëxa. ²³ 'Aínbi ka Labánën a imé birakamibiankin aín bëchikë Lía bibiankin Jacobnu buánkëxa, usokin ubanxun ka

a imé Jacob abëa 'uxnun 'inánkëxa. ²⁴ Usakin 'inántankëxun ka Labánën an ñu 'axúnti xanu achúshi Zilpá kakë a kakëxa, kamina min 'ën bëchikë ñu mëëxuni abë 'iti 'ain.

²⁵ Usai abë 'inëti pëkarakin Jacobnën iskëxbi ka Lábëa uxnékë 'iakëxa, usa 'ain ka kuantankëxun Labán kakëxa:

—¿Uisati kaina 'ë ësokin 'an? ¿'Ën karana Raquel kupín mi ñu mëëxunkëma 'ain? uisati, ¿kaina 'ë parán? ²⁶ Kakëxun ka Labánën kakëxa:

—Ënuxun kananuna nun bëchikë 'anáka aín xukën apan 'ikëmapan 'ain, aín 'anáka birakamiti kuëëniman. ²⁷ Usa 'ain kamina anun mi Lía bikë nëtë mapai achúshi 'imainun rabé nëtë sënëntamainun abi 'ikinti 'ain, usa 'ain kana mapai achúshi 'imainun rabé baritia 'imikin kana mibëtan ñu mëëti 'ain kia kana Raquelribi mi 'inánti 'ain. ²⁸ Usokin kakëxun ka Jacobnën asabika kixun kakëxa, anúan Lía bikë nëtë mapai achúshi nëtë sënënkëbëtan, ka Labánën aín xanu 'iti Raquel aribi 'inánkëxa. ²⁹ Usa 'ain ka Labánën an a ñu 'axunkë xanu achúshi aín bëchikë Raquel 'inánkëxa, ax ka Bilhá kakë 'iakëxa, an ka ñu 'axuanan bërúankëxa. ³⁰ Usa 'ain ka Jacob aín xanu Raquelbë 'iakëxa, 'imainun ka 'itsaira kuëëankëxa aín xukën Lía 'akësamaira okin, usa 'ain ka Labán 'ain kuku mapai 'imainun rabé baritia pain ñu mëëxuni anu pain 'iakëxa.

Jacobnën bëchikëkama 'ia bana

³¹ Usa 'aínbi ka Nukën 'Ibun isakëxa Jacobnën Lía kuëëniama, usa 'ain ka tuapanun 'imianan, Raquelnëx tuáñuma 'inun 'imiakëxa. ³² Usai ax 'imainun ka Lían tutankëxun achúshi tuá 'akëxa,

a tuá bakëntankëxun ka Rubén kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: “Nukën 'Ibun ka 'ëx tēmërai nitsia isaxa. Ësokin sinánkin ka aín tuá Rubén kakin anëakëxa, usa 'ain ka bërí 'ën bënë 'ë kuëënkín nuibati 'ikë kixun sinánkëxa.”³³ Usakin 'atankëxun ka Lían tuá itsi 'akëxa, aka Simeón kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: 'Ën 'Ibun ka 'ën bënëan 'ë 'atima oia 'unánxa, usa 'ain ka achúshi tuá 'atëkënnun 'ë 'imiaxa.³⁴ 'Imainun ka amiribishi tuatëkëankëxa, 'atankëxun ka Leví kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: Bërí ka 'ën bënë 'ë 'it-saira kuëëni 'ëbë 'iti 'ikën, 'ën kana rabë 'imainun achúshi tuá 'axuan.³⁵ Usakin 'atankëxunbi ka Lían, amiribishi tuatëkëanxa, a tuá ka Judá kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: Bërí kana 'ën Nukën 'Ibu rabiti 'ain. Usakin a tuákama 'atankëx ka tuatëkënimá ñomëakëxa.

30

¹ Usa 'ain ka Raquel ax 'ën kana Jacob tuá xunima kixun sinani aín xukën Líami 'itsaira nishakëxa, nishkin ka aín bënë kakëxa:

—'Ëmiribi kamina bëchiti 'ain, min 'ëmi bëchikëmax kana ñuti 'ain.

² 'Aínbi ka Jacobnën nishkin kakëxa:

—¿'Ëx kana Diosma 'ain? Nukën 'Ibu ax ka mix tuáñu 'iti kuëënima.

³ Usakian kakëxun ka kakëxa:

—Ka kuat, 'ën kana an 'ë ñu 'axunkë xanu Bilhá kakë a mi 'inanin, usa 'ain ka an tuakëx 'ënbi tuákësa 'iti 'ikën. Usakin 'akëbë ka aín tuá ax 'ën tuása 'iti 'ikën.⁴ 'Ësai abë banatankëxun ka Raquelnën Jacob an ñu 'axunkë xanu Bilhá, aín xanusa 'ikëa 'ikinun 'inánkëxa. 'Inánkëx ka Jacob Bilhá abë 'iakëxa,⁵ abë 'ixun ka Jacobnën achúshi okin

ami bëchiakëxa. ⁶ A mi bëchikë isi ka Raquel kiakëxa: Ënë tuá ka Dan kakin anëké 'iti 'ikën, Nukën 'Ibu Diosan ka 'ën ñukákëxun kuakin nuibakin ënë tuá 'ë 'inánxa. ⁷ Usokin ami bëchitankëxun ka amiribishi Jacobnën Bilhámi bëchitëkéankëxa, ⁸ usakian ami bëchitëkéan ka Raquel kiakëxa: Ënë tuá ka Neftalí kakin anëké 'iti 'ikën, 'ëx kana 'ën xukën apan ami 'itsaira nishan usa 'ain kana bërí 'ëxribi tuáñu 'ain, usa 'ain kana ami nishíbi kana bërí tuáñu 'ain.

⁹ Usa 'aish ka Lía ax aín tuati sënënkë 'ixun tuakima, an ñu 'axunkë xanu Zilpánën aín bënë Jacob aín xanusa 'ikëa 'ikinun 'imiakëxa. ¹⁰ 'Inánkëxun 'ikinkin ka Zilpámi achúshi tuá Jacobnën 'akëxa, ¹¹ usokin tuaxunkë isi ka Lía kiakëxa: ¡'Ën sinánkëma 'aínbi ka ësai 'iaxa! Usa 'ain ka ënë tuá Gad kakin anëké 'iti 'ikën. ¹² Usai abë basipain 'itankëxun ka Jacobnën amiribishi aín ñu mëëmikëa bikë xanu Zilpá ami bëchitëkéankëxa, ¹³ usakian bëchitëkéan ka Lía kiakëxa: ¡'Ëx kana chúamarua tani kuëënin! Usa 'ain ka xanu raíri kamaxribi ax ka 'itsaira kuëënia kïax kiti 'ikën. Usa 'ain ka ënë tuákën anë Aser kakë 'iti 'ikën.

¹⁴ Usa 'ain ka achúshi nëtën Rubén anun trigo biti 'uxë 'ain, uri nitsi kuankëxa anua ka bimi kaxorisa pëkéké mëraxun biakëxa, bibiankin ka aín tita Lía buánxuankëxa. Usokin buania ka Raquelnën bimi isakëxa, iskin ka a bimi kukin tuatisa sinánkin Lía ñukákëxa:

—'Ë kaina, min tuákën mi bëxunkë kaxorisa bimi bëtsira 'inántima 'ain. ¹⁵ Kakëxunbi ka Lían aín xukën kakëxa:

—¿Min karamina 'ën bënë 'ë bikuanti 'ain? ¡Usa 'aínbi kaina 'ën tuakëan bëké kaxorisa bimi ënëribi 'ë bikuantisa tanin!

—Usama ka —Min tuakëan békë kaxorisa bimi ënë kupín ka Jacob ënë imé mibë 'uxti 'ikën —kixun ka Raquelnën aín xukën kakëxa. ¹⁶ Usakian kakë ñantabukëbë ka Jacob ninu nitsi kuanpuni uakëxa ukëbë ka Lía, aín 'ikënuax chikikinbi aia mërakin kakëxa:

—Bëri kamina ënë imé 'ëbë uxti 'ain, 'ën kana Raquel kupíon kaxorisa bimi 'ën tuákën békë anun. Usa 'ain ka a imé Jacob Líabë 'uxakëxa.

¹⁷ Usai abë 'itankëxun ka Jacob amiribishi mapai achúshi okin tuáxuankëxa, Nukën 'Ibu Diosan an ñukákëxun kuakë kupin. ¹⁸ Usa 'ain ka Lía kiakëxa: Ënë tuakëx ka Isacar kakin anëké 'iti 'ikën, Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë 'inaishiaxa an 'ë ñu mëëxunkë xanu 'ën bënë 'inánkë kupín. ¹⁹ Usakin 'atankëxun ka Lían amiribishi Jacob tuáxuankëxa, mapai achúshi 'imainun achúshi tuá 'itánun, ²⁰ usakin 'atankëx ka kiakëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë achúshi ñu upíira 'inaishiaxa. Usa 'ain ka bëri 'ën bënë 'ë upíokin nuibati 'ikën, 'ën kana mapai achúshi 'imainun achúshi okin tuáxuan. Usa 'ain ka ënë tuá Zabulón kakin anëké 'iti 'ikën. ²¹ Usokin nukëbënë okin pain tuapatankëxun ka, anuishi ñomëkin Lían xanu achúshi tuakëxa, a ka Dina kakin anëakëxa.

²² Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios an ñukákëx Raquelmi sinánkëxa; sinánkin ka an ñukákëxun kuakin tuáñu 'inun 'imiakëxa. ²³ Usokian sinánxunkëx ka aín rékuën tuápain 'atankëx kiakëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka 'ëx tuaima rabinkë a 'ë nëtënxuanxa. ²⁴ 'Ë sapi ka bëtsi bëbu tuá Nukën 'Ibu Diosan tuakasmai rabinkë a 'ë mënioxuanxa. A tuá ka José kakin anëakëxa.

Jacob 'imainun Labán paránan ñuikë bana

25 Usa 'ain ka nētē itsi 'ikēbētan Raquel aín tuá José bakēnkē 'ain, Jacobnēn aín kuku Labán kakēxa:

—'Ēn menubi kuantēkēntanun kaina 'ē xutima 'ain. 26 Usa 'ain kamina 'ēn bēchikē 'imainun 'ēn xanu rabē 'ē 'inánti 'ain, kana a kupín 'itsaira mi ñu mēēkian, usa 'ain kamina buántanun 'ē xuxunti 'ain. Min kamina 'unan uisakin karana 'ēn mi ñu mēēxuan kixun.

27 Kakēxunbi ka aín kuku Labánēn kakēxa:

—Usama ka 'ēbēbi 'i kamina bērúti 'ain. 'Ēn kana 'unanin Nukēn 'Ibun ka 'ēn sinānkēxun mix ēnu 'ēbē 'ain 'itsaira 'ē 'akinia usa 'ain. 28 Usa 'ain kamina 'ē kati 'ain uiti kaina kanantisa tanin, atibi kana mi kupíoti 'ain.

29 Ēsokian kakēxun ka Jacobnēn kakēxa:

—Min kamina upíokin 'unan uisakin karana 'ēn min ñu mēēa kixun 'imainun karana uisakin min ñuinakama bēruan kixun 'unan; 30 'ēx ukēmapan 'ain ka min ñuina 'arakakēkama 'itsamashi 'iakēxa, usa 'aínbi ka 'ēn bērúai Nukēn 'Ibu 'akinkēx bērí 'aisamaira min ñuina 'ikēn; 'aínbi karana, ¿Uínsaran 'ēnanbi ñu mēi 'ēn xanu 'imainun 'ēn bēchikē kamanan ñu 'arakati 'ain?

31 —¿Uiti mi kupíoti kaina kuēēnti 'ain? —kixun ka Labánēn aín piaka karaishikin kakēxa.

—'Ē kamina kuríkinēn kupíotima 'ain —kixun ka Jacobnēn katēkēankēxa—. Mixmi 'ēn usakin kamina 'ati 'aí kixun kakēx kuēēnkēbē kana amiribishi min ovejakama bērúain kuantēkēnti 'ain kixun ka aín kuku kakēxa: 32 usa 'ain kamina bērí 'ē anua min ñuina 'arakakēkama 'ikē anu xuti 'ain, anuxun kana carnero tunankama 'imainun kamabi cabra tsákatsaka akama amo sētēnati 'ain. Ax

ka anúnmi 'ë kupíoti 'iti 'ikën. ³³ Usa 'ain ka uin-saran kaina uisatanin a nētēn utankēxun isti 'ain; 'ën ñuinakamanu cabra tsaka tsaka 'imainun tunan akamanua iskēxa anu tsaka tsakakama 'ianan ñun shikēsa 'ianan tunan 'ēnanu 'ain kamina 'ēn kana minan mēkama kixun 'unánti 'ain. ³⁴ —Ēsokian kakēxun ka asabika, min sinánkē ax 'ikën —kixun Labánēn kakēxa.

³⁵ Usokin katankēxun ka Labánēn a nētēnbi aín ñuinakama amo sētēnakin chibu aín bēnē shiōshio 'imainun tsákatsaka, 'imainun kamabi cabra tsákatsaka 'aish uxun pukukēsa akama kēñunbi, kamabi oveja tunan akamabi amo sētēnaxun aín, bēchikēkaman bērúanun kixun 'inánkēxa. ³⁶ Usokin 'abiani ka aín ñuinakama buani anuaxa Jacobē banakē anuax kuani rabē 'imainun achúshi nētē 'ikiani kuankēxa.

Usai kuankian ēbiankēx ka Jacob ax aín kukua kuantamainun aín ñuina raírikama bērúai anu bērúakēxa. ³⁷ Usai anu bērúxun ka uisokin kara aín ñuinakama 'itsaira 'imiti 'ikē kixun sinánkin i pēñan paxa álamo kakē, 'imainun 'amukuta kastaña akama, aín uxu pikutanun ratápakēxa; ³⁸⁻³⁹ usokin 'atankēxun ka i pēñan xukakēkama, anua ñuinakamax 'umpax xēai timēkē anu nitsíankēxa. Ax ka anua ñuina aín bēnēkama aín xanubē mērananx 'ikē 'iakēxa, 'imainun ka i nitsínkē iskian 'akēx, ñuinakama ax aín tuá shiōnshion, 'ianan raírínēx tsákatsaka 'imainun raírínēxribi tunan 'iakēxa. ⁴⁰ Usa 'ain ka Jacobnēn aín kuku Labánēn ñuina aín bēnēkama shiōshio 'imainun tunan akama ukēbētan an 'anun kixun anu ēankēxa. Usakin 'akin ka Jacobnēn 'ain kukun ñuinakama anuabi ainan 'iti 'amo sētēnakēxa. ⁴¹ Ñuina xuábukama aín xanu imikē tunanēn 'akētibi ka Jacobnēn 'i pēñan xukakē a uinu kara

ñuinakaman 'umpax 'ai timëtia anu nitsíankëxa, usakin ka aín xanu 'akin 'akin ñuinanën isnun nitsíankëxa; ⁴² 'aínbi ka uínsaran kara ñuina chumínkëkaman, aia anun i pëñankama nitsiama 'ikën. Usa 'ain ka ñuina 'atima chumínkëkama aín kuku Labánna 'inun äanan, xuaira 'aish upíibu a Jacobnën ainan 'inun biakëxa. ⁴³ Usokin ñu 'ai ka Jacob ax 'aisamaira ñuñu 'aish kuríkiñuira 'ianan, an ñu mëëxunkë uni 'imainun an ñu 'axunkë xanu 'imainun an 'arakakë ñuina ovejakama, camello 'imainun asno ñuinakama ainan 'itsaira 'iakëxa.

31

Jacobnën 'ain kuku Labánuax abáti sinan bana

¹ 'Aínbi ka Jacobnën aín kuku Labánën bëchikë kamax a ñui kikë bana kuakëxa: Jacobnën ka kamabi ñuina nun papan 'arakakë biaxa, a bitankëx ka anun ñuñuira bërí 'ikë kikë bana kuakëxa. ² Usai 'ain bëchikëkama a ñui kimainun ka Labán axribia ami nishia Jacobnën 'unánkëxa, usa 'ixun ka bëráma 'akinsa okin 'iisama 'ikën. ³ Usai ami 'ikania iskin ka Nukën 'Ibun Jacob kakëxa: Kamina kuantëkënti 'ain min papan menubi, anua min aintsikama 'ikë me anu, usai 'imi kuania kana 'ën mi bërúanti 'ain.

⁴ Usakin Diosan kakëxun ka Jacobnën aín xanu Raquel 'imainun Lía anua unun kixun kamiakëxa, kamikin ka ësokian kaxuntanun kixun kakëxa, uinu karana 'ën ñuinakama bërúain anu kamina uti 'ain ësokin kamikëx kuabëtsini ka anubi uakëxa, ⁵ 'aia ka ësokin kakëxa:

—'Ën kana bërí 'unan mitsun papan ka bëráma 'asa okin bërí 'ë 'upiokin isima; usakin 'aiabi ka 'ën 'Ibu Diosan ënkinma 'ë 'akinia kixun kana 'unan.

⁶ Mitsúnbi kamina 'unanin 'ën kana min papa 'upiokin ñu meëxunkin añu kara 'aisama 'ikë abi 'axuan, ⁷'imainun kamina mi rabëxunbi 'unan an ka 'ë 'itsokin paránxun ñu meëmixonbi 'itsamashi kupíokian. Usakin 'aiabi ka Nukën 'Ibu Diosan an sinánkësokian 'anun 'ë 'amikëma 'ikën; ⁸ usa 'ain ka ësai kiakëxa: 'Ën kana mi ñuina pukukësa anun kupíoti 'ain kikëbë ka kamabi a ñuinanën xanun tuákama ax pukukësa 'iakëxa; 'imainun ka ësai kiakëxa: 'Ën kana mi ñuina shiÓN shiÓNkama anun kupíoti 'ain kikëbë ka kamabi aín xanukaman tuákë ax shiÓN shiÓN kuënëñu 'iakëxa. ⁹ Usakin ka Diosan 'ë 'inánuxun aín ñuinakama bikuanxa.

¹⁰ Achúshi nètën, kana ñuinakama aín xanu imikë 'ain a ñuñai bëtsibë ubionamainun a imé namákin isan, cabra aín bënëan aín xanu shiÓNshiÓN 'imainun pukukësa 'imainun tsaka tsaka akama 'aia. ¹¹ Usa 'ain ka namákin iskëxun Nukën 'Ibu Diosan ángelnën 'ën anën 'ë kuëanxa, kuënkëxun kana ësokin kan: Ënu kana 'ain. ¹² Ësokin kakëxun ka ángelnën 'ë kaxa: Kamina 'upiokin isti 'ain, aín bënëkaman ka aín xanu kuënëñu 'imainun pukukësa 'imainun tsákatsaka aribi 'aia kamina isti 'ain, 'ën kana 'unánin min kuku Labánën kara uisa mi oxa kixun. ¹³ 'Ëx kana min 'Ibu Dios axa Betelnuax mimi mërá a 'ain, anuxun kamina achúshi maxá 'ënan 'inun upíokin nantankëxun xënisa ñu anun 'atankëxun 'ëx isana min Dios 'iti 'ai kixun 'ë kakën. ¡Usa 'ain kamina! Bërí kamina nirukiani ënuax kuantí 'ain; amiribishi kamina anuaxmi bakëan me anubi kuantëkënti 'ain.

¹⁴ Usakin namákin isun kakëxun ka Raquel 'imainun Lían kakëxa:

—Nun papan xubunua an kasunania nukaman

biti achúshira ñubi ka 'aíma 'ikën. ¹⁵ Usa 'ixun ka bëtsi xanu 'unánkëma 'akësokin nu 'akëxa. ¡'Imainun ka nu mi 'inánuxun a kupioimi ténun mi 'imiakëxa!
¹⁶ Asérabi ka kamabi aín ñukama Nukën 'Ibu Diosan nun papa bichianxa ax ka nunan 'imainun nun tuá kamanan 'iti 'ikën. Usa 'ain kamina kamabi Nukën 'Ibu Diosan mi kakësabiokin 'ati 'ain.

Jacob Padán-aram kakë me anuax kuan ñuikë bana

¹⁷⁻¹⁸ Usa 'ain ka aín xanubë banatankëxun Jacobnën kamabi aín ñukama mëníotankëx anuaxa uá Canaán menubi kuantëkëankëxa, anua aín papa Isaac tsóa me anubi. Kuankin ka aín bëchikëkama 'imainun aín xanu rabë akamabi, camello kakë ñuina chaiira anu 'aruakëxa, 'anan ka kamabi aín ñukama bianan aín 'arakakë ñuinakama ñu mëëxun bikë akama biakëxa, ax ka Padán-aram anuxun bikë aín ñuinakama buani kuankëxa.
¹⁹ Usaia akamax 'imainun ka Labán ax aín 'arakakë ovejakama bërúanan anuxun aín rani chaxkëti kanikë kama tēai kuankëxa, axa anu kuantamainun ka aín 'ini bëchikë Raquelnën aín papan aín aintsikamabëtan rabikë ñukama a mëkamakin biakëxa. ²⁰ Usa 'ain ka Jacobnën aín kuku Labán arameo uni a kana kuani kixun kaimashi kuankëxa. ²¹ Usai abáti kuankin ka kamabi aín ñukama buani kuankëxa. Kuani ka bënëtishi baka achúshi Éufrates kakë a sikakiani kuantankëx, Galaad kakë me bashiñu au kikiani kuankëxa.

Labánën aín piaka Jacob abatia nuia bana

²² Anuan kuankë rabë 'imainun achúshi nëtë 'ain ka aín, kuku Labánën aín piaka Jacob ka abati kuanxa kixun kuakëxa. ²³ Usa 'ain ka abëa 'ikë, aín aintsisa unikama raíri abë kuanti biakëxa, bibiani

atubë kuani ka mapai achúshi 'imainun rabë nëtë kuankin, ka Galaab kakë menua 'ikë bashikama anua nuküakëxa. ²⁴ 'Aínbi ka a imë Nukën 'Ibu Diosan Labán arameo uni a namámikin kakëxa: 'Ën kakëxun kamina kuati 'ain, min piaka Jacob kamina 'atima banan katima 'ain.

²⁵ Ësokian kakëx kuanxun ka Labánën Jacob Galaad kakë menu 'ikë bashikama anua nuküakëxa, aín xanu aín bëchikë a kamabë anu 'ikë. Usokin a nukutankëx ka abë kuankë unikamabë axribi a 'urama 'iakëxa, ²⁶ usai anu 'inëti pëkaraxun ka Labánën munuma banakin ami nishkin Jacob kakëxa:

—¿Añu kaina 'abëtsian? ¿Uisokin sinanx kaina 'ë paránbëtsini uban? ¡Min kamina 'ën bëchikëkama 'akanankin bikëxa uni abákësa usaribi kuatsinkin bëan! ²⁷ ¿Uisakatsi kaina mix 'ë parántankëx uisakinbi 'ë kaima unëkuatsini uan? 'Ën kana 'ëmi kakëxun upiokin mi xunuxun, minmi kakëxun kana unikama katankëxun tampurakama 'anan arpa 'ai kantai kuëenkin 'atankëxun mi xukë 'itsían. ²⁸ 'Ën bëchikë rabë upíokin katankëxun xukin bëtsuku kaxun xuti 'ikëbi kamina 'ën babakama këñunbi abákian. ¡Ax ka 'ën iskëx sinánñuma uni 'ikësaimi 'ikë 'ikën! ²⁹ 'Ën kana kamabi mitsu 'atima okë 'itsían, min unikama këñunbi, usakin sinaniabi ka ënë imë min papan a rabia Diosan ka 'ë kaxa: Kamina kuati 'ain min kamina Jacob 'atima banan kakima upiokinshi kati 'ain. ³⁰ 'Ën kana 'unan mix kamina min papan xubunu kuantëkéinsairatan, usa 'aish kamina usai 'ian, ¿uisa kupín kaina 'ën rabikë 'ën dioskama mëkamabëtsian?

³¹ Kakëxun ka Jacobnën aín kuku Labán kakëxa:

—'Ēx kana mimi rakuëan. Usa 'ain kana 'ën sinánkë 'ian min bëchikë kamami min kushínbi 'ë bikuantisa. ³² Usa 'ain ka 'ëbë 'ikë uni achúshinën kara min dioskama bëaxa, jax bamati 'ikën! Nubë 'ikë unikaman ka asérabi 'unánxa: Kamina 'ë kati 'ain, uisa min ñu karana 'ën bëan, min ñu 'ën bëké kamina bibiankin buánti 'ain.

'Aínbi ka aín kuku kakinbi ka aín xanu Raquelnën aín papan a rabikë ñukama mëkama bëtsinkë bëké 'unánma 'ikën. ³³ Usakin kakëx ka Labán anua Jacob 'ikë xubusa okían 'akë anu atsíankëxa, atsíntankëx ka anua aín bëchikë Lía 'ikë anuribi atsíanan, anua an ñu 'axunkë xanu rabë 'ikë anuribi atsíankëxa, atsínkinbi ka aín dioskama mërama 'ikën. Usai anu pain atsíntankëx anua Lía 'ikë anuax chikiti ka Raquel anu 'ikë anuribi bari atsínbëkiankëxa, ³⁴ usaía anuribi aín papa atsínkëma 'aínshi ka an rabikë aín dioskama, a bitsishi anu tsotia camellonën kaxunu 'akë anu unëishi akamañan tsóbuakëxa. Usaía 'ikëbëtan ka Labánën kamabi atun xubukamanua barikinbi mërama 'ikën. ³⁵ Usa 'ain ka Raquelnën kakëxa:

—Papan kamina nishtima 'ain 'ëx min bërunubi nirukëbëma, ax ka 'ikën min kakëxun kuaisama tani 'ikëma 'ikën, bërí kana 'ëx xanux 'ikësabi 'ikin pëi machakë 'ain. Ësokian kakëx ka Labán an rabikë aín dioskama bari kuainbëkiankëxa.

³⁶ Usaía 'ia isi xuatemati nishkin ka Jacobnën aín kuku Labán a ësokian kakëxa:

—¿Añu ñu, karana 'ën an? ¿Añu 'ai 'uchakuatsini ukë kaina 'ë tantikimaira nuian? ³⁷ Kamabi 'ën ñukama kamina barian, ¿Añu ñu kaina min xubu kamanua 'ën bëké mëran? ¡Mëraxun kamina abëmi 'ikë unikama 'imainun 'ëbë 'ikë unikaman isnun ënu nanti 'ain, atux ka kiti 'ikën uinu 'ikë a rabëtan

kara usakin ñu 'axa! ³⁸ 'Ĕx minu veinte bari-
tia ñu mēekin kana, achúshirabi min ovejakama
'imainun min cabrakama aín tuá napēnkiax bama-
nun 'imikēma 'ain; usakin 'imikima kana upiókin
bērúankin min carnero achirabi rēxun piama 'ain;
³⁹ usa 'ixun kana 'ēn min ñuina 'arakakēkama
axa pianankē ñuinakaman pinuxun rētēkē uisax-
unbi mi bēxunkēma 'ain, usa 'ixun kana 'ēn a
kupín mi kupiókē 'itsían; nētē 'imainun imēbia
ñuinanēn min ñuina 'arakakē nētēnkē 'ain min 'ē
kakēxun mi kupiókē 'itsían. ⁴⁰ Usa 'ain kana nētēan
xanan 'akēx bamatisa tanan; imēribi matsin 'akēx
tēmērai bamatisa tankēn, 'imainun kana 'uxti-
saira tankinbi tēnēakēn. ⁴¹ 'Ĕx kana veinte bari-
tia min xubunu 'iakēn, ēsai kana 'ēx 'iakēn: min
bēchikē xanu rabē bixun kana catorce baritia mi
ñu mēēxuankēn; 'imainun kana min ñuinakama
bērúankin mapai achúshi 'imainun achúshi bari-
tia ñu mēakēn; 'aínbi kamina usakin 'ē kupiókatsi
kixun 'ē kupióma 'ain. ⁴² 'Ĕn kana 'unan min
kamina min xubunua añu ñubi 'inaxumabi 'ē
xukē 'itsían, usakinmi 'ati 'ikēbi ka 'ēn xuta Abra-
ham aín Dios 'imainun, 'ēn papa Isaacnēn a ra-
bikē Dios axribi 'ēbē 'ixun mi ñu mēēxuni tēmērai
masánuitutia iskin 'ē 'akianxa, usa 'ixun ka mi ēnē
imē namámikin ax 'ēbēribi 'ixun 'ē kaxa.

*Jacob 'imainun Labán uisai karanuna 'iti 'ai kiax
mēnionan ñuikē bana*

⁴³ Usa 'ain ka Labánēn Jacob ēsokin kakēxa:

—Xanu rabē ēnēx ka 'ēn bēchikē xanu 'ikēn;
'imainun ka tuákama ēnēx 'ēn xutakama 'ikēn;
'imainun ka ovejakama ēnēxribi 'ēnan 'ikēn; jkam-
abi ñukama ēnēx ka 'ēnan 'ikēn! Usa 'ain kana,

¿uisa karana 'ën bëchikë xanu rabë 'imainun, aín tuákama 'imainun ñuina kama oti 'ain?

⁴⁴ Usa 'ain, kamina uti 'ain mi 'imainun 'ëx kana uisai karanuna 'iti 'ai kixax kananti 'ain, ax ka nu rabëtaxnu usai kananuna 'iti 'ai kixax kanankë 'iti 'ikën. ⁴⁵ Usai kanantankëx sënënkin ka Jacobnën achúshi maxax bitankëxun, 'unántiokin nankëxa, ⁴⁶ nankin ka abë 'ikë unikama kakëxa:

—¡Kamina maxáxkama timëkin bixun bukúnti 'ain! Ësokian kakëxun ka kamaxunbi maxax timëtankëxun achúshishi 'itánun maburukin buküankëxa, bukuntankëxun ka a rapasu timëxun pikankëxa maxáxkama maburukin bukúnkë anuxun. ⁴⁷ Anuxun ka Labánën aín bananbi anëkin Jegar Sahadutá kakin anëakëxa, anëmainun ka Jacobnënríbi aín bananbi anëkin Galaad kakin anëakëxa. ⁴⁸ Usokin 'atankëx ka Labán kiakëxa:

—Bërí ka ësokian maxáxkama bukunrukë ënën nu rabëtan usai kananuna 'iti 'ain kixun sinax mënionankë a 'ikën. Usa 'ain ka anuax kanan-tankëxun Galaad kakin a me anëakëxa, ⁴⁹ anëanan ka Mispá kakinribi anëakëxa, anuax ka Labán kiakëxa:

—Usa 'ain ka Nukën 'Ibun nu rabë bëtsibë istëkënananiamabi bërúanti 'ikën. ⁵⁰ 'Ën bëchikë xanukama 'atima onan, bëtsi xanu kamabikatsi kixun sinania an isti ka 'aíma 'ikën, usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosanshi iskin 'unánti 'ikën. Usa 'ain kamina bëríbi 'ë kati 'ain 'ën bëchikëkama kaina min nëtënxun 'atima oi kuantima 'ai kixun, 'imainun kamina 'ën bëchikë ënkin bëtsi xanu bití karamina sinani kixun.

⁵¹ Katankëxunbi ka Labánën karaishikin Jacob kakëxa:

—Ka kuat, ënu ka nun maburukin nankë maxáx 'ikën 'imainun ka 'ën nunan 'itiokinribi nankë

maxáx kama aribi 'ikën. ⁵² Usa 'ain kananuna nu rabëxun ësokinnu ñu 'akë ënë sinani 'ëxribi 'ima 'imainun mixribi ënë inubiani nitima 'ain, 'ati-manu bërútima kupí nitima 'ain. ⁵³ Usokin kakëx ka min xuta Abraham 'imainun 'ën xutókë Nahor aín Dios an nu uisakara nu rabë oti 'ikën kiti 'ikën.

Usokin kakëxun ka Jacobnën Nukën 'Ibu Dios aín papa Isaacnën rabia an ismainun sinanatëkëntima oi kikin rabiakëxa. ⁵⁴ Usai pain kanantankëxun ka matá me anu maxax bukunrukin nankë anuxun, aín 'arakakë ñuina rëtankëxun Nukën 'Ibu Dios rabikin asábi ka kakin xarokëxa xarokëxa, tëxëia bikë a ka Jacob 'imainun Labánën abëa 'ikë unikama kuëntankëxun kamaxunbia pinun matá me anuxun 'inánkëxa.

⁵⁵ Usai atubë anu 'inëti ka pëkarakëma 'aínshi Labán niruakëxa, nirukin ka kuanuxun aín xutakama bëtsuku kanan aín bëchikë xanu rabë aribi bëtsuku kakin kamina bërúanx kuantankëx 'ikuanti 'ai kixun kakëxa, kabiani ka amiribishi anuaxa ukë aín me anubi kuantëankëxa.

32

Jacob 'imainun Esaú mërana ñuikë bana

¹ Usai anuax aín kuku 'imainun abëa ukë unikama kuankëbëbi ka Jacob anuax kuankëxa, kuankëbëbi Nukën 'Ibu Diosan ángelkamax ami chikirakëti anúan kuankë bai anu mërakëxa. ² Mëratia isi ka Jacob kiakëxa: “Ënëx ka Nukën 'Ibu Diosan suntárukama 'ikën.” “Usai 'ia ami mërakë kupín ka a me Mahanaim kakin anëakëxa.

³ Usokin 'atankëxun ka Jacobnën aín unikama kuënxun Seír kakë me anua kuantanun xuakëxa, xukin ka min xukën Jacob ka aia kixuan aín xukën apan Esaú chaniotanun kixun xuakëxa, ax

ka Edom kakë me anu tsókë uni 'iakëxa, ⁴ xukin ka ësokin katánun kakëxa: 'Ën xukën apan Esaú kamina kati 'ain: Min xukën Jacob ka ësokin mi kanun kiaxa: 'Ëx kana 'ën kuku Labánbë 'itsa barin tsoókën, ⁵ usa 'aish kana vaca, asno, ovejakama 'imainun, an ñu mëëxunkë uni 'imainun xanu an ñu 'axunkë kamañu 'ain. Ësokin kana mi kamin mixmi 'ën xukën 'Ibu 'ikë, kupin min karamina 'ë upíokin kuania biti 'ai kixun mi kamin.”

⁶ Ësokian kakëx kuanx utëkënkin ka Jacob kakëxa:

—Nukamax kananuna min xukën Esaúnu kuan, usa 'ain ka axbi mi bitsi aia, ukin ka cuatrocientos aín unikama bëia. ⁷ Ësokian kakëxun kuati ka Jacob 'itsaira rakuékin, masá nuitukin sinánkëxa. Sinánkin ka rabë tsaman 'inun aín unikama amorabë sëtënakëxa, 'anan ka an 'arakakë ovejakama vaca 'imainun camello akamaribi usaribi okin amo rabë sëtënakëxa, ⁸ ësokin sinánkin: “Esaú ukin amo 'ikë 'akëbë ka amo 'ikë ax abáti 'ikën.”

⁹ Usokin 'atankëxun ka: “Nukën 'Ibu abë banakin kakëxa, 'ën xuta Abraham 'imainun 'ën papa Isaacnën Dios, min kamina 'ëx amiribishi 'ën menu kuanan 'ën aintsikamanu, kuantëkënia ismina upitax kuantanun 'ë 'akinti 'ai kixun kakën: ¹⁰ 'ëx kana upíma 'ain minmi 'ë bërúanan upíokin 'akinkë 'aínbi. 'Ëx kana Jordán kakë baka ënë, añu ñubi bëima 'ën tsatishi tuiánx min kakëx sikákën, 'aínbi kana bërí 'aisamaira ñuina 'arakakëñu 'imainun an 'ë ñu mëëxunkë uniñu 'ain, akamax ka rabë ëmanu 'ikë unisa 'ikën. ¹¹ Usa 'ain kamina mix kikëşabiokin 'akianan 'ë iëmiti 'ain, 'ën xukën Esaúnën 'ë 'ati sinani kana rakuétin. 'Imainun ka 'ë 'akin xanukama

'imainun tuákamaribi 'ati 'ikën. ¹² Mix kamina asérami 'ë upíokin 'akianan, 'ën rëbúnkikamaribi masi bëru 'aisamaira parúmpapa kuëbínua iskësa, 'aish tupuntisamaira usaribi 'itánun 'imikatsi ki-akën.”

¹³ A imë ka Jacob anu 'uxakëxa, anu 'inëti pëkaraxun ka an 'arakakë ñuinakama kaískin aín xukën apan Esaú 'inainshiti amo sëtënakëxa: ¹⁴ doscientas cabra, veinte chibu, doscientas ovejakama, veinte carnero, ¹⁵ treinta camello bërí aín tuá bakënkë, cuarenta vaca, diez vaca bëna aín bërí kanikë, veinte asno aín xanu 'imainun diez asno aín bënë.

¹⁶ Usokin 'atankëxun ka an ñu mëmikë unikama 'inánkëxa, achúshi achúshi chaká amo rabë, 'inánkin ka ësokin kakëxa:

—Kamina anpan rëkuënkiankë a 'uramaira oíma 'ura 'uratani kuantí 'ain. ¹⁷ Èsokin ka ax pain rëkuënkiankë a kakëxa:

—'Èn xukën Esaúnën mërakin, uin kara mi ñu mëemia kixun ñukákin uinu kaina kuani 'imainun uinan kara mitsun bëkë ñuinakama ënëx 'ikën kixun kakëxun, ¹⁸ kamina ësokin kati 'ain: Ènëx ka mi 'inaishitia, 'ën ñu mëëxunkë Jacobnën xukë 'ikën, 'ën 'Ibu Esaú. Min xukën Jacob ax ka tsiankuatsini nu kaxú aia. ¹⁹ Èsakin ax pain rëkuënkiankë a katankëxun ka, axa tsiankiani kuankë, 'imainun a kaxú kuankian an ñuinakama buánkë aribi kakëxa:

—'Èn xukën apan Esaúnën mi mërakin ñukákëxun kamina usabiokin kati 'ain. ²⁰ Kanan kamina: An mi ñu 'axúnti Jacob ax ka nukama kaxú 'aia.

Èsokin sinánxun ka Jacobnën 'akëxa: “Èn ënë ñuinakama 'inaishikëxun sapi ka 'ën xukën, 'ëmi

nishima upíokin sinani 'ëbë nuibananti 'ikë kixun kana 'ënbi isti 'ain. Usa 'ain sapi ka 'ë upíokin biti 'ikën.” ²¹ Usa 'ain ka an 'arakakë ñuinakama a pain rékuëmikin xuakëxa, xutankëx ka a imé aín xubusa okin chupa 'akë anu 'i bërúakëxa.

Jacob ángel achúshibë tananan

²² Usa 'ain ka a 'imëbi Jacob anu 'uxnëti nirukin aín xanu rabë këñun an ñu 'axunkë xanu rabë 'imainun mapai rabë 'imainun achúshi aín bëchikë akama pain Jaboc kakë baka sikankëxa, ²³ sikankiani ka aín ñuina kamabëbi kuankëxa.

²⁴ Kuantamainun ka Jacob ashira anubi bërúankëxa, bëruanbi ka a imé achúshi uni an usakin sinánkë 'aímabi ami mërati abë pëkarakuatsintamainun tananankëxa usai; ²⁵ tananankinbi ka a unin Jacob an kanantisama kushiira 'ikë 'akasmakëxa, 'akasmakin ka aín chixu manámi aín chitëxkënu tinkirin kakëxa, tinkirin kakëx ka abë tananani Jacob chiëxkiakëxa.

²⁶ Usakin 'atankëxun ka a unin kakëxa:

—'Ë kamina ënti 'ain, ka pëkarakuatsinia. Ësakian kakëxun ka Jacobnën kakëxa:

—Minmi upíokin sinánxunkëxuma kana mi ëntima 'ain. ²⁷ —¿Uisa kara min anë 'ik? —kixun ka a unin ñukákëxa.

—'Ën anë ka Jacob ikë —kixun ka kakëxa.

²⁸ Ësokian kakëxun ka unin kakëxa:

—Bërí ka min anë Jacob kakë 'itima 'ikën. Min anë ka Israel kakë bërí 'iti 'ikën, mix kamina Nukën 'Ibu Diosbë tananan, 'imainun kamina bërámabi bëtsi unikamaribi usaribi okin kanánkën.

²⁹ —Bërí kamina 'ë kati 'ain, uisakin anëké karamina mix 'ain —kixun ka Jacobnënríbi ñukákëxa.

'Aínbi ka uni an kakëxa:

—¿Uisoti karamina 'ën anë 'ë ñukatin? Usokin kakëxun anuxun upíokin sinánxunbiani ka a uni kuankëxa. ³⁰ Usa 'ain ka a me Penuel kakin anëi Jacob kiakëxa: “Nukën 'Ibu Diosbë kana isanairan usa 'aínbi kana bamakëma 'ain.”

³¹ Usa 'ain ka Jacob Penuel a inubiani kuani bari urukëbë chikíakëxa; chikíkiani kuáníbi ka abëa tananankëxuan unin aín chitëxkënu tinkirinkakë a tani ikëtishi munu kuankëxa. ³² Usa 'ain ka bëri nëtënbi Israelnën rëbúnkikaman aín chitëxkëmia 'ikë ñuina nami pima anu ka Jacob tinkirikakë 'iakëxa usa 'ain.

33

Jacob 'imainun Esaú amiribishi nuibanantëkëan bana

¹ Anuax kuankian Jacobnën 'uranxun iskëxbi ka aín xukën Esaú cuatrocientos aín unikamabë ami kikuatsini aia isakëxa iskin ka aín xanu rabë Lía 'imainun Raquel an ñu 'axunkë xanua aín tuábë tuábëa 'inun kixun kakëxa. ² Ësokin 'atankëxun ka an ñu 'axunkë xanu rabë a pain aín tuákama 'inánkëxa, 'inaxun ka Líaribi aín tuákama 'inánkëxa, 'inánkin sënëonkin ka Raquel këñun aín tuá José ëankëxa. ³ Usakin 'atankëx ka ax pain rëkuénkiani kuani atux pain rantinpuruni tsóbuti aín bëmánan memi tikai mapai achúshi 'imainun rabë oi 'ikiani kuankëbë ka 'aín xukën apan axribi a 'urama obëtsini ubakëxa. ⁴ Usaia 'ikëbë abákiani kuankin ka Esaúnën 'ikúkin tēpatsakin aín xukën biakëxa, bikin ka bëtsuku kakëxa. Kai a rabëtaxbi iankëxa. ⁵ Usai 'itankëx sënëni chairukinbi ka Esaúnën xanukama 'imainun tuákama mërakëxa, mërakin ka ñukákëxa:

—Ui kara çënë kamax 'ik?

—Ënëx ka an mi ñu mëëxunti ënën bëchikëkama Diosan 'inánkë 'ikë —kixun ka Jacobnën kakëxa.

⁶Usokin kakëbë ka an ñu 'axunkë xanu rabë axribi ai, aín tuakamabë 'urama obëtsini rantinpurini tsóbuakëxa, aín bëmánanën me tikai. ⁷Usai 'ikëbë axribi 'uramobëtsini ka Lía aín tuakamabë us-aribiti axribi 'iakëxa, usaía 'ikëbë ka axribi 'urama obëtsini José 'imainun aín tita Raquel axribi us-airibi 'iakëxa. ⁸Usai 'ia ka Esaúnën ñukákëxa:

—çUisokin sinánxunmi xukë kara ñuinakama a pain mi rëkuëmikin xukë 'ën iskë ax 'ik? —Ax ka uisokin kaina min 'ëmi sinanin unántisa tankin kana usokin an —kixun ka Jacobnën kakëxa.

⁹—Kakëxunbi ka Esaúnën usama ka kakëxa:

—'Ëx ribi kana ñuinañu 'ain, usa 'ain ka min ñu ax minanbi 'iti 'ikën. ¹⁰Kakëxunbi ka Jacobnën amiribishi katëkëanxa:

—Ax ka uisokin kaina min sinanin 'unántisa tankin 'akë 'ikën, usa 'ain kamina bërí mi 'inaishikë ñuinakama ënë biti 'ain, usa 'ain kana 'unánti 'ain, upiokinmi 'ë bikë ax ka Nukën 'Ibu Diosbë isanankësa 'iti 'ikën, min kamina 'ë upiokin bian usa 'ain ka minmi 'ë bikë ax asábi 'ikën. ¹¹'Ën kana mi 'inaishiti ñukama bëkë ënëmi binun mi kain Nukën 'Ibu Diosan ka 'itsaira ñuñuirá 'inun 'ë 'imiaxa, usa 'ain kana ñuñumama 'ain. Èsakian Jacobnën 'uran kakëxun ka Esaúnën an 'inánkë ñuinakama biakëxa.

¹²Aínbi ka kiakëxa:

—Asabi ka ënuax kananuna kuantí 'ain. 'Ëx kana rëkuénkiantí 'ain.

¹³Kakëxun ka Jacobnën ësokin kakëxa:

—Mix kamina 'ën nuibakë xukën 'ain, minbi kamina 'unan uniakë xuratsu ax kuani ka

bënētishi atsania 'imainun kana sinanin 'ën ovejakama 'imainun vaca tuáñu akamaxribi atsani ka achúshi nētēinshi kamáxēshi bamati 'ikēn; 'ianan ka kamabi ovejanēn tuakamaxribi bamati 'ikēn. ¹⁴ Usa 'ain kamina mix pain rēkuēnkianti 'ain; an mi ñu mēēxunti ēnēn ka munu kuankin aín ñuinakama 'imainun, uniakēkamaribi munu kuania ubamainun kamina kuantu 'ain, usa 'ain kananuna Seír kakē me 'ikē anuax mērananti 'ain. ¹⁵ —Kia ka asábi ka —Esaúnēn kakēxa —, usa 'ain kana 'ën uni raíri 'ēbēa ukē ēnē mibē kuanun mi ēnxunbianti 'ain.

'Aínbi ka Jacobnēn katēkēankēxa:

—Usama ka ¿'Itsaira kaina 'ēmi sinan? ¹⁶ Usa 'ain ka Esaú a nētēnbi, Seír kakē me anu kuantēkēankēxa.

¹⁷ Anu kuantamainun ka Jacob Sucot kakē me au kuankēxa, anu ka achúshi xubu aín unikama ax anu 'iti 'amiakēxa, 'imainun ka achúshi mapanati okin anua ñuinakama 'iti aribi 'amiakēxa. Usokin 'atankēxun ka a me Sucot kakin anēakēxa. (Sucot kikē bana ax ka mapanati okē ki kikē 'ikēn.) ¹⁸ Usa 'ain ka Jacob Padán-aram anuax ai uisaibi 'ikēma chuámashirua Canaán menu bēbatankēx Siquem kakē ēma a 'ukēmanan anu 'iti 'atankēx anu 'iakēxa. ¹⁹ Anu 'ixun ka achúshi uni Hamor kakē, aín bēchikē Siquem kakē aín me cien kuríki manē kupí maruakēxa, marutankēx ka anubi tsóakēxa. ²⁰ Usa 'ain ka anu 'ixun basikēbētan anuxun Dios rabiti achúshi ñu 'akēxa, 'atankēxun ka El-elohé-Israel kakin anēakēxa, (ax ka Israelnēn a rabikē Dios ki kikē 'ikēn).

34

Siquemnēn Dina nēnēn mēa ñuikē bana

¹ Lámia Jacobnën bëchikë xanu xuntaku Dina ax ka achúshi nètën Siquem kakë ëmanu 'ikë abë xanu chipashkamabë isi kuankëxa; ² 'aínbi ka anu kuanxunbi Siquem aín kuëéntisa uni 'ikë isakëxa, ax ka Hamor heveos uni aín bëchikë 'iakëxa, usa 'aish ka Hamor ax a menu 'ikë unikaman 'apu 'iakëxa, usai anun kuënkëxun ka Siquemñën ñatanxun abë uxkin nënën mëakëxa. ³ Usokin 'atankëx anun 'itsaira kuëenkin ka uisaxun karana ënë xanu biti 'ai kixun sinánkëxa.

⁴ Sinánkin ka Siquemñën aín papa Hamor ësokin kakëxa:

—Ënë xanu binun kaina 'ë aín papa ñukáxuntima 'ain. 'Ën xanu 'iti kana ënë xanu bisatanin.

⁵ Usokian 'akë ka Jacobnën aín bëchikë Dina Siquemñën nënën mëëkë 'ikë 'unánkëxa, 'aínbi ka aín bëchikë nukëbënëkama aín ñuina bërúai kuankëkama ax pain rikuatsintanun kixun kaíankëxa, kainkin ka uisokinbi kamapan 'ikën. ⁶ Usokin Jacobnën kainkëbëbi ka Hamor Siquemñën papa ax Jacobë banai kuankëxa. ⁷ Usai 'ikë ka Jacobnën bëchikëkaman 'ura kuaënxanx rikuatsinkinbi aín chirabakë 'anáka usaía 'ikë kuakëxa, kuati ka 'aisamairai nishakëxa nishi ka kiakëxa, usakian 'akë ax ka nuxnu Israelnën bëchikë 'ain numi kuaikin 'akë 'aish 'aisama nunan 'ikën, usakin Jacobnën bëchikë Dina 'atima ka 'iaxa, kiox ka aín rarëbakë apankama 'itsaira nishi ka usakin 'atimabi usakin ñu 'axa kiakëxa. ⁸ Usaia nishkë 'ikëbi ka 'unánkima Hamornën atubë, banai kuanxun ësokin kakëxa:

—'Ën bëchikë Siquem an ka 'itsaira mitsun chirabakë kuëënia. Usa 'ain, karamina aín xanu 'itia binun 'inántima 'ain, ⁹ usa 'ain kananuna

nukaman mitsun bëchikë xanukama biti 'ain, bimainun kamina mitsunribi nukaman bëchikë xanukamaribi biti 'ain. ¹⁰ Usokin bitankëx kamina nubë tsóti bërúti 'ain. 'Ëx anu tsókë me ënëx ka mitsunanribi 'iti 'ikën; usa 'ain kamina ënu tsóti bërúanan mitsux kuëenkin ñu maruti 'anan, meribi marutisa tankin maruti 'ain.

¹¹ Usakian aín papan kaia kuankin ka Siquemnëribi Jacob 'imainun Dinan rarëbakëkama ësokin kakëxa:

—'Ën ribi kana mitsu kain. Kamina 'ën papan kakëx kuëenti 'ain, añu kaina kuëenin a kananuna mitsu 'inánti 'ain. ¹² Nun kananuna bëtsi uni 'it-samashi kupíokin 'axëkë 'ain, 'aínbi kananuna mitsux kuëënia min chirabakë kupín uiti karamina kuëënin atibi mitsu 'inánan a ñukama kaina kuëënin akamabi mitsu 'inánun 'ë kati 'ain, 'aínbi kana 'ëx pain mitsun chirabakëbë birananti 'ain.

¹³ Ësokin kakëxunbi ka Siquemnën aín chirabakë Dina a nënënen mëékë a sinánkin aín papa Hamor akëñun paránti sinánxun, ¹⁴ ësokin kakëxa:

—Nun kananuna nun chirabakë aín nëtökë ñu aín maxaka a tëakëma uni 'inanima ax ka achúshi rabin nunan 'ikën. ¹⁵ Usa 'ain ka asábi 'iti 'ikën. 'Aínbi kananuna achúshi ñu mitsu kain, kamabi nukëbënë unikaman ka nun 'akësaribi okin mitsunribi min nëtökë ñu rëbu aín maxaka tëakë 'iti 'ain. ¹⁶ Usai 'itankëxun mitsun nun bëchikë bimainun kananuna nunribi mitsun bëchikë biti 'ain; usai 'i kananuna mitsubëtanbi achúshi ëma 'atankëx anu 'iti 'ain. ¹⁷ 'Aínbi kananuna mitsúxmi nux kikësokin mitsun nëtökë ñu aín rëbu maxaka tëakëbëtama, ënuax chikiti kuankin nun chirabakë 'anáka buánti 'ain.

¹⁸ Usokian kakëxun ka Hamor 'imainun aín bëchikë Siquemnën asabika kixun kakëxa.

19 Kabiani 'itsaira basima kuantankëx ka Siquem ax irapain 'unánti orakakin aín nětokëñu aín maxaka tēakëxa, an ka 'itsaira Jacobnën bēchikē Dina kuëëankëxa. Usa 'aish ka Siquem ax aín papan aintsikaman uisakinbi kakëma uni 'iakëxa, ²⁰ usa 'aish ka aín papa Hamorbë anun a ëmanu atsínti xëkuë, anuxuan uni ñu 'unánkë 'imainun uni chabunën ñu marukë anu kuanxun, Siquemnën a ëmanu 'ikë unikama kakëxa:

²¹ —Ënë unikamax ka bërí nun 'unánkë uni 'ikën, usa 'aish ka nubë tsóanan aín ñu ënu 'ixun maruti 'ikën nun mex ka atux anu tsótisa chaiiracha 'ikën, usa 'aín kananuna nukaman atun bēchikē biti 'aín bimainun ka atúnribi nun bēchikēbē birananti 'ikën. ²² Usai 'i kananuna achúshi ëmaishi 'ai atubē tsóti 'ain, 'aínbi ka nun achúshi ñu 'ati kuëënia, atux ka nun aintsi bēbu kamanribi atun 'akēsaribi okin aín nětokē ñun maxaka tēati kuëënia. ²³ Kamabi aín ñukama 'imainun aín ñuina kamáxbi ka nunanribi 'iti 'ikën. Usa 'aín kananuna asabi ka 'iti 'ikē kixax kiti 'ain, kikēbē ka atux nubē tsóti bërúti 'ikën. ²⁴ Kixuan kakëx ka kamabi a ëmanu 'ikē unikama suntáruti kuainsa uni bënábu 'imainun uni 'apanbukamaxribi asábi ka kixax kikankëxa, Hamor 'imainun aín bēchikē Siquem ax kikēsabi oi usai atúxbi 'unántiorakakin 'ain nětokëñu maxaka tēakankëxa.

²⁵ 'Aínbi ka Simeón 'imainun Leví Jacobnën bēchikē Dinan rarēbakē ax rabē 'imainun achúshi nētē 'ikēbē a ëmanu kuankëxa, unikama aín nětokē ñun maxaka tēakē aín paë nētētisa 'aímabi, kuanxun ka manē xětokē bibianxun a rabēxunbi anu 'ikē unikama, 'unánti orakaxa aín nami kushima 'ikē kēñuakëxa. ²⁶ Kēñuanan ka aín manē xětokēn Hamor 'imainun aín bēchikē Siquem aribi 'akëxa; 'akin ka Dina Siquemnën xubunua

bibiankin buánkëxa. ²⁷ Usakian 'akë 'ain ka Jacobnën bëchikë raíri kamaxribi uakëxa, ai ka uni bamakëkamanënbi nikiani kuankin a ëmanu 'ikë ñu upíbu 'imainun bëtsi ñukamaribi biakëxa, aín chirabakë Dina nënën mëekë a sinánkin. ²⁸ 'Anan ka ovejakama, vaca, asno akama 'imainun ëmanu 'ikë ñukama bianan atu rapasu 'ikë ñu kamabi biakëxa; ²⁹ bianan ka kamabi xubunu 'ikë ñukama 'imainun anu 'ikë uniakë xukama 'imainun xanukamaribi bibiankin buánkëxa.

³⁰ Usokin 'abiani kuania ka aín papa Jacobnën Simeón 'imainun Leví kakëxa:

—Mitsun mi usa ñu 'akë kupín kana 'ëx 'aisama bërútin. Bërí ka ënë menu tsókë unikamax 'ëmi nishti 'ikën, ax ka cananeo 'imainun ferezeos unikamax timëax kananxun nu 'akánti 'ikën, nux kananuna 'itsamashi nun aintsikamabëbi 'ain.

³¹ Ësokian kakëxunbi ka aín bëchikëkaman kakëxa:

—¿Atun kara nun chirabakë 'anáka 'atima xanu 'akësa okin 'aisatanx?

35

Nukën 'Ibu Diosan Jacob Betelnuxun upíokin sinánxuan bana

¹ Nukën 'Ibu Diosan ka Jacob kakëxa:

“Ènuax kuantankëx kamina Betel kakë me anu tsóti kuantí 'ain. Anuxun kamina min xukën Esaúmi rakuëti abákëbëa mimi mërá Dios a achúshi maxá maburukin anuxun ñuina xaroti 'axuni kuantí 'ain.”

² Ësakian kakëxun ka Jacobnën aín aintsikama kanan an ñu mëëxunkë unikama 'imainun an ñu 'axunkë xanukamaribi kakëxa:

—Kamina mitsun bëtsi dioskama ami rabikëkama a 'ë bëxunkanti 'ain, bëanan kamina nashitankëxun mitsun chupa upíbu pañuti 'ain.

³ Ēsokin katankëxun ka kakëxa bëríbi kananuna Betel menu kuantí 'ain, kuantankëxun kananuna achúshi maxá maburukin 'atankëxun anuxun Nukën 'Ibu Dios rabiti 'ati 'ain, an ka 'ë 'atimakin sinaniabi 'akiankëxa, 'imainun ka 'ë 'akinia uinu karana kuani anuabi. ⁴ Ēsokin kakëxun ka Jacob atun diosmabia 'arakakë akama 'imainun aín pabinu nankë ñu akama këñunbi bëtsi ñukamaribi 'inánkëxa, 'inánkëxun ka Jacobnën i chaiira encina kakë a tēmú maíankëxa, ax ka Siquem kakë ëma 'urama 'iakëxa.

⁵ Uínsaran kara atux chikitia anun ka Diosan atu 'urama 'ikë ëmakama 'itsaira rakuënun 'imiakëxa, usokëx rakuékin ka Jacob 'imainun aín bëchikëkama nuiama 'ikën. ⁶ Usai ka Jacob 'imainun abëa kuankë unikamax achúshi ëma Luz kakë 'ikëbi Betel kakinribi anëkë anu bëbakëxa, ax ka Canaán kakë me anu 'iakëxa. ⁷ Anu bëbatankëxun ka maxá bukurukin, 'atankëxun a me El-Betel kakin anëakëxa (Betel kikë ax ka Diosan xubu ki kikë 'ikën) ax ka anuaxa aín xukënan 'akatsikiax ami sinánkëbë abákëbëa anuax Jacobmi Nukën 'Ibu Dios mërá a me 'iakëxa.

⁸ Anu atux bëbakë 'aínbi ka an Rebeca bërúankë xanu Débora kakë ax ñuakëxa; ñukë ka encina kakë i 'ani tanain maíankëxa ax ka Betel 'urama 'iakëxa, usai anuax 'ikë ka Jacobnën a me januax inkë kakin anëakëxa!

⁹ Usai anuax Débora ñukë 'ain ka Jacob amiribishi Padán-aram anuax utëkëankëxa, utëkënkëbë ka amiribishi ami mërätëkënkëkin Diosan upíokin sinánxuntëkëankëxa, ¹⁰ sinánxunkin ka ësokin kakëxa:

“Mix kamina Jacob kakë bërí 'ain,
 'aínbi kamina bërí usokin anëkë 'itima 'ain;

usa 'ain ka bërí min anë Israel kakë 'iti 'ikën.”
Usokin ka Diosan aín anë itsi nankin
anëakëxa,

11 anëkin ka ësokin kakëxa:

'Ëx kana Dios kamabi kushiñuira a 'ain;

usa 'ain kamina bëchipati mebi tsitsirui 'uakamë
'ëoi bukuti 'ain,

min rëbúnkikamaribi ka bëtsi bëtsi ëma 'ai aín 'apuñu
'apuñu bukuti 'ikën.

12 'Ën kana kamabi me ënë min xuta Abraham
'imainun min papa Isaac 'inánkën,

usa 'ain kana mi 'inántankëxun
min rëbúnki kamaribi 'inánti 'ain.

13 Usai abë banatankëxun Jacob ëbiani ka
Nukën 'Ibu Dios anuax kuankëxa, 14 kuankëbëtan
ka achúshi maxá chaxké bitankëxun nitsinkin
'unántiokin nankëxa, anuaxa Nukën 'Ibu Diosbë
banakë a menu; usakin 'atankëxun ka ënëx ka Dios
'axunkë 'ikë kixun xëni 'imainun uvas baka aribi
ami anpënkakëxa, 15 usakin 'atankëxun ka a me
Betel kakin anëakëxa.

Raquel ñua ñuikë bana

16 Usai anu 'itankëx ka Betelnuax kuankëxa;
'aínbi ka Efrata 'urapain 'aínbi Raquel tëmërai aín
tuá bakëankëxa. 17 Bakëni tëmëraia ka an bakëmikë
xanun kakëxa: “Kamina rakuétima 'ain bëbu tuá
itsi kamina bakëan usa 'ain.” 18 'Aínbi ka ñuti 'ura-
mashi 'aish anuishi sënëni ashiti kushin uinkin aín
tuá Ben-oní kakin anëakëxa, 'ikëbi ka aín papan
Benjamín kakin anëtëkëankëxa. 19 Anuax kuaníbi
ka Raquel ñuakëxa, ñukë ka anun Efratanu kuantí
bai 'ipítinu maíankëxa ax ka bërí Belén kakin anëké
ëma 'ikën. 20 Usakin anu mainxun ka Jacobnën
achúshi maxá a iskin a sinánti anu 'unántiokin

nankëxa, a maxá ka anua nan 'ikë anua Raquel maían 'ikë iskankëxa.

²¹ Anuxun usakin 'abiani ka Israel amiribishi kuantëkëankëxa kuantankëx, ka anuxun ñuina bërúantia 'akë achúshi torre Éder kakë a inubiani kuantankëx anu tsóti bërúakëxa. (Éder kikë ax ka anuxun ñuina bërúankë ki kikë bana 'ikën.) ²² Usai kuantankëx ka anu 'itsa baritia Israel tsóakëxa, usai anu tsókëbëbi ka achúshi nëtën Rubén anuax abë 'inuxun xanu bari kuankëxa kuanxunbi ka Bilhá mërax abë 'iakëxa, ax ka aín papa an ñu 'axunkë xanu 'ikëbi aín xanu 'iti raiokin bia 'iakëxa. Usai 'ikë kuatankëx ka aín papa 'itsaira nishakëxa.

Jacobjän bakë bëchikëkama 'ia bana
(1 Cr 2.1-2)

Jacobjän bëchikëkama ka 'iakëxa mapai rabë 'imainun rabë. ²³ Jacobjän Líami bëchikëkama aín anë ka 'iakëxa Rubén ax ka apan 'iakëxa, Simeón, Leví, Judá, Isacar 'imainun Zabulón. ²⁴ 'Imainun ka Raquelmia bëchikë 'iakëxa José 'imainun Benjamín. ²⁵ Usokin 'axun ka aín xanu Raquel an ñu 'axunkë xanu Bilhá amiribi bëchiakëxa aín anë ka 'iakëxa Dan 'imainun Neftalí. ²⁶ 'Imainun ka an aín xanu Líá ñu 'axunkë Zilpá amiribi bëchikë ax ka Gad 'imainun Aser kakë 'iakëxa; ënë kamax ka Jacobjän Padán-aram anuxun bëchikëx anuax bakëan kama 'iakëxa.

Isaac ñua ñuikë bana

²⁷ Achúshi nëtën ka Jacob aín papa Isaac isi Mamré kakë ëma 'ikëbia Arbá kakín anëanan Hebrón kakínribi anëké anu kuankëxa. A menu ka Abraham 'imainun Isaac tsóakëxa. ²⁸ Usa 'ain ka Isaac ciento ochenta baritia tsótankëx ñuakëxa. ²⁹ Usa 'aish ka Isaac uni 'ikësabi kaniakëti xënira

'aish ñuakëxa, ñukiani ka aín chaitiokëkama ñua 'aísh anu bukukë abë 'i kuankëxa.

36

*Usai Esaúnën rëbúnkikama 'ía ñuikë bana
(1 Cr 1.34-54)*

¹ Ënëx ka Esaú 'ikëbi Edom kakinribi anëkë uni aín rëbúnkikama 'ia 'ikën. ² Esaú ax ka Canaán kakë uni aín bëchikë xanu rabë 'imainun achúshi 'iakëxa, ax ka Adá, Elón kakë hitita uni aín bëchikë xanu bixun ka ami bëchiakëxa. A mi bëchitankëxun ka amiribishi Oholibamá kakë xanu Aná aín bëchikë Sibón kakë uni heveos aín baba aribi biakëxa, ³ a bitankëxunbi ka Basemat kakë xanu Ismaelnën bëchikë Nebaiot aín, chirabakë aribi biakëxa. ⁴ Bixun ka Esaúnën Adámiribi bëchixun Elifaz kakin anëakëxa; 'atankëxun ka Ismaelnën bëchikë Basemat amiribi Reuel a bëchiakëxa; ⁵ 'imainun ka Oholibamá anribi bëchiakëxa bëchitankëxun ka Jeús, Jaalam 'imainun Coré aribi bëchiakëxa. Ënë kamax ka Esaúnëan Canaán kakë me anu pain tsókë 'ixun bakë bëchipa 'ikën.

⁶ Usakin bakë bëchipati anu pain 'itankëxun ka Esaúnën aín xanu 'imainun aín bëchikëkama bianan abëa 'ikë unikamaribi bibiani bëtsi menu tsóti kuani, aín xukën Jacob abë énanani kuankëxa. Usai kuankin ka kamabi aín ñukama 'imainun aín ñuinakama Canaán menuxuan bikë akamabi buánkëxa, ⁷ usai a rabëtax anu 'ikëbëbi ka aín ñuina 'itsaira 'ain anu rabëtax 'isama 'ianan, anuxun ñuinakaman piti pasto sënënma me 'iakëxa. ⁸ Usa 'ain ka Esaú 'ikëbia aín kuai anë Edom kakë, ax anuax kuantankëx bashiñu me ami kikian kuankë Seír kakë anu tsóti bërúakëxa.

⁹ Ënëx ka Esaúnën rëbúnkinën anë kuënëokama 'ikën, 'imainun edomitakaman chaitiokëkama axa

bashi ami kikianí kuan̄kē me Seír kakē anu tsókē a unikama 'iakēxa. ¹⁰ Ēnēx ka Esaúnēn bēchikēnēn anēkama 'ikēn: Elifaz Adánēn tuá Esaúnēn ami 'akē; 'imainun Reuel Basematnēn tuá Esaúnēn ami bakē bēchipakē 'iakēxa. ¹¹ Ēnē kamax ka Elifaznēn bēchikēkama 'iakēxa, Temán, Omar, Sefó, Gatam 'imainun Quenaz. ¹² Elifaz ax ka achúshi xanu an ñu 'axunkē Timná kakin anēkē 'iakēxa; an ka achúshi tuá 'axuntankēxun Amalec kakin anēakēxa. Ēnē kamax ka Esaúnēn aín xanu Adá ami bakē bēchipa aín rēbúnkikama 'iakēxa. ¹³ Ēnē kamaxribi ka Reuelnēn bakē bēchikēkama 'iakēxa Náhat, Zérah, Samá 'imainun Mizá; 'imainun ka ēnē kamaxribi Basemat Esaúnēn xanuitsi aín rēbúnkikama 'iakēxa. ¹⁴ Oholibamá axribi ka Esaúnēn xanu itsiribi 'iakēxa, usa 'ain ka amiribi bakē bēchiakēxa, aín anē ka ēnēkama 'iakēxa Jeús, Jaalam 'imainun Coré. Ax ka Aná aín bēchikē 'imainun Sibón aín baba 'iakēxa.

¹⁵ Ēnē kamax ka Esaúnēn rēbúnki axa 'apu 'ia a 'ikēn: Akamax ka Esaúnēn bakē bēchikē apan Elifaz aín rēkuēn bēchikē 'iakēxa, a 'apukamax ka 'ikē Temá, Omar, Sefó, Quenaz, ¹⁶ Coré, Gatam 'imainun Amalec. Ēnē kamax ka Elifaznēn aintsikaman 'apu Edom kakē me anu 'iakēxa, usa 'aish ka ēnē unikamax Adá aín rēbúnki 'iakēxa. ¹⁷ Ēnēx ka Esaúnēn bēchikē Reuel aín bakē bēchikēkama axa 'apu 'ia a 'ikēn, Náhat, Zérah, Samá 'imainun Mizá. Ēnē kamax ka Reuelnēn aintsikama 'apu Edom kakē me anu 'iakēxa, usa 'aish ka a unikamax Esaúnēn xanu Basemat aín rēbúnki 'iakēxa. ¹⁸ Usaia 'imainun ka Oholibamá Anánēn bēchikē xanua Esaúnēn bia aín tuakamaxribi aín aintsikaman 'apu 'iakēxa, Jeús, Jaalam 'imainun Coré. ¹⁹ Ēnē unikamax ka Esaú 'ikēbia

Edom kakë aín rëbúnkikaman 'apu 'iakëxa.

²⁰ Ënë unikamaxribi ka Seír horeo uni aín bakë bëchikë atúxribia a menu tsókë 'iakëxa Lotán, Sobal, Sibón, Aná, ²¹ Disón, Éser 'imainun Disán akamax ka 'akánanti 'unáira unikaman 'apu 'iakëxa, ax ka Seír aín rëbúnki Edom kakë me anu tsókë 'iakëxa. ²² Ënë kamax ka Lotánnën bëchikëkama 'iakëxa, Horí 'imainun Hemam, Timná ax ka Lotánnën bakë bëchikë xanu 'anáka 'iakëxa. ²³ Ënë kamax ka Sobalnën bakë bëchikë 'iakëxa, Alván, Manáhat, Ebal, Sefó 'imainun Onán; ²⁴ ënë kamaxribi ka Sibónnën bakë bëchikëkama 'iakëxa. Aiá a 'imainun Aná, Aná ënën ka anu uni 'ikëma menua achúshi 'umpax upíira shióbukë mërakëxa, aín papa Sibón aín ñuina 'arakakë bërúankin. ²⁵ Aná aín bëchikë bëbu achúshi ka Disón kakë 'iakëxa 'imainun ka aín bëchikë xanu achúshi Oholibamá kakë 'iakëxa. ²⁶ Ënë kamax ka Disónnën bëchikëkama 'iakëxa Hemdán, Esbán, Itrán 'imainun Querán kakë 'iakëxa. ²⁷ Ënë kamaxribi ka Ésernën bakë bëchikëkama 'iakëxa Bilhán, Zaaván 'imainun Acán. ²⁸ Ënëx ka Disán aín bakë bëchikë 'iakëxa, Us 'imainun Arán. ²⁹ Usa 'ain ka 'akánanti 'unán unikaman 'apu 'iakëxa, Lotán, Sobal, Sibón, Aná, ³⁰ Disón, Éser 'imainun Disán. Ënë kamax ka 'akánanti 'unaira unikaman 'apu Seír menu tsókë unikama ain 'apu 'iakëxa. ³¹ Ënë unikamax ka Edom kakë me anu 'apu 'iakëxa, israel unikamaxa atun 'apuñu 'isama pain 'ain. ³² Usa 'ain ka Beornën bakë bëchikë Bela ax Edom menu 'apu 'iakëxa aín ëmax ka Dinhaba kakin anëkë 'iakëxa. ³³ Usa 'ain ka Bela ñukëbë Jobab kakë uni Zérah aín bëchikëribi 'apu Bosrá kakë ëma anu 'iakëxa. ³⁴ Usa 'ain ka Jobab ax 'apu 'aíshbi ñukë 'ain Husam ax

'apu 'iakëxa, ax ka Temán kakë me anu 'ikë 'iakëxa. ³⁵ Usa 'ain ka Husam ax 'apu 'aishbi ñukëbë Hadad ax 'apu Avit kakë ëma anu 'iakëxa, ax ka Bedad aín bëchikë 'iakëxa, usai 'apu 'ixun ka Madián unikama abë 'akanankin Moab me anua 'akëxa. ³⁶ Usa 'ain ka Hadad ax 'apu 'aishbi ñukëbë Samlá axribi a ëmanubi 'apu 'iakëxa, ax ka Masrecá kakë ëma anu 'iakëxa. ³⁷ Usa 'ain ka Samlá ax 'apu 'aishbi ñukëbë Saúl axribi 'apu 'iakëxa, ax ka Rehobot kakë ëma baka kuëbí anu 'ikë uni 'iakëxa. ³⁸ Usa 'ain ka Saúl ax 'apu 'aishbi ñukëbë Baal-hanán Acbornën bëchikë axribi 'apu 'iakëxa. ³⁹ 'Imainun ka 'apu Baal-hanán ax ñukëbë Hadad axribi 'apu 'iakëxa, aín ëmax ka Pau kakin anëkë 'iakëxa, usa 'ain ka Hadad aín xanun anë Mehetabel ax ka Matred kakë uni 'ain bëchikë 'imainun Mesaabnën baba 'iakëxa. ⁴⁰ Ënë unikamax ka Esaúnën aintsin rëbúnki aín anëkama 'ikën, 'imainun anua tsóa aín men anëkama 'iakëxa: Timná, Alvá, Jetet, ⁴¹ Oholibamá, Elá, Pinón, ⁴² Quenaz, Temán, Mib-sar, ⁴³ Magdiel, 'imainun Iram. Esaú ax ka Edom kakin anëkë 'iakëxa, usa 'ain ka akamax Edom kakë me anu 'apu 'iakëxa, anua aín aintsikama tsóa 'ain, ka uinu kara 'ia anu 'apu 'iakëxa.

37

¹ Usa 'ain ka Jacob Canaán kakë me anua aín papa 'itsama baritia tsóa me, anu tsóti bërúakëxa. ² Ënëx ka usaía Jacobnën 'aintsikama 'ia ñuikë bana 'ikën.

José 'imainun aín xukënkama 'ia ñuikë bana

Usa 'ain ka José ax bënë 'aish diecisiete bari-tiañu 'ixun, 'ain papan 'arakakë ovejakama ain

xukéantu, Bilhá 'imainun Zilpá an ñu 'axunkë xanumia aín papan bëchia akamabëtan bërúankëxa. Usa 'ain ka Josénën ami nishkian aín xukénkama 'atima okëxun 'unáni aín papami manankëxa.

³ Usa 'ain ka Jacobnën aín bëchikë José 'itsaira nuibakin kuëëankëxa, aín xukénkama 'akësamaira okin, ax kaniakëkë 'ixun bëchikë kupin ka usakin 'akëxa, usa 'ikë ka aín tari achúshi upíira upíokin kuënëokin 'axun 'inánkëxa, usakian aín papan 'akëx ka 'itsaira kuëëankëxa. ⁴ Aín papan atu 'akësamaira okin kuëënia 'unani ka aín xukën apankamax Josémi xuamati nishi nutsi a istisama tani abëbi banatisama tankëxa.

⁵ Usakin aín xukénkaman 'akëxun ka Josénën achúshi ñantan namákëxa, namáxun ka aín xukénkama ñuixuankëxa ñuixunkëxbi ka atiaira xuamati ami nishakëxa, ⁶ ami nishkëxunbi ka aín namákë ñuixunkin aín xukénkama ësokin kakëxa:

—Ësokin kana namá mi ñuixumainun kamina kuakanti 'ain. ⁷ 'Ën kana ësokin namán nukamax kananuna achúshi naënu 'ian, anuxun kananuna trigo bimi nëakin bitankëxun bukunrukin nan, usokin 'akëxbi ka 'ën trigo nëakin bikë ax upiti nit-simëkë 'iaxa, usai 'imainun ka mitsunanëx 'ënan nikë ami ñanati a bëararati kuainakëkë 'iaxa.

⁸ Ësokian ñuixunkëxun ka aín xukën apan achúshinën kakëxa:

—¿Usa 'ain karamina mix nukaman 'apuirá 'ianan an nu ñumëmikë uni 'iti 'ain?

Usakian ain namákë ñuixunkëx ka atiaira ami xuamati aín xukénkama nishakëxa.

⁹ Usokin namátankëxun ka basikëbëtan Josénën amirbishi namátëkënxun aín xukénkama ñuixuankëxa. Ñuixunkin ka ësokin kakëxa:

—¿'Ēn kana namátékénkin bari, 'uxë, mapai rabë 'imainun achúshi 'ispa akamaxa 'ëmi ñanati shaíkia isan kixun kaina 'unánkaniman?

¹⁰ Ēsokin ka Josénën namátankëxun aín papa këñun aín xukéantu ñuixuankëxa, ñuixunkëxunbi ka aín papan ěsokin kakëxa:

—¿Uisakin namákin kaina usokin namán? ¿Min kaina min tita 'imainun min xukënkamabë isana 'ëx mi 'urama kuani mimi ñanati tëtúbuti 'ai kixun sinanin?

¹¹ Usa 'ain ka aín xukën apankama 'aisamairai ami xumatu nishakëxa, usai atux 'ia iskin ka aín papan aín nuitu mëushi ënë ñukama manukima sinánkëxa.

Aín xukënkaman José marua bana

¹² Achúshi nëtën ka Josénën xukënkama Siquem kakë menu kuankëxa, aín papan 'arakakë ovejakama 'imainun cabrakama pimiti pasto bari.

¹³ Usai atux kuankë 'ain ka Jacobnën aín bëchikë José kakëxa:

—Ka kuat, min xukënkamax ka Siquem kakë me anu kuanxa, nun 'arakakë ovejakama 'imainun cabrakama, pasto pimi. Usa 'ain kamina anua isi kuantu 'ain.

Kakëxun ka Josénën —Asábi ka kana isi kuantu 'ain —kixun kakëxa.

¹⁴ —Kakëxun ka Jacobnën asábi ka kixun kakëxa.

Ka istan uisa kara min xukënkama 'ikën, 'imainun nun 'arakakë ovejakama kara uisa 'ikë kamina isi kuantu 'ain, isbëtsini kamina 'ë kai uti 'ain. Ēsokin kaxun ka Jacobnën aín bëchikë José Hebrón kakë me anuxun xuakëxa, xukëx kuanx ka Siquem kakë me anu bëbakëxa, ¹⁵ bëbax kuaníbi

ka me pampaira 'ain amami kiakëxa. Amami kikë mërakin ka achúshi unin ñukákëxa:

—¿Añu bari kaina uan?

¹⁶ —'Ën xukënkama bari kana uban —kixun ka Josénën kakëxa—. ¿Uinuxun ovejakama bërúai kara kuanxa karamina min 'ë katima 'ain?

¹⁷ —Ënuax ka kuanxa Dotánnu isa kuania kia kana kuan —kixun ka uní an kakëxa.

Kakëx ka José aín xukënkama bari Dotán kakë ëma 'urama anu kuankëxa. ¹⁸ Mërabëtsini aia 'urakëo isi ka aín xukënkama José ñui 'atimai banai uisa karanuna oti 'ain kiox kanankëxa, kánani ka José rëkatsi kiox kikankëxa. ¹⁹ Uisa karanuna oti 'ain kiox ka bëtsibë bëtsibë ain xukënkama kanankëxa:

—¡Ka kuat, an namákin iskë a ka aia! ²⁰ Kiox tsuákirui ka kananuna rëti 'ai kiox kanankëxa; rëtankëxun kananuna achúshi kininu nipati 'ain, usakin 'atankëx kananuna kiti 'ain, ñuina raëkëman ka piaxa. Usakin 'atankëxun kananuna uisai kara aín namákë ax 'ia kixun isti 'ain.

²¹ Kia ka aín apan Rubénnën kuakëxa, kuakin ka uisakin kara iëmiti 'ikë kixun sinánkin aín xukënkama kakëxa:

—Kananuna rëtima 'ain. ²² Kananuna aín imi 'apamikin 'atima 'ain. 'Akinma kananuna kini anu uni 'ikëma menu 'ikë ënu nipati 'ain, usa 'ixun kananuna nun xukën 'atima 'ain.

Ësokin ka Rubénnën Aín xukën José 'ati kuëenkinma kakëxa, an ka aín papanubi ubantëkëntisa tankëxa; ²³ usaía aín xukënkama kikëbëbi ka José aín xukënkama anu 'ikë anu nuküakëxa, nukutia ka aín xukënkaman ñatanxun aín tari pañubiankë a pëmikin biakëxa,

24 bitankëxun ka kini 'umpaxñuma ñankáishi tutunkë anu nipakëxa.

25 Usokin 'atankëx ka anuxuan 'akë anubi pi.

Buküakëxa bukuxun iskëxbi ka an ñu marukë ismaelita unikama Galaab kakë me anuax uakëxa. Ukin ka aín camellonën bëakëxa 'inínti ro sanuira 'imainun sanu ro i baka 'akë tsëpasa akama Egipto menu maruti ubani kuani uakëxa. 26 Usaia rikuatsinia iskin ka Judánën aín xukënkama kakëxa:

—¿Añu ñu karana nun xukën rëtankëxun kananti 'ain, 'imainun karanuna uisoxun nun xukën bamakë unëti 'ain? 27 Usakin 'akë 'imainun kanaanuna ismaelita unikama rikuatsinkë ënë maruti 'ain, usa 'ain kanaanuna rëtima 'ain, ax ka nun xukën 'ibu 'ikën.

Usakian kakëx ka aín xukënkama asábi ka kias kanankëxa. 28 Usakin kininu nipakë basimashika an ñumarukë unikama uakëxa, 'aia iskin ka José kininua bitankëxun, aín xukënkaman an ñu marukë unikama veinte kuríki manë 'akë kupín maruakëxa. Usokin marukëxun ka José Egipto kakë menu buánkëxa.

29 Usa 'ain ka Rubén ax aín xukën José chikínti sinanx 'uxunbi kini 'ukëmëuküa 'aíma okëxa, 'aíma oika ratuti sinánkasmai nitëxëti bëríkarana uisai 'iti 'ai kixun sinani aín chupa tukai masá nuituakëxa. 30 Masá nuitubakëxa anua aín xukënkama 'ikë anu kuankin ka kakëxa:

—Uinu kara tuá ax 'ikë. ¿Añu karana 'ën bërí 'ati 'ain?

31 Usa 'ain ka Josénën xukënkaman achúshi cabranën tuá rëtankëxun aín imin Josénën tari pëmikë anun a shiakëxa; 32 usakin 'atankëxun ka aín papa ësokin kamiakëxa: Ënë kanaanuna mëran.

Ēnēx kara min bēchikē José aín tarima 'ikē kamina upíokin isti 'ain.

³³ Kakēxun iskinbi 'unani ka Jacob kiakēxa: Ēnēx ka 'ēn bēchikēnēn tari 'ikēn. Bētsi űuina raekēman sapi ka piāxa. ³⁴ Usakin atu kai ka Jacob aín chupa tukai nitēxēti 'itsaira iankēxa, aín bēchikē bamakēsa sinani. ³⁵ Usaia aín papa uínbi manumisamai nitēxēkēbētan ka aín bēchikē xanu 'imainun nukēbēnē kaman uisoxun karana aín masá nuitukē a manumiti 'ain kixun sinánkēxa, 'aínbi ka an usokin kuēēnmiti kuēēanma 'ikēn; kuēēnima ka aín bēchikēnēn rabanan 'itsaira ini kiakēxa: 'Ēn sinánkē ēnē nētēnux karana 'ēxribi 'ēn bēchikē 'ikēsaribiti űutima 'ain, űutankēx kana anua uni űukē 'ikē anuax 'ēx abē mērananti 'ain.

³⁶ An űu marukē madianita unikaman ka José marubiankin Egipto kakē menu buánkēxa, buánxun ka suntárunēn kushi Potifar kakē a maruakēxa, ax ka Egiptonu 'ikē 'apu aín suntárunēn kushi Capitán 'iakēxa.

38

Judá 'imainun Tamar 'iá bana

¹ Usai 'itankēx ka Judá aín xukēn kamanuax chikíakēxa, chikíkiani kuatankēx ka achúshi uni Hirá kakē aín xubunu 'iakēxa, ax ka Adulam kakē ěma anu 'ikē uni 'iakēxa, ² kuantankēx anu 'ixun ka achúshi cananeo uni Súa kakē aín bēchikē 'unánkēxa, 'unántankēxun ka aín xanu 'iti biakēxa usakin bitankēx ka, ³ abē 'iakēxa, abē 'itankēxun ka aín xanu ami bēchiakēxa bēchixun ka Er kakin anēakēxa. ⁴ Usakin ami bēchixun ka amiribishi aín xanu űuitsimitēkēankēxa: Usokin űuitsimixun ka aín bēchikē a bakēnia Onán kakin anēakēxa. ⁵ Usakin 'atankēxunbi ka amiribishi

bëchitëkëankëxa, bëchixun ka Selá kakin anëakëxa, aín papa Judá axa Quezib kakë ëmanu 'ain.

⁶ Usa 'ain ka Judánën aín bëchikë apan Er kakë achúshi xanu Tamar a 'inánkëxa. ⁷ 'Aínbi ka Nukën 'Ibun 'atimati nitsia iskin an 'akë ñu kuëenkima Er a ñunun 'imiakëxa. ⁸ Usai Er ñuan ka Judánën aín bëchikë Onán kakëxa:

—Min kamina 'unan añu kaina 'ati 'ain kixun, usa 'ain kamina min xukënan kasunankë xanu min 'ainitsi a biti 'ain, a bixunmi ami bëchikë ax ka min xukën apan ñukë 'ain rëbúnki 'iti 'ikën.

⁹ 'Aínbi ka Onánën tuá bakënkëkama ax ka 'ën bëchikëma 'iti 'ikë kixun 'unánkëxa. Usakin sinánkin ka aín xukënan kasunankë xanu a tuati kuëenkima 'ain nami 'akin 'ain nëtokë ñu ëmainshi 'apákëxa, usai 'ikin ka aín xukën ñukë axa a kupín aín rëbúnkiñu 'iti kuëanma 'ikën. ¹⁰ Usai 'ia Nukën 'Ibun iskëxbi ka Onán an 'akë ñukama upíma 'iakëxa, usa 'ain ka aribi ñutanun sinánxuankëxa. ¹¹ Usa 'ain ka Judánën aín piaka Tamar kakëxa:

—Min papan xubunu pain kamina 'ikuanti 'ain, anuxun kamina 'ën bëchikë Selá kanitamainun kaini kuantí 'ain abëmi birananun.

'Aínbi ka Judánën sinánkëxa Selá axribi sapi ka aín xukënkama 'ikësaribiti ñuti 'ikë kixun. Usa 'ain ka Tamar ax aín papan xubunu 'i kuankëxa.

¹² Usa 'ain ka 'itsama baritia 'ikëbë Judánën xanu, Súanën bëchikë axribi ñuakëxa. Aín xanu ñukë 'ain ka a sinani masá nuituakëxa usai 'itankëx ka Timnat kakë ëma anuxuan carnero rani tëakin mëníokë anu kuankëbë ka aín 'unánkë uni Hirá kakë adulamita uni ax abë kuankëxa. ¹³ Tamar an ka aín kuku a Timnatnua aín carnero rani tëai kuankë kuakëxa, ¹⁴ usai a ëmanu kuankë kuakin ka Tamarnën kasunamëkë xanun pañukë chupa pañukë a pëtankëx ka bëtsi chupan rakútankëx amo

chupan bēpamēti unin 'unántimaisa kias 'itankēx, anun Enaim kakē ēmanu atsínti anu tsóakēxa, ax ka anun Timnat kakē ēmanu kuantí bai anu 'iakēxa. Usa 'ain ka ēsokin sinánkēxa Selá ax ka bērí kanikē 'aish cha 'ikēn, 'aínbi kana abē biranankēma pain 'ai kixun ka sinánkēxa.

¹⁵ Usaia anu aín chupan bēpamēax tsókē iskin ka Judánēn sinánkēxa ax isa achúshi xanu bētsi bētsi unin aín nami 'akē a 'ikē kixun. ¹⁶ Usai 'ikē ukinbi mērai ka Judá anúan ukē bai a ēni amo nirakēti abē banakēxa, banakinbi ka 'unánma 'ikēn ax ka aín bēchikēnēn kasunankē xanu aín piaka a 'ikē kixun 'unánima abē banakin ka kakēxa:

—¿'Ēbē kaina 'itima 'ain? Kixuan kakēxun ka xanunribi ñukákin kakēxa:

—¿Añu ñu kaina 'ēbē 'inuxun min 'ē 'inánti 'ain? Ēsokin ka xanunribi kakēxa.

¹⁷ —'Ēn kana mi bēmiti 'ain 'ēn 'arakakē carnero tuá achúshi —kixun —ka Judánēn kakēxa.

—Asabi ka —kixun ka xanun kakēxa —, 'aínbi kamina añu ñuñu kaina 'ai a pain 'ē 'inánbianti 'ain, minmi 'ē kakē a 'ē bēmi kuanxun.

¹⁸ —¿Añu ñu mi ēnxunti kaina kuēēnin? —kixun ka Judánēn ñukákēxa.

—Ñukákēxun ka min tēñuti 'imainun anúnmi 'unánti orakakē a 'imainun min tuinkē tsati akamina 'ē ēnxunti 'ai —kixun xanun kakēxa. Usai abē banatankēxun a ñukákékama 'inántankēx ka abē uxakēxa, usai abē 'ixun ka Judánēn aín bēchikēnēn kasunankē xanu tuuókēxa. ¹⁹ Usai abē 'ikianí kuanxun ka Tamarnēn anúan rakuanan bēpamēkē a bianan xanu raēmēkēn pañuti chupa pēxuan nanbiankē a pañutēkēankēxa.

²⁰ Usai 'ikē basiramashi ka Judánēn aín 'unánkē uni adulamita akēñun aín cabranēn tuá achúshi

xuakëxa, abëa 'ikë xanu a 'inánkian aín ñu anu naën xankë a bixuntanun kixun xukëx kuanxunbi ka a xanu 'aíma okëxa. ²¹ Anu bëbaxun 'aíma okin ka anu 'ikë unikama ñukákëxa:

—¿Uinu kara axa bëtsi bëtsi unibë 'ikë xanu Enaim kakë ëmanu kuantu bai 'ipitiu tsókë 'isonkë ax 'ik?

Kakëxunbi ka —Ënu ka bëtsi bëtsi unibë 'ikë xanu 'aíma 'ixanxa —kixun atun kakëxa. ²² Ësakian kakëx ka amiribishi anua Judá 'ikë anu kuantëankëxa kuanxun ka kakëxa:

—'Ëmi a ñuikin kakë xanu a kana mërakëma 'ain 'imainun ka anu 'ikë unikaman anuisa achúshi xanubi axa bëtsi bëtsi unibë 'ikë 'aíma 'ixanxa kixun 'ë kaxa.

²³ Ësakian kakëxun ka Judánën kakëxa:

—Asabi ka 'imainun ka 'ën 'inánkë ñukama a biti 'ikën, uixbia 'ëmi kuaitima kupí ka 'ën ñu kamabë bërúti 'ikën, 'ën këmëkinma xuxunkë 'ikëbi kamina carnero bakë a mërakima 'inankëma 'ain.

²⁴ Usai ax 'ikë rabë 'imainun achúshi 'uxë 'irukësa 'ain ka, Judá achúshi unin kakëxa:

—Min piaka Tamar ax ka bëtsi unikamabë 'iaxa, usa 'aish na tuukë ax unibë 'ikë kupían tuukë 'ikën.

Usai kia kuati ka Judá munuma kuënkëni kiakëxa:

—jBitankëxun kamina a xanu nënkanti 'ain!

²⁵ Aínbi ka unikaman chikinbëtsinkí bëkëxunbi ka xanun aín kuku ësokin kamiakëxa: Ënë ñukama 'ibu an ka 'ë tuuoxa. Usa 'ain kamina mitsúnbi iskin uinan kara ënë tēñuti anua 'unánti orakakë 'imainun tsati ënëx 'ikë kixun 'unánti 'ain. ²⁶ Kiaxa kikëbë ka Judá aín ñukama 'unáni kiakëxa: An upíokin 'akëbëtanbi kana 'ën 'atima okin 'an, usa 'ain kana 'ën bakë bëchikë Selá 'inankëma 'ain usai 'itankëx ka únsaranbi abë 'itëkëanma 'ikën.

²⁷ Usai 'itankëx ka Tamar ax aín nëtë 'ikëbë rabë tuá naachikiakëxa. ²⁸ Naachikikin ka aín tita bakënkë anun a tuá achúshinën aín məkën chikíankëxa. Chikinia ñuman chëxëanën mëtëkerë kai an xanu bakëmikë ax kiakëxa: Ënëx pain ka bakënti 'ikën. ²⁹ Usakin 'akëxun ka a tuakën aín məkën atsímitëkëankëxa ax ka ax pain bakënkë 'aish aín xukën apan 'iakëxa, usai 'ikë ka an naachikimikë xanun Fares kakin anëtankëxun kakëxa: Uisax kaina min pan chikían. ³⁰ Usaia 'ian ka aín xukën ñuman panshianën mëtëkerë kakë axribi bakëankëxa, usai bakënkë ka a xanun Zérah kakin anëakëxa.

39

José 'imainun Potifarnën xanu 'ia

¹ An ñu marukë unikaman ka José marubiankin Egipto kakë menu buánkëxa. Buánxun ka egipcio uni achúshi Potifar kakë a ismaelita unibunën maruakëxa. Potifar ax ka 'apu aín suntárunën kushi capitán 'imainun an bërúankë aín kushiribi 'iakëxa. ² Usai an ñu mëëmikë uni egipcio uni, aín xubunu 'ia ka Nukën 'Ibun José 'itsaira bërúankin 'akiankëxa. ³ 'Akinkëxuan upíokin Josénën ñu mëía ka a ñu mëxunkë unin, aín 'Ibun ka Josébë 'ixun 'akinia kixun. Usa 'ain ka Josénën mëëkë ñukamax upí 'iakëxa. ⁴ Usa 'ikë ka José ax ka uni upí 'ikë kixun an unikama bërúanti 'imainun an 'ain xubunu 'ikë kamabi ñu bërúanun kixun ami ëankëxa. ⁵ Anúan Potifarnën José aín xubu 'imainun aín ñukama bërúanun ënkë nëtëkaman ka Nukën 'Ibun Potifarmi upíokin sinánkin 'akiankëxa aín xubu 'imainun aín ñu 'apákë kamabi upí 'inun. ⁶ Usakin ami ënkëxuan Josénën aín ñukama

bëruánkëbë ka Potifar aín ñukama sinánkinma an bërúanxunkë anu 'ain, aín piti 'atishi isakëxa.

Usaia 'imainun ka José aín bëmanamíax upíira uni 'iakëxa, ⁷ usa iskin ka basikëbëtan anua tékë uni 'ain xanun upí 'ikë iskin kuëëankëxa, kuëënkín ka achúshi nètën Potifarnën xanun kakëxa:

—'Èbë kamina 'iti 'ain kixun. ⁸ Kakëxunbi ka kuëënkíma Josénën ësokín kakëxa:

—Ka kuat, mín bënën ka kamabi aín ñukama 'ëmi éanxa, usa 'ain ka 'ëx ënu 'ain, aín ñukamami sinántíma 'ikën. ⁹ Ènë xubunu ka 'ësaríbi uni 'aíma 'ikën; usa 'ain ka 'ën ñu mëëxunkë unín a ñu kamina 'atíma 'ain kixun kakëma 'ikën, míx kamina 'ain xanu 'ain; ¿usa 'ain karana 'ëx 'atíma ñuíra 'ai Nukën 'Ibu Diosmí 'uchati 'ain?

¹⁰ Kamabi nètën ubíokín anun kuëënkín abë 'ínun kanan a rapasua 'ínun kakëxunbi ka Josénën kuaisama tankëxa. ¹¹ 'Aínbi ka achúshi nètën José xubunu 'ikë ñu mëëti 'ai anua uixi 'aíma 'ain atsíankëxa, ¹² 'aínbi ka atsíniabi xanuxun aín chupa bikín kakëxa:

—'Èbë kamina 'iti 'ain kixun.

Usakín kakían aín chupan bikëx ratuti abákíani chikíkin ka aín chupa xanun mëkëñubi ëbuiankëxa. ¹³ Usai 'ikín tímabíani chikíkin aín mëkëñubi aín chupa ëbíani chikíkëbëtan ka ¹⁴ aín xubunu 'ikë an ñu mëëxunkë uníkama kuënkënkín kakëxa:

—Ka kuat, 'ën bënën ka ënë hebreo uni achúshi ñu mëënun kixun bëaxa usa 'aíshbi ka bërí 'ëmi kuaítísatania. Usa 'aísh ka 'ëx mëu 'ain 'ëbë 'ikát-síkíax atsíanxa atsínkin bikëx kana 'ëx munuma kuënkëan, ¹⁵ usai 'ëx munuma kuënkënia kúati ratuti chikítí abákin, ka aín chupa 'ënu ëbíanxa.

16 Usai 'itankëxun ka Josénën chupa upíokin nankëxa, an ñumëmikë 'ain bënë aín xubunu 'utainun. 17 Usaia 'ikë basimashi ka xubunu aín bënë bëbakëxa, bëbaia ka aín xanun ami manánkin kakëxa:

—Hebreo uni achúshimi ñu mëenun békë ax ka 'ëx anu 'ikënu 'ëbë 'ikatsikiax atsiánxa, 18 atsínkëbë 'ëx munuma kuënkënia küati ratuti chikíkin ka aín chupa ënu ëbiani abáxa. 19 Èsokin ka min ñu mëëmikë unin 'ë 'aia, ësokian aín xanun kakëxun kuati ka Josénën ñu mëëxunkë uni asérabi usai ikëxa sinani 'itsaira ami nishakëxa, 20 usai xuatami ami nishkin ka José sipuati binun kixun aín suntárukama kakëxa, kakëxun bixun ka anua 'apun uni sipuakë anu sipuakëxa. 21 Usakin José sipuakë 'aínbi ka Nukën 'Ibu abë 'ixun bërúankin 'akiankëxa, 'akinkëx ka upí nuituñu 'iakëxa, usa 'ikë ka an sipu bërúankë aín kushi an 'unánkëxa, 22 usa 'unánxun ka José abëa sipunu 'ikë unikama bërúanun kixun anëakëxa. Anëkëxun ka Josénën kamabi ñu anu 'ikë a 'anun ñunuakëxa, 23 usakin 'amainun an sipu bërúankë aín kushi an Josénën 'akë ñukama isama 'ikën, usakin ka Nukën 'Ibun 'akinkëxun aín ñu mëëtikama upíokin 'akëxa.

40

Josénën uni rabë aín namákë ñuixuan bana

1 Usai 'itankëxa basikëbë ka an uvas baka xëati Egipto menu 'ikë 'apu 'inánkë a 'imainun an pán 'akë uni aín kushi rabë axribi, an ñu mëëxunkë 'apu Egiptonu 'ikë ami 'atimati banai ami 'uchakëxa.

2 Usa 'ain ka faraón Egipto menu 'ikë 'apu ax a uni rabë ami 'aisamairai nishkin an 'ain xëati iskë aín kushi 'imainun an pán 'akë iskë aín

kushi kuëntankëxun, ³ anua suntárukaman kushi 'ikë capitán 'ain xubunua 'ikë sipu anu a rabëbi xu-akëxa, ax ka anua José sipuakë anubi 'iakëxa. ⁴ Usa 'ain ka suntárunen kushi capitanën an bërúanun kixun José 'inánkëxa, ax ka an 'apu ñu 'axunkë unikaman kushirabë 'iakëxa, usa 'aish ka akamax 'itsa barin anu sipuakë 'iakëxa.

⁵ Achúshi imë ka sipunu 'ikë uni rabëtan namákëxa, an uvas baka 'apu xëati 'inánkë 'imainun ka an 'apu pán 'inánkë aín kushi a rabëxun namákëxa, a namákënëx ka achúshi achúshinëx usaía 'itiñu 'iakëxa. ⁶ Usa 'ain ka José pëkaran sipunu 'ikë unikama isi uakëxa, ukinbi ka 'itsaira sinania masá nuituax tsókë a rabë mërakëxa; ⁷ usa iskin ka ñukákëxa;

—¿Uisakatsi kaina bërí masá nuitukë bëmánanshi 'ain?

⁸—Nu rabëxun kananuna ënë imë ësokin namán, 'aínbi ka uisakin namákë kara ax 'ikë kixun an nu ñuixunti 'aíma 'ikën kakëxun ka Josénën.

—¿Diosan kara uisakin namákë kara min namákë ax 'ikë kixun mi ñuixuntima 'ik? —Kixun atu kakëxa katankëxun ka Josénën—. 'Ë kamina min namákëkama ñuixunti 'ai kixun kakëxa.

⁹ Usakin kakëxun ka an 'apu aín xëati 'inankë aín kushi an pain aín namákë ñuixunkin José ësokin kakëxa:

—'Ën kana namákin uvas i achúshi isan, ¹⁰ ax ka rabë 'imainun achúshi pëñanñu 'iaxa. 'Imainun ka uvas i ax kotankëx uábuaxa, usai 'itankëx ka aín uábukë ax aín tëxkanñu 'inun uvas 'itankëx pëkëaxa. ¹¹ Usai 'ian kana 'ën 'apun ami xëakë xampa a tuínxun ami uvas baka chinintakëxun

kana xampamibi 'enbi buánxun 'apu aín mēkēnnubi 'inan. ¹² Ēsokian ñuixunkēxun ka Josénēn kakēxa:

—Min namákē ax ka ěsa 'ikēn: rabē 'imainun achúshi i pēñanmi namákē ax ka rabē 'imainun achúshi nētē ñui kikē 'ikēn, ¹³ usa 'ain ka ěnuax rabē 'imainun achúshi nētē 'ikēbētan 'apun minmi an kuēēnkēma ñu 'axunkē a istankēxun amiribishi min ñu mēētinu mi nantēkēnti 'ikēn, usakin 'akēxun kamina min 'asábiokin 'apu xampami aín xēati 'inánkē abi 'atēkēnti 'ain. ¹⁴ Usa 'ain kamina mia usokēxun min 'ēmīribi sinánti 'ain, sinánkin kamina 'apu faraón 'ēribia ěnua chikínun kati 'ain. ¡Usa 'ain kamina 'ēribi nuibakin 'akinti 'ain! ¹⁵ Ēx kana mēkama bētsinkin hebreo unikama anu 'ikē menua bēa 'ain. Usa 'aish kana 'ēx ñu 'atima 'akēma 'aish sipunu 'iti kuēēnima.

¹⁶ Ēsokian Josénēn 'upiokin ñuixunia kuakin an pán 'akē aín kushi anribi 'ēnribi kana ěsokin namá kixun kakēxa:

—Ēnribi kana ěsokin namákin rabē 'imainun achúshi tasá pán uxua 'ēn maxkánu nankē isi pēkian. ¹⁷ Manámia 'ikē tasánua 'ikē pán ax ka batokin mēskukin 'akē ax ka faraónan 'iaxa, aínbi ka ñuina pēchiñukaman tasá 'ēn maxkánua 'ikē a piaxa. ¹⁸ Usakin kakēxun ka Josénēn kakēxa:

—Minmi namákē ax ka ěsa 'ikēn: rabē 'imainun achúshi tasámi namákē ax ka rabē 'imainun achúshi nētē 'ikēn, ¹⁹ usa 'ain ka ěnuax rabē 'imainun achúshi nētē 'ikēbētan 'apu faraónēn minmi an kuēēnkēma ñu 'akē isti 'ikēn, istankēxun ka achúshi inu mi bēntanun 'amiti 'ikēn, usakin bēntania ka xētēkaman min nami piti 'ikēn.

²⁰ Usai 'ikē rabē 'imainun achúshi nētē 'ikēbētan ka 'apu faraónēn anúan aín titan tuá nētē

'ikëbëtan achúshi fiesta chaira 'akëxa, 'akin ka kamabi aín uni kushibukama kamiakëxa. Usakin kamikëxa aín kushibu timëan ka 'apu faraónën an xëati 'inánkë unikaman kushi 'imainun an pán 'akë unikaman kushi sipunua binun xuakëxa. ²¹ Xukëxun bitsínkin bëia ka an aín xëati 'inánkë unikaman kushi aín ñu mëetinubi bërâma 'akësabi okin nantëkëanan ka faraónën aín xëati 'inántëkënun anubi nankëxa; ²² 'aínbi ka an pán 'akë aín kushi aribi Josénëan aín namákë ñuixunkësabi okin inu bëntanxun têtsëkanun 'amiakëxa. ²³ Usakin aín namákë ñuixunkëxbi ka an 'apu 'ain xëati 'inánkë uni ax Josémi sinanima ami manúakëxa.

41

Josénën 'apu faraónën namákëkama ñuixua bana

¹ Usa 'ain ka rabë baritia inúkëbëtan. Achúshi imë faraónën, Nilo kakë baka kuëbi nixun isi pékiakëxa, ² usakian an namákin iskëxbi ka baka mëüküax, mapai achúshi 'imainun rabë vaca 'upíira 'imainun xuairabu ax chikítankëxun basi xo chaxkëbu a 'ukëmëuxun pia isan. ³ Usokian pikëbëbi a kaxu bakanuax chikitika 'atima 'aish chumínkëkama mapai 'imainun rabë vaca axribi baka kuëbí raíri a 'urama sëtëruí nirakëakëxa. ⁴ Usai nirakëtankëxun ka vaca 'atimabu chumínkëkama an mapai 'imainun rabë vaca upíirabu 'imainun xuabu a eia isakëxa. 'Isibi ka faraón ratúkuatsianx bësuakëxa, ⁵ 'aínbi ka amiribishi 'uxtëkëankëxa 'uxunbi ka amiribishi namákin istëkëankëxa: achúshi trigo xonuax mapai achúshi 'imainun rabë aín bimi upíirabu 'aish koia isakëxa. ⁶ Iskëbë ka a kaxu mapai achúshi 'imainun rabë trigo bimi, amiaxa bari urukë amiax bëkikin

suñun 'atimokëxa chushikë isakëxa, ⁷ akama trigo bimi chushikësa an ka trigo bimi mapai 'imainun rabé bimi upírabu a pia isakëxa.

Usakin iskinra namati bësui ka faraón kiakëxa iskinra kana namatin.

⁸ 'Aínbi ka a pëkaran anun masánuitukëishi 'ixun kamabi Egipto menu 'ikë an ñu tankë 'imainun an ñu 'unánkë unikama unun kixun kamiakëxa. Kamikëxa rikuatsinkë ka faraónën usakian namákëkama ñuixuankëxa, ñuixunkëxunbi ka uinu 'ikë uni an ñu tankë 'imainun an ñu 'unánkë achúshinënbi ñuixuama 'ikën, uisakin namákin kara usakin namáxa kixun. ⁹ Usakian atun ñuixunkëbëma ka an faraón aín xëati 'inánkë uni aín kushi, ax kiakëxa:

—Bërí kana sinanatin usai 'iti 'aímabi kana 'ëx a sinanima manuan. ¹⁰ Mix 'apu 'ixun kamina nishkin an pán 'akë aín kushi 'imainun an mi xëati 'inánkë ënëribi anua suntárunën kushi capitán 'ikë sipu anu sipua. ¹¹ Achúshi imé kananuna nurabëxunbi namákën, an pán 'akë aín kushian 'amainun kana 'ënribi bëtsiokin namákën, usa 'ain ka an namákënëx 'unántisama 'imainun 'ënanëxribi unántisama 'aish uisakin namákë kara kixun unántisama 'iakëxa. ¹² Èsokin nun namákë 'aínbi ka nubë achúshi hebreo uni bëna, an suntárunën kushi ñu mëëxunkëribi anu 'iakëxa. A uni kananuna nun namákë ñuixuankën, ñuixunkëxun ka nu uisakin namákë kara ax 'ikë kixun nu ñuixuankëxa. ¹³ ¡An nu ñuixunkë usaibi ka 'iaxa! usa aín kana 'ëx amiribishi 'ën ñu mëëtinu atsímmainun ka bëtsi aribi inu bëntanxun têtsëkamiaxa.

¹⁴ Usokian ñuixunkëxun ka faraónën José bëríbia sipunua chikínbëtsinkin anu bënun kamiakëxa. Usakian kamikë ka Josénën mëníokakin aín bu

tëamianan aín chupa upí pañubiani kuantankëx faraónu bëbakëxa. ¹⁵ Usaia bëbakë ka faraónën kakëxa:

—'Ën kana ësokin namán 'aínbi ka an 'ën namákë 'ë ñuixunti 'aíma 'ikën, usa 'aínbi kana 'ën kuan, min isamina uni aín namákë ñuixuni kixun ñuia kana kuan, usa 'ain kaina min 'ën namákë 'ë ñuixunti 'ain. ¹⁶ Kakëxunbi ka Josénën —ax ka 'ënbi 'akëma 'iti 'ikë —kixun kakëxa—; 'aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan kuni mix 'apu 'aish upí 'inun mi ñuixunti 'ikën.

¹⁷ Usokian kakëxun ka 'apu faraónën José katëkëankëxa:

—'Ën namákënuax kana Nilo kakë baka kuëbí nikë 'ian, ¹⁸ usakin 'ën nixun iskëxbi ka bakanuax mapai achúshi 'imainun rabë vaca upíira 'aish, xuairabu an basi xochaxkëbu a mëuxun pia isan. ¹⁹ Usakian pikëbëbi ka a kaxú mapai achúshi 'imainun rabë vaca chumínkë 'aish 'atimara axribi piküaxa. ¡Uinsaranbi kana 'ën usa vaca 'atima Egipto me ënua iskëma 'ain! ²⁰ Ënë vaca chumínkë 'atimabu an ka ax pain chikíkë mapai rabë 'imainun rabë vaca upíirabukama a eaxa; ²¹ 'aínbi ka usakin eaxi uínbi 'unántisama 'iaxa, usa 'aish ka bëráma 'ikësabi chumínkëira 'iaxa.

Usokin namati kana bësuan, ²² 'aínbi kana 'uxtënkëxunbi amiribishi namákin mapai achúshi xonuax trigo bimi upíirabu koia isan. ²³ Usakin iskëbëbi ka a kaxú mapai 'imainun rabë trigo bimi ami bari urukë amiax bëkikin suñun 'akëx bëküax chushi ëskikë 'ianan nëmëkë koaxa. ²⁴ A trigo bimi chushikësa 'imainun mënukësa an ka mapai 'imainun rabë trigo bimi upíirabu a piaxa. Usakin namáxun kana an ñu tankë unikama timëxun

ñuixuan, 'aínbi ka atu achúshinënbi usakin namákë ka ax 'ikë kixun 'ë kakëma 'ikën.

²⁵ Usakian kakëxun ka faraón Josénën kakëxa:

—Minmi 'apu 'ixun rabëokin namákë ax ka achúshi ñu ishi ñui kikë 'ikën. Diosan ka mi 'unánmisa tania añu kaina 'ati 'ai kixun. ²⁶ Mapai achúshi 'imainun rabë vacakama upírabu ax ka mapai achúshi 'imainun rabë baritia 'ikën, usaribi ka mapai achúshi 'imainun rabë trigo bimi upírabu ax 'ikën. Ax ka a mi namákë abi 'ikën. ²⁷ Mapai achúshi 'imainun rabë vaca chumínkë 'imainun 'atima axa bëtsi kaxú chikíkë ax ka mapai achúshi 'imainun rabë baritia 'ikën; usaribi ka mapai achúshi 'imainun rabë trigo bimi chushikësa 'imainun mënukësa amiaxa bari urukë amiax békikian suñun xarokë ax ka mapai achúshi 'imainun rabë baritia a piti 'aíma 'ain numi 'iti a 'ikën. ²⁸ 'Ën mi kakë usabi oi ka 'iti 'ikën: Diosan ka mix 'apu 'ikë usakia an ñu 'ati a ñuikin mi ismiaxa. ²⁹ Usa 'ain ka 'inuxun 'aia mapai achúshi 'imainun rabë baritian a piti 'itsaira 'imainun unin 'apákë ñu 'itsaira bimiñu kamabi Egipto menu 'iti 'ikën, ³⁰ usai 'itankëx ka mapai achúshi 'imainun rabë baritia a piti 'aimaira 'iti 'ikën. Usai 'ikëbëtan ka únbi Egipto menu ka 'aisamaira piti 'iakëxa kixun sinántima 'ikën. ³¹ Usa 'ain ka a piti ñu 'aimaira 'ikëbë, ñu 'apákëa kokë bëráma iása 'itima 'iti 'ikën. ³² 'Ën 'apu minmi rabë okin namákë ax ka, Nukën 'Ibu Diosan uisakin kara 'aisa tania usakin 'aia, usa 'ain ka ënuax basimashi 'iti 'ikën. ³³ Usa 'ain sapi kamina 'ën sinánkëxun basikinmaishi uni achúshi sinánñuira 'imainun an ñu 'unánkë, an ënë Egipto menu 'ikë unikama an bërúankin isti anëti

'ain. ³⁴ Mix 'apu 'ixun kamina ësokin 'ati 'ain: min kamina aín kushikama anëtankëxun, kamabi menu kuankian unin 'apákë trigo bimi bikë ax ka mapai achúshi pisha bikë anua aín chukúmashi bití 'ikën, bikin ka mapai achúshi 'imainun rabë baritia 'imi Egipto menua unin 'apákë 'aisamaira tuaia timëti 'ikën. ³⁵ Usa 'ain kamina min kati 'ain kamabi trigo bimi upibukama ka mapai 'imainun rabë baritia anun timëti 'ikën; timëtankëxun ka achúshi xubunu bukúnti 'ikën, ax ka usokin kamabi ëmakamanu bukúnti 'ikën, ax ka kamabi uni ëmanu 'imainun naënu 'ikë unikaman piti 'ikën. ³⁶ Usakin mi 'amikëxun atun trigo bimi bukúnkë 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabë baritia numi 'ikëbëbi unikama numin bamatima 'ikën, Egipto me ënu tsókë unikamax.

José Egipto menu 'apu iá bana

³⁷ Usakian Josénën kakë ax ka 'apu faraón 'imainun aín unikamanan upí bana 'iakëxa, ³⁸ usaía kia ka faraónën aín unikama ësokin kakëxa: —¿Uisaxun karanuna bëtsi uni 'ësaribi aín 'Ibu Diosan bëru ñunshinñun nun mërati 'ain? ³⁹ Èsai kitankëxun ka José kakëxa:

—Misaribi uni sinánñuira 'imainun an ñu 'unánkë uni ka 'aíma 'ikën, usa 'ain min 'Ibu Diosan mi 'unánmikëxun kamina ëné ñukama 'unanin. ⁴⁰ Èsokín katankëxun ka 'apu faraónën José kakëxa, mix kamina anu 'ëx 'ikë 'apun xubu anu 'iti 'ain, 'imainun kamina ëné menu 'ikë unikaman min kakësokín 'ati 'ikën, kamabi uni min kakësa okían ñu 'anun 'amiti 'ain 'aínbi kana. 'Èx kuni 'apu 'aish mi manámi 'ianan kushiira 'iti 'ain. ⁴¹ Ka kuat, 'ën kana kamabi Egipto menu

'ikë unikaman kushimi 'inun mi anëin. Ësokin kakinshi ka, ⁴² faraónën 'apu 'ixuan mēñukë a ëchikinshi aín mēñusuti bitankëxun Josénën mēkënu mēñumiakëxa. Usakin mēñumitankëxun ka aín chupa lino 'upíira upí a pañumianan aín tēuti kuri 'akë a tēñumiakëxa. ⁴³ Usakin aín ñukama pañumitankëxun ka anúan ax nikë caballonën nikinkë bëtsi a kaxu 'ikë bëtsi anu José 'aruakëxa, 'arutankëx ka kiakëxa, bërí ka kamabi unix aín bëmánuax sharati rantinpurunkin kamina anúan kuantí bai bëaratima 'ain, usa 'ain ka Josénëx kamabi Egiptonu 'ikë unikaman 'apu 'iakëxa. ⁴⁴ Usakin 'atankëxun ka faraónën kakëxa:

—'Ëx kana 'apu 'ain, usa 'aínbi ka Egipto menu 'ikë unin mix kikëma 'ain añu ñubi 'atima 'ikën. ⁴⁵ Usa 'ain ka 'apu faraónën bëtsiokin anëkin José egipcionu 'ikë anën anëakëxa Safenat-panéah kakin anëtankëxun, ka Asenat akëñun 'ain xanu 'iti birakamiakëxa, ax ka Potifera kakë Sacerdotenën bëchikë xanu 'iakëxa, ax ka On kakë ëma anu tsókë uni 'iakëxa, usakian 'akëx ka José Egipto menu 'apu 'iakëxa.

⁴⁶ Anua 'apu 'imikë anu ka José treinta bari-tiañu 'iakëxa, usa 'ain ka José anua faraón 'ikë anuax chikítankëx Egipto me kamaoi kuainbëkini niakëxa. ⁴⁷ Usa 'ain ka ñu 'apákë 'aisamaira bimiñu 'aish piti 'itsaira 'iakëxa mapai achúshi 'imainun rabé baritia ñu 'apákë bimiakëxa, ⁴⁸ usa 'ikë ka Josénën ax 'apu 'ixun kamabi trigo 'apákë mapai achúshi 'imainun rabé baritia sënëmikin timënun unikama 'amiakëxa; usakin 'amianan ka trigo buküanan anuxuan 'apáxun bikë ëmanua anu bukúnti 'akë anubia trigo bukunun 'amiakëxa. ⁴⁹ Usakian Josénën timëmikëx ka trigo bimi

parúmpapa kuëbínua masi iskësaira 'iakëxa. Usa 'ain ka 'aisamaira 'ikë uínbi tupuntisamaira 'ianan uiti 'itsaira kara kixun tupuntisamaira 'iakëxa.

⁵⁰ Usa 'ain ka anúan ñu 'apákëxbi kootima baritia 'isamapain 'ain Josénën aín xanu Asenat kakë ami rabëokin bëchikë 'iakëxa. ⁵¹ A paian bëchikë aín rëkuën bëchikë a ka Manasés kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: “Nukën 'Ibu Diosan ka 'ëx masá nuituanan tëmëraiabi 'ë manumiaxa 'imainun ka 'ën papan aintsikamiribi manunun 'ë 'imiaxa.” ⁵² Usakin 'atankëxun ka bëchitëcëntancëxun Efraín kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka anuax 'ëx tëmërakë me ënuax 'ëx bëchikëñu 'iti kuëanxa. ⁵³ Usa 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabë bari inúkëbë unin ñu 'apákë Egipto menu 'aisamaira 'iskë ax sënëankëxa, ⁵⁴ usaía 'ikëbë ka José kikësabi oi mapai 'imainun rabë baritia inúkëbë unin ñu 'apákëbi añu ñubi menu koama 'ikën, José kikësabi oi ka usai 'iakëxa. Uşaia raíri mekamanu 'imainun ka, Egipto menushi a piti ñu 'aisamaira 'iakëxa; ⁵⁵ usa 'ain ka Egipto menu tsókë unikamax a piti 'aíma 'ain numin 'i 'apu faraónu trigo ñukati kuankëxa, kuanxun ñukákëxunbi ka 'apu faraónën egipcio unibu kakëxa: Kamabi unikama mitsux kamina José isi kuantu 'ain, kuanxun kamina añu 'anun kara mitsu kaia usakinbi 'ati 'ain. ⁵⁶ Usa 'ain ka kamabi menua a piti 'aíma 'ain Josénën anua trigo bukunkëkama xëókanun kixun kakëxuan xëókakëbëtan ka egipcio unikaman trigo maruakëxa, usai 'ikëbë ka kamabi nëtën numi chaiira 'ain a piti 'aíma 'iakëxa. ⁵⁷ Usai 'ikëbë ka kamabi menuaxribi a piti 'aíma 'ain Egipto menua José 'ain, trigo marui unikama uinu 'ikë menubi a

piti 'aíma 'ain uakëxa.

42

Josénën xukënkama Egipto menu kuan

¹ Usa 'ain ka Jacobnën Egipto menu ka trigo axa kixuan ñuikania kuakëxa, kuakin ka aín bëchikëkama kakëxa: ¿Añu kaina anuxun mitsúxbi bëtsibë bëtsibë isanankin 'akanin? ² Èsokin ka 'ë kakanxa Egipto menu kaisa trigo axa. Usa 'ain kamina anu kuantankëxun nukaman piti trigo marui kuantu 'ain, a píínu nukamax bukunun.

³ Èsokian aín papan kakëx ka Egipto menu mapai rabë Josénën xukënkama trigo marui kuankëxa; ⁴ 'aínbi ka Jacobnën aín bëchikë Benjamín, Josénën xukën a atubë kuantanun xuama 'ikën, anu kuaníbi ka ñu 'aisama inuti 'ikë kixun sinánkin. ⁵ Usa 'ain ka Jacobnën bëchikë kamax anribia trigo marui kuankë unikamabë kuankëxa. A nètë kamana ka kamabi Canaán menu a píti ñu 'aíma ain numi chaiira 'iakëxa.

⁶ Usaia 'imainun ka José ax Egipto menu 'apu 'ain, unikama trigo maruti anëké 'iakëxa. Usa 'ixun ka axa trigo marui bëtsi menuax kuankë unikama anu kuania trigo maruakëxa. Marukëbëbi ka aín xukën kamaxribi ami bëbai nirakëti aín bëmánanën me tikai rantinpuruni tsóbuakëxa. ⁷ Usai anu nukutia iskin ka Josénën ëné unikamax ka 'ën xukën 'ikë kixun 'unánkëxa; 'unánkinbi ka, atu 'unánkëmasa 'ixun, munuma banakin atu ñukákin kakëxa:

—¡Mitsux! ¿kaina uinuax aín?

Kakëxun ka —nukamax kananuna Canaán menuax trigo marui aín —kixun atun kakëxa. ⁸ 'Aínbi ka an 'unánkëxunbi aín xukënkaman José 'unánma

'ikën. ⁹ Usa 'ain ka atux usai 'itia namá a sinánkin aín xukënkama Josénën kakëxa:

—Mitsux kamina këmëkuatsini 'utunanishi uan. Usa 'ain kamina uisaxun 'aisa kara ënë ëma 'ikë kixun isi ukan.

¹⁰ —Usama ka nun 'Ibu —kixun ka atun kakëxa —. An mi ñu mëëxunti nukamax kananuna trigo maruishi uan. ¹¹ Usa 'ain kananuna nukamax achúshi papan bëchikëshi 'ain. Usa 'aish kananuna upí sinánñuishi 'ain. Usa 'ain kananuna uínsarabi këmëkianxun bëtsi ëmakama 'utunkëma 'ain. ¹² —Usama ka —kixun ka Josénën karaishiakëxa —. Mitsux kamina këmë kuatsini 'utunanishi uan. ¹³ Usakian kakëxunbi ka atun katëkëankëxa:

—An mi ñu mëëxunti nukamax kananuna mapai rabé 'imainun rabé xukën 'ain, usa 'aish kananuna achúshi papan bëchikëshi 'ain, usa 'ain kananuna nukamax Canaán kakë me anu tsotin. Usa 'ain ka nun xukën 'anáka itsi nun papabë bëruaxa 'imainun ka nun xukën 'anákaира ax nubëma 'ikën. ¹⁴ Èsokian kakëxun ka Josénën amiribishi katëkëankëxa:

—¡Kana mitsu kan! Mitsux kamina këmëkuatsini uisakara ënë me 'ikë kixun 'utuanan añu kara ënu 'ikë kixun isi uan, ¹⁵ usa 'ain kana 'ën mitsu ësokin tanin: 'Ènbi kana 'apu faraónën anën mitsu kain ënuax kamina min xukën 'anákaира ax pain utamainun uíxbi chikítima 'ain. ¹⁶ Usa 'ain ka mikama achúshinën a bëtsi kuantu 'ikën. A bitsia kuantamainun ka rárinëx sipuakë 'iti 'ikën. Usa 'ain kananuna mitsúxmi kikë ënëx kara aséرابи 'ikën kixun isti 'ain, mitsux kikë aséرابима 'ain ka këmëkuatsini ukë 'iti 'ikën. Èsakin kana faraónën anën mitsu kain.

17 Ēsokin pain katankëxun ka rabë 'imainun achúshi nětë Josénën atu sipuakëxa, 18 usakin sipuaxunbi ka rabë 'imainun achúshi nětë 'ikëbëtan atu kakëxa:

—'Ēx kana Dios kikësabi oi 'ikë uni 'ain. Usa 'ain kamina mitsun 'ën kakësabiokin 'ati 'ain, mitsúxmi nu këmë kuatsinxun 'utuni ukë 'ikëbi: 19 usa 'ain kana 'ën 'unánti 'ain mitsux kamina uni sinan upíñu 'ain kixun usa 'ain ka achúshinëx sipunu bërúmainun kamina mitsun aintsikaman piti trigo buani kuantu 'ain.

20 Kuantankëxun kamina min xukën 'anáka 'ë bëxúnti 'ain, a bëkëbëtan kana asérabi kamina mitsux këmëkëma 'ai kixun 'unánti 'ain. Usama 'ain kamina mikamax bamakë 'iti 'ain. Usaia kikëbë ka usa ka 'iti 'ikë kias kikankëxa, 21 'aínbi ka atúxbi bëtsibë bëtsibë kanankëxa:

—Asérabi kananuna nun xukënbë 'atimnankën, nun kananuna nua uisabi oxuma 'anun kakëxun kuakin nuibama 'ain, axa tëmëraia iskinbi. Usa 'ain kananuna nuxribi bërí tëmërain. 22 'Imainun ka Rubénën kakëxa:

—Usa 'ain kana 'ën mitsu kakën nun xukën 'anáka kananuna 'atima otima 'ain; kakëxunbi kamina mitsun kuakanma 'ain, usa 'ain sapika nukamaribi ax ñua kupí usakin nu 'aia.

23 Usai atux kia Josénën kuatiabika 'unánma 'ikën, ax ka bëtsían usai ka kia kixun kamainun banakëxa. 24 Usakin aín xukënkama kaíbi atúxa usai kia kuati masá nuituti uri kuanx ka José iankëxa. Usai inkuatsini anua atux 'ikë anu utëkënkín ka atu kakin, amo nitsinakin Simeón atun ismainunbi nëamiakëxa. 25 Usokin 'amitankëxun ka Josénën aín unikama kakëxa, trigo aín pishanu buchuokin 'aruxuanan, kamina atun kuríkiribi atun pisha 'ukëmëu achúshi achúshi pishanubi 'aruxuntënkëti

'ain, 'anan kamina kuankian bainuxun pibianti aribi 'inánti 'ain. Ĕsokian Josénèn kakëxun ka an kakësbabokin aín unikaman 'akëxa.

²⁶ Usakian pishanu purukin trigo 'inánkëxun ka atun asno anu 'arubiani anuax kuankëxa. ²⁷ Usai anuax kuanbaiti ka ñantánbukëbë anua imë uxti anu nirakëakëxa, nirakëxun ka atu achúshinën pain aín pisha asno piminuxun trigo binuxun aín pisha rëchurukinbi ka, aín kuríki pishanu bërakankin 'arukë mërakëxa. ²⁸ Usakin mërari ratúkin ka aín xukën achúshinën raíri kakëxa:

—¡Ka kuat, 'ën kuríki ka amiribishi 'ë mañaxa! ¡'Ën pishanubi ka 'ën kuríki 'ikën! Ĕsakian bëtsin kakëx ka raírinëx ratuti bërëi 'itsaira rakuëti a xukën kamáxbi kanankëxa:

—¿Diosan kara nukamaxnu ësay 'iti nu sinánxukin ësokin nu ax?

²⁹ Usa 'ain ka Canaán menu bëbakëxa, bëbaxun ka kamabi atux 'ikë aín papa Jacob ñuixunkin kakëxa, a ëmanu 'ikë 'apun ka nu 'atimai banai nishkin nux isanuna këmëkianxun atun me 'utuni kuan kixun nu kaxa:

³⁰ —A ëmanu 'ikë 'apu an ka numi 'atimai, banai nishkin nu kaxa mitsux kamina këmë kuatsini ënë menu 'ikë unikama unëxun 'utuni ukan. ³¹ Usai kiabi kanaanuna ësokin kan nux kanaanuna uni mënín sinánñuishi, 'ain usa 'aish kanaanuna nukamax an uni 'utunkë uni ama 'ain; ³² katankëxun kanaanuna ësokinribi kan nux kanaanuna achúshi papañushi mapai rabë 'imainun rabë xukën 'inun bëchia 'ain; usa 'ain ka bëtsi nubëma 'ikën 'imainun ka nun xukën 'anáka nun papabë Canaán menu bëruaxa kixun kanaanuna kan. ³³ Ĕsakin kakëxun ka an nukama kaxa: Bëri kuni kana asërabi kaina mikamax upisininñu 'ain kixun 'unánti 'ain. Usa

'ain kamina min xukën achúshi 'ënu ëbianti 'ain ëbiankin kamina trigo 'itsamashi min aintsikama buánxunti aín, ³⁴ 'aínbi kamina min xukën 'anáka 'ë bëxunkanti 'ain. A mi 'ë bëxunkëxun kana mitsux kamina upí sinánñubu 'ianan këmëkuatsini ukëma 'ain kixun 'unánti 'ain; usa 'ain kana mitsun xukën 'anáka axa upí 'inun ënti 'ain, 'imainun kamina mitsuxribi ënë menu niti 'ain.

³⁵ Usa 'ain ka atun ëmanu kuantankëxun trigo pishanua bukunpakinbi Josénën xukën atun kuríki a 'ukëmëuküa pisha chukúmaratsunua mërakëxa, achúshi achúshi atun pishanua. Usokin pisha chukúmaratsunua kuríki mërai ka a xukënkamaxbi aín papabëbi ratúkankëxa. ³⁶ Usa 'ain ka Jacobnën kakëxa:

—Mitsun kamina bëchikëñuma 'ë 'imin. José ka nubëma 'ikën, 'ianan ka Simeónëxribi ka nubëma 'ikën, ¡'imainun kamina Benjamínribi 'ë bërí ëmibiankasin kin! ¡Ësakin 'akin kamina 'ë bëchikëñuma ënkanin! ³⁷ Usaia kia ka Rubénnën aín papa kakëxa:

—'Ën bërúanun kamina Benjamín 'ën mëkënu ënti 'ain usa 'ain kana 'ënbi mi bëxuntëkënti 'ain. Bëxunkëxuma kamina, 'ën bëchikë rabë ënë 'ati 'ain. ³⁸ Usai kiabi ka Jacobnën aín bëchikë kakëxa:

—'Ën bëchikë aín 'anáka ënë 'ikëbi kana mitsukëñun xutima. Aín xukën José ka ñuakëxa usa 'ain ka aratsushi tikiaxa. Mitsubë kuania ñu 'aisama inuti ñuanan 'ikëbë kaina uisai 'iti 'ain, mitsux kamina 'uchakë 'iti 'ain 'ëx kaniakëkë 'aish 'itsaira masá nuituti ñukëbë.

43

Aín xukën kaman Benjamín Egipto menu buan

1 Usa 'ain ka nētēkamabi a piti ñu a menu 'aíma 'iakëxa, 2 usa 'ain ka Jacobnën aín bēchikē kamabētan Egipto menua buánkē trigo a pikëx kēñúkēbētan aín bēchikēkama kakëxa:

—Amiribishi kuantankëxun kamina trigo chukúmasi marutēkēni kuantu 'ain.

3 'Aínbi ka Judánën kakëxa:

—Asérabi ka anu 'ikē unin an nukama kaxa: Min xukēn 'anáka bēíma kamina 'ë isi ukantima 'ain.

4 Usa 'ain kananuna min nubē, kuantanun xukēbē trigo maruikuanti 'ain; 5 'aínbi kananuna minmi nubē kuantanun xukēbēma kuaniman. A unin ka nu asérabi kaxa: Min xukēn 'anáka a bēíma kamina 'ë isi ukantima 'ain.

6 Ēsokian katēkēnkëxun ka Jacobnën kakëxa:

—¿Uisa kupín kaina 'ë 'itsaira 'aisama on? ¿Uisati kaina nun xukēn 'anáka ka anu 'ikē kixun a uni kan? 7 Kakëxunbi ka atun katēkēankëxa:

—A unin ka uisa unikaraisanuna 'ain kixun 'itsaira ñukákin nun aintsi 'ibukama nu ñukáxa. Ñukákin ka nu kaxa: ¿Min papa kara ñukēma pain tsótax? ¿Min xukēn itsi kara anu 'ik? Nun kananuna an ñukákēsabi okin an kakē banakama kan. ¿Uisaxun karanuna min xukēn 'anáka kamina bēti 'ain kixun kakëxun 'unánkē 'itsían?

8 Usa 'ain ka Judánën aín papa Jacob kakëxa:

—Nux upitax tsóti kuēenkin kamina nun xukēn 'anáka 'ën bērúanun xuti 'ain, xukēbē kananuna bēríbi kuantu 'ain. Usa 'ain kananuna mi 'imainun nukama 'ianan nun bēchikē kamaribi ñutima 'ikēn.

9 'Ēn kana a tuá bērúanti 'ain; 'ë kamina axa uisai kara 'ikēbētan kati 'ain. 'Ēn a tuá bētēkēnima kana anun tsókē nētēkaman 'ëx min 'uchokē 'iti 'ain. 10 Ēnuax 'itsaira banai panatima kuanx kuni kananuna rabēti kuantankëx ukē 'itsían.

¹¹ Usa 'ain ka aín papan ësokin kakëxa:

—Anun nun ënëñu mëníoti bëtsi ñu ka 'aíma 'ikën, usa 'ain kamina ësokin 'ati 'ain: mitsun pisha kamanu kamina a uni 'inaishiti kuanxun achúshi ñu buánti 'ain. Ënë menuxun uniokë ñu upíira: bálamo kakë sanuira chukúma 'imainun buna rëpa chukúmashi 'imainun ro tsëpasa 'imainun i baka 'akë ro akëñun ro ua upíira nun menua 'ikë aribi buánti 'ain. ¹² Buánkin kamina nëtë itsinmi buánkë usamaira kuríki këxtuira buántankëxun minbi 'inánti 'ain, mitsun 'inankëxunbia 'inantëkënkësamaira 'inánti 'ain; 'inánkin kamina manuxun sapi ka usakin 'axa aribi 'inánti 'ain. ¹³ ¡Usa 'ain kamina! min xukën 'anáka bibiakin buántankëxun a uni istëkëni kuankanti 'ain. ¹⁴ Usa 'aínbi ka Nukën 'Ibu Dios ax kamabi kushiñu an mitsua uisabi okima nuibanun 'imianan, min xukën sipunu 'ikë a ënun sinánmikin Benjamín utëkënun upíokin sinánmiti 'ikën. Usa 'ain kana 'ën bëchikëkama nëtëkëbë, bëchikëñuma 'ëx 'iti 'ain.

¹⁵ Usakian Jacobnën kakëxun ka aín bëchikëkaman anu 'ikë 'apu 'inaishiti kuanti ñukama bianan, pishami kuríki këxtuira bianan, Benjamínribi bibiani Egiptonu kuankëxa. Kuantankëx ka anua José 'ikë anu bëbakëxa, ¹⁶ usaía bëbaia ka Josénën Benjamín atubëa kuankë isakëxa, iskin ka an aín xubu bërúankë uni a kakëxa:

—Ënë unikama kamina 'ën xubunu buánti 'ain, 'imainun kamina vaca rëtankëxun piti 'itsaira 'ati 'ain, atun ka bari xamarukëbëtan bërí 'ëbëtan piti 'ikën. ¹⁷ Ësakian kakëxun ka aín ñu bërúankë unin aín kushin Josénën kakësabiokin anbi aín xubunu

atu buánkëxa, ¹⁸ 'aínbi ka Josénën xubunuax ratuti kánani kikanjëxa:

—jËnëx ka këmëkin nu békë 'ikën! Bëtsi nëtën trigo marukin 'inankëxunbia nu 'inantëkënkë kuríki a kupín sapika nu bëaxa. Usa 'ain sapi ka nukama kuantanun xukima tëmëramianan kupímashi nukamabi ñu mëëmiti 'ikën, nun ñuinakama këñunbi.

¹⁹ Usa 'ain ka nukuti aín xubu xëputi 'urama oí a rapasu kuani nirakëkin an ñu bërúankë uni abë banakin. ²⁰ Atun kakëxa:

—jUisati, kara Nukën 'Ibu! Bëtsi nëtën kanaanuna asérabi trigo marui uan, ²¹ 'aínbi kanaanuna ënuax kuantankëx anu nu imë uxti anu nukuxun nun pisha rëchurupakinbi, kanaanuna pisha bërakankin achúshi achúshi nun pishanua kuríki 'arukë mëran, a kuríki ka kamabi 'iäxa. A kanaanuna bërí 'inántëkënti bëan, ²² bëanan kanaanuna nun kuríkiribi anun trigo maruti bëtëkëan. 'Aínbi kanaanuna uin kara a painun 'inánkë kuríki nun pishakamanu 'arutëkëanxa kixun 'unánkëma 'ain. ²³ Kakëxun ka an ñu bërúankë unin atu kakëxa:

—Kamina 'itsaira rakuëkantima 'ain. Mitsun Dios min papabëtan rabikë an sapi ka a kuríki mitsun pishanu 'arukë 'iti 'ikën, 'ën kana anúnmi trigo kupíokë kuríki a bian usa 'ain kamina 'itsaira rakuëtima 'ain. Kamina 'itsaira masá nuituti rakuëtima 'ain.

Ësokin katankëxun ka an ñu bërúankë unin Simeón sipunua chikínbëtsinkin aín xukén kamanu bëakëxa; ²⁴ usakin 'axun ka atu kamabi Josénën xubu 'ukëmëu ubankëxa, uantankëxun ka anúan tachukati 'umpax 'inántankëxun aín ñuinakamaribi aín piti 'inánkëxa. ²⁵ Usa 'ain ka a 'inainshiti békë

ñukama mēníokin, José ka bari maníkēbē atubētan pi uti 'ikē kixun 'unánxun kaíankēxa.

²⁶ Usakian kainkēxa aín xubunu bēbaia ka atúan 'inainshitia uankē ñukama a 'inánkēxa, 'inani ka ami rantinpuruni aín bēmánan memi bētiki tsóbuakēxa. ²⁷ Usai 'ia iskin ka Josénēn atu uisa karaisa kixun ñukákēxa ñukátankēxun ka ësokinribi kakēxa:

—¿Uisa kara min papa, a ñuikinmi 'ē kakē kaniakēkē ax 'ik? ¿Kara bēríbi tsótax? ²⁸ Kixuan ñukákēx ka akama tētúbuti aín chixunu sēnēn kuabuti ami 'ikin kakēxa:

—An mi ñu mēēxunti, nukaman papa ka anu 'ikēn. Bēríbi ka tsótaxa.

²⁹ Usakian kakēxun a rapasunua israikinbi ka Josénēn aín xukēn Benjamín 'ain papan akēñun aín titami bēchia a mērakēxa mērai ka kiakēxa:

—¿Ēnēx kara mitsun xukēn 'anáka a ñuikinmi 'ē bēráma kakē a 'ik? ¡Nukēn 'Ibu Diosan ka mi 'akinti 'ikēn 'ēn bakēn! Ēsakin kaíshi, ³⁰ ka José aín xukēn isi 'itsaira kuēēnibi aín inkē urukēbē tēnētisamaira tani. Bēnētishi abákiani kuanx anua 'ikē anu atsíanx iankēxa.

³¹ Usai intankēx sēnēntankēx bēchukakiani kuani ka kiakēxa: ¡Aín piti kamina ēnē kama mētikati 'ain! ³² Usa 'ain ka an kakēsabiokin an ñu 'axunkē unikaman José axa 'apu 'ikē abiribi mesanu aín piti nanxuanan aín xukēnkama aribi bētsi mesanu nanxuankēxa, nanxuanan ka an ñu 'axunkē egipcio unikama aribi bētsi mesanu nanxuankēxa atun ka hebreo unikamabētan mēskuxun piama 'ikēn. ³³ Usa 'ain ka Josénēn aín xukēn apankama 'anan Benjamín uinu kara tsóti 'ikē kixun kakēxa. Katankēxun ka aín xukēnkama atun 'apamixun 'abianxun 'anákami sēnēonkin atu

upíokin sēnēinra 'itánun anu tsónun kakēxa usakian 'akēx ka sinánkasmai uisa kupín kara ësokin nu 'aia kiox bētsibē bētsibē isanankēxa. ³⁴ Usa 'ain ka Josénēn an anuxun pikē mesa anuxunbi raíri pikianan, ka aín xukēn Benjamín raíri 'inánkēsamaira okin aín piti cha 'inánkēxa. Usakin 'ai ka José 'imainun aín xukēnkamax pianan xēai 'itsaira kuēēankēxa.

44

Josénēn manē xampa ñuikē bana

¹ Usakin 'atankēxun ka Josénēn an ñu bērúankē aín kushi kakēxa:

—Ēnē unikaman pishanu kamina trigo atun buántisabi 'itánun 'aruti 'ain, 'anan kamina atun kuríki achúshi achúshi pishanu bērakankin 'aruxunti 'ain. ² 'Anan kamina 'ēn xampa manē uxua 'akē aribi aín xukēn 'anákanēn pisha bērakankin 'aruti 'ain 'akin kamina, anun trigo kupíokē kuríki akēñunbi 'aruti 'ain. Usokian Josénēn 'amikēxun ka an ñu bērúankē unikaman 'axuankēxa.

³ Usai 'iónxa pēkarakēbē barin urukin pēkabētsinkēbētan ka Josénēn an ñu mēēxunkē unikama kuantanua, aín xukēnkama aín ñu mēnióti 'akinun kixun 'amiakēxa 'amixun ka aín xukēnkama aín ñuinakama buani kuantanun xuakēxa. ⁴ Usai kuania ēma ēbiani urakiankē 'aímabi ka Josénēn an ñu 'axunkē uni kakēxa axa kuankē unikama akamina nuikuanti 'ain nuixun nukúkin kamina kati 'ain:

—¿Uisa oti kaina upíokin 'akinkēxunbi 'atimakin 'an? ¿Uisati kaina mitsun manē uxua 'akē xampa amia ⁵'ēn ñu mēēxunkē unin xēanan anun ñu tankē a mēkaman? ¡Mitsun kamina 'atimakin 'an!

⁶ Ĕsakian kakëx kuanxun ka an ñu bërúankë uni an nukúkin, usakian kakë bana abi ñuikin atu kakëxa, ⁷ usakian kakëxun ka atun kakëxa:

—¿Uisa 'ixun kaina usakin kananuna ñu 'a kixun nukama kain? juínsaranbi kananuna nun ësokín ñu 'akëma 'ain! ⁸ Nux kananuna Canaán nētēnuaxbi nun pishanua mërakë kuríki a 'inantëkëni uan. ¿Uisaxun karanuna manë xampa mëkamanan kuri ami ñu mën-xunkë unin xubunua mëkamati 'ain? ⁹ ¡Usa 'ain sapi ka an mi ñu mēëxunti ënëkama achúshinëx bamakë 'iti 'ikën, uin pishanua kara manë xampa mëraraia a 'imainunbi kananuna nukamaxribi an ñu mēëxunkë 'iti 'ain!

¹⁰ Usokian kakëxun ka an José ñu mēëxunkë uni aín kushin atu kakëxa:

—Mikamax kikësa ka 'iti 'ikën, 'aínbi ka uin pishanu kara manë xampa 'ikën ax kuni 'ën ñumëmikë uni 'iti 'ikën; usa 'aínbi ka aín patsanëx 'uchakëma 'iti 'ikën. ¹¹ Usaia kikëbëtan ka a kamaxunbi atun pisha bënëkinshi menu, nanpákin rëchuruakëxa. ¹² Rëchurupatia ka an ñu bërúankë unin kamabi pisha bariakëxa, barikin ka aín xukën apanmixun aín xukën 'anákami okin barikibi ka Benjamínën pishanua manë xampa mërakëxa. ¹³ Usakian mërakëbë ka atun chupa tukai nishi paëakëxa. Usai 'itankëxun ka amiribishi atua anun ñu nikinkë aín ñuinakaman kaxunu puruakëxa. Purubiani ka a ëmanubi kuantëkëankëxa.

¹⁴ Usa 'ain ka Judá 'imainun aín xukënkamax kuanxbi amiribishi bërúkiani Josénën xubunu bëbakëxa, bëbakinbi ka José anuabi mërakëxa mërari ka aín bëmáno nirakëti rantinpuruni tsóbukin aín bëmánanën me tikakëxa, ¹⁵ usai 'ia ka akamabi Josénën kakëxa:

—¿Añu kaina mikaman 'an? ¿Mitsun kaina 'unan achúshi uni 'esaribinën kara ñu tanti 'ik?

¹⁶ Kia ka Judánën kakëxa:

—¿Uisakin karanuna nukaman mi kati 'ain? ¿Uisaxun karanuna ñu 'akëma 'ixun nun kananuna 'an kixun mi kati 'ain? Nukën 'lbu Diosan nux 'uchakë 'unánkë 'ain kamina. Nukama min ñu mëmikë uni 'inun 'imiti 'ain; 'imikin kamina, aín pishanua min manë xampa bikë abëbi, min ñu mëmikë uni 'inun nukama 'imiti 'ain. ¹⁷ 'Aínbi ka Josénën kakëxa:

—Usama ka. Aín pishanuanu manë xampa mërakë ax kuni ka 'ën ñu mëëmikë uni 'iti 'ikën. Usa 'ain ka aín patsanëx aín papan xubunu upitax rikianti 'ikën. Uínbi ka mitsu kuania ubiotima 'ikën.

Judánën Benjamín ñuikin José ka

¹⁸ Usa 'ain ka Judánën José 'urama okin kakëxa:

—'Ën kana mi ësokin kaisatanin, usa 'ain kana 'ën uínbi kuanuma mi kain. Kamina 'ën kakëx 'ëmi nishtima 'ain, mix kamina 'apu faraón asaribi 'ikë kana mi kain. ¹⁹ Min kamina nu ñukan nux karaisana papañu 'ianan nun xukën 'anákañu 'ain kixun, ²⁰ ñukákëxun kananuna mi ñuixuan nun papa achúshi kaniakëké ka anu 'ikën 'imainun ka nun xukën 'anáka achúshi bërí kanikë bënë anu 'ikën, ax ka nun papan kaniakëké 'ixun bëchia 'ikën. 'Imainun kananuna mi kan nun papan ka 'it-saira atua kuëënia, ax ka aín xukën ñua akëñunbia aín titan tuá 'ikën. ²¹ Usakin mi kakëxun kamina min uni bëna a 'unánun bënun kixun nu kan. ²² Nukaman kananuna mi kan a tuákën ka aín papa ëinsama tania, an ënkëx ka aín papa ñuti 'ikën. ²³ 'Aínbi kamina min nu kan nubëisa a uni bëna ukëbëtama ismina nu bitsima kixun.

24 Usa 'ain kananuna kuantankëxun min nu kakë bana, kamabi ñuixunkin nun papa kan. 25 Usakin kakëxun ka nun papan nu kaxa: Karaisanuna amiribishi trigo 'itsamashi marui utëkëntima 'ain kixun; 26 'ainbi kananuna nukaman kan: Nux kananuna ënë tuá min nukëñun xukëbëma kuaniman, usa 'ain sapi kananuna ax kuankëbëtanma, a uni isi kuantima 'ain. 27 'Ën papan ka ësakin nukama kaxa: Mitsun kamina 'unan 'ën xanun ka bëbu tuá rabëishi 'ë tuáxuankëxa; 28 achúshinëx ka 'ëbë 'ibi ënuax nëtëakëxa, usa 'ain kana bërïbi iskëma 'ain. Ñuina raëkëma ninu 'ikën kara piakëxa kixun kana sinanin. 29 Usa 'ain ka bërïmi ubankëxa ain xukën 'iásaribiti ñu 'aisama inuti nëtëkëbë kamina mi kamáxbi 'uchokë 'iti 'ain, 'ën sinanëinshi 'aisamaira masá sinani bamakëbë.

30 Usa 'ain ka 'ën papa uniakë ami 'itsaira sinánkin ain nikë ain ñu mëëkë anuxunbi uinubia kuantanun kakinma 'arakaia, usa 'ain ka a uniakë nukamax kuankëbë 'ëx kuankëbë, 31 nun papa a istëkënima masá nuituti bëunan mëskukënëmbi bamati 'ikën. Usa 'ain kananuna nukamax nun papa kaniakëkë 'aish ain nitëxëkëinshi bamakëbë 'uchokë 'iti 'ain. 32 Usa 'ain kana 'ën papa ësokin kan 'ëxëshi kana an ënë tuá uisai kara 'ia a iskë 'iti 'ain 'imainun kana ësokinribi kan: Amiribishi minu bëtëkënima kana 'ëx 'uchakë 'iti 'ain usa 'ain kamina 'ëx bamati 'itámainun 'ë 'uchoti 'ain. 33 Usa 'ain kana 'ën mi kain 'ëx sapi kana min ñumëmikë unisa 'iti 'ain, usa 'ain kana uniakë ënëx kuantainun 'ëx mi ñu mëëxuni bërúti 'ain. Usa 'ain kamina min ain xukën kamabëa kuantanun a tuá xuti 'ain. 34 Uisa kupí, ¿uisax karana 'ën papanu ënë tuá 'ëbë kuankëbëma 'ëx kuantëkënti 'ain? 'Ën karana 'ën papa masá nuituti tëmëraia isti 'ain.

45

Aín xukénkama Josénën 'ëx kana mitsun xukën 'anáka 'ai kixun ami chikirakëkin 'unánmia

¹ Èsakin kaia Judá sënénkëbëtan ka Josénën tënëtisamaira tankin, an ñu mëëxunkë unikama a rapasu 'ikëbi munuma kuënkënkín kakëxa: ënuax kamina kamaxi chikínkanti 'ain. Èsokian kakëx ka an ñu mëëxunkë unikama José rapasunuax chikímainua, aín xukën kamáxëshi abë bërútia ka 'ëx kana min xukën 'anáka José a 'ain, kixun 'unánmiakëxa.

² Usakin kaibia munuma kuënkëni inkë a ka egipcio unikaman kuakëxa, kuaxun chaniokin ñuia ka faraónnënríbi anua 'ikë aín xubunux-unbi kuakëxa. ³ Usai 'ítankëxun ka Josénën aín xukénkama kakëxa:

—'Èx kana José a 'ain. ¿Nun pa kara bëríbi tsótax?

Èsokian kakëx a bëtánain 'aish ratúkin ka uínbi uisokinbi káma 'ikën. ⁴ 'Aínbi ka Josénën aín xukénkama kakëxa:

—'È 'urama kamina ukanti 'ain.

Usakin kakëxa a rapasu 'aia, ka Josénën kakëxa:

—'Èx kana mitsun xukën José ami Egipto menu ukë unikama marua a 'ain; ⁵ usa 'ain kamina 'atimakin kana 'a kixun sinani ubikantima 'ain, mitsun kamina 'ë maruakën usa 'aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan 'ë pain mitsúxmi tëmëraia 'akinun ënë menu 'ë bëakëxa. ⁶ Bërí ka rabë barítia numi ënë menu 'inutia, usa 'aínbi ka mapai achúshi barítia pain pishianxa, usa 'ain ka unin 'apákëxbi añu ñubi 'irutima 'ikën. ⁷ 'Aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan mitsux uisama pain 'ain ënë menu 'ë pain bëakëxa nun rëbúnki kamaxa ënë menu 'inun, 'imainun ënë unikama upíokin manukima ax kushiira 'ixun

8 **Usa** 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan ënë menu uti 'ë sinánxuankëxa; mitsun kamina 'ë xuama 'ain, usa 'ixun ka anbi 'ë 'apu faraón an bana ñuixunti 'imianan aín xubunu ñu mëenun 'imiakëxa, 'imianan ka anbi Egipto me ënu 'apusa 'ixun unikama ñu mëëmianan kamabi ñukama 'ën 'anun kixun 'ë 'imiakëxa. **9 Usa** 'ain kamina bënëti anua 'ikë anu kuantankëxun nun pa kai kuantu 'ain: Nun xukën José kananuna mëran kixun kamina kai kuantu 'ain, ësai ka min bëchikë José kiaxa: Nukën 'Ibu Diosan ka kamabi Egipto menu 'apusa 'inun 'ë 'imixa. Usa 'ain kamina basima bënëti 'ë isi uti 'ain. **10 Usa** 'ain kamina min bakë bëchikëkama 'imainun min babakamaribi bëanan min ñuinakama bëti 'ain, bëia kana anumi mikamax tsónun Gosen kakë me a mitsu 'inánti 'ain. Usa 'aish kamina 'ë 'urama 'iti 'ain. **11** Enumi ukëkana min aintsi 'ibukama këñunbi mitsun piti 'inanan, kamabi mibëa 'ikë akamaribi aña ñubi pishintisamokin 'akinti 'ain; ënuax mapai achúshi bari pain ka anun ñu 'apákëbi koima 'ianan numi ax 'iti 'ikën. **12** 'Ën xukën Benjamín 'imainun mitsúnbi kamina 'ëx ësai kia kuakan. **13** 'Imainun kamina kamabi ñu 'ën aín kushi 'ixun Egipto ëma ënuxun 'aia iskë, a kamina 'ën papañuixuni kuantu 'ain 'imainun kamina ënuami iskë ñukamaribi, José ka a menu upiti tsotia kixun kamina kati 'ain. ¡Bënëti kamina nun pa bëi kuantu 'ain!

14 'Ësokin atu kai ka José aín xukën Benjamín 'ikúti iankëxa. 'Imainun ka Benjamínëxribi José 'ikúkin tēpatsati ami iankëxa. **15** Usai Benjamínbë 'itankëx sënëkin ka Josénën aín xukën apankamaribi bëtsukukakin bitsi intëkëankëxa, ësai pain

'itankëxun ka aín xukënkama abë rakuëtimaishi banakëxa.

¹⁶ Usai 'ikë ka faraón 'imainun aín unikaman aín xubunu 'ixunbi ñuikania kuakëxa, kuati ka Josénën xukënkama kara ënë menu bëbaxa kixun sinani kuëenkankëxa. ¹⁷ Usaia 'ikë kuaxun ka faraónën José kakëxa:

—Min xukënkama kamina aín, ñuinanu purubianti trigokama 'inánti 'ain, 'inántankëxun kamina anuaxa ukë Canaán menu kuantëkëntanun xuti 'ain, ¹⁸ anu kuantakëxun ka aín papa 'imainun aín aintsí 'ibukama 'ë bëxúnti 'ikën. Bëxunkëxun kana 'ën anua 'inun Egipto me upíra anu ñu 'apákëa upiti 'irukë a 'inánti 'ain, usa 'ain ka ënë me 'ën kaísun 'inánkë ënu 'irukë 'upíra a pi tsóti 'ikën. ¹⁹ 'Imainun kamina kati 'ain, Egipto me ënua, ka carretakama buánti 'ikën, anúan aín xanu 'imainun atun bëchikékama, 'imainun anun min paparibi bëti. Atux ka uti 'ikën, ²⁰ 'ianan ka aña ñuñu kara bërí 'ikë ami sinanimaishi uti 'ikën, Egipto me ënua 'ikë ñu upírabu ax ka atunan 'iti 'ikën.

²¹ Usakian faraónën kakëxun ka Jacobnën bëchikë. Josénën faraónën kakësabiokin aín unikaman carretakama 'inánun kanan, kuankian bainuxun pibianti aribi 'inánun kakëxa; ²² chupa ióbu kuankian chuakë pëanan pañubianti a 'inánkëxa, 'aínbi ka Benjamín ashi trescientos kuríki manë 'akë 'imainun mapai achúshibëtan sënën chupa aín pañuti 'inánkëxa. ²³ Usakin 'inánkin ka aín papa buámitia mapai rabé asno anu purukë Egipto menu 'ikë ñu upíbu, 'imainun bëtsi mapai rabé asno anu purukë trigo aribi, buanmianan panankian bainuxun aín papan

ukin pibëtsinti pán akamaribi buanmiakëxa.

²⁴ Usakin ñukama 'inántankëxun ka Josénën kuantanun xukin aín xukënkama kakëxa:

—Bainuax atumina kuani mëëanankanin.

Kaxúan xukëx ka aín xukënkama rikiankëxa.

²⁵ Usakin kaxúan Egipto menua xukëx ka Canaán kakë me anu nuküakëxa, anua aín papa tsókë anu bëbakëxa. ²⁶ Bëbaxun ka usaía 'ikë kama ñuixunkin aín bëchikë achúshinën kakëxa, papan 'ën xukën José ka tsótaxa ax ka Egipto menu 'ikë unikaman 'apu 'ikën, kixuan ñuixunkëx ka Jacob uisa kupín kara usa 'iti 'ikë kixun sinánkin ka aín bëchikëkaman ñuixunkë ax ka asérabi 'ikë kixun sinanima ratuti sinánkasmakëxa. ²⁷ Usai 'ikinbi ka atúan ñuixunkëxun Josénëan anun kuanti xuxunkë carreta isanan ñukama aribi isi 'itsaira kuëenkin kuanti sinánkëxa. ²⁸ Sinani ka kiakëxa: “¡'Ën kana kuan 'ën bëchikë José kaisa Egipto menu tsótaxa! Usa 'ain kana bamaxumaishi isikuanti 'ain.”

46

Jacob Egipto menu kuan

¹ Usai 'itankëx ka Jacob kamabi aín ñu 'imainun aín ñuina 'arakakëkama buani bain kuankëxa. Kuani Beerseba kakë menu bëbaxun ka ñuina rëtankëxun usakin 'ati sinánxun aín papa Isaacnën Dios xaroxuankëxa. ² A imëbi ka Diosan abë bannakin Jacob 'ikëbia Israel kakin anëké a kuënkin namámikësokin kakëxa. Kakëxun ka an:

—Ënu kana 'ain kixun ka kakëxa.

³ Kakëxun ka Diosan kakëxa:

—'Ëx kana Dios min papan rabia a 'ain. Usa 'ain kamina Egipto menu kuanti rakuétima 'ain: Anuxun kana 'ën min rëbúnkikama achúshi ëma kushiira 'ianan chaiira 'itánun 'uákamë 'ëomiti 'ain.

⁴ Usa 'ain kana 'ëx mibëbi Egipto menu kuanti 'ain, anuxun kana amiribishi min rëbúnkikama 'ënbi chikinuxun 'ain. 'Imainun ka mixmi ñukëbë José mi rapasu 'iti 'ikën.

⁵ Usai anuax Diosbë banatankëx ka Jacob Beerseba anuax kuankëxa. Kuania ka aín bëchikëkaman aín papan Jacob 'imainun aín bëchikëkama atun xanukama a këñunbi 'apu faraónëan anúan atux kuanti bëmikë carreta anu puruakëxa. ⁶ Usa 'ain ka Jacob kamabi aín ñukama 'imainun aín, aintsikamabëbi Egipto menu kuankin aín 'arakakë ñuina vacakama ovejakama 'imainun kamabi Canaán menuxuan bikë a kamabi ubani kuankëxa. ⁷ Kuankin ka aín bëchikë bëbu 'imainun aín bëchikë xanukama 'imainun aín xuta nukëbënë 'imainun aín baba xanu akama abë kuankin uankëxa.

⁸ Ënëx ka Israel unikama axa Egipto menu rikian atun anëkama 'ikën; ax ka Jacob 'imainun aín rëbúnkikama 'iakëxa:

Rubén ax ka Jacobnën bëchikë apan 'iakëxa.

⁹ Rubénën bakë bëchikëkama ka 'iakëxa: Hanoc, Falú, Hesrón, 'imainun Carmí.

¹⁰ Simeónën bakë bëchikëkama ënëx 'iakëxa: Jemuel, Jamín, Óhad Jaquín, Sóhar 'imainun Saúl, ax ka achúshi cananea xanun tuá 'iakëxa.

¹¹ Ënëx ka Levínën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Guersón, Quehat 'imainun Merarí.

¹² Ënëx ka Judánën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Er, Onán, Selá, Fares, 'imainun Zérah. (Er 'imainun Onán ax ka Canaán kakë me anuax ñuakëxa.) Ënëxribi ka Faresnën bëchikëkama 'iakëxa: Hesrón 'imainun Hamul.

13 Ēnëx ka Isacarnën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Tolá, Puvá, Job 'imainun Simrón.

14 Ēnëx ka Zabulónën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Séred, Elón 'imainun Jahleel.

15 Ēnë kamax ka Lía bixúan Jacobnën ami bëchikëkama 'imainun aín bëchikë xanu achúshi Dina aribi 'iakëxa, ax ka Padán-aram, kakë me anu tsókëpan 'ixuan bëchia 'iakëxa. Usa 'ain ka kamabi aín rëbúnkinëx xanu 'imainun bëbu tupúnkëx ka treinta 'imainun tres uni 'iakëxa.

16 Ēnë kamax ka Gadnën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Sefón, Haguí, Esbón, Suní, Erí, Arodí 'imainun Arelí. 17 Ēnë kamax ka Asernën bakë bëchikëkama aín anë 'iakëxa: Imná, Isvá, Isví, Beria 'imainun ka atun chirabakë ax Sérah, kakin anëké 'iakëxa. Ēnë kamax ka Beriánën bakë bëchikëkamaribi 'iakëxa. Héber 'imainun Malquiel. 18 Ēnë kamax ka Jacobnën Zilpámi bakë bëchiakama 'iakëxa. A xanux ka an ñu mëmikë xanu 'ikëa Labánën aín bëchikë xanu Lía a ñu 'axúnun kixun 'inánkë 'iakëxa, usa 'ain ka kamabi aín rëbúnkikamax bëbu 'imainun xanu tupúnkëx dieciséis uni 'iakëxa.

19 Ēnëx ka Raquelmia Jacobnën bëchia 'iakëxa: José 'imainun Benjamín. 20 Ēnë kamax ka aín xanu Asenat kakë amia Josénën bakë bëchikë 'iakëxa Manasés 'imainun Efraín, ax ka Egipto menuxuan bëchikë 'iakëxa. Asenat ax ka Potifera sacerdote On kakë émanu 'ikë aín bëchikë xanu 'iakëxa. 21 Ēnë kamaxribi ka Benjamínnën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Bela, Béquer, Asbel, Guerá, Naamán Ehi, Ros, Mupim, Hupim 'imainun Ard. 22 Ēnë kamax ka Raquel 'imainun Jacobnën rëbúnki 'aish catorce uni 'iakëxa.

23 Ēnēx ka Dannēn bakē bēchikē Husim kakē 'iakēxa. 24 Ēnē kamaxribi ka Neftalí aín bēchikē 'iakēxa: Jahzeel, Guní, Jezer 'imainun Silem.

25 Ēnēkamax ka Bilhánmia Jacobnēn bēchiakama 'iakēxa: Ax ka Labánnēan aín bēchikē xanu Raquel 'inaishia, aín rēbúnkikama 'aish mapai achúshi 'imainun rabē unibētan sēnēinshi 'iakēxa.

26 Ēnē unikamax ka Jacobē Egipto menu kuankēxa, usa 'aish ka aín aintsi 'ibukamaishi sesenta 'imainun seis uni 'iakēxa, usa 'ain ka 'ain bēchikēnēn xanukama ax tupunkēma 'iakēxa. 27 Ēnēx ka Josénēn bēchikē rabē Egipto menuxuan aín titan tuá 'iakēxa. Usa 'ain ka Egipto menu sesenta uni Jacobnēn aintsi 'ibukama abē bēbakēxa.

28 Usa 'ain ka Jacobnēn Judá pain aín xukēn José istánun kixun xuakēxa. Xukin ka Gosen kakē me anu bēbaia bitsi unun kixun kamiakēxa, kamikēxa kuantamainun ka Jacob Gosen kakē me anu bēbakēxa, 29 usakin kamikēxun ka Josénēn aín carreta anúan aín papa bēñakin bitsi kuanun mēnionun 'amiakēxa. 'Amibiani ka aín papa bitsi axribi kuankēxa, kuanxun ka aín papa 'ikúkin tēpatsakin bitsi anuax basipain iankēxa. 30 Usai 'itankēxun ka Jacobnēn aín bēchikē José kakēxa:

—Ēnbi kana mi ñukēsa 'aíshmi nētēa 'ikēbi mi mērain, usa 'ain ka 'ēx mi istánkēx ñuti asábi 'ikēn.

31 Usa 'ain ka Josénēn aín xukēnkama, kanan aín papa aintsi 'ibukama kakēxa:

—Bērí kana 'apu faraón iskin kati 'ain. Iskin kana 'ēn xukēnkama 'imainun 'ēn papan aintsi 'ibukama, axa Canaán menu tsókē, ax ka 'ēbē ēnē menu tsóti uaxa kixun; 32 'imainun ka bēaxa

aín ovejakama aín vaca kamabi atun 'arakakë ñuinakama, usa 'ain ka atux oveja bërúanan vaca 'arakai anun tēkë unibu 'ikën. ³³ Usa 'ain kamina 'apu faraónën añunën kaina tēkanin kixun ñukákëxun, ³⁴ mitsun kati 'ain, nun ñu mēēti ka ovejakama 'arakati 'imainun vaca 'arakati 'ikën nun, chaitiokë kaman 'asaribiokin. Usakinmi kakëxun ka Gosen kakë me ënë anumi 'inun mitsu 'inánti 'ikën, egipcio unikamax ka an oveja bërúankë uni 'imainun an vaca bërúankë unikamabë timéax 'iti kuēēnma unibu 'ikën.

47

¹ Usakin aín xukënkama katankëx ka José 'apu faraón kai kuankëxa. Kuanxun ka kakëxa 'ën xukéantu ka 'ën papabë Canaán menuax bēbaxa, bēri ka Gosen kakë me anu 'ikën, anu ka aín ovejakama aín vacakama 'imainun aín ñukamabēbi uaxa. ² Ësakin kabiani kuanxun ka aín xukënkama mapai achúshi kaískin bibiankin 'apu faraón 'unamiti buánkëxa. ³ Usa 'ain ka 'apu faraónën Josénën xukënkama ñukákin kakëxa:

—¿Añunën kaina mitsux tēin?

Kixun ñukákëxun atun kakëxa:

—An 'apu 'ikë mi ñu mēēxunti nukaman kananuna nun chaitiokëkaman 'asaribiokin ovejakama bërúain. ⁴ Nukamax kananuna ënë menu tsóti uan, anu nux 'ikë Canaán me anu ka 'itsaira numi 'ianan a piti ñu 'aíma 'imainun nun ñuinakama pimiti pasto 'aíma 'ikën. Usa 'ain kamina an mi ñu mēēxunti nukama ënë menu 'apu 'ixun nukamaxnu anu tsónun Gosen kakë me a nu 'inánti 'ain.

⁵ Usakian atun kakëxun ka 'apu faraónën José kakëxa:

—Min papa 'imainun min xukéantukamax ka enē menu mibē tsóti uaxa. ⁶ Usa 'ain ka Egipto me enēx bērí atunan 'iti 'ikēn. Usa 'ain kamina Gosen kakē me a atu 'inánti 'ain, ax ka upíira me enē menu 'ikēn, usa 'ain ka anu tsóti atux bērúti 'ikēn. 'Imainun kamina achúshi an űuina 'arakati 'unánkē uní 'en vacakama bēruanun nanti 'ain.

⁷ Usa 'ain ka Josénēn aín papa Jacob aribi 'apu faraón a 'unánmikin aín xubunu uankēxa. Uankēxun ka 'urama okin Jacobnēn upiokinshi kakin faraón 'urama okēxa, ⁸ usakian urama okēxun ka 'apu faraónēn ñukákēxa:

—¿Uiti baritiañu kaina bērí mix 'ain?

⁹ Kixuan ñukákēxun ka Jacobnēn kakēxa:

—'Ēx kana bērí 'ain ciento treinta baritiañu usa 'ain kana achúshi menushi 'ima kuaínbékini tsóti niakēn. Usa 'ain kana a baritiakaman upiiti tsóti 'ianan tēmērai 'iakēn, usa 'aínbi kana 'en chaitiokékama 'iásarabiti kaniakēti tsóti.

¹⁰ Ēsakin faraón katankēx ka Jacob 'imainun aín bēchikē José anuaxa banakē anuax kana kuani kabiani chikíakēxa. ¹¹ Usa 'ain ka Josénēn 'apu faraónēan kásabiokin aín papa 'imainun aín xukēn apankama anua 'inun Gosen kakē 'ikēbi Ramsés kakinribi anēkē me upíira a 'inánkēxa. Anua aín aintsikamabēbi tsónun 'inánkē Egiptonu 'ikē me ax ka upíira 'iakēxa. ¹² Usakin, a 'inántankēxun ka Josénēn aín aintsi 'ibukama aín piti akamaribi 'inánkēxa, 'inánkin ka uiti 'itsa kara kuēēnia a istankēxun an kuēēnkē a cha 'inánan an 'itsama kuēēnkē a chukúmashi 'inánkēxa.

Anúan numi chaiira 'ikē a baritiakama José Egipto menu 'apu 'ia

13 Usa 'ain ka uinu 'ikē menubi trigo a piti 'aíma 'iakēxa, usa 'ain ka a piti ñu 'aíma 'ain 'itsaira numi 'iakēxa. 'Ikēbē ka Egipto menu 'ianan Canaán kakē me anuribi 'ikēbē ka anu 'ikē, unikama numin bamatisa tani 'ikankēxa. 14 Usai 'ikian anu tsókē unikama 'imainun Canaán kakē me anu 'ikē unikaman trigo marukin 'inánkēxun ka, Josénèn kamabi trigo kupían bikē kuríki a timétankēxun 'apu faraónèn xubunu nankēxa.

15 Ēsakian atun trigo marukēbēbi ka Egiptonu 'ikē 'imainun Canaán menu 'ikē unikaman kuríki kēñuakēxa, usai atun kuríki kēñuan ka José kai egipcio unikama kuankēxa:

—¡Kuanxun ka min kamina nun piti nu 'inánti 'ain! kixun kakēxa kakin ka minmi numin bamaiabi nu piti 'inankēma ax ka 'aisama 'iti 'ikēn, nux kuríkiñuma kupinshi kananuna ěsai 'in kixun kakēxa.

16 Ēsai kia ka Josénèn atu kakēxa:

—Mikamax kuríkiñuma 'ixun, mitsun ñuina 'arakakēkama 'ě bēxunkēxun kana a bianan mitsu trigo 'inaishiti 'ain.

17 Ēsokian kakēxun ka Egiptonu 'ikē unikaman aín caballo, vaca, ovejakama 'imainun aín asnokama kupí Josénu buánkēxa, uania ka Josénèn a kupín a baritiakaman atun 'arakakē ñuina bianan trigo 'inánkēxa.

18 'Aínbi ka a baritia inúkēbēa bētsi bari 'irukēbētan José anu kuantēkēnxun kakankēxa:

—Minbi kamina 'unan nun kananuna mimi unēkinma kuríkiñuma kananuna 'ai kixun mi kain; 'imainun ka nun 'arakakē ñuinakamaribi kananuna kamabi mi 'inan. Usa 'ain ka nunnu a

mi 'inántëkënti bëtsi ñu 'aíma 'ikën, usa 'ain ka uni 'imainun me ishi bëruaxa.

¹⁹ Usa 'ain kamina min nun me këñunbi nu maruti 'ain, trigo nu 'inánkin kamina biti 'ain. Usa 'aish kananuna tēmëramikinbi faraón nun menuxunbi ñu mëëxunti 'ain, usa 'ain kamina min a piti 'imainun menu a 'apáti ñu bëru nu 'inánti 'ain. Usakin 'akëxma ka me 'aisama 'iti 'ikën. ¿Uisa kupín kaina min, nun me ëbiani bamatanun nu ënti 'ain?

²⁰ Ësakian kakëxun ka Josénën Egiptonu 'ikë mekama faraónan 'inun maruakëxa, egipcio unikaman ka marutsinxumabi atun me numin 'ikin aín mekama maruakëxa, usakian marukëx ka kamabi mex faraónan 'iakëxa, ²¹ 'imainun ka Egiptonu 'ikë unikamax Josénën tēmëramikin ñu mëmikë kamabi Egipto menu 'ikë unikama 'iakëxa.

²² Usakin 'akin anu 'ikë mekama marukinbi ka Josénën sacerdote kaman me a mëëkima 'apu faraónën atun piti trigo 'itsaira 'inánkëxa, 'inánkëxun ka a pikin numin 'ikinma atun me maruti sinánma 'ikën.

²³ Usakin 'atankëxun ka Josénën anu 'ikë unikama kakëxa:

—Bërí kamina kamabi min me 'imainun mikamaxribi 'apu faraónan 'iti 'ain, 'ën kana kamabi a maruxuan usa 'ain kamina ñu bëru ënë 'apáti 'ain, ²⁴ 'aínbi kamina faraón 'apákëxa tuaia bitankëxun mapai achúshi pisha 'inánti 'ain; 'inánkëbëa rabë 'imainun rabë pisha tikikë ax ka 'apánan mitsun bëchikëkama 'imainun kamabi axa mitsubë tsókë unikamabëtan piti 'ikën.

²⁵ Kakëxun ka atun kakëxa:

—Mix kamina nubë upí 'ain usa 'ixun kamina numin bamati 'ikëbi nukama 'akian. Usa 'aish kananuna faraón tēmërakin ñu mëëxuni nukama

'iti 'ain, kiox ka kanankëxa. ²⁶ Usa 'ain ka Josénën amiribishi a tanti bana Egipto menu 'atëkëankëxa, a banax ka 'apu faraón mapai achúshi pisha 'inánti kikë 'iakëxa. Ënë bana ka bëríbi anu 'ikën; 'aínbi ka sacerdote unikama atun me kupín kupíotima 'iakëxa, atun me uínsaranbi 'apu faraónan biamá 'ikën.

Jacobjnën ashikin aín bëchikë José anua ñuia maínti me ñuikin ka

²⁷ Usa 'ain ka israel unikamax Egipto menu tsóti bërúakëxa. Anu bërúax ka Gosen kakë me anuax 'aisamaira 'inun 'uakamë 'ëokëxa. ²⁸ Usa 'ain ka Jacob diecisierte baritia Egipto menu tsóakëxa, anuax ka ciento cuarenta 'imainun siete baritiañu 'iakëxa.

²⁹ Usai anu 'ixun ka Jacobnën achúshi nëtën bërí kana kaniakëkë 'ain kana ñuti 'ain kixun sinánkëxa. Sinánkin ka José abë bananua unun kixun kamiakëxa:

—Asérabi 'ën mi kakësabiokin 'aisatankin kamina 'ën kisinu min mëkën nanti 'ain 'imainun kana sinanatëkëntima okinmi 'anun mi kain. Uisa 'ixunbi kamina ñuia Egipto me ënu 'ë maintima 'ain. ³⁰ Usa 'ain kamina 'ën aintsikama 'iásaribiti ñuia kamina Egipto me ënu maínti sinánkima anua 'ën chaitikama maínkë anuribi uanxun maínti 'ai kixun ka kakëxa.

Kakëxun ka Josénën —Asabika min sinánkësa okin kana 'ati 'ain —kixun kakëxa.

³¹ —¡Sinanatëkëntima okin! kamina ashikin 'ë kati 'ain —kixun ka amiribishi aín papan kakëxa.

Ësakian kakëxuan Josénën sinanatëkëntima okin kakëx, ka Jacob anua 'uxkë anuax aín tēpiti ami tētuti ñanati 'iakëxa.

48

Jacobjnën upíokin sinánxunkin Josénën bëchikë Efraín 'imainun Manasés ka bana

¹ Usakian 'akë basirama 'aínbi ka Josénën aín papa Jacob 'insínkë ñuikania kuakëxa. Kuabiani ka José a isi kuankëxa, kuankin ka aín bëchikë rabë Manasés 'imainun Efraín uankëxa. ² Usai anu kuankë 'ain ka Jacob min bëchikë José ka mi isi ubaxa kixun ñuixunkankëxa, ñuixunkëxun kuati kushitisama tanibi anua uxkë anuax nirui tsórakëakëxa. ³ Usai 'ikin ka aín bëchikë José anu bëbakë kakëxa:

—Nukën 'Ibu Dios kushiira kushi axa tirí kakë ëma Canaán me anuax 'ëmi mëra kin upíokin sinánxunkin, ⁴ ënë bana 'ë kakëxa: Ka kuat, 'ën kana mixmi 'aisamaira min bakë bëchikë 'imainun min rëbúnki kamaxribi amami amami ëma oi bukunun 'imíti 'ain. Usai 'ia 'ikë kana min rëbúnkikama ënë me 'inánti 'ain. Atunan ka ënë me xë nibua 'aínbi 'inuxun 'aia. ⁵ Bërí ka min bëchikë rabë Efraín 'imainun Manasés 'ëx Egipto me ënu mibë tsóti ukëmapan 'ainmi bëchia ax ka 'ësaribi 'iti 'ikën, ax ka 'ën bëchikë Rubén 'imainun Simeón usa 'iti 'ikën. ⁶ Usa 'ain ka min bëchikë Efraín 'imainun Manasésnën 'anáka 'iti akama anribi aín xukën apanëa kasunania 'ain me biti 'ikën. ⁷ 'Ën kana ëso kin mi kain, 'ëx Padán-aram anu kuantëkënkëbë ka Canaán kakë me anuaxa ka min tita Raquel ñuakëxa, ax ka Efrata kakë me urama 'iakëxa, Efrata ëma anun kuantu bai 'ipitiu kana maíankën, ax ka Belén kakë ëma bërí 'ikën.

⁸ Èsakin kakinbi ka Jacobnën Josénën bëchikë rabë isakëxa, iskin ka ñukákin kakëxa:

—Ènëx kara, ¿uikama 'ik?

9 –Ĕnĕx ka 'ĕn bĕchikĕ rabĕ Nukĕn 'Ibu Diosan Egipto me ĕnuxun 'ĕ 'inánkĕ 'ikĕ –kixun ka Josĕnĕn kakĕxa.

Ĕsakian kakĕxun ka aín papan kakĕxa:

–Ĕ 'urama kamina min bĕchikĕ bĕti 'ain, 'ĕn kana Dios an 'ĕ sinánxuan usaribi okin upiókin sinánxunti 'ain.

10 Usa 'ain ka Jacobnĕn kaniakĕkin upiókin isama 'ikĕn. Usakian upiókin iskĕbĕtanma ka Josĕnĕn aín bĕchikĕ rabĕ a 'urama okĕxa, 'urama oia ka Jacobnĕn 'ikúkin bikin bĕtsuku kakin aín kisinu tsónpakĕxa. 11 Usakin 'atankĕxun ka José katĕkĕankĕxa:

–Ĕn kana amiribishi mi istĕkĕnti sinánkĕma 'ain sinaniamabi ka Diosanbi 'ĕn min bĕchikĕ kĕñunbi mi istĕkĕnun 'ĕ 'imiaxa.

12 Ĕsakian 'aia ka Josĕnĕn aín bĕchikĕ rabĕ aín papan kisinua tsókĕ a bitsi rantinpuruni aín bĕmánanĕn me tikai tsóbuakĕxa.

13 Usai 'itankĕxun ka mĕinkin aín bĕchikĕ Efraín aín mĕkĕn mĕkeu bianan, Manasés aribi mĕmiu biakĕxa, bitankĕxun ka aín papa rapasu urama buánkĕxa. Usakian 'akĕx ka Efraín aín xuta Jacob mĕkeu nimainun Manasés axribi a mĕmiu niakĕxa. 14 'Aínbi ka Jacobnĕn ami mĕshpakin aín mĕkĕn rabĕ mĕkeu 'ikĕ a Efraínĕn maxkánu nankin upiókin sinánxunkin axa 'anáka 'aínbi, nankinshi ka Manasésnĕn maxkánuribi aín mĕkĕn mĕmiu axa aín apan aín nankĕxa. 15 Usa 'ain ka ain bĕchikĕ José a ĕsokin upiókin sinánxunkin kakĕxa: “Nukĕn 'Ibu Dios an kakĕsabi okían 'ĕn xuta Abraham 'imainun 'ĕn papa Isaacnĕn Dios an ka a nĕtéan 'ĕn titan tuaia 'ĕ bĕrúan 'ixun bĕrĭbi uinu karana kuanu anuabi 'ĕ bĕrúai, 16 usa 'ixun ka Dios an uisai kara 'iti 'ikĕbi an 'ĕ bĕrúankĕ anribi ĕnĕ tuákamaribi

bëruánti 'ikën. Usa 'ain ka ënë tuákama kupín 'ën anë sinanan 'ën xuta Abraham 'imainun Isaac aín anë sinánti 'ikën. Usa 'ain ka atux 'aisamaira bakë bëchipati 'uakamë 'ëoanan kamabi menu kuani aín ëmaitsi ëmaitsi 'ai tsókanti 'ikën.”

¹⁷ Usakian aín papan 'akë Josénën iskëxbi ka 'atimakian aín mëkën mëkeu Efraínën maxkánu nankë 'iakëxa, usakian 'akëbi ka aín papan mëkën Efraínën maxkánua bikin Manasésnën maxkánu nankëxa, ¹⁸ usakin 'akin ka ësokin kakëxa:

—jUsakin 'axuma ka 'a papan! Ënëx ka aín apan 'ikën. Usa 'ain kamina min mëkën mëkeu 'ikë aín maxkánu nanti 'ain. ¹⁹ 'Aínbi ka usakin 'aisama tankin aín papan kakëxa:

—jKana 'unanin 'ën bakën, 'ën 'unánxun kana 'ain! Axribi ka achúshi ëma chaiira 'ianan raírikama 'ikësamaira 'inuxun 'aia. 'Aínbi ka aín xukën 'anáka ënëxira 'itsaira 'itanun 'uakamë 'ëoi ëma itsiribi ëma itsiribi 'itánun uínbi kanantisamaira kushiira 'inuxun 'aia.

²⁰ A nètënbi ka Jacobnën ësokin kakin upiókin sinánxuankëxa:

—Israelkaman ka mitsun anë upiókin sinánxunkin bëtsi kati 'ikën, Nukën 'Ibu Diosan ka Efraín 'imainun Manasés 'asaribiokin mi 'ati 'ikën, ësokin 'akin ka Jacobnën Efraín aín apansa 'imianan Manasés aín 'anáka 'imiakëxa.

²¹ Usakin katankëx sënënkín ka José kakëxa:

—Ka kuat, 'ëx kana ñuti 'urama 'ain; usa 'aínbi ka Nukën 'Ibu Dios ax mitsubë 'ixun ka amiribishi min chaitiokëkama anu tsóa me anubi mi buántëkënti 'ikën. ²² Usa 'ain kana min xukënkama 'inánkësamaira okín mi 'inan: Siquem kakë me a mi 'inánti 'ain, ax ka abë 'akanantankëxun Amorreo unikama 'ën bikuan 'ikën.

49

Ashikian Jacobnën aín bakë bëchikëkama ká bana

¹ Usa 'ain ka Jacobnën kamabi aín bëchikëkama anua unun kixun kamiakëxa: “Kamikëxa anu riku-atsinkë ka 'ë 'urama kamina ukanti 'ain kixun kakëxa, bërí kana usaími 'ëx ñukëbë 'ikanti bana mitsu ñuixunti 'ain:

² 'Ën bëbu bakë bëchikëkama ësokin mitsu kamainun kuati kamina 'ë urama ukanti 'ain, 'ën mitsu kamainun ka kuakan, 'ëx kana mitsun papa Jacob 'ikëbia Nukën 'Ibu Diosan Israel kakinribi anëa 'ain.

³ Rubén, mix kamina 'ën bakë bëchikë apan 'ain, usa 'aish kamina a irapain 'ëx kushi 'ixun bëchia 'ain, mix kamina kushi 'ianan raíri kamasamaira 'in-uxun 'ain.

⁴ 'Aínbi kamina mix 'ën rëkuën bakë bëchikë 'itima 'ain, mix kamina achúshi baka shërë uínbi bëaraisama usaribi 'ain: mix kamina anu 'ëx 'uxtinu 'ë 'atimaoi an 'ë ñu mëëxunkë 'ën xanubë 'iakën.

⁵ Simeón 'imainun Leví mix kamina xukën rabëbi 'ain; usa 'ixun kamina min manë xëtökën 'akin anun bënëkinshi uni këñuakën.

⁶ Uinsaranbi kana anumi mitsux timëké anu 'ëx 'isamatanin.

Usa 'ixun kamina min chirabakë 'atima okankë anun nishkiani kuanxun unikama 'akën, usakin 'anan kamina vaca, aín bënë aín ipukunu 'ikë aín punu tëakësaribi okin 'akën.

⁷ ¡Usa 'ain kamina mitsux nishi 'atimaira sinánñubu 'ain!

Usa 'aish kamina mitsux ñuina raëkëma 'ikësaribiti sinani nishin.

Usa 'ain kana 'ën mi rabë aséabi bëtsi bëtsi menu kuanimi Israel ëmakanuax 'urai mi amanu amanu kuanun 'imiti 'ain.

⁸ Judá min xukén apankama 'imainun 'anáka kamarihi ka mi rabinuxun 'aia.

Usakin mi rabi ka min xukénkamax mi bëmánon nirakëti ñanati tëtúbuti 'ikën, kamina axa mimi nishkë unikama abë 'akanankin mi kupitanuma 'anuxun 'ain.

⁹ Judá mix kamina 'ën bakë bëchikë 'ain.

Usa 'aish kamina achúshi 'inuánën tuá bërí kanikënéan 'ain piti ñuina bixun bënëkinshi tëtúbuxun pitankëx menu rakábukë usaribi 'ain,

usai 'i kamina 'inuán aín titaxa 'ikësaribiti 'iti 'ain ¿Uin kara usaími 'ia mi ubioti kuëënti 'ik?

¹⁰ Uínbí ka aín kushi Judá bikuantima 'ikën, 'imainun ka aín manë tsati 'apun tuinkë 'ikëa tuinkë a bikuantima 'ikën, a manë tsatin 'ibuka unuxun 'aia

usa 'ain ka kamabi menu 'ikë unikaman ax kikësabiokin 'anuxun 'aia.

¹¹ An ka uvas 'apákë kamami bërí kanikë aín burro tëkërë kati 'ikën,

'anan ka aín chupa kamabi uvas baka vino 'akë anun chukati 'ikën.

¹² Aín bërux ka uvas baka vino 'akë aín chëxësamaira 'ikën;

'imainun ka aín xëtakamaxrihi vaça xuma uxubëtan sënëmaira uxuira uxu 'ikën.

¹³ Zabulónën rëbúnkin kamax ka parúmpapa kuëbí tsónuxun 'aia,

anua 'aisamaira manë nunti këñuruti butun a urama kamina 'inuxun 'ain.

Usa 'ain ka min me anua Sidón kakë ëma anu
sënënbi 'unántiokë 'iti 'ikën.

14 Isacar mix kamina an ñu papikë ñuinanëxa
anuxun

pimiti aín xubunu tantikësa 'inuxun 'ain.

15 Uínsaran kara a me upí isanan, anu tantitisa 'ikë
isia,

anuax ka aín kaxunu ñu purunux katúbuti 'ikën,
usai 'ikin ka kana 'aima kima tëmëramikin ñu
mëëmikë 'iti 'ain.

16 Dannën rëbúnkinën ka aín aintsi 'ibukaman 'apu
'ixun 'akinti 'ikën, ax ka achúshi

uni Jacobnën rëbúnkisa 'iti 'ikën.

17 Dannën rëbúnkinëx ka achúshi runu bai rapasu
tsókësa 'iti 'ikën,

usa 'ain ka aín taë tsiputunua aín caballo
natëxkëbë anu 'ikë uni pakëti 'ikën,

ësaribi okin kamina axa mitsumi nishkë unikaman
'akëxunbi mikaman 'amitima 'ain,

kixun ka Jacobnën aín bakë bëchikëkama kakëxa.

18 ¡Nukën 'Ibu minmi 'ë iëmiti kana kuëënin!
ësokin ka Nukën 'Ibu Dios ñukákin Jacobnën
kakëxa.

19 Gad min rëbúnkikamaribi ka suntárunën abë
'akanankin 'anuxun 'aia.

'Aínbi ka ainra abámikin 'anuxun 'aia.

20 Aser min piti ñukama ax ka nëishirabu 'iti 'ikën,
usa 'ain ka min piti ñu axribi

'apukaman písa upíbu 'iti 'ikën.

21 Neftalí, ax ka achúshi chaxu uínbi ubíokëma nikë,
aín tuakëxa upíra 'ikë usaribi 'iti 'ikën.

22 José min rëbúnki kamaxribi ka achúshi i baka
kuëbí nikë,

axa 'itsaira 'inun bimikësa usaribi 'ianan,
pëñanakëkin anun xubu bëarakë me
mapubuinkë usarabi 'iti 'ikën.

Usaribiti ka min rëbúnki kamax mekama tsitsirui
bukunuxun 'aia.

²³ Usa 'ikë ka axa pian 'akanankë unikaman isti-
sama tankin timakin,
aín pia ami pukin ënkinma ubionuxun 'aia;

²⁴ 'aínbi ka Josénën rëbúnki kaman aín pëñan kushi
uni 'ixun ainra
an 'akatsikixun 'akëxunbi aín pëñan bërëkinma 'ati
'ikën;

usa 'ain kana mi asabika kixun kain. 'Ën 'Ibu Dios
a 'ën rabikë kushiira kushi,

¡An ka an ñuina bërúankë unisa 'ixun Israel unibu
bërúanti 'ikë!,

²⁵ ¡asábi ka Nukën 'Ibu Dios a 'ën rabikë, an ka mi
'akinuxun 'aia;

Nukën 'Ibu Dios kamabi kushiñuira an ka mi up-
iokin 'akinti 'ikën!

¡Naíkamë 'ëo manámixunbi ka 'uí 'ibútanun mi
upíokin sinánxunti 'ikën!

¡An ka parúmpapa 'ukëmëu 'ikë me anuaxbia
'umpax utanun mi upíokin sinánxunti 'ikën!

¡An ka min ñuinakama tuaia 'anan xanu bakënti
aribi upíokin sinánxunti 'ikën!

²⁶ Min papan ka upiokin mi sinánxunkin

aín papan 'asaribiokin mi upíokin sinánxuanxa.

Ax ka bashikama këñúkëbëbi këñutima 'ikën,

upíokin sinánxunkë ax ka Josénën maxkánubi 'iti
'ikën,

akana aín xukënkama 'akima 'ën kaísan.

²⁷ Benjamín, min rëbúnki kamaxribi ka tsira 'inu,

nĕkĕnĕan pĕkarakuantsinkĕma 'ain ishi aín piti
 ninua ñuina bixun,
 pitankĕxun bari xupibukĕbĕtan aín tĕxĕkĕ a 'ain
 raírĕbĕtan pikĕsa usa 'iti 'ain.

Usaribi okin kamina axa mimi nishkin
 kĕñukatsixun 'akĕxunbi minra axa mimi
 nishkĕ unikama 'ati 'ain.”

²⁸ Ēnĕkamax ka mapai rabĕ 'imainun rabĕ ñaká
 Jacobnĕn bakĕ bĕchikĕkama 'iakĕxa, usa 'ikĕ ka aín
 papan achúshi achúshi upíokin sínánxunkin kakĕxa.

Jacob ñua ñuikĕ bana

²⁹ Achúshi nĕtĕn ka Jacobnĕn aín bakĕ
 bĕchikĕkama ĕsokin kakĕxa: “Ēnuax 'itsama nĕtĕ
 'ikĕbĕ kana ñuti 'ain. Usa 'ain kamina 'ĕ ñuia ĕnu
 mainkima anua 'ĕn chaitiokĕkama maían kini
 anubi 'ĕ maínti 'ain, ax ka Efrón kakĕ hitita uni aín
 me 'ikĕn, ³⁰ usa 'aish ka Canaán me anu 'ikĕn; ax ka
 Macpelá kakĕ me anu 'ikĕ kini 'ikĕn, ax ka Mamré
 bĕmánau 'ikĕa Abrahamnĕn Efrónnĕn me kĕñunbi
 anu aín aintsikama ñuia maínti marua 'iakĕxa.

³¹ Anu ka aín bĕchikĕ kaman Abraham 'imainun
 aín xanu Sara maíankĕxa, 'imainun ka Isaackĕñun
 aín xanu Rebeca aribi maíankĕxa, maínña 'aínbi
 kana 'ĕnribi anu 'ĕn xanu Lía maíankĕn. ³² Anu
 'ikĕ me 'imainun kini ax ka 'ĕn xutan hitita
 unikamanua marua 'ikĕn.”

³³ Ēsokin pain aín
 banakamaira kama aín bakĕ bĕchikĕ ñuixunkin
 sĕnĕontankĕx rakabutĕkĕnibi ka Jacob aín bana
 ñomĕtishi ñuakĕxa.

50

¹ Usaia 'ain bana ñomĕti nĕtĕti ñuia ka Josénĕn
 aín papa 'ikúkin bikin bĕtsuku kakĕxa. ² 'Atankĕxun
 ka Josénĕn an uni 'insínia ronkĕ rukuturukama aín
 papa Jacobnĕn nami anĕtima kupían ron upíokin

'anun kakëxa, usakian kakëxun ka rontankëxun upíokin chupan rabunxun nankëxa. ³ Usakin 'akin ka cuarenta nètë 'imikin anun anëtima ron 'akëxa a nètë kamax ka anun usokin 'ati 'iakëxa.

Usakin 'akë 'ain ka egipcio unikamax 'itsaira masá nuitukin setenta nètë 'imi 'itsaira raru-makëxa, ⁴ usai ati nètëkaman aín papa sinani nitëxëtankëxun ka Josénën 'apu faraón aín xubunu 'ikë aín kushi kamabë pain banakëxa, banakin ka ësokin kakëxa:

—Mitsux upí sinanñu 'ixun 'ë 'akinsa tankin karamina 'apu faraón ësokin 'ë kaxuni kuanti 'ain. ⁵ 'Ën papan ka ñutisamapan rakáxun, ësokin 'ë kaxa sinántëkëntima okin anu ñuia maintia anbi 'á Canaán kakë me anubi maínun kixun 'ë kaxa, usa 'ain kana 'ënbi anu maintia 'a me anu mainikuanti 'ain, usa 'ain kana 'ën mi ñukatin 'ë karamina 'ën papa maíntanun 'ë xutima 'ain, maínbëtsini kana utëkënti 'ain. ⁶ Kixuan kamikëxun ka faraónën kakëxa:

—Min papa kamina usakin anua mi kakë usakinbi maini kuanti 'ain. ⁷ Usa 'ain ka José aín papa maini kuankëbë, kamabi aín kushibu axa 'apu faraónën xubunu 'ikë 'imainun Egipto menu an ñu mëëkëkamaribi kuankëxa, ⁸ kuankëbë ka Jacobnën aintsi 'ibukama 'imainun Josénën xukëantukamaribi atubë kuankëxa. Kuankin ka Gosen kakë me anu uniakë xukama 'imainun atun ñuina kamaishi ëbiankëxa. ⁹ 'Imainun ka uni aín carreta caballonëan nirinbiankin uankë anúnribi José kuania buani 'itsaira uni rikiankëxa, usa 'aish ka 'aisamaira uni aín caballonën tsótax kuankankëxa.

¹⁰ Usakiani kuanx ka anua Goren-ha-atad, 'ikë Jordán baka kuainakëkë anu bëbaxun 'aisamaira

uni timëkamë 'ëokë ax masánuituti ini rarumakëxa. 'Imainun ka José mapai achúshi 'imainun rabë nëtë anuax 'itsaira iankëxa. ¹¹ Usai 'iaka anu tsókë cananeo unibunën 'aisamaira timëkamë 'ëokë isakëxa, isí ka kikankëxa: egipcio unibu ka uni ñukë mainux timëkamë 'ëoxa kiox kikankëxa. Usai anuax 'ikë ka Abel-misraim kakin anëakëxa, ax ka Jordán baka amiaxa bari urukë au 'iakëxa.

¹² Usa 'ain ka Jacobnën bëchikë kaman aín papan ñutisama 'ixun kakësabiokin kamabi 'akëxa, ¹³ usakin 'atankëxun ka Canaán kakë me anua 'ikë Macpelá kakë me anua 'ikë kini, Abrahamnën Efrón kakë uni hitita ainan 'ikëbi anu aín aintsikama ñuia maínti marua anu maíankëxa. A me 'imainun a kinix ka Mamré kakë me amiaxa bari urukë au 'iakëxa. ¹⁴ Usokin aín papa maíntankëx ka, José amiribishi Egiptonu aín xukënkama 'imainun abëa kuankë unikamabë kuantëkëankëxa.

Ashitia José a nëtën usai 'ia ñuikë bana

¹⁵ Aín papa Jacob ñukë 'ain ka Josénën xukënkaman ësokin sinánkëxa: Bëri sapika Josénën nun painu 'atimo a sinánkin nuribi 'atima oti 'ikën.

¹⁶ Èsokin sinánkin ka aín xukëantun kamiakëxa: Nun papa ñutisama 'ixun ka nu kakëxa, ¹⁷ ësokin mi kanun: Min xukënkama kamina an mi 'atima oi 'ucha 'ikëbi uisabi otima 'ain. Usa 'ain kamina nun mi 'atimo a sinánkin nuribi 'atima otima 'ain, nukamax kananuna nun papa Dios aín unikama 'ain. Èsakian a kamikë unikaman kakëxun kuati ka José iankëxa.

¹⁸ Usai 'ian ka aín xukën 'ibukama ami bëbai aín bëmáno nirakëti rantipuruni aín bëmánanën me tikai tsóbukin kakëxa:

—Ĕnu kananuna nukamax uan. Nukamax kananuna min ñu mēmikē uni 'iti 'ain. ¹⁹ Aínbi ka Josénēn atu kakēxa:

—Kamina rakuēnkantima 'ain. 'Ĕx kana Diosma 'ain. ²⁰ Mikaman kamina 'è 'atima oti sinánkēn, usakin mitsun 'aiabi ka Nukēn 'Ibu Diosan 'atima okin 'akē a upíokin bērínu iskē ñukama ēnē mēníoxa: usa 'ain kana 'ēn 'itsaira uni bamati 'ikēbi 'akiañ. ²¹ Usa 'ain kamina mitsux rakuētima 'ain. 'Ĕn kana mikama 'imainun mitsun bēchikēkamaribi aín piti ñu 'inánti 'ain. Ĕsokin kakin ka Josénēn aín xukēnkama upíokin sinánmiakēxa.

José ñua ñuikē bana

²² Usakin kamabi ñu pain 'atankēx ka José aín papan aintsi 'ibukamabē Egipto menubi tsóakēxa. Anu ka José ciento diez baritia 'imi tsóakēxa, ²³ usai anu tsóxun ka Efraínēn bēchikēnēan bēchikē aín xutakama isakēxa. Isanan ka Manasésnēn rēkuēn bēchikē Maquir kakē aín xutan bēchikēkamaribi 'itsaira 'ikē isakēxa.

²⁴ Achúshi nētēn ka Josénēn aín xukēnkama kakēxa: 'Ĕx anun ñuti nētē ka 'urama 'ikēn, usa 'ain ka Nukēn 'Ibu Diosan mitsu 'akinti 'ikēn, usa 'ixun ka ēnē nētēnua anbi mitsu chikinbiakin a 'inánuxuan Abraham kanan Isaac 'imainun Jacob ka me anubi mitsu buánti 'ikēn. ²⁵ Ĕsakin kakin ka José aín xukēn kaman a sinanatēkēntima okin atun kanun kakēxa: Asérabi ka Nukēn 'Ibu Diosan mitsu 'akinti 'ikēn. Usa 'ain kamina mitsun 'ēx ñuia ēnu maínkinma ēnua 'ē buánti 'ain. ²⁶ Usai pain 'itankēx ka José Egipto menuax ciento diez baritiañu 'aish ñuakēxa, ñuia ka aín nami anun uni ñuia 'ati ro anun 'atankēxun upíokin sabanānēn rabunxun anu uni bamaia maínti 'akē

cajun achúshinu 'aruakëxa, 'aruxun anu maintia mëníokë anu maíankëxa, ësokin ka José ñukë 'akankëxa ashi.

**Nukën 'Ibu Diosan ain unikama 'inan ain
bana
New Testament in Cashibo-Cacataibo
(PE:cbr:Cashibo-Cacataibo)**

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Cashibo-Cacataibo

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Cashibo-Cacataibo

cbr

Peru

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cashibo-Cacataibo

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are
licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses,
please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022

c8d73d75-386c-5f5e-a601-116dba3dae9b